

UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA FILOSOFICKÁ
KATEDRA HISTORICKÝCH VĚD

VE JMÉNU LÁSKY.
ŽIVOT A ČINNOST ŘADOVÝCH SESTER NA PŘELOMU
2. A 3. TISÍCILETÍ.

Diplomová práce

AUTOR PRÁCE: Bc. Martina Sedláková
VEDOUCÍ PRÁCE: Mgr. Jan Stejskal, M.A., Ph.D.

2009

UNIVERSITY OF PARDUBICE
FACULTY OF PHILOSOPHY
DEPARTMENT OF HISTORICAL SCIENCES

IN THE NAME OF LOVE.
THE LIFE AND WORK OF NUNS
AT THE TURN OF 2ND AND 3RD MILLENIUM.

Thesis

AUTHOR: Bc. Martina Sedláková
SUPERVISOR: Mgr. Jan Stejskal, M.A., Ph.D.

2009

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně Univerzity Pardubice.

V Pardubicích 2. června 2009-06-02

Martina Sedláková

PODĚKOVÁNÍ

Na tomto místě bych ráda poděkovala všem, kteří mi nějakým způsobem pomohli při psaní této práce, ať se již jednalo o podnětné připomínky, rady, korektury či psychickou podporu.

Největší dík ale samozřejmě patří generální a místní představené Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského (S. M. Bohuslavě Kubačákové a S. M. Christianě Váňové) a České kongregace sester dominikánek (S. Miriam Hřebačkové a S. M. Terezii Dvořákové) za to, že mi umožnily pobýt s komunitami několik dní v kláštorech ve Městě Albrechticích a v Bojkovicích, a rovněž všem sestřám, s nimiž jsem měla možnost mluvit – především S. M. Benediktě Hübnerové OP, která mne po celý týden ochotně, laskavě a statečně provázela poznáváním zasvěceného života a s klidem odpovídala na mé četné otázky, S. M. Bohdance Knotkové OP, S. M. Gaudencii Parmové SCB, za úžasnou péči a životní příběh, který mi vypověděla, S. M. Bonfilii Čížkové SCB a S. M. Darii Karchové SCB za příjemné večery strávené diskusemi nad smyslem života a cestami víry, S. M. Ivě Bohutínské SCB za nasměrování na stezce života a v neposlední řadě také S. M. Kristýně Bednaříkové SCB, která mi rovněž poskytla mnoho užitečných informací.

Tímto výčet osob, jimž patří má vděčnost, nekončí – sester, díky jejichž spolupráci práce vznikala, bylo mnoho, a nemohu je zde všechny jmenovat, přesto na ně pamatuji a jejich pomoci si moc vážím. Bez žádné z nich by tato práce nemohla být tím, čím je.

Na první pohled poslední leč čestné místo patří mému vedoucímu, Mgr. Janu Stejskalovi, M. A., Ph.D., díky němuž jsem se seznámila se S. M. Benediktou Hübnerovou, čímž vlastně moje cesta k poznávání zasvěceného života žen začala. Chtěla bych mu vyjádřit svoji vděčnost za konzultace ohledně zamýšlené stavby práce, trpělivé čtení rodícího se textu, poskytnuté rady a věcné komentáře k němu.

ANOTACE

Práce představuje dvě kongregace, Českou kongregaci sester dominikánek a Kongregaci Milosrdných sester sv. Karla Boromejského, jejich založení, rozšíření do Čech, existenci během dvou světových válek a totality až do dnešních dnů, jejich charisma a spiritualitu, s tím související činnost a každodennost v jednotlivých komunitách.

Práce je tvořena osmi kapitolami, které jsou pro snazší orientaci v textu dále členěny na podkapitoly. První kapitola uvádí čtenáře do problematiky gender a možnosti realizace žen v mužském světě od starověku po současnost s přihlédnutím ke křesťanství jakožto osvobozujícímu momentu, dále jsou zde představeny tři archetypy ženy vymykající se tradičním rolím dcery-manželky-matky, a to mystičky, čarodějnice a řeholnice.

Následující kapitola uvádí čtenáře do problematiky různých forem zasvěceného života a jeho vzniku. Ve třetí kapitole se již seznamujeme s dominikánským řádem, jeho rozšířením do Čech a se založením Kongregace sester dominikánek bl. Zdislavy, prostor je zde věnován i zrodu Kongregace MSKB a její (samostatné) odnože v českých zemích. Text pokračuje líčením osudů řeholnic z obou společenství v době první republiky a za druhé světové války. Čtvrtá kapitola nastiňuje vztah státu a církve za totality, což vytváří širší rámec souvislostí, do něhož jsou zasazeny již konkrétní osudy řeholnic (a stručně i řeholníků), je zde přiblížena centralizace mužských i ženských klášterů a procesy s řeholnicemi.

S pátou kapitolou se dostáváme do období po roce 1989, k oživení a znovurozvinutí zasvěceného života a činnosti řeholních společenství, která je zde podrobně popsána. Šestá kapitola vysvětluje charakteristické rysy spirituality a charisma jednotlivých společenství a rovněž seznamuje čtenáře se čtyřmi řeholními sliby (chudoby, poslušnosti, čistoty a milosrdenství). V předposlední kapitole se dostáváme k životu v kongregaci, ke každodenním zvyklostem atd. Závěrečná kapitola se zamýšlí nad českým ateismem a smyslem řeholního života nejen v současnosti.

Klíčová slova:

zasvěcený život - řeholnice - řehole - řády - řeholní společenství - každodennost – církev – gender – totalita – kláštery – procesy – centralizace – křesťanství – náboženství – kulturní dějiny – boromejky – dominikánky - postavení ženy

Keywords:

consecrate life – nun – rule – holy orders - monastic society – everyday life – Church – gender – totality – monasteries – processes – centralization – Christianity – religion – culture history – women's position

ANNOTATION

This work wants to introduce two congregations, The Czech congregation of Dominican sisters and The Sisters of Mercy of St. Charles Borromeo, their origin, progress and expansion to the Czech Republic - thesis also wants to show the every-day life of these sisters during two world wars, leads the reader through the complicated era of communism till the present and brings the information about their charism and spirituality, apostolate and community.

The thesis is composed of eight chapters – the first wants to bring in the reader to the topic of gender and tells about the possibility of women’s self-fulfilment since the ancient times till nowadays, with pointing out the Christianity as a liberating moment in the history. In this chapter the reader is also acquainted with three archetypes of women exceeded the traditional roles of woman as a daughter- wife-mother, with mystics, witches and nuns. Next chapter wants to explain many forms of devoted life, after that the origins of Dominican Order and The Sisters of Mercy of St. Charles Borromeo are presented, furthermore the establishment of The Czech congregation of Dominican sisters and Sisters of Mercy in Czech Republic is mentioned as well as the life of these communities during the first half of the 20th century. The fourth chapter brings the reader into the era of communism when the life and apostolate of these communities were very difficult because of the centralization (the persecution of friars is also mentioned).

The second half of the thesis deal with the situation after the “velvet revolution” in 1989 – the activation and revitalisation of devoted life in the Czech Republic, explains the specifics of charism and spirituality of Sisters of Mercy and Dominican sisters as well as the profession. The text shows the every-day life in these communities, their apostolate and opinions too. The final chapter wants to think about the Czech atheism and the sense of devoted life in the Czech Republic not only in these days but also in the future.

OBSAH

Úvod	s. 1
I. kapitola: Ta druhá v dějinách?	s. 6
I.1. Mystičky	s. 19
I.2. Čarodějnice	s. 22
I.3. Řeholnice	s. 24
II. kapitola: Řeholní život: počátky a dělení	s. 29
III. kapitola: Historie společenství	s. 40
III.1. Dominikánský řád	s. 40
III.1.1. Dominikáni v českých zemích	s. 43
III.1.2. Vznik Kongregace sester dominikánek blahoslavené Zdislavy	s. 44
III.2. Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského	s. 49
III.2.1. Rozšíření do českých zemí	s. 50
III.3. První republika	s. 53
III.4. Válečná léta	s. 57
IV. kapitola: Kongregace za totality	s. 67
IV.1. Vztah státu a církve	s. 67
IV.2. Centralizace mužských a ženských klášterů	s. 74
IV.3. Procesy s řeholnicemi	s. 88
V. kapitola: Vývoj po roce 1989	s. 90
V.1. Činnost řeholních společenství	s. 97
V.1.1. Sestry dominikánky	s. 97
V.1.2. Sestry boromejky	s. 104
VI. kapitola: Spiritualita a charisma sester dominikánek a boromejek	s. 113
VI.1. Charisma a spiritualita sester boromejek	s. 115
VI.2. Charisma a spiritualita sester dominikánek	s. 118
VI.3. Řeholní sliby	s. 121

VII. kapitola: Život v kongregaci	s. 125
VII.1. Kongregace MSKB	s. 125
VII.2. Kongregace sester dominikánek	s. 126
VII.3. Formace	s. 128
VII.4. Režim dne	s. 132
VII.5. Stolování	s. 134
VII.6. Každodennost	s. 135
VIII. kapitola: (Jaký) má dnes řeholní život smysl?	s. 145
Závěr	s. 154
Soupis použitých pramenů a literatury	s. 157
Seznam příloh	s. 169
Přílohy	s. 171
Resumé	s. 191

ÚVOD

Vyjdeme-li dnes do ulic libovolného města a zkoumavýma očima se zaměříme na příslušnice ženského pohlaví, jež budeme míjet, rozevře se před námi nesmírně pestrobarevná mozaika. Všechny paní a dívky od elegantních po extravagantní budou bezpochyby gramotné, některé budou studentkami, či absolventkami vysokých škol, a při bližším seznámení bychom se zajisté setkali s celou řadou právniček, daňových poradkyň, úřednic nebo učitelek. Realita ženského světa nabyla mnohých podob, a tak dnes i žena v armádě či autodílně překvapí, leč nestrhne lavinu zákazů a obecného pohoršení.

Naproti tomu střetnou-li se naše cesty s řádovou sestrou, považujeme toto setkání za jakousi nevšední kuriozitu a samotnou řeholnici téměř za bytost z jiného světa, která je v paradigmatu třetího tisíciletí zdánlivě jen jakousi živoucí vzpomínkou zašlých časů (toto ovšem platí v České republice, nikoli v zemích se silnou religiozitou, viz Polsko atd.) Co o nich však víme? Mnozí z nás by jistě měli tendenci odrazovat dceru, vnučku, přítelkyni od vstupu do řádu. S některými sestrami se jejich bývalí přátelé a nezřídka i rodiny přestaly kvůli této podivu(obdivu)hodné životní cestě stýkat. Přitom toto rozhodnutí by bývalo bylo ve zdech stejných měst a v totožných společenských vrstvách oslavováno coby přijetí nejvyššího statutu, jehož je žena ve fyzickém světě schopna dosáhnout. Pouze jedna veličina by se musela lišit – čas.

Ano, středověká řádová sestra byla (vyjma některých osvícených šlechticů) jedinou ženskou „profesí“, která umožňovala vzdělání, hloubání nad tématy duchovními, a vlastní aktivitu mimo (pro jiné začarovaný) kruh rodinný. Představená Svatojiřského kláštera se dokonce podílela na korunovaci české královny, ač by se sama původně narodila do sebenuznějších poměrů. Šlo o nejvyšší možné společenské pozvednutí jdoucí skrze stavy a umožňující v dané době nejvyšší možnou míru emancipace od světských hierarchií. Vždyť šlechticnou bylo nutné se narodit, nevěstou Kristovou však bylo možné se stát!

Vysoké procento společnosti dvacátého století utrpělo dodnes částečně trvající amnézii. Na mnoho dobrého z minula se mnozí snažili zapomenout a za cíl si zvolili nekompromisní a tvrdou

cestu kupředu. Kariéra se stala jejich novým Bohem a bezohledná cesta za ní novou církví. A právě tato ztráta schopnosti empatie a lhostejnost k osudům druhých způsobila, že se v době celosvětových informačních sítí a masmedií, kdy je vše doslova na dosah ruky, tak často cítíme prázdni a osamělí. Vnitřní prázdnotu ale nezaplašíte věcnými dary. Pozlátka materialismu pomalu ztrácí svůj lesk a mnoho lidí se znovu začíná ptát po vyšších hodnotách. Pána Boha – jehož jsme v Čechách před stoletím téměř zavrhlí – se nyní učíme vidět i jinde a jinak. S nové době nedostačující formou jsme tehdy odhodili i obsah, jehož absence v nás ovšem vyhloubila onu temnou jeskyni pochybností o smyslu našeho pobytu na Zemi a mrazivého strachu z lidské konečnosti. Tyto obavy však s námi řeholní lid nesdílí.

Člověk dvacátého a počátku jedenadvacátého století si zvykl prožívat svůj život v úsecích krátkodobých cílů. Až dostudují, až se vdám/ožením, až seženu lepší práci ... Chrám našeho života však dnes již zpravidla nepodpírá ona staletá klenba víry, proto se snadno může stát, že při krachu jejičeho cíle podlehne beznaději a nihilismu. Náš vlastní svět se na nás zbortí – vždyť jakého stébla se chytit, když nedohlédnu dále, než k právě zmařeným snahám? Představme si naproti tomu, že jsme členy instituce-chrámu-hory, která přetrvala tisíciletí a navíc cítíme, že naše poslání na Zemi je jasné, že smrt není černou dírou do nicoty, ale naopak cestou ke znovudosažení toho, čím skutečně jsme – součástí zářivé Boží jednoty. Život vnímáme coby nejkrásnější dar a možnost zakoušet a prožívat sebe sama. Bude nás trápit vláda té či oné politické strany, či osobní problém? Budeme neúspěch považovat za katastrofu? Nikoli, neúspěchy pro nás přestanou existovat, pokud veškeré dění chápeme jako Boží plán, jehož jsme spolutvůrci. I zdánlivý neúspěch se tak stává střípkem nádherné mozaiky života, bez nějž by tato nebyla úplná. Je-li naše pozemská cesta cestou v Bohu k Bohu, vnímáme svět i sebe sama v docela jiných perspektivách. A možná právě proto nás jeptiška tak znervózňuje – ten vnitřní klid je v její přítomnosti doslova hmatatelný a to je něco, s čím se v rychlém světě přesných termínů a stresů nejsme již zvyklí setkávat, a co mnohé provokuje a vede k nepřátelským útokům či posměšným poznámkám. Proč? Snad proto, že lidé vlastně řeholnice neznají, mají zkreslené představy o jejich životě, mentalitě, názorech. Řeholní život je stále opředen podivnými mýty a mylnými informacemi, pramenícími právě z nedostatku vlastních, bezprostředních zkušeností. Během svého života jsem měla možnost několikrát se setkat s těmito ženami, ale šlo spíše o letmé

nahlédnutí do neznámých končin, než uvědomělý rozhovor. A postupem času jsem si uvědomila, že mnoho lidí, dokonce i ti, v jejichž blízkosti sestry žijí, to vnímají stejně. Z tohoto důvodu jsem se rozhodla věnovat svou diplomovou práci tématu zasvěceného života z ženského aspektu. Líbilo se mi, jak se protkává s tematikou genderu, jak můžeme nalézat souvislosti z minulosti a tehdejšího postavení žen s dnešní situací, která je specifická zase jinak.

Cílem práce proto bylo představit lidem řeholnice tak, aby zmizely ony mýty o jejich způsobu života, a neexistuje vhodnější způsob jak tohoto dosáhnout, než se s nimi osobně poznat, navázat určitý vztah a prožít několik společných dní. Proto jsem strávila celkem dva týdny v různých kláštěrech, v pokojné atmosféře lásky a modlitby, během nichž jsem načerpala mnoho nezapomenutelných zkušeností a (někdy i překvapivých) informací. Co se týče volby společenství, zvolila jsem záměrně dvě kongregace s odlišnými podmínkami a potřebami vzniku, spiritualitou i činnostmi, aby vynikla právě ona pestrost a rozmanitost aktivit, jimž se sestry každodenně věnují. Dominikánky, jakožto spíše učitelsky a výchovně zaměřená mladá větev starého řádu ze 13. století a vedle nich Milosrdné sestry Karla Boromejského, jakožto kongregace vzniklá v 17. století orientující se především na péči o nemocné, opuštěné a ubohé, se mi jevily jako ideální výběr pro to, abych na nich ukázala to, co jsem zamýšlela.

Záměrem bylo podat plastický obraz života v klášteře v moderní době, která byla poznamenána dvěma světovými válkami, čtyřiceti léty komunismu jakožto materialistické ideologie, jíž byly duchovní otázky veskrze cizí a jejíž důsledky (resp. důsledky činů jejich vyznavačů) poznamenaly řeholní život až do dnešních dob. Chtěla jsem zjistit, jakým způsobem se právě ona doba podepsala na životě komunit, na jejich duchovní (omezený prostor pro modlitbu, vliv na spiritualitu atd.) i praktické stránce (nemožnost přijímat dorost, omezování činnosti atd.). Zajímalo mne rovněž, jak sestry reagují na změny ve společnosti, jak se přizpůsobují stále rychlejšímu tempu vývoje, co si myslí o životě pozemském i tom, který nás přesahuje, jaké mají mezi sebou vztahy, jak vypadá jejich spolupráce s laiky a zejména – kde všude se můžeme s řeholnicemi a s jejich prací setkat.

Při psaní kapitol o vzniku kongregací, jejich životě za obou světových válek a za totality, jsem čerpala jednak z literatury vztahující se k tomuto tématu, dále pak z kongregačních kronik a jiných pramenů (pamětní spisy, zpracování historií atd.), pro každodennost současného řeholního života jsem využila svých poznatků z pobytů v kláštorech (Město Albrechtice, kde žijí sestry boromejky, a Bojkovice, v nichž působí sestry dominikánky), jejichž volba byla spíše náhodná – Albrechtice jsem zvolila na základě shlédnutí dokumentu o boromejkách z cyklu Cesty víry, Bojkovice proto, že mne pozvala (díky S.M. Benediktě Hübnerové OP) zdejší představená.

Významnou součást práce tedy tvoří prameny získané metodou oral history, čili rozhovory s pamětníci a přímými aktérkami dění. Definice orální historie by mohla znít přibližně takto: jedná se o množství propracovaných, avšak stále se vyvíjejících postupů, díky nimž se na základě ústního sdělení osob, jež byly přímými aktéry či svědky zkoumané události, jevu, procesu nebo doby, badatel (nezřídka kdy historik) dobírá nových poznatků.¹ Jedná se o metodu kvalitativní, která připisuje sdělení jednotlivce, jeho individuálním prožitkům a zkušenostem, svébytnou hodnotu. Jinými slovy, orální historie nechává promlouvat často přehlížené a opomíjené vrstvy společnosti (nepovažované za aktivní hybatele dějin), a rovněž více reflektuje tzv. malé dějiny, přičemž ze zjištěných informací nechce dělat zobecňující závěry (neboť by tím popřela onu jedinečnost prožitků jednotlivých aktérů). Dle německého historika Alexandra von Plato spočívá nejsilnější stránka orální historie v interpretaci dějinné zkušenosti, tzv. zažitých dějin, neboť díky ní můžeme nalézt kontinuitu postojů, názorů, vjemů, konsensuálních vjemů a jejich následků, které trvají mnohem déle než politické a sociální okolnosti, jež je zformovaly.²

Všichni víme, jak dokáže čas změnit či ovlivnit interpretaci našich minulých prožitků a deformovat naše vzpomínky. Lidská paměť je selektivní, u většiny lidí je častá tendence vypouštět to negativní, či alespoň při zpětném výkladu hodnotit určité situace shovívavěji, s životním nadhledem – ačkoli v mnohých případech se můžeme setkat s doslovným lpěním na tom špatném či bolestném, co se dotyčným přihodilo, jakoby z onoho traumatizujícího zážitku člověk žil a přetvořil si jej v hnací motor. Proto jsou informace zjištěné metodou orální historie v každém

¹ VANĚK, Miroslav - MÜCKE, Pavel – PELIKÁNOVÁ, Hana. *Naslouchat hlasům paměti. Teoretické a praktické aspekty orální historie*. Praha, 2007, s. 11. ISBN 978-80-7285-089-1; dále viz VANĚK, Miroslav. *Orální historie ve výzkumu soudobých dějin*. Praha, 2004, ISBN 80-7285-045-8.

² VANĚK, M. - MÜCKE, P. – PELIKÁNOVÁ, H. *Naslouchat hlasům paměti*, s. 17.

ohledu subjektivní, a chceme-li se dobrat nějakých obecnějších, objektivnějších závěrů, je zapotřebí komparace s jinými prameny a informacemi získanými odlišným způsobem. Na druhé straně právě tato subjektivita je to, co dodává historické práci další rozměr, a díky níž může být dosavadní obraz dějin značně obohacen, případně korigován.

Rozhovory získané tímto způsobem mi pomohly dotvořit barvitý obraz zasvěceného života v pohnutých obdobích historie Českého státu, umožnily mi pochopit některé (tehdy zatím neznámé) aspekty řeholního života, a v neposlední řadě poznat sestry jako nesmírně laskavé, oduševnělé bytosti s úžasným smyslem pro humor. Literatura zkoumající postavení církve v české společnosti a její vztahy se státními představiteli, stejně jako některé prameny úřední povahy, mi zase posloužila k vytvoření faktického rámce, do něhož jsem zasadila prostřednictvím výpovědí konkrétní lidské osudy – vznikl tak doufám plastický a působivý celek, který nebude čtenáře nudit.

V neposlední řadě bych chtěla podotknout, že ačkoli z oficiálního hlediska bylo o církevních otázkách napsáno již mnohé, vzpomínky pamětníků a pamětnic na události, jimiž se v práci zabývám, nejsou ani zdaleka vyčerpány, a stále je v nich k objevení mnoho zajímavého (například zapojení řeholnic a řeholníků do odboje během druhé světové války, život společenství v tzv. domečcích, analýza specifické spirituality prožívané komunitami v soustředovacích střediscích atd. – těchto témat jsem se v práci sice dotkla, ale zasloužily by si větší pozornost a prostor, jenž jsem jim zcela pochopitelně kvůli rozsahu diplomové práce nemohla věnovat).

Dny prožité za zdmi kláštera ve společenství řeholnic mne obohatily v každém ohledu a byla bych ráda, kdybych alespoň něco z toho mohla předat i těm, kdo budou číst tuto práci, k níž jsem nepřistupovala jako k textu, který je třeba napsat a odevzdat, aby bylo učiněno zadost univerzitním stanovám, nýbrž jako k textu, v procesu jehož vzniku procházela moje osobnost důležitými změnami, od hledání sebe sama skrz postupné zrání až k objevení a uvědomění si základních životních pravd.

I.

TA „DRUHÁ“ V DĚJINÁCH?

*Vášnivým tancem na ostří hrotů
začíná vzpoura
v myšlenkách
pierotů.³*

Těžko vinit muže z toho, že se kdysi dávno rozhodli uplatnit svoji moc nad ženami a na dlouhé období tuto polovinu lidstva prakticky umlčet a vyhradit jí místo u rodinného krbu. Ačkoli dnes se setkáme s mnoha odkazy na křesťanství a na Bibli jako na fenomény, které zapříčinily, že se ženy dostaly do podřízené pozice – ba co víc, byly díky nim v této submisivní roli udržovány, je nutné si uvědomit, že patriarchální společnost⁴, která přisuzovala ženám jiné místo než mužům, tu byla již mnohem dříve. Jak ještě blíže vysvětlím níže – raně křesťanské církve, stejně jako vlastní Ježíšovo učení, působily ve své době revolučně svým pojetím rovnosti ve vztazích. Je tedy zřejmé, že ona rozdílnost v příležitostech a životních zkušenostech musela vzejít z něčeho jiného, než jen z příliš androcentrického výkladu některých pasáží Písma. Ačkoli sociologie vnímá biologii v podstatě jako ideologii, jež je poplatná své době (neboť i ona podléhá působení společnosti, tělo je rovněž výsledkem působení kultury – připomeňme dnešní mánii žen usilujících o štíhlé tělo a muže mučící se v posilovnách kvůli nárůstu muskulatury) a biologické rozdíly ve zkoumání genderu pro ni nehrají zásadní roli (protože jako muži a ženy se nerodíme, ale stáváme se jimi v důsledku socializace)⁵, domnívám se, že o lidských vztazích před mnoha staletími to neplatí zcela úplně.

³ Soukromá tvorba, archiv autorky.

⁴ Patriarchát znamená vládu mužů, doslova otců. Termínu se začalo užívat koncem 19. století v sociologii a antropologii k označení společenské struktury, v níž je hlavou rodiny mužský rodič. Většina sociologů a antropologů té doby se domnívala, že patriarchát byl přirozenou a původní podobou vztahů ve společenstvích. OPOČENSKÁ, Jana. *Z povzdálí se dívaly také ženy: výzva feministické teologie*. Praha, 1995, s. 29 - 33. ISBN 80-7017-912-0.

⁵ Genderová socializace - vyjadřuje proces učení se mužským a ženským rolím, ve kterém si už od útlého věku osvojujeme sociální normy, hodnoty, utváříme si své vlastní „já“. Jedinec se učí, jak by se měl jako holčička/žena nebo chlapeček/muž chovat, vyjadřovat, oblékat, ale i projevovat vůči svému okolí. Utváří si svoji genderovou identitu. Zvláště intenzivně probíhá socializace v rané fázi dětství, ale do jisté míry pokračuje po celý život. Primárně probíhá socializace v rodině, poté ve škole, mezi vrstevníky a samozřejmě nás socializuje též jazyk a média. K genderové

Aniž bych chtěla danou problematiku nějak zlehčovat, pokusím se načrtnout jednoduchý příklad. Představme si dobu, v níž muži lovili zvěř a ženy hlídaly děti a tolik důležitý oheň. Dobu, v níž bylo zcela zásadní, aby lovec dokázal rychle běžet, mít dost síly na ubití zvířete a mrštnosti na případný únik z jeho spárů. Nechci v žádném případě, aby má slova vyzněla diskriminačně, ale osobně si nedokáži představit ženu, sužovanou specifickými strastmi ženského těla jako je menstruace, bolest prsou, šestinedělí i samotné těhotenství, jak se vydává na lov divoké zvěře. Jinými slovy, mezi mužem a ženou existují biologické rozdíly, které se kdysi dávno mohly stát hlavním důvodem rozdělení rolí obou pohlaví ve společnosti, a že toto rozdělení mělo tehdy *ryze praktický* charakter. Muži mohli odkazovat ženy do jeskyní jednoduše proto, že se na lov velké zvěře *nehodily*. Ženino jiné místo ve společnosti tak nemuselo být vnímáno negativně, nebylo ani horší ani lepší, ale zkrátka odlišné. Nezapomínejme, že patriarchátu předcházely společenské útvary zdůrazňující ženský prvek jako životodárný, vysoce ceněný a stabilizující společnost.⁶

Postupem času se vznikem městských států a civilizací se začíná čím dál tím více prosazovat mužova dominance, už nejen v oblasti fyzické síly (která to pravděpodobně vše začala), ale v oblasti ekonomické, s níž jde ruku v ruce i dominance sexuální. To, co vzniklo jako praktické a v daných podmínkách rozumné řešení, se začalo zakotvovat nejen pomocí zvykového, ale později i psaného práva a představa muže-vládce a ženy-ovládané se vžila natolik, že se i dodnes jeví jako zcela přirozená (můžeme hovořit o tzv. symbolickém násilí).⁷ Ono rozdělení rolí mohlo vycházet i z předpokladu, že ženy nebudou chtít situaci měnit, že jim praktické uspořádání vyhovuje. Problém nastal při pokusu o vystoupení ze zažitých představ směrem k výhradně mužským vodám, když si ženy uvědomily, že to, co jim muži kdysi přisoudili, je vlastně velmi omezující, protože dlouholetou tradicí předávané zvyky, normy a konvence něco takového nejenže

socializaci viz CONNELL, R. W. *Gender*. Cambridge, 2002; RENZETTI, C. M. - CURRAN, D. J. *Ženy, muži a společnost*. Praha, 2003. ISBN 8024605252; INAHARA, Minae. *This Body Which is Not One: The Body, Femininity and Disability*. In *Body & Society*, Vol. 15, No. 1, 47-62 (2009); TOFFOLETTI, Kim. *Cyborgs and Barbie Dolls: Feminism, Popular Culture and the Posthuman Body*. Londýn, 2007. ISBN 978—1-845—11467—1.

⁶ Někteří badatelé, například Ernest Borneman, který problematice patriarchátu a společenských struktur věnoval více než čtyřicet let života, upřednostňují raději pojem matrismus, než matriarchát, neboť ženy nikdy nevládly, nevyužívaly své moci k ovládnutí manželů, otců, synů. OPOČENSKÁ, *Z povzdálí*, s. 33.

⁷ Symbolické násilí je koncept francouzského sociologa Pierra Bourdieho (1. srpna 1930 – 23. ledna 2002) – symboličnost násilí spočívá právě v onom zdání přirozenosti. I ženám už je tato představa vžitá natolik, že se skrze ni samy posuzují, aniž by si to uvědomovaly, a ovlivňuje je například i při volbě partnera – jaksi podvědomě ženy hledají muže starší, vyšší, s určitým zázemím, a pokud by tento ideál nebyl naplněn, samy by si připadaly nepatřičně. Nepovažovaly by za chybu partnera, že je menší a mladší, ale za svoji, že ony jsou vyšší a starší. Viz BOURDIEU, Pierre. *Nadvláda mužů*. Praha, 2000. ISBN 80-7184-775-5.

nechápany, ale ani nepřipouštěly. A jakkoli se mohlo před dvěma tisíci lety zdát Ježíšovo poselství osvobozující, čas ukázal, že díky různým reinterpetacím se nakonec stalo dalším diskriminačním prvkem, kulturním i morálním klimatem, v němž žena byla nahlížena jako ta Druhá, jež nebyla stvořena sama pro sebe, nýbrž pro někoho (muže), a tudíž jí nepřísluší, aby o sobě rozhodovala, ale naopak byla předurčena k tomu, aby jen mlčky poslouchala. Je smutným paradoxem v dějinách, že křesťanství, které ve svých počátcích působilo ve svém hlásání rovnosti všech lidí v patriarchální římské říši neobyčejně revolučně, a jenž přineslo ženě svobodu a lidskou důstojnost, se v pozdějších staletích v důsledku postupného návratu římského práva do společnosti, stalo pro ženy kulturním rámcem, prakticky vězením, které jim znemožňovalo vymanit se z role „těch druhých“, vystoupit z pevně zakořeněné představy o slabším a mužům podřízeném pohlaví, odsouzeném k poslušnosti a mlčení. Samotné křesťanství onu svobodu člověku – bez ohledu na rasu či pohlaví – přináší stále, je však evidentní, že stejně jako nyní, tak ani v minulosti nepanovala shoda mezi skutečným, žitým křesťanstvím v duchu evangelia, a způsobem života společnosti, jež se za křesťanskou považuje.

V Ciceronově díle „*O věcech veřejných*“ (De re publica) nalezneme jak obhajobu vlády, která je propůjčena těm přirozeně nejlepším, aby zajistili prospěch nejslabším, tak i myšlenky týkající se hlavních úkolů žen – na prvním místě je přivést na svět dítě jednoznačného otce. V této době byla žena vnímána jako součást otcovy nebo manželovy pravomoci, nebyla definována jako samostatná bytost (což přetrvalo až do moderní doby). Filosof rovněž zmiňuje neblahé důsledky přílišné svobody či rovnosti, kterou by uplatňovali otroci a ženy.⁸

Naproti tomu rané křesťanství nabízelo možnost realizace i ženám. Vedle apoštolů existovaly apoštolky, proroci, prorokyně, učitelé (a zřejmě i učitelky), různí pomocníci, zkrátka šlo o skupiny lidí, v nichž nešlo o nadvládu mužů nad ženami, bohatších nad chudšími atd. Jednalo se o společenství nižších vrstev, které bylo po Ježíšově vzoru otevřené k chudým, nemocným, utlačovaným, diskriminovaným či deklasovaným (například prostitutky), a v tomto ohledu nabízelo prostor i mnohým ženám, které v prvotních církvích hrály velkou roli. Ty zámožnější poskytovaly své domy pro slavení eucharistie, jiné vyvíjely úsilí v šíření křesťanství, přičemž řada

⁸ OPOČENSKÁ, *Z povzdálí*, s. 35.

z nich se později stala obětí pronásledování, stejně jako muži. Zachovala se svědectví mučednic Tekly, Blandiny, Perpetuy, Felicitas, Julitty a dalších.⁹ V římském prostředí se první konverze ve 4. století týkají žen, přičemž muži zůstávají pohany. Další generace ovšem souhlasily se sňatky s křesťankami a díky nim se nové náboženství ujalo natolik, že na počátku 5. století bylo již dominantním.¹⁰ Dalším příkladem ženy, jíž evangelium přineslo svobodu, může být Fabiola, žena, která byla dvakrát vdaná a nakonec se rozhodla zasvětit život potřebným. V roce 395 se vydala do Betléma, aby se tam setkala se sv. Jeronýmem, s nímž chtěla spolupracovat. Později nechala postavit velký útulek, jakousi první nemocnici pro nemocné a chudé, což nemělo v západní Evropě obdoby.¹¹ Díky Pavlovi se také objevila žena jménem Junia, jež je dle jeho slov *vyčnívající mezi apoštoly* (Ř 16,7). Bohužel v pozdějších vydáních bylo ženské Junia pozměněno na mužské Junias.¹²

Feministické bohoslovky na základě výroků v Matoušově evangeliu tvrdí, že mladé i starší ženy opouštěly své domovy a manžely, aby následovaly Krista.¹³ Neodpovídaly tak podřízeným ženám, o nichž hovořil Cicero. Rovněž všechna čtyři evangelia svědčí o tom, že galilejské ženy byly prvními nositelkami víry ve vzkříšení a stály na počátku dějin křesťanské církve. Nikoli apoštolům, ale Marii z Magdaly (a dalším ženám), kdysi ženě na okraji společnosti, se zjevil Kristus v podobě zahradníka (J 20,14 – 18; Mt 28,1-10; Mk 16,9; Lk 24,10). Tedy nikoli mužům z Ježíšova okruhu, ale ženám byla darována výsada prvního zjevení Zmrtvýchvstalého.

Jinými slovy, prvotní křesťanství úzce navazovalo na život a smrt židovského proroka Ježíše, který na rozdíl od žen a otroků nemusel být služebníkem, ale vzdal se dobrovolně své patriarchální moci, čímž provedl na svou dobu neobvyklou revoluci ve vztazích – svým ponížením zrušil výsady a odmítl jakoukoli formu vlády jednoho člověka nad druhým. Pro společnost, která vnímala ženy a děti jako majetek mužů – otců, manželů, potažmo bratrů, to bylo něco nepředstavitelného, a

⁹ OPOČENSKÁ, *Z povzdálí*, s. 96.

¹⁰ PERNOUDOVÁ, Regine. *Žena v době katedrál*. Praha, 2002, s. 24. ISBN 80-7021-544-5.

¹¹ Zdroj: Životopisy, neboli ABC svatých, URL: <http://www.abcsvatych.com/mesice/a12/prosinec27.htm> (staženo 20. března 2009)

¹² KÜNG, Hans. *Malé dějiny katolické církve*. Praha, 2005, s. 23. ISBN 80-7021-770-7. Dnes se však dočteme toto: Pozdravujte Andronika a Junia, původem židy jako já a kdysi spoluvězně, apoštoly, kteří se těší zvláštní vážnosti a uvěřili v Krista dříve než já. *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona*. Český ekumenický překlad. Česká biblická společnost, 2001, Ř 16,7. ISBN 80-85810-41-7.

¹³ OPOČENSKÁ, *Z povzdálí*, s. 99 – 100.

ženám to muselo znít jako rajska hudba. Postupným institucionalizováním se ovšem dostávali čím dál tím více ke slovu zejména muži – kněží, biskupové, a na počátku 2. století je dovršeno rozdělení na „laiky“ a „klérus“. Původní ekonomicky a organizačně zaměřený úřad biskupa se změnil na učitelský úřad, jemuž bylo na základě apoštolské posloupnosti svěřeno rozhodování o správnosti apoštolské nauky. Moc biskupů tak neustále rostla, až vytlačili proroky i prorokyně, učitele i učitelky. Prosazení těchto hierarchických struktur však zabránilo emancipaci žen a brání jí dodnes. Ačkoli řečtí církevní otcové zdůrazňovali rovnoprávnost muže a ženy, protože oba byli stvořeni k obrazu Božímu (Gn 1,27), vyhraňoval se současně odpor proti sexualitě. Navíc se ona zmiňovaná rovnost vztahovala spíše na oblast soukromou, která nešla za rámec rodiny, a nikoli veřejnou.¹⁴

Další překážkou kladenou ženám do cesty bylo vedle hierarchizace vzdělání. Tento vysoký helénistický ideál byl pro ženy většinou nedostupný. A tak se díky výše zmíněným faktorům postupně prosazuje mužská nadvláda v sakrální oblasti, řada teologů a biskupů obhajuje méněcennost ženského prvku a žádá vyloučení žen z církevních úřadů. A to i přesto, že tyto patriarchální snahy odporovaly všemu, co bylo v prvotní církvi dovoleno a žádáno.

Dalším významným prvkem, na jehož základě se odvozuje nepřátelský postoj vůči ženám, které spolu se vším, co pro ně bylo „typické“ začaly být vnímány v dichotomiích ke všemu mužskému, byla díla jednoho z nejdůležitějších církevních otců - Aurelia Augustina. Kromě toho, že ve svých spisech rozvíjí institucionálně hierarchické pojetí církve, v níž má být člověk podřízen církvi jakožto instituci, vyhrocuje také svou teologii hříchu a milosti. Augustin chápe prvotní hřích jako dědičný, protože při spojení dvou bytostí ke zplození nového života se přenáší na každou novou generaci. Tyto myšlenky však měly pro další vývoj lidstva Západního světa dalekosáhlé důsledky, neboť díky nim byla sexualita nahlížena jako cosi špatného, hříšného, negativního.¹⁵ A naneštěstí pro ženy, byla přisouzena právě jim. Ženská bytost jako od přírody emotivní, ovládaná city a

¹⁴ KÜNG, Hans. *Malé dějiny*, s. 24

¹⁵ Ačkoli již ve 2. století poukazoval Irenej z Lyonu v polemice proti gnostikům na to, že prohlašovat manželství za hříšné a vidět v těle příčinu hříchu znamená urážet Stvořitele. PERNOUDOVÁ, *Žena*, s. 138.

touhou, neschopná samostatné existence a potřebující k životu závislost na svém pánu a ochránci byla protikladem racionality, logického úsudku a inteligence, ztělesňované muži.¹⁶

Bible, v níž lze nalézt řadu momentů, které mohly působit ve prospěch žen, však je primárně androcentrickým pramenem, který je psaný muži, o mužích a zejména pro muže. A čas způsobil, že i pozitivní výroky o ženském pohlaví začaly být buď přehlíženy,¹⁷ anebo interpretovány tak, aby vyhovovaly zažitému trendu (a navíc na oblibě získaly ty pasáže, které ženám určují až druhé místo, verše o trestu za prvotní hřích či úryvek desatera, v němž je žena chápána jako mužovo vlastnictví)¹⁸. V důsledku stěhování národů a ustavování nových státních celků se moc mužů ještě zvětšila a upevnila, neboť oni byli těmi dobyvateli, objeviteli, bojovníky a posléze i panovníky a ochránci slabých – starých, žen a dětí, kteří nevládli uměním meče a bylo tak nezbytné jim poskytnout ochranu.

Pro všechny ženy bez rozdílu napříč mnoha staletími bylo určujícím znakem jejich postavení pohlaví a vztahy k mužským členům společnosti. Žena se definovala v kategoriích jako dcera, manželka či matka a skrze tyto vztahy nacházela v mužském světě své uplatnění. Všechny další ženské „kategorie“, kterými může být například panna, světica, čarodějnice, prostitutka a mnohé další jsou jen variací na jedno a totéž téma – žena jako samostatná bytost prakticky neexistovala, pakliže se vyskytovala i v jiných povoláních, směrodatnými pro ni byly její vztahy s otcem, manželem, případně mužskými potomky. Zásadním bylo pro postavení ženy v raně středověké společnosti přijetí římského práva, které potlačilo germánské zákony, ačkoli některé prvky přetrvaly (například ono nezbytné zplození právoplatného dědice v manželském svazku, s čímž

¹⁶ Tento závěr formuloval mj. učenec Isidor ze Sevilly (asi 560 Cartagena – 4. duben 636 Sevilla), jehož díla sloužila jako učebnice i v období středověku. Jeho moralizující interpretace vedla k tomu, že se z výše zmíněných myšlenek začaly vyvozovat závěry ohledně ženské povahy. Mezi významná díla patří například *De natura rerum* – O povaze věcí, *De ordine creaturarum* – O řádu stvoření, *De fide catholica contra Iudaeos* – O katolické víře proti Židům. Literatura k tématu viz Isidor ze Sevilly. *Etymologie* I. – XVI. Oikoymenh, 2000.

¹⁷ Píseň písní nám vypráví o lásce, krásné, čisté a věrné, která může být chápána jako láska mezi mužem a ženou, či Bohem a člověkem. Milostné verše opěvují půvaby ženy a nevěsty, stejně tak i mužnost, krásu a sílu milého, moc a kouzlo lásky, opojení tímto citem ... v nich nenalzáme pohled na ženu jako cosi méněcenného, ale jako objekt hodný něhy a lásky, který tyto pocity v muži vyvolává, který mu učaroval (Pís 4, 1 – 10). Tyto pasáže, ačkoli rovněž citované při kázáních v kostelech, však byly interpretovány ve prospěch církve – nikoli ve prospěch žen. Láska, cit a vše, co s tím souvisí, bylo vykládáno ve vztahu k církvi, ne k ženám, manželkám, snoubenkám.

¹⁸ „Nebudeš dychtit po domě bližního svého. Nebudeš dychtit po ženě svého bližního ani po jeho otroku ani po jeho otrokyni ... vůbec po ničem, co patří tvému bližnímu.“ (Ex 20,17); „Velice rozmnožím tvé trápení i bolesti těhotenství, syny budeš rodit v utrpení, budeš dychtit po svém muži, ale on nad tebou bude vládnout.“ (G 3,16)

souvisel velký důraz na věrnost a plodnost germánských žen. Toto římská společnost neznala, zde existovala možnost dědice vybrat, adoptovat – a to i v pokročilém věku). Na těchto dvou pilířích byl vybudován evropský právní systém. Přijetím římských zákonů byla ustanovena jako ideál v partnerských vztazích monogamie a postupně byla ženám prakticky zavřena ústa – bylo nemyslitelné, aby žena vyjadřovala volně své názory na veřejnosti, nebo aby si nárokovala vzdělání,¹⁹ které se od této doby stalo především výsadou mužů (a to téměř výhradně úzké skupiny kněží – nacházíme se v době, kdy ani většina panovníků nevládla perem a nebyla schopna číst). Kněží byli prakticky jedinými lidmi, kteří rozuměli svatému jazyku a dokázali se v něm i písemně vyjadřovat. Díky této schopnosti získali monopol nad výkladem Písma, dalo by se dokonce říci nad výkladem celého tehdejšího světa, jež si nechtěli nechat vzít ani jinými muži, natož ženami. Tato obava ze ztráty jedinečnosti vedla později k problematickému prosazování reformačních požadavků na překlad Bible do národních jazyků a tím i k jejímu zpřístupnění širokým vrstvám obyvatelstva.

Obhajobu ženského mlčení teologové hledali (a nalézali) v Bibli, zejména v textech Pavlových. V Prvním listu Korintským totiž apoštol radí „*ženy nechť ve shromáždění mlčí. Nedovoluje se jim, aby mluvily; mají se podřizovat, jak to říká i Zákon. Chtějí-li se o něčem poučit, ať se doma zeptají svých mužů; ženě se nesluší mluvit ve shromáždění.*“ (1K 14, 34-35). Dnes na základě novějšího bádání se však zejména u feministických teoložek objevuje domněnka, že tyto verše jsou až pozdějším přídavkem do textu (tudíž jejich autorem není Pavel), a rovněž se můžeme setkat s výkladem, že apoštol chtěl pouze ženy varovat, že by se projevy jejich svobody (modlení, prorokování a mluvení) mohly stát pro druhé pohoršením.²⁰ Aniž by snad chtěl popřít rovnost žen a mužů, brojil proti zvyku žen mluvit ve shromáždění s nepřikrytými rozpuštěnými vlasy, neboť tím připomínaly orientální božstva, díky čemuž by mohli někteří lidé považovat křesťany za orgiastický pohanský kult. Výše zmíněné verše tedy neútočí obecně proti duchovní svobodě a

¹⁹ Co se vzdělání týče, existovaly lokální odlišnosti, dané zdejšími podmínkami. Například v Itálii ženy z bohatších rodin, zejména z rodin obchodníků, uměly číst i psát, aby se dokázaly domluvit s manželem ohledně obchodních záležitostí, když muž zrovna cestoval za prací. Můžeme shrnout, že určité znalosti či vědomosti si ženy osvojit mohly, záleželo však na individuálních podmínkách daného stavu či rodinné situace. Nepochybně se našli otcové, kteří předávali svým dcerám tajemství rodinného úspěchu, nebo je zaučovali do tajů jejich řemesla či povolání. Tyto individuální případy však nemohly narušit dobový trend, jímž byla nevzdělaná žena, hospodyně, matka a manželka.

²⁰ OPOČENSKÁ, *Z povzdálí*, s. 104 – 6.

charismatické účasti žen ve shromáždění, stanoví pouze jedno dílčí pravidlo. Pro ženy však byly důsledky této výpovědi fatální.

Naneštěstí mnoho jiných výroků, které hovořily o rovnosti všech bytostí (jmenujme alespoň tento: „*Není už rozdíl mezi židem a pohanem [tj. Řekem], otrokem a svobodným, mužem a ženou. Vy všichni jste jedno v Kristu Ježíši.* Ga 3,28), zůstalo bez povšimnutí.

Podíváme-li se blíže na postavení středověkých žen, zjistíme, že naprostá většina z nich prožívala své životy v rámci možností, které vymezovali muži, a že o jejich osudech rozhodovali jiní.²¹ Ať dcera, manželka, matka či vdova, vždy podléhala rozhodnutím, které učinili mužští příbuzní. Dcera mohla být užitečná pro rodinu ve sňatkové politice. Mohla se stát zárukou míru mezi rodinami, prostřednictvím usmíření, nebo navázání nového přátelství. Ačkoli tíhu zodpovědnosti za udržení dobrých rodinných vztahů nesly na svých bedrech zejména dívky z panovnických či zámožných rodin, i pro venkovské obyvatelstvo mělo budování širších sociálních sítí velký význam. Asi nás nepřekvapí, že žena musela přebírat statut svého muže – pakliže byla urozenější než on, musela se smířit s tím, že si sňatkem pohorší, zatímco její choť měl důvod k oslavám. Zejména v rytířských kruzích v 11. a 12. století a mezi měšťany a aristokraty ve století 14. a 15. bylo zvykem hledat méně urozeným synům zámožnější a urozenější manželku.²²

Cena ženy se tedy stanovovala podle výše věna, na něž se mnohdy skládalo celé mužské příbuzenstvo a které mohlo být tak vysoké, že pro ostatní dcery se vidina sňatku stala téměř nedosažitelnou. Zatímco do 12. století bylo obvyklé, že i rodina ženichova věnovala rodině nevěsty hmotný či finanční dar v hodnotě srovnatelné s věnem jako odškodné za ztrátu dcery,

²¹ Literatura k tomuto tématu: GEORGES, Duby. *Rytíř, žena a kněz: Manželství ve Francii v době feudalismu*. Praha, 2003. ISBN 80-86379-44-2; TÝŽ. *Vznešené paní z 12. století I*. Brno, 1999. ISBN 80-7108-152-3; TÝŽ. *Vznešené paní z 12. století II*. Brno, 1999. ISBN 80-7108-166-3; TÝŽ. *Vznešené paní z 12. století III*. Brno, 1999. ISBN 80-7108-167-1; ENNENOVÁ, Edith. *Ženy ve středověku*. Praha, 2001. ISBN 80-7203-369-7.

²² GOFF, Jacques Le (ed.). *Středověký člověk a jeho svět*. Praha, 1999, s. 245. ISBN 80-7021-682-4. (Christiane Klapisch-Zuberová, kapitola VIII. *Ženy a rodina*). S obdobným zvykem se můžeme setkat i v českém prostředí, v němž si renesanční aristokraté volili nevěsty buď urozené (a klidně s menším věnem, neboť původ byl dostatečnou společenskou prestiží), nebo ne-li dostatečně urozené, tak ale hodně bohaté. Nebyla však vyloučena ani manželství uzavřená v důsledku oboustranné náklonnosti partnerů, namátkou třeba svazek Zdeňka Brtnického z Valdštejna a Magdaleny z Thurnu, viz KOLDINSKÁ, Marie. *Každodennost renesančního aristokrata*. Praha – Litomyšl, 2004, s. 32, 35 – 36. ISBN 80-7185-639-8; BŮŽEK, Václav – HRDLIČKA, Josef – KRÁL, Pavel – VYBÍRAL, Zdeněk. *Věk urozených. Šlechta v českých zemích na prahu novověku*. Praha – Litomyšl, 2002. ISBN 80-7185-417-4. Od kolébky do truhly: námluvy, zasnuby a sňatek, s. 317.

v pozdější době význam a výše věna převážil a některé manželovy dary či příspěvky byly dokonce právně zrušeny.²³ Na konci středověku se kolem věna vytváří celý právní systém definující majetkové vztahy mezi oběma manželi. Ve většině případů žena věnem disponovat nemohla, sloužila pouze jako prostředník pro přenos majetku z jedné rodiny do druhé. Správcem tohoto majetku se tak stával manžel, který s ním mohl nakládat dle vlastního uvážení, přičemž ani v pozdějších dobách nebylo výjimkou, když muž kromě svého majetku promrhal i ženino věno a ona po jeho smrti zůstala bez prostředků, odkázaná na příbuzné. V českém prostředí mohly ženy od Obnoveného zřízení zemského disponovat svým majetkem, což jim mimo jiné umožňovalo vyhnat rozhazovačného muže, a také volně kšaftovat – ve svých závětech ženy často odkazovaly věno dětem. Za určitých okolností se mohlo věno vrátit zpět do původní rodiny. Pro mnoho novomanželů mohla být problémem skutečnost, že věno nemuselo být vyplaceno naráz, ale v jednotlivých splátkách. Někteří otcové jistě jen neochotně a s nelibostí odevzdávali část majetku svému zeti, což mohlo způsobovat rozepře a nepříjemnosti mezi manželi (s tímto jevem se lze setkat též u některých panovnických dynastických sňatků, kdy suma přislíbená zeti za strategickým účelem jednotného postupu v politických záležitostech převyšovala možnosti státní pokladny a pomalé splácení budilo u manžela nedůvěru a zlost, často ventilovanou před manželkou).²⁴

Hlavním úkolem ženy v manželství však bylo přivést na svět potomka, pokud možno mužského pohlaví (dědice). Protože zabraňování početí bylo považováno za hřích a jakákoli další regulace porodnosti byla přísně trestána (infanticida, navození potratu, odložení dítěte aj.), nebylo ničím zvláštním, že žena během svého přibližně dvacetiletého produktivního období přivedla na svět

²³ V roce 1143 například janovská tertia franckého původu, tedy právo vdovy na třetinu manželova majetku. GOFF, J. *Středověký člověk*, s. 245.

²⁴ Šlo například o situaci Karla II. a jeho portugalské manželky, Kateřiny z Braganzy či Anny České a Richarda II. K Anně a Richardovi viz například HOENSCH, JÖRG KONRAD. *Lucemburkové. Pozdně středověká dynastie celoevropského významu 1308–1437*. Praha, 2003. ISBN 80-7203-518-5; SPĚVÁČEK, Jiří. *Václav IV. 1361-1419. K předpokladům husitské revoluce*. Praha, 1986; WHITTON, Hana. *Anna Česká : Dcera Karla IV. na anglickém trůnu*. Frýdek Místek, 2007. ISBN 978-80-7362-509-2. Ke Karlovi II. FRASER, Antonia. *King Charles II*. Londýn, 1979. ISBN 0297775715; MILLER, John. *Charles II*. Londýn, 1991. ISBN 0297812149; ABBOTT, Jakob. *History of King Charles the Second of England*. Londýn, 1849. (dostupné na <http://www.gutenberg.org/etext/6659> v rámci projektu Gutenberg, staženo dne 21. února 2009); HARRIS, Tim. *Restoration: Charles II and his kingdoms, 1660–1685*. Londýn, 2005. ISBN 0713991917; KEAY, Anna. *The Magnificent Monarch: Charles II and the Ceremonies of Power*. Londýn, 2008. ISBN 9781847252258; MILLER, John. *Restoration England: the reign of Charles II*. Londýn, 1985. ISBN 0582353963; PLAIDY, Jean. *Radosti lásky*. Praha, 2007. ISBN 978-80-7384-004-4.

kolem deseti dětí (a najdou se i výjimky, které přestály mnohem více porodů).²⁵ Žena tak strávila více než polovinu svého života v jiném stavu. Vezmeme-li v úvahu, jak tehdy vzhledem k medicínským znalostem a hygienickým možnostem probíhal porod, nepřekvapí nás, že rodičky, stejně jako novorozenci, umírali ve vysokém počtu.²⁶ Pakliže měla žena štěstí a přežila porod ve zdraví, čekalo její vyčerpané tělo krátké období relativního klidu, načež následovalo (přes veškerou snahu církve omezovat dny určené k pohlavnímu styku na minimum) další těhotenství. Už jen z tohoto hlediska bylo „povolání“ manželky daleko náročnějším, než jakékoli jiné.

Abychom se mohli dále věnovat rozdělení rolí v manželství a v rodině, je nezbytné zmínit, že křesťanská nauka o manželství se vyvíjela postupně, když do svých norem začleňovala prvky římského práva. Raně křesťanské pojetí manželství bylo na míle vzdálené římskému chápání, které vnímalo ženu jako bytost po celý život nesvéprávnou – z poručnictví otce přecházela do poručnictví manžela.²⁷ V Bibli najdeme mnoho zmínek o tom, že muž a žena mají být jedním tělem a žít ve vzájemné rovnosti,²⁸ že „*V Kristu ovšem není žena bez muže ani muž bez ženy, vždyť jako je žena z muže, tak i muž skrze ženu – všechno pak je z Boha.*“ (1K 11,11–12) Rovnost byla předpokládána i ve vzájemné povinnosti obou manželů: „*Žena nemá své tělo pro sebe, ale pro svého muže. Podobně však ani muž nemá své tělo pro sebe, ale pro svou ženu. Neodpírejte se jeden druhému, leda se vzájemným souhlasem a jen na čas, abyste byli volni pro modlitbu. Potom zase buďte spolu, aby vás satan nepokoušel, když byste se nemohli ovládnout.*“ (1K 7,4-5) Tato rovnost v požadavku věrnosti je opakem římského chápání cizoložství, kdy mužům zpravidla nehrozily vážnější sankce,

²⁵ Viz GOFF, Jacques Le (ed.). *Středověký člověk a jeho svět*. Praha, 1999, s. 252; GARIN, Eugenio (ed.). *Renesanční člověk a jeho svět*. Praha, 2003, s. 210. ISBN 80-7021-653-0. (Margaret L. Kingová, kapitola VIII. *Žena renesance*).

²⁶ Stávalo se, že ženy při porodu utrpěly zlomeninu pánve a na následky tohoto úrazu zemřely. Časté byly také potraty, o nichž nás informují mimo jiné deníky aristokracie ze 16. a počátku 17. století. V této době byla odhadovaná úmrtnost u dětí velmi vysoká, umíralo každé desáté novorozeně a pouze polovina živě narozených se dožila patnácti let. KOLDINSKÁ, M. *Každodennost*, s. 42.

²⁷ Existovala i možnost života mimo manželství, pakliže otec svoji dceru nenutil, aby se provdala – při dovršení 25 let si mohla dívka vyžádat věno od otce a nakládat s ním dle vlastního uvážení. Otázkou je, do jaké míry ženy (a je nutné brát v potaz, z jakých vrstev a rodin tyto ženy pocházely) této možnosti využívaly – manželství bylo bráno jako přirozená „kariéra“ dívky/ženy. Sice se mohla rozhodnout jinak, ale společnost to vnímala spíše jako něco méně obvyklého.

²⁸ Dalším místem může být pasáž o důvodu stvoření ženy: „*I řekl Hospodin Bůh: Není dobré, aby člověk byl sám. Učiním mu pomoc jemu rovnou.*“ (Gn 2,18)

zatímco žena mohla být potrestána i smrtí. Bohužel stejně jako tyto, tak i mnohé další evangelijní zásady zůstávaly v každodenním životě spíše teorií, než praxí.²⁹

Život ženy by se dal vystihnout metaforou o planetě a Slunci. Planeta obíhající kolem Slunce je na tomto tělesu plně závislá, spoutaná zákonem přitažlivosti, ovlivněná vším, co se s životadárnou hvězdou děje. Pokud by si Slunce usmyslelo zhasnout, zhasla by s ním. Pakliže silně září, část odlesku blahosklonně zahálí i samu planetu. Ačkoliv se v různých dobách a napříč všemi společenskými vrstvami možnost realizace ženy a jejího jednání různila (s tou či onou mírou autonomie),³⁰ základním rysem však zůstával vztah závislosti a s ním spojené podřízenosti, přičemž ani onen třeptivý středověký fenomén dvorské lásky,³¹ jenž kladl lásku k milované a

²⁹ Ačkoli od konce 11. století prosazuje církev nutnost získání souhlasu snoubenců (jak muže, tak ženy) při vstupu do manželství a hlas rodičů tak měl mít až druhořadý význam (bez ohledu na to, že praxe byla mnohdy jiná), již od 12. století se objevovaly vlivem obnovování římského práva (v Itálii od 12. století, ve Francii s konečnou platností v 16. století) tendence k omezení svobody párů. PERNOUDOVÁ, R. *Žena*, s. 147.

³⁰ Je pochopitelné, že jiné možnosti měla urozená dáma, spravující majetek během manželovy nepřítomnosti, královská dcera, již se dostalo určitého vzdělání (byť jiného druhu, než jejímu mužskému sourozenci), či vdova vedoucí i nadále po smrti manžela jejich živnost, a že v jiné situaci byla žena na venkově, která pomáhala na poli se vším, co bylo třeba, zároveň musela obstarat domácnost s jejími běžnými potřebami, nakrmit dobytek, anebo chudá námezdnice, která si potřebovala ušetřit špatně placenou práci na věno. Výjimečnou v určitém slova smyslu skupinou byly prostitutky, jejichž situace se měnila spolu s pohledem celé společnosti na tento jev (od prohibice přes reglementaci až po abolicí). Viz LENDEROVÁ, Milena. *Chytila patrola... aneb prostituce za Rakouska i republiky*. Praha, 2002. ISBN 8024603799. Svým způsobem sem patří i nepatří fenomén metres, který byl typický zejména pro francouzské prostředí, ačkoli se nevyhnul ani zemím jako byla Británie či Prusko. Pro tuto tematiku HELGA Thoma. *Metresy francouzských kráľů*. Praha, 1997. ISBN 80-7202-092-7; WINTERBERG, Yury. *Metresy – Tajemná moc žen*. Praha, 2007. ISBN 978-80-249-0932-5; DUFRESNE, Claude. *Královny lásky*. Ostrava, 2003. ISBN 80-7303-126-4; VANDENBERG, Philipp. *Velké lásky: důvěrné vztahy na královských dvorech*. Frýdek-Místek, 2007. ISBN 978-80-7362-467-5; LEJEUNE, Paule. *Milenky francouzských kráľů*. Frýdek-Místek, 2007. ISBN 978-80-7362-363-0; FRASER, Antonia. *Ludvík XIV. a jeho osudové ženy*. Ostrava, 2007. ISBN 978-80-7303-366-8. Případně je vhodné vyhledat monografie jednotlivých panovníků, kteří (nejen) svými milenkami prosluli – Františka I. Francouzského, Jindřicha II. Francouzského, Jindřicha II. Anglického, případně Jindřich VIII. (a jeho šest žen), Karel II. atd. atd.

³¹ Dvorská láska úzce souvisí s institucí dvora, která se ustavuje během 12. století. (Zpravidla) nejstarší synové královských vazalů nabízejí oddanost i svým lenním paním, které mohly, ale také *nemusely*, tyto nabídky přijmout. V souvislosti s dvorskou láskou vznikají určité základy dvorního, jinak řečeno slušného chování (dnešní pozůstatky – není jich ovšem mnoho - jsou z genderového hlediska vnímány spíše jako přežitky, které poukazují na křehkost a bezbrannost žen, s čímž se však žena jednadvacátého století ztotožnit nechce), doprovázení i odpovídající literaturou (mezi první autory patřil děd proslulé Eleonory Akvitánské, Vilém z Poitiers), tvořenou a šířenou trubadúry, truvéry aj. Na přelomu 13./14. století se dvorská kultura/láska uchytila již v celé západní Evropě. Bohužel střední Evropa jí zůstala (ve srovnání se západními zeměmi) ušetřena díky prakticky neexistujícímu vhodnému panovnickému dvoru Přemyslovců (a snahy Jana Lucemburského vyzněly nakonec na prázdno). Jakkoli se postupem času k dvornému/dvorskému chování uchýlili i měšťané, šlo vesměs o majetné vrstvy. Ačkoli i nižší společenské vrstvy měly vždy tendence napodobovat ty vyšší a urozenější, natrvalo se dvorné chování k ženám v celkové společnosti neprosadilo. Pro podrobnější informace o pravidlech dvorské lásky atd. viz například webový portál Middle Ages: Courtly love, URL: <http://www.middle-ages.org.uk/courtly-love.htm> (staženo 20. března 2009); CAPELLANUS, Andreas. *The Art of Courtly Love*. New York, 1964; ROUGEMONT, Denis de. *Love in the Western World*. New York, 1956; DUBY, Georges. *The Knight, the Lady, and the Priest: the Making of Modern Marriage in Medieval France*. New York, 1983, ISBN 0-226-16768-2; SCHULTZ, James A. *Courtly Love, the Love of Courtliness, and the*

nedostižné paní na vrchol všech mužských ctností, nedokázal na této skutečnosti v dlouhodobějším měřítku mnoho změnit. Muž sám byl po staletí *rád* vnímán coby středobod ženina vesmíru, bez nějž by – slabá a bezbranná - zahynula v mrazivé a temné prázdnotě, a když pak tuto myšlenku převzala i teologie a justice, stala se pro pohlaví, jemuž byla vtisknuta hořká role věčně druhého, těsným a nenáviděným vězením. V každé době se pochopitelně objevily výjimky – tu a tam se žena nadechla a nechala zaznít svůj hlas,³² obtěžkaný jasným názorem, ale v širším měřítku začala ztrouchnivělá pouta trendu podřízenosti povolovat až pod tlakem amerického boje za nezávislost a francouzské revoluce, kdy byly po staletích poprvé nahlas vyřčeny – v podstatě však již Kristovy – myšlenky rovnosti a svobody, bez ohledu na rasu a pohlaví.³³ Brána k cestě za skutečnou ženskou emancipací se tímto (bohužel zatím jen nesměle) pootevřela.

Zrušení nevolnictví, průmyslová revoluce, rozmach Spojených států amerických, vznik ústav, hospodářská konjunktura po napoleonských válkách a další skutečnosti, charakteristické pro devatenácté století, daly vzniknout prvním společnostem založeným na občanských principech, především v anglosaských zemích. V té době také konečně vznikají moderní ženská hnutí, která nalézají oporu již ve středních třídách a ve třídě dělnické. Nejranějším moderním ženským hnutím, které mělo nějaký politický kontext a cíl, bylo sdružení amerických žen, jež požadovalo s

History of Sexuality. Chicago, 2006, ISBN 0-226-74089-7; WARD, Matt C. *The Ideas of Courtly Love*. Oxford, 1923, ISBN 0-74533-762-0; NEWMAN, Francis X. *The Meaning of Courtly Love*. Albany, 1968, ISBN 0-87395-038-0; MURRAY, Jacqueline (ed). *Love, Marriage, and Family in the Middle Ages*. Peterborough, 2001.

³² Namátkou Kristýna Pisánská, která se po brzké smrti manžela se třemi dětmi na starost rozhodla uživit jako spisovatelka, což se jí podařilo – tvořila ve Francii a psala díla i na objednávku Karla V. (životopisy zemřelých burgundských vévodů, Johanky z Arku aj.), mystička Kateřina ze Sienny, jeptiška Hildegarda z Bingen (o fenoménu řeholnic a mystiček viz str.), Marie Francouzská (autorka básní určených Bohu), Matylda Anglická, z panovnic Eleonora Akvitánská, později Alžběta I. Anglická atd. (v této oblasti by se dalo najít příkladů poměrně mnoho). Viz PERNOUDOVIČOVÁ, R. *Žena v době katedrál*; ENNENOVÁ, Edith. *Žena ve středověku*. Praha, 2001; WALLER, Maureen. *Sovereign Ladies: Sex, Sacrifice, and Power. The Six Reigning Queens of England*. New York, 2006. ISBN 0-312-33801-5; WILLIAMS, Neville. *The Life and Times of Elizabeth I*. Londýn, 1972. ISBN 0297831682; KELLY, Amy. *Eleanor of Aquitaine and the Four Kings*. Harvard, 1950; WEIR, Alison. *Eleanor of Aquitaine: A Life*. New York, 2000. ISBN 9780345405401.

³³ Mary Wollstonecraft a její provokativní *Obhajoba práv žen (Vindication of the Rights of Woman, 1792)*, francouzská spisovatelka George Sandová, Simone de Beauvoir, britské sufražetky neboli bojovnice za zisk volebního práva pro ženy: Josephine Buttler, Emmeline Paulehurst, v USA zejména Elizabeth Cady Stanton a Susan B. Anthony, ruské ženy-atentátnice Zaslíčková a Petrovská aj. Viz ABRAMSOVÁ, Lynn. *Zrození moderní ženy: Evropa 1789 – 1918*. Brno, 2005. ISBN 80-7325-060-8; PURVIS, J. (ed). *Women's History in Britain, 1850 – 1945. An Introduction*. Londýn, 1995; McMILLAN, J. F. *France and Women 1789 – 1914: Gender, Society and Politics*. Londýn, 2002; EDMONDSON, L. *Feminism in Russia, 1900 – 1917*. Stanford, 1984; EVANS, R. J. *The Feminists. Women's Emancipation Movements in Europe, America and Australasia 1840 – 1920*. Londýn, 1977.

muži stejná politická práva a rovnost ve vzdělání. V USA se feministické hnutí začalo rozvíjet v souvislosti s abolicionistickým hnutím.³⁴ Ženy se poprvé účastnily formálních politických aktivit, přičemž hlavními jejich požadavky bylo zakotvení základních politických, občanských a lidských práv v zákonech. Jednalo se zejména o právo volební a o rovný přístup ke vzdělání.³⁵

Snaha o emancipaci se však ukázala být během na dlouhou trať a přestože dnes jsou ve (zde jen nerada použiji slovíčko *civilizovaném*, jímž spíše chápu západní část světa) světě požadavky někdejších bojovnic za ženská a lidská práva z devatenáctého století již splněny, slova jako emancipace či feminismus, případně rovnost se skloňují i nadále.³⁶ Volební právo, přístup ke vzdělání a s tím potažmo i právo na svobodnější život, svobodná volba partnera a mnoho jiných, pro naprostou většinu žen uplynulých epoch nepředstavitelných snů, se sice staly realitou, ale rozdíl v přístupech a příležitostech mužů a žen stále palčivě cítíme a vnímáme. Ony příležitosti pořád totiž nejsou stejné pro všechny.³⁷ Pojďme se nyní ale vrátit v čase o něco nazpět a

³⁴ V širším smyslu můžeme pod pojem abolicionismus zahrnout úsilí za odstranění nějakého zákona či nařízení (například trestu smrti). V užším slova smyslu bylo tímto pojmem označováno hnutí za zrušení otroctví a obchodu s otroky. Šířilo se v 19. století v USA, ačkoli první vlnu bychom mohli spatřovat již v 18. století v souvislosti s válkou o nezávislost. Otroctví bylo zrušeno prezidentem Abrahamem Lincolnem v roce 1863. Viz například OPATRŇÝ, Josef. *Amerika v proměnách staletí*. Praha, 1998, ISBN 80-85983-42-7.

³⁵ První dívčí gymnázium ve střední Evropě, Minerva, bylo založeno v Praze roku 1890 zásluhou Elišky Krásnohorské a Terézy Novákové, žaček a následovnic Karolíny Světlé. Vliv emancipačních snah zasáhl i české ženy, především prostřednictvím Amerického klubu dam, jehož vznik inicioval Vojtěch Náprstek, a u jehož zrodu stály například ženy jako Karolina Světlá, Žofie Podlipská, Anna Holinová aj. V důsledku výše nastiněných skutečností znamenalo tehdy slovo "americký" v podstatě totéž co "pokrokový, moderní" a dámy tak již samotným názvem dávaly najevo, že se klub bude řídit moderními zásadami a pokrokovými myšlenkami. K dívčímu vzdělávání a emancipaci žen v českém prostředí viz BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Praha, 2005. ISBN 80-7277-241-4.

³⁶ V českém prostředí kromě bojovnic existovali i „bojovníci“ – zastánci emancipace žen a jejich vzdělání, například Vojtěch Náprstek, Karel Slavoj Amerling či později Tomáš G. Masaryk. Viz HOFFMANNOVÁ, Eva. *Karel Slavoj Amerling*. Praha, 1982; MORKES, F. *Karel Slavoj Amerling a budečská tradice v českém školství*. In: Budeč 1100 let. Sládečkovo vlastivědné muzeum v Kladně 2005; ŠOLLE, Zdeněk. *Vojta Náprstek a jeho doba*. Praha 1994; SECKÁ, Milena. *Vojta Náprstek a Americký klub dam*. Měsíčník Muzea hlavního města Prahy IV, 1-5, 9/1994.

³⁷ K genderovým aspektům ve školství viz JARKOVSKÁ, Lucie – LIŠKOVÁ, Kateřina. *Genderové aspekty českého školství*. In: Sociologický časopis, Praha 2008, s. 683-701; ČERMÁKOVÁ, M. *Úspěšnost mužů a žen při přijetí na vysokou školu v ČR*. in: Gender, rovné příležitosti, výzkum 2-3/2002. Praha, 2002, s. 7 – 8. Jak gender ovlivňuje pracovní příležitosti viz ČERMÁKOVÁ, M. *Gender, společnost, pracovní trh*. Sociologický časopis XXXI 1/1995; s. 7 – 24; ČERMÁKOVÁ, M. *Postavení žen na trhu práce*. In: Sociologický časopis 4/1997, ročník 33, s. 389 – 403; KRÍŽKOVÁ, A. - UHDE, Z. *Genderové bariéry: příklad sexuálního obtěžování*. In: Gender, rovné příležitosti a výzkum. Ročník 6, číslo 2/2005; MACHOVCOVÁ, K. *Rovné příležitosti mužů a žen v zaměstnání*. In: ABC feminismu. Brno, 2004, s. 29 – 37; KOLÁŘOVÁ, M. *Globální muž a lokální žena? Feministický pohled na globalizaci*. In: Gender, rovné příležitosti, výzkum ročník 8, číslo 1/2007; KOLÁŘOVÁ, M. *Gender v protestu sociálních hnutí proti globalizaci*. In: Gender, rovné příležitosti, výzkum ročník 8, číslo 2/2007; HENDLOVÁ, Tereza. *Dynamika domácích prací z globálního hlediska*. In: Gender, rovné příležitosti, výzkum ročník 8, číslo 1/2007.

podívejme se na několik ženských archetypů, které se lišily od tradiční role ženy – manželky a matky.

I. 1. Mystičky

Takovým vášnivým duchovním tancem na hraně (který vždy přináší největší emocionální zážitky) bylo působení mystiků a mystiček, lidí, kteří zcela soukromně a izolovaně od církevních představitelů prožívali své jedinečné rozhovory s Bohem. Tyto silné prožitky nepřicházely ke svým příjemcům v závislosti na výši dosaženého vzdělání, urozeném původu či pohlaví.

Samotná mystika,³⁸ nebo jinak řečeno tajemné duchovno, je záležitostí mnohem starší, než jakékoli jiné náboženství, a některé přírodní národy se s ní prostřednictvím svých šamanů setkávají dodnes. Mystika³⁹ svým způsobem přispěla k pozvednutí autority žen, neboť žena, jíž se dostalo milosti zjevení, byla muži v této zkušenosti rovna. Avšak vzhledem k okrajovému charakteru tohoto fenoménu se zmíněná rovnost nevetkla do mysli širší veřejnosti natolik, aby se postavení žen obecně výrazně zlepšilo.

Setření rozdílů mezi muži a ženami však nebylo to jediné, co s sebou mystika přinášela. Díky zcela jedinečnému prožití nadpозemského dialogu, spontánního živého dotyku, jehož pozemskými aktéry mohli být i lidé zcela nevzdělaní, avšak výjimeční svou vnímavostí a vnitřní silou, mizely propasti mezi učeným klérem a prostými laiky. Tito laici pro kontakt se Stvořitelem

³⁸ Řecké slovo *mystikos* původně označuje všechno, co souvisí s tajným kultem a zasvěcením (*mysterion* - tajný kult pouze pro zasvěcené, *mystés* – zasvěcenec a *mysteó* - uvádět do tajemství, zasvěcovat), a odvozuje se od slovesa *myó*, zavírat oči a ústa. Naznačuje tedy jak uzavřenost mystického společenství, tak pasivitu mlčícího účastníka a vyloučení všech vnějších rušivých vlivů. *Mysterion* později znamená i tajemství vůbec. SWATOS, William H. Jr. (ed.). *Encyclopedia of Religion and Society*. Oxford, 1998. ISBN 0-7619-8956-0. (elektronická podoba na adrese <http://hrr.hartsem.edu/ency/Mysticism.htm>); další zdroj informací k tématu na stránkách Catholic Encyclopedia - <http://www.newadvent.org/cathen/10663b.htm>

³⁹ William James (11. ledna 1842 – 26. srpna 1910), americký psycholog, jeden ze zakladatelů vědecké a empirické psychologie, autor vlivných knih o mystice, o psychologii náboženství a filosofii výchovy a významný představitel pragmatické filosofie, charakterizuje mystiku čtyřmi charakteristickými rysy: 1. Obsah mystické zkušenosti nelze vyjádřit slovy. Mystikové své zážitky sice popisují, shodují se však v tom, že žádný popis nevyčerpá jejich obsah. 2. Mystická zkušenost sice nepřináší žádné teoretické vědění, přesto má povahu osvícení a náhledu, mystikové zpravidla hovoří o celku světa. 3. Mystik vnímá svoji úlohu jako pasivní; ať se jakkoli připravuje a cvičí, zkušenost přichází sama a není člověkem ovladatelná. 4. Mystické zkušenosti jsou přechodné, přicházejí a odcházejí. ELIADE, M. (ed.). *Encyclopedia of religion I - XXVI*. New York, 1987. Heslo *Mysticism*, Vol. 10, str. 245-261. Bibliografii k tomuto tématu lze najít na adrese http://moses.creighton.edu/harmless/bibliographies_for_theology/Mysticism_3.htm

nepotřebovali žádného prostředníka, čímž ovšem otráslí dosavadním monopolem církve na jedinou možnou cestu ke spojení či rozmlouvám s Bohem. Jednoduše řečeno, chtěl-li se někdo obrátit na Boha, musel tak učinit skrze kněží, nejlépe v chrámu Páně. Pro církevní představitele, papeže nevyjímaje, bylo charisma, sebevědomí, jistota a neochvějné přesvědčení mystiků/mystiček, že rozmlouvají s Ním a žijí v Jeho přítomnosti něčím, co oscillovalo mezi kacírstvím a obdivuhodnou aureolou svatosti. S nedůvěrou na ně jistě mnohdy hledělo i jejich blízké okolí, neboť vize, kterých se těmto jedincům dostávalo, nebyly viditelné a tudíž pro řadu lidí těžko uvěřitelné.

Snad nejznámější mystičkou je sv. Kateřina ze Sieny⁴⁰ (poslouží nám za příklad samostatně jednající, nesmírně činorodé ženy/mystičky, která odmítla život podle dobových konvencí), která aktivně usilovala o návrat papeže do Říma z avignonského exilu tím, že v dopisech jemu adresovaných tohoto nástupce apoštola Petra přísně nabádá, aby skoncoval se světskou opatrností a vrátil se tam, kam mu káže Boží vůle.⁴¹ I Kateřina byla zpočátku pro církev oříškem. Jaké zaujmout stanovisko k někomu, jehož exaltované projevy víry a zbožnosti byly nad rámec chápání i možností nejen řady duchovních, ale i laiků? Vždyť ani sama církev nedokázala svým ovečkám tyto zážitky nabídnout. Odsoudit? Schválit? Situace byla nakonec vyřešena skutečně šalamounsky – Kateřina získala nového zpovědníka, dominikána Raimunda z Capui, který jí byl nejen duchovním rádcem, ale dalo by se říci i cenzorem (je otázkou, nakolik byly její vize autentické, a do jaké míry byly ovlivněny Raimundem, neboť často stranily dominikánskému řádu). Nyní může Kateřina vystupovat oficiálně a své úsilí obrací směrem k evropským panovníkům a žádá je, aby dali přednost rozumu před zbraněmi a zasadili se o trvalý mír. Otázka míru ji trápila i

⁴⁰ Narodila se 23. března 1347 v Sieně v Itálii do početné rodiny barvíře vlny Jakuba Benincasa a Lapy, jako předposlední z 24 dětí. Již v šesti letech měla první zjevení Pána Ježíše v kněžském rouchu za doprovodu apoštolů Petra, Pavla, Jana a dalších bíle oděných osob. Toto vidění považovala za pozvání k bezvýhradnému následování Krista, jemuž se zasvětila již v dětském věku a žila mimořádně zbožně. Později se jí podařilo získat souhlas rodičů k životu, který si vyvolila, a podařilo se jí stát se členkou dominikánských terciárek. Žila velmi asketicky, konala pokání i za druhé častým bičováním, pečovala o nemocné. V roce 1375 byla pozvána k apoštolátu do Pisy, kde už působila za morové rány v minulém roce. Nyní tam dosáhla dalšího stupně spojení s Kristem skrze bolestivé znaky jeho utrpení - stigmata. Bohatý a vyčerpávající život Kateřiny skončil v jejích 33 letech. Zanechala bohaté literární dílo, které tvoří 382 dopisů, z nich 23 bylo papežům a 11 hlavám států; dále kniha Dialog a 26 modliteb. Její kniha Dialog (uváděná i jako "Boží prozřetelnosti") byla diktována po uzavření míru mezi papežem a italskými městy. Je psána ve formě otázek nebeskému Otcí a jeho odpovědí. Mluví se v ní o Božím milosrdenství i o mystické cestě lásky, kterou jde duše vstříc spojení s Nejsvětější Trojicí. Dílo bylo podnětem k zařazení Kateřiny mezi učitele dokonalosti. Zdroj: *Životopisy svatých*: sv. Kateřina Sienská, URL: <http://catholica.cz/?id=1501> (staženo 1. února 2009)

⁴¹ Kateřina se nikdy nenaučila ani číst, ani psát, své dopisy diktovala pomocníkům. Zdroj: *Životopisy svatých*: sv. Kateřina Sienská, : <http://catholica.cz/?id=1501> (staženo 1. února 2009)

v souvislosti s rodnou Itálií, již chtěla sjednotit, aby mohla započít efektivní reforma církve. Už tato fakta by stačila pro potvrzení její výjimečnosti, ale k dispozici máme i další - jako ženě jí bylo umožněno kázat (o což v dnešní době usiluje – zatím neúspěšně - řada výjimečných osobností z řad feministických teoložek) a udílet odpustky.

Církev v osobě papeže Pia II. vyjádřila Kateřině své pocty a sympatie svatořečením v roce 1461. O čtyři sta let později dostala od Pia IX. titul spolupatronky Říma a v roce 1939 byla Piem XII. spolu se sv. Františkem vyhlášena patronkou Itálie. Zvláštního vyznamenání se jí dostalo 4. října 1970 od Pavla VI., kdy byla zařazena mezi učitele církve, což byl titul, jenž se dosud udílel výhradně předním učencům teologie. Naposledy ji povýšil Jan Pavel II., když ji prohlásil za spolupatronku Evropy společně se sv. Brigitou Švédskou a se sv. Terezií Benediktou od Kříže.⁴²

Mezi další významné mystičky můžeme řadit Hildegardu z Bingen (1098 – 1179), Beatrici z Nazaretu (1200-1268), Mechtildu z Magdeburku (1210 – 1285), Angelu z Foligna (asi 1248-1309), Brigitu Švédskou (1302-1373), později působící Terezii z Avily (1515 – 1582) a v minulém století žijící sv. Terezii Benediktu od Kříže (12.10. 1891 - 9.8.1942).⁴³

O ambivalentním postoji a nedůvěře církve k mystičkám již byla řeč. Některé hluboce zbožné ženy měly to štěstí, že je církev nakonec blahosklonně přijala (ačkoli nelze říci, že co mystička, to řeholnice, u většiny platí, že dříve či později vstoupily do řádu).⁴⁴ Avšak ty, které z hrany při tanci sklouzly - třebaže většinou cizím zaviněním (anebo dopomocí) - špatným směrem, známe jako čarodějnice.

⁴² Zdroj: *Životopisy svatých*: sv. Kateřina Sienská, URL: <http://catholica.cz/?id=1501> (staženo 1. února 2009)

⁴³ O Hildegardě, Brigitě Švédské a sv. Terezii Benediktě od Kříže viz LETZ, Ján. *Mystičky západu*. Prešov, 2002; JONES, Kathleen. *Velké ženy duchovní tradice* I-III. Karmelitánské nakladatelství, 2002. Z mystiků jmenujme alespoň Bernarda z Clairvaux (1090-1152), Františka z Assisi (1181-1226), Mistra Eckharta (asi 1260 – 1328), Jana od Kříže (1541 – 1591). Informace k nalezení na *Who's Who in the History of Western Mysticism* od profesora Bruce B. Janze, <http://www.religiousworlds.com/mystic/whoswho.html> (staženo 1. února 2009)

⁴⁴ Mystičkou vně klášterních zdí byla například Angličanka Margery Kempeová, manželka kupce, která se poprvé obrátila k Bohu v psychickém vyčerpání po narození prvního dítěte. Poté jich přivedla na svět ještě třináct. Celý svůj život prožila po boku manžela, o něhož se věrně starala, a přitom prožívala niterné spojení s Bohem, který ji nabádal, aby na všechny lidi pohlížela jako na své vlastní děti a soucítila s nimi. GARIN. *Renesanční člověk*, s. 225. Jiným typem ženy-mystičky byla známá Johanka z Arku, jejíž vize, které ji přiměly chopit se zbraně a bránit svou zemi (čímž vstoupila na ryze mužské pole) ji však přivedly až na hranici.

I. 2. Čarodějnice

*„Ty jsi ta, kdo umožnila ďáblu přístup,
ty jsi zlomila pečeť onoho stromu,
ty jsi nejprve opustila Boží zákon,
ty jsi také oklamala toho, k němž se ďábel nemohl přiblížit.
Tak lehce jsi srazila k zemi muže – obraz Boží.
Kvůli tvé vině musel také zemřít Boží syn.“⁴⁵*

Právě tato představa ženy – Evy - zavivší Adamův pád a potažmo dědičný hřích celého lidstva vyvolala v jistých dobách vlny fanatické nenávisti vůči ženskému pokolení (ačkoli mezi oběťmi bylo i mnoho mužů). V prvotním ohrožení byly ženy staré, vdovy a bylinkářky, začínal hon na čarodějnice – pravá doba temna pro ženskou mystiku a přírodní magii. Jisté si však nemohly být ani ty nejpočestnější křesťanky. Pouhé zlomyslné nařčení z čarodějnictví rovnalo se mnohdy neodvolatelnému rozsudku smrti. Přestože procesům padlo za oběť i mnoho mužů, ženy představovaly drtivou většinu.⁴⁶

Katolická církev považovala přírodní léčitelství a pověry za přežitky z pohanských dob.⁴⁷ Jednalo se tudíž o kacířství, jehož kmen bylo zapotřebí vyrvat i s kořeny. Dnes se nám zdají tisíce vzplanuvších inkvizičních hranic nepochopitelnou zrudnou „zábavou“ našich předků, ale je nutné si uvědomit, že v paradigmatu dané doby byly magické síly či Satanovo pokušení chápány právě tak reálně jako den a noc.⁴⁸ Ačkoliv v obecném povědomí vyvolává pojem čarodějnictví představu

⁴⁵ OPOČENSKÁ, *Z povzdálí*, s. 123 (Tertullian)

⁴⁶ DÜLMAN, Richard van. *Historická antropologie*. Praha, 2002, s. 54. ISBN 80-86569-15-2.

⁴⁷ Shodně však o čarodějnictví smýšleli i Luteráni a Kalvíni. Sám Martin Luther ve své postile z roku 1522 napsal: „Kouzelníci nebo čarodějnice, to jsou zlé ďábelské děvky, které kradou mléko, vyvolávají zlé povětrí, jezdí na kozlech a pometlech, létají na pláštích, postihují lidi ústřelem, způsobují, aby zchromli, usýchali, trápí malá děcka v kolébce, očarovávají pohlavní údy...“ HRYCH, Ervín. *Velká kniha magie a čarování*. Praha, 2000, s. 460-461. ISBN 80-86367-04-5.

⁴⁸ Viz MUCHEMBLED, Robert. *Magie a čarodějnictví v Evropě. Od středověku po současnost*. Praha, 1997, ISBN 80-7207-035-5; TÝŽ. *Dějiny ďábla*. Praha, 2007, ISBN 978-80-7203-958-6.

temného středověku, svědky největších masakrů se stali lidé šestnáctého až osmnáctého století.⁴⁹ „Půdu“ však pro tyto procesy připravila již slavná bula papeže Inocence VIII., „Summis desirantes affectibus“ z 5. prosince 1484, vybízající k důslednému potírání čarodějnictví a známé dílo Jindřicha Krämmera řečeného Institoris a Jakuba Sprangera z roku 1486, „Malleus Maleficarum“ (Kladivo na čarodějnice).⁵⁰ V prvním díle autoři rozptýlili pochybnosti o existenci čar a kouzel, ve druhém rozváděli další podrobnosti o ďáblově působení v erotické sféře, třetí díl byl pak jakýmsi návodem k přípravě, zahájení a vedení inkvizičního procesu.⁵¹ Jedná se o dílo dokazující řadu sexuálních frustrací svých autorů. Vždyť nebyla a není sexuální žádostivost a neukojitelnost vždy spíše mužskou doménou? Inkvizitoři se však drželi své vize a rádi citovali výrok talmudu: „*Kde je mnoho žen, tam je mnoho čarodějnic,*“ a pasáž ze Starého zákona „*čarodějníci nenecháš naživu*“ (Ex 22,17). Někdy pak stačila sebemenší záminka ke stržení laviny zatýkání, mučení a upalování.⁵² Zde je ovšem třeba vysvětlit, že samotný akt upálení nebyl považován za trest (a to velice krutý, jak by jej vnímal člověk zrozený v moderní době). Plameny však měly bloudící duši očistit. V očích inkvizitorů se tedy jednalo o jakousi – byť poněkud vyhrocenou - pomoc zbloudilému bližnímu svému.⁵³

Na našem území došlo k největšímu honu na čarodějnice ve Velkých Losinách na Šumpersku na severní Moravě v letech 1678 – 1696. Vedl ho nechvalně proslulý olomoucký inkvizitor Jindřich František Boblig a padl mu za oběť i místní katolický děkan Kryštof Alois Lautner (ačkoli se nejednalo o církevní proces).⁵⁴

⁴⁹ Poslední zemí, která zrušila zákony o trestech za čarodějnictví, bylo Irsko. Tyto zde platily až do roku 1821. HRYCH. *Velká kniha*, str. 475. Muchembled ve své knize *Dějiny ďábla* předkládá názor, že vzestup obavy ze satana souvisí se změnou jeho chápání – zatímco v období středověku se lidé obávali spíše nepřízně svatých či zesnulých, v pozdější době se však tvář ďábla mění: nejde již o znetvořenou bytost, ale o temnou sílu, která se může převtělovat – může na sebe vzít nejen podobu zvířete (nejčastěji kozla), ale může se vtělit i do jakéhokoli živého lidského těla, tedy i staré ženy či uhrančivé mladé vdovy. Tato změna mentality se stala nejen pro mnoho žen osudnou. V této souvislosti také viz DELUMEAU, Jean. *Strach na Západě ve 14. – 18. století. Obležená obec*, I. – II. Praha, 1997 a 1999. ISBN 80-7203-156-2 a 80-7203-208-9.

⁵⁰ Dílo je volně dostupné ke stažení na <http://www.malleusmaleficarum.org/?p=98>

⁵¹ HRYCH. *Velká kniha*, s. 456-461.

⁵² Viz například BREUERS, Dieter. *Ve jménu ďábla. Trochu jiná historie čarodějnic a jejich pronásledování*. Praha, 2008. ISBN 978-80-7243-357-5.

⁵³ HRYCH. *Velká kniha*, s. 498-499.

⁵⁴ Tamtéž, s. 494-498.

I. 1. Řeholnice

Do pestrobarevné mozaiky ženských osudů zbývá dosadit poslední střípek, jímž je zcela jedinečný a nový typ ženy – řeholnice, který se objevil na počátku 6. století. Tehdy v roce 513 sepsal biskup z Arles na žádost své sestry řeholi pro skupinu panen, čímž vznikl Saint-Jean, první ženský klášter v Galii. Již tenkrát patřily mezi přední povinnosti sester studium, modlitba, péče o nemocné, ochota k odříkání a vyjma času určeného ke stolování i zachovávání mlčení.⁵⁵ Klauzura,⁵⁶ čili povinnost zdržovat se v klášteře, tak jak ji známe z pozdější doby, prakticky neexistovala. Výjimkou byla řehole svatého Kolumbána, již se ovšem řídilo jen nemnoho konventů, a zcela logicky platila pro dvojkláštery. Za zdi klášterů byly řeholnice striktně odkázány až v roce 1298 výnosem Bonifáce VIII.⁵⁷

Ženské kláštery začaly záhy vyrůstat po celé Evropě závratným tempem. Mezi první zakladatele patřily především urozené dámy, královny. Tak vznikl i klášter Sainte-Croix v Poitiers, jehož počátek byl spjat s nešťastným osudem manželky franského krále Chlotara I., Radegundy.⁵⁸ Z manželství, v němž strádala, nakonec prchla do kláštera, který předtím sama založila. Shoda okolností tomu chtěla, že se správcem Sainte-Croix stal kněz/báseňík Fortunatus, pod jehož rukou se z vroucné náklonnosti ke královně zrodily básně představující předobraz pozdější dvorské poezie.⁵⁹ Podobný osud měla i královna Balthilda, zakladatelka kláštera v Chelles. Díky četným kontaktům s irskými a anglickými řeholnicemi začaly vznikat kláštery také v těchto končinách. Většinu klášterů na anglickém území však koncem 7. století zničili Vikingové. Ty, které přežily,

⁵⁵ Při jídle se vždy předčítalo, tento úkol zastávala tzv. lektorka, neboť bylo důležité, aby „*nejen ústa přijímala pokrm, ale i duch se živil Božím slovem*“, jak je stanoveno v řeholi sv. Augustina. PERNOUDOVÁ, R. *Žena*, s. 29.

⁵⁶ Z lat. slova *claudere*, »zavíít«. Výraz označuje jak kanonický předpis, který dává řeholním domům pravidla pro vstup cizích osob a odchod těch, kteří zde žijí, tak místa podléhající v těchto domech zmíněnému předpisu. K. je tzv. papežská, pokud se řídí podle zvláštních předpisů Apoštolského stolce, nebo biskupská, je-li stanovena místním - ordinářem, či konstituční, pokud vychází z vlastního práva řeholní společnosti (CIC 667), podle její povahy a jejího poslání. Klauzurní praxe je starobylá a během doby byla až do 16. stol. různě upravována. - Tridentický koncil pro ni vydal obecně platný zákon. Druhý - vatikánský koncil vyhlásil dekretem *Perfectae caritatis* k přepracování papežské k. »tak, že se zruší zvyky, pro jejichž existenci už není důvod« (PC 16). Zdroj: Internetová encyklopedie humanitních oborů iEncyklopedie.cz (průvodce světem náboženství a příbuzných humanitních oborů; iEncyklopedii vytváří a provozuje Karmelitánské nakladatelství), URL: <http://www.iencyklopedie.cz/klauzura/> (staženo 30. dubna 2008)

⁵⁷ PERNOUDOVÁ, R. *Žena*, s. 32.

⁵⁸ Ač urozeného rodu, byla prodána jako otrokyně a z tohoto postavení ji vysvobodila její krása, již byl okouzlen samotný Chlotar natolik, že si z otrokyně učinil svoji choť. Tamtéž, s. 33.

⁵⁹ Tamtéž, s. 33 – 34.

padly za oběť až mnohem později zájmům Jindřicha VIII.⁶⁰ Nicméně vraťme se zpět k irským a anglickým řeholnicím, které kromě toho, že podporovaly umění a literaturu, přispěly rovněž k evangelizaci Německa. V této zemi se totiž klášterní život rozvíjel přímo velkolepě – abatyše byly často příbuznými samotných císařoven a císařů s jejichž podporou mohla vznikat jedinečná kulturní centra. Řeholnice byly vysoce vzdělanými ženami, kromě latiny ovládaly také řečtinu a osvojily si znalosti z literatury a práva. Kromě toho řada z nich vynikla v umělecké oblasti.⁶¹ Není proto divu, že v 10. a na počátku 11. století měly tyto ženy velký vliv i na ty nejmocnější – panovníky.

V kláštřích však nežily pouze ženy, které toužily odevzdat se Bohu a stát se nevěstami Kristovými. Mnoho rodin chápalo tyto instituce jako vhodné odkladiště pro své neprovdané dcery. Toto řešení mělo hned několik výhod – odchod dcery do kláštera nepředstavoval pro rodinu takovou ekonomickou zátěž jako sňatek, dívky si sice do kláštera přinášely věno, ale

⁶⁰ Rušení anglických klášterů byl formální proces v letech 1536 až 1541 kdy Jindřich VIII. rozpustil klášterní společenství v Anglii, Walesu a Irsku a zabavil jejich majetek. V únoru 1531 se nechal Jindřich VIII. prohlásit nejvyšším představitelem Anglikánské církve a v roce 1534 pověřil Thomase Cromwella, aby navštívil všechny kláštery – oficiálně měl zjistit, zda je mnichům zřejmá svrchovanost krále, ve skutečnosti byl hlavním důvodem soupis jejich majetku. Byla ustavena komise, která posílala zprávy o návštěvách v kláštřích, řada z nich obsahovala informace o údajných sexuálních a finančních přestupcích. Parlament na jaře roku 1536 vydal zákon umožňující králi zrušit kláštery s ročním příjmem menším než 200 liber (asi 304 institucí). Kláštery mohly požádat o pokračování své činnosti a asi 70 jich po zaplacení pokuty pokračovalo v činnosti. Majetek zrušených klášterů propadl králi a Cromwell vytvořil vládní agenturu pro správu klášterního majetku, která ho spravovala. Mnichům byla nabídnuta možnost odchodu z církevního života nebo pokračování v jiných kláštřích svých řádů. Královský dvůr získal z výnosů klášterního majetku vysoký roční příjem, který chtěl Cromwell použít na pokrytí vládních výdajů. Král je však potřeboval na válečné tažení ve Francii a Skotsku, a tak byl klášterní majetek rozprodán, což vyneslo obrovskou sumu peněz (1 400 000 liber). Rozpuštění klášterů mělo ale jen malý vliv na farnosti a jejich činnost. Nicméně v oblastech vzdálených od Londýna byly kláštery centry učených bádání a hlavním zdrojem podpory pro staré a nemocné. Zrušení přibližně 800 klášterů tak představovalo významný sociální otřes. Jednou z největších kulturních ztrát bylo zničení klášterních knihoven: ačkoli král pověřil antikváře Johna Lelanda, aby zachránil zvláště cenné rukopisy, většina knih byla ztracena nebo zničena. Na rozvoj církevního života, charitu a rozvoj školských zařízení bylo použito asi jen 15% získaných prostředků. Asi třetina příjmů z klášterního majetku byla vynakládána na penze předchozích mnichů a jeptišek. Viz BRADSHAW, Brendan. *The Dissolution of the Religious Orders in Ireland under Henry VIII*. Cambridge, 2008. ISBN-13:9780521076364; DUFFY, Eamon. *The Stripping of the Altars: Traditional Religion in England, 1400–1580*. Yale, 1992. ISBN 0-300-06076-9; GASQUET, F. A. *Henry VIII and the English Monasteries*. Londýn, 1925; SAVINE, A. *English Monasteries on the Eve of the Dissolution*. Oxford, 1909.

⁶¹ První velkou postavou německé literatury v dané době byla abatyše kláštera v Gandersheimu, Hrotswitha, která psala pro své sestry veršované legendy, komedie i epickou báseň na počest Oty I. Velikého. Ve svých dílech oslavovala jak manželství, tak zasvěcený život, chápala je jako dva způsoby, jak být věrný jednomu ideálu. Mezi dalšími řeholnicemi vynikly například Mechtilda z Magdeburku svojí mystickou básní *Plynoucí světlo božství*, Gertruda Veliká, Mechtilda z Hackebornu, ve 12. století Herrad z Landsbergu, autorka slavné encyklopedie *Zabrada rozkoší* a Hildegarda z Bingen, proslulá svými vizemi, které sepsala ve sbírkách *Knihla zásluh života*, *Knihla Božích děl* a *Poznej cesty Páně (Scivias)*. Hildegarda však byla výjimečná i svou bohatou korespondencí s významnými osobnostmi: papežem Evženem III., císařem Konrádem, Fridrichem Barbarossou či sv. Bernardem z Clairvaux. Stejně jako Kateřina ze Sieny nepsala svá díla sama, ale diktovala je sekretářům. PERNOUDOVIČ, R. *Žena*, s. 39 – 42.

Kristus, na rozdíl od ostatních mužů, přijímal i nevěsty chudé. Dívky v klášteře také měly jako jedny z mála nadějí na získání určitého vzdělání. Například v renesanční Itálii jeptišky, z valné většiny dcery z patricijských rodin, tvořily nezanedbatelnou část ženské populace.⁶² Řada dívek se však pro své budoucí povolání rozhodla nedobrovolně, podlehla nátlaku rodiny, pro niž to byl vhodný způsob regulace ženské populace. Tyto nucené odchody za klášterní zdi od poloviny 16. století kritizoval i Martin Luther (byl však kritikem řeholí vůbec, nejen těch ženských), který zastával názor, že žena by měla být k životu v cudnosti povolána Bohem, nikoli příkazem rodiny.⁶³

Vedle zoufalých dcer, které zpravidla otec či jiný mužský poručník odsoudil k životu v zapomnění daleko od světských zábav a pohledných mladíků, bylo nemálo těch, které si tento život samy zvolily a prosadily, někdy dokonce i přes nepochopení a odmítání svých nejbližších.⁶⁴ Protože ideál cudnosti byl poté, co se ujala filosofie celibátu u mnichů a kněží, vysoce ceněn (svým způsobem i více než mateřství, neboť to bylo vykoupeno hříchem), byla ctihodná jeptiška ve společnosti váženou osobou. Právě díky tomuto statutu, který umožňoval do jisté míry i autonomní jednání (s dívkami pak již nemohl nikdo manipulovat a rozhodovat o nich), se mnohým jevila myšlenka na život v klášteře daleko přijatelnější, než jeho světská alternativa: manželství, který díky převažujícímu trendu, jímž byl praktický výběr (pro ženu vždy téměř jistě celoživotního) partnera rodiči, a také kvůli následujícím četným porodům nezněl příliš lákavě. A kromě jiného, takovýto způsob života představoval jistější cestu ke spáse. Jeptišky nacházely ve svém jednání nový smysl – namísto péče o manžela nyní mohly pečovat o chudé, nemocné⁶⁵ a opuštěné, zakládaly školy, v nichž předávaly vědomosti, které samy v klášteře získaly. Na rozdíl od

⁶² Ve Florencii, Benátkách či Miláně představovaly jeptišky 13% ženské populace. GARIN. *Renesanční člověk*, s. 224.

⁶³ GARIN, E. *Renesanční člověk*, s. 225.

⁶⁴ Například dcera hraběte Františka Antonína Šporka, Marie Eleonora Františka (1687 – 1717), vstoupila do řádu celestinek. Hraběnka se posléze stala představenou řádu, který její zásluhou přesídlil na krátký čas do Čech. Mladší dcera, Anna Kateřina (1689 – 1754), měla rovněž zájem o vstup do řádu, ale otec jí to odepřel a provdal ji za barona Karla Františka Rudolfa Sweertse, kterého hrabě adoptoval, čímž došlo ke spojení jmen Sweerts a Špork. Anna Kateřina pozvala do Kuksu Milosrdné bratry (hospitálský řád sv. Jana z Boha), první z nich přišli v srpnu 1743. Viz RADIMSKÁ Jitka. Barokní čtenářky: Eleonora a Anna Kateřina Šporkovy, Marie Arnoštka Eggenberková. (spoluautorka: Milena LENDEROVÁ), in: Milena LENDEROVÁ a kol. *Eva nejen v ráji. Žena v Čechách od středověku do 19. století*. Praha, 2002, s. 131-154. ISBN 80-246-0375-6; KŘÍŽKOVSKÁ, Kateřina. *K ideové koncepci lázeňského areálu hraběte Františka Antonína Šporka v Kuksu*. Brno, 2008 (bakalářská práce), s. 21, 29.

⁶⁵ Příkladem může být pařížská nemocnice Hôtel-Dieu, založená v roce 651, v níž během dvanácti staletí pečovali řeholnice a řeholníci o nemocné, samozřejmě zdarma. PernoúDOVÁ, R. *Žena*, s. 25.

valné většiny svých světských obrazů pěstovaly své intelektuální zájmy, aniž by se nad tím někdo pohoršoval.⁶⁶

Jeptišky zkrátka nebyly obyčejné ženy, díky své panenské čistotě a zasvěcení Bohu byly výjimečné, a proto si žádní muži nedovolili znevažovat jejich inteligenci či schopnost učit se. A tak v posvátném tichu mezi čtyřmi stěnami svých nových domovů, osvětlenými pouze mihotavým světlem svící, překládaly z latiny životy svatých, psaly dopisy mocným, v nichž je nabádaly k větší náboženské horlivosti a poslušnosti Bohu, tvořily biografie významných osobností z řad panovníků, prelátů či filosofů.

Na pomyslném pomezí světa duchovního a světského se nacházely bekyně, nábožensky založené ženy, které se Kristu zaslíbit chtěly, ale nemohly, neboť jich bylo příliš mnoho na to, aby si s nimi církev dokázala v rámci svých struktur poradit. Odpovědnost za ně proto světila městům. Hnutí nabízející důstojný a smysluplný život zasvěcený modlitbám i práci se týkalo zejména chudých venkovanek i měšťanek, pro něž bylo obtížné se uživit, ať již pro nedostatek půdy či ztrátu manžela v důsledku křížových výprav, ale výjimkou nebyly ani ženy zámožné. Přicházely do velkých měst, kde začaly vznikat specifické útvary, šlo o jakási „města ve městech“, která nepatřila k oficiálním církevním institucím, ačkoli měla církevního správce, jemuž byly bekyně podřízené.⁶⁷ Bekyně měly ve srovnání s kláštery relativně svobodný režim, předly, tkaly, šily, vyučovaly, pečovaly o nemocné, zkrátka věnovaly se řadě rozmanitých činností, díky nimž byly ekonomicky nezávislé, což jim umožňovalo také do jisté míry myšlenkovou volnost, na což církev hleděla s nelibostí - mnohé z nich byly podezírány z kacířství.⁶⁸

Nejstarší bekináž byla podle jedné teorie založena ve 12. století v Lovani, druhá varianta říká, že první takový útvar vznikl koncem 12. století v Lutychu na popud kněze Lamberta de Begue, od

⁶⁶ Ital Francesco da Barberino ve svých obecných úvahách o vzdělání vyslovil názor, že by se dívky měly učit „domácím pracím, jako je pečení chleba, čištění klobouku, stloukání másla, vaření, praní, úprava lůžka, ...“ Připouštěl ale, že šlechtičny a *samožřejmě řeholnice* se také musejí učit číst. PernoúDOVÁ, R. *Žena*, s. 61.

⁶⁷ Srovnej GARIN, E. *Renesanční člověk*, s. 229; Zdroj: Wikipedie, otevřená encyklopedie: heslo Bekináž, URL: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Bekin%C3%A1%C5%BE> (staženo 8. února 2009); POHANKA, Vít. *Lovaňská bekináž*. (článek na stránkách MZV, URL: <http://www.czechembassy.org/wwwo/mzv/default.asp?ID=52194>, staženo 8. února 2009); UNESCO World Heritage Centre, URL: http://whc.unesco.org/pg.cfm?cid=31&id_site=855 (staženo 8. února 2009); Béguinage DIEST, URL: <http://www.belgiumview.com/belgiumview/tl3/view0001655.php4>

⁶⁸ GARIN, E. *Renesanční člověk*, s. 229.

něhož někteří odvozují označení bekyně (béguines). Podstatné je, že od 13. století se hnutí šířilo z Flander do Německa a Francie, a později proniklo až do českých zemí.⁶⁹ Jejich působení zde však nemělo dlouhého trvání, na rozdíl od Lovaně, kde poslední členka tohoto společenství žila ještě v 70. letech minulého století!⁷⁰

⁶⁹ Kromě Prahy zmiňuje působení bekyní na svých webových stránkách také Český Krumlov a Kolín, viz http://www.ckrumlov.info/docs/cz/mesto_histor_cirobj.xml a <http://www.nemocnicekolin.cz/?id=historie>

⁷⁰ V 80. letech byla lovaňská bekináž zapsána do seznamu památek světového dědictví UNESCO. Dnes je útočištěm řady mladých studentů, akademiků a jejich rodin; <http://www.czechembassy.org/wwwo/mzv/default.asp?ID=52194>

II.

ŘEHOLNÍ ŽIVOT: POČÁTKY A DĚLENÍ

Základním rozměrem řeholního života je bezpochyby užší následování Ježíše Krista. Zasvěcený život⁷¹ je nejen Boží dar církvi, ale rovněž církev darující se Bohu, jehož ustavičné hledání je ústředním cílem těch, kdo si tuto cestu vyvolí. Řeholní život je úplným darováním sebe Bohu, jde o zvláštní formu zasvěcení a naprostou službu Pánu, pro niž ji charakteristické dobrovolné přijetí závazku žít dle evangelijních rad, jinými slovy složit slib chudoby, čistoty a poslušnosti (některé kongregace skládají i čtvrtý slib, např. milosrdenství, či poslušnosti papeži) a žít ve společenství. Každá řeholní rodina má své vlastní charizma, které podmiňuje a vymezuje její osobitou spiritualitu čili konkrétní způsob prožívání křesťanského života, čímž přispívá ke zpřítomnění plnosti Krista v církvi – můžeme jej vidět jako učitele (třebas skrze dominikány/ky), jako milosrdného (skrže boromejky) či modlícího (skrže kontemplativní mnichy/šky).

První snahy o čistý způsob života prodchnutý intenzivním vztahem s Bohem se objevovaly již v 1. století v Jeruzalémě, šlo však o skupiny, které zůstávaly ovlivněny židovskými tradicemi, a tak o životě formovaném evangeliem hovoříme spíše až ve 2. století, kdy se rozšířila idea následovat Krista do pouště. Tito poustevníci, nazývaní asketové, skládali veřejně a nadosmrtně slib čistoty, který byl pro ně stejně typický jako modlitby a posty. V prvotní církvi rovněž existovaly skupiny zasvěcených panen a vdov, jejichž životní náplní byly rovněž modlitby, posty a charita. Velký rozvoj zasvěceného života nastal po uznání křesťanství Ediktem milánským v roce 313, nyní se

⁷¹ Mluví-li se o zasvěceném životě, jde o tzv. nové zasvěcení, jiné než je prvotní křest. Nezasvěcuje se člověk, ale Bůh si člověka zasvěcuje (člověk se mu odevzdává), tím si Bůh odděluje zasvěcenou osobu pro sebe. Řeholní/sekulární zasvěcení je uschopnění Duchem k životu po způsobu Krista: zasvěcená osoba Krista napodobuje svým životním stylem. Rozhovor se S. M. Benedictou Hübnerovou OP, 31. března 2008, Bojkovice, archiv autorky.

můžeme setkat s pojmy mnich (z řeckého monachos = žijící o samotě), anachoreta či eremita (z řeckého erēmos = poušť).⁷²

Za otce egyptského mnišství je považován sv. Pachomius (asi 287 – 346), který se díky přijetí křtu vzdal své dosavadní dráhy vojáka a stal se poustevníkem. Shledal však, že ideálu křesťanské lásky by lépe odpovídal život ve společenství, než o samotě, a toto poznání jej vedlo k založení prvního kláštera (cenobium) v Tabennisi. Rovněž vypracoval první řeholi, která by poskytla novému společenství určitá pravidla a organizaci: mniši skládali sliby chudoby a čistoty, rovněž se zavazovali poslušností svému představenému, opatovi (abba = otec). Modlitby, rozjímání, práce, stolování, to vše se nyní dělo společně. Pachomius inspiroval i svoji sestru Marii, která po jeho vzoru založila ženský klášter.⁷³

Na Východě se během čtyř století mnišský život velmi rozvinul díky sv. Basilu z Caesareje (330 - 379), Řehoři Nyssenskému (335 – 394) a Řehoři Naziánskému (330 – 390), pozdějším, ale neméně důležitým organizátorem mnišského života byl Theodor Studita (759 – 826), jemuž vděčí kláštery za zavedení klauzury, opravdové chudoby a pevné disciplíny.⁷⁴

Zatímco na Východě různé formy zasvěceného života již utěšeně vzkvétaly, na Západě se tato myšlenka teprve rodila a v praxi se prosadila až ve 4. století. V rámci obchodních a kulturních kontaktů mezi oběma světy se Západ seznámil s řeholí sv. Basila a sv. Pachomia, díky zkušenostem a poznatkům, které na Východě načerpal poustevník sv. Honorát († kolem 429), sv. Jan Cassianus (360 – 430/5), mnich Donatus a řada dalších se mohl monastický život začít vyvíjet i v oblasti dnešní Francie, Itálie či Španělska. Velkým přínosem pro tento způsob života bylo rovněž učení a řehole sv. Augustina (354 – 430). Prostřednictvím biskupů navíc vznikl na

⁷² BUBEN, Milan M. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností v českých zemích. Řády rytířské a křížovníci*. I. díl. Praha 2002. ISBN 80-7277-085-3; s. 10. Viz dále LAWRENCE, Hugh. *Dějiny středověkého mnišství*. Brno, 2001, ISBN 80-85959-88-7 ; FRANK, Karl Suso. *Dějiny křesťanského mnišství*. Praha, 2003, ISBN 80-902682-8-5.

⁷³ BUBEN, M. *Encyklopedie řádů*, s. 11. Na sklonku života sv. Pachomia již existovalo v Egyptě devět mužských a dva ženské kláštery. Samotný klášter v Tabennisi měl odhadem kolem 1 400 mnichů a v 5. století se celkový počet mnichů v Egyptě odhaduje na 50 000! Za vůbec prvního zakladatele odříkavého způsobu života o samotě a v rozjímání je však považován svatý Antonín (narozen asi v roce 251), ten zprvu žil v odloučení poblíž Komy, záhy se však uchýlil do samoty Libyjské pouště. CIPROVÁ, Inka. *Svatý Antonín*. In: Naše rodina. Ročník 34, č. 3 (Praha 2002).

⁷⁴ BUBEN, M. *Encyklopedie řádů*, s. 12 – 13.

Západě typ mnišství, který Východ neznal – sv. Eusebius (asi 283 – 371), sv. Ambrož (339 – 397) či sv. Martin z Tours (kolem 316 – 397) využívali mnichy k apoštolské činnosti. Další nový typ mnišství, který se posléze díky misiím rozšířil po celé Evropě, měl svůj původ v Irsku, jeho zakladatelem je sv. Patrik (asi 385 – 461). V tomto pojetí se prolínaly egyptské vzory s keltskou tradicí a základem je myšlenka putování pro hlásání slova Božího. Postupem času se rozšířily zejména řehole sv. Augustina (řeholní kanovníci a rytířské řády), sv. Františka (žebravé řády zaměřené na apoštolát) a sv. Ignáce (úsilí o spásu lidských duší a rozšíření slávy a cti Boží).⁷⁵ V 6. století se jako základní kámen západokřesťanského mnišství prosadila řehole sv. Benedikta († 547).⁷⁶

Během mnoha staletí prošly jednotlivé formy zasvěceného života jak obdobími rozmachu, tak obdobími úpadku a stagnací. Velkými vývojovými mezníky pro Evropu byla v tomto směru reformace a osvícenství, s přihlédnutím k českým zemím musíme přidat ještě husitství, svým dílem i počáteční období první republiky a čtyřicetileté období totality. Historie řeholního společenství však není uzavřená ani dnes, v tomto směru byl významným mezníkem zejména II. vatikánský koncil (1962 – 65), který inspiroval vznik mnoha dalších společenství.⁷⁷

⁷⁵ BUBEN, M. *Encyklopedie řádů*, s. 17.

⁷⁶ VLČEK, P. – SOMMER, P. – FOLTÝN, D. *Encyklopedie českých klášterů*. Praha 1998. ISBN 80-85983-17-6; s. 9.

⁷⁷ Koncil představuje jeden z klíčových momentů vývoje římskokatolické církve ve 20. století s účinky jak externími (vliv na okolí), tak interními (do vlastních řad). Koncil měl vliv na strukturu a procesy uvnitř církve, ale i na společnost (využívání nových forem pastorace, spolupráce i s jinými náboženstvími aj.). Koncil a jeho závěry vybavil církve pro dialog s jinými názorovými, ideovými i náboženskými proudy. Nebyl ovšem přijímán jen kladně, potíže se vyskytly i mezi samotnými účastníky – pro některé byl příliš reformní, a jimi byl pak koncil kritizován z přispění k sekularizaci společnosti. Díky koncilu došlo k prolnutí tradičního katolicismu s moderními trendy (Jan XXIII. a jeho koncilní heslo *aggiornamento* = zdnešnění, přizpůsobení církve současnému modernímu světu). Církve se stala otevřenější, ochotnou vést dialog, k čemuž přispěl též francouzský jezuita Pierre Teilhard de Chardin, který podnítl diskuse na téma vztah náboženství a víry. Podíl měly i nové kulturní počiny, časopisy a nová vlna československého filmu, možnost publikování aj. Koncil nebyl svolán jako dogmatický, ale jako pastorální a dialogický. V dokumentech poskytl obecné směrnice, ale nic nezakázal a nenařídil. Vydal několik prohlášení, jimiž otevřel dosud pevně zamčené brány, např. o vztahu k mimokřesťanským náboženstvím a o náboženské svobodě, i proto je možné jej vnímat jako velký převrat. Můžeme v něm nalézt prvky kontinuity (odmítnutí autoritářského modelu, obnovení porady, dialogu aj.) i diskontinuity (ekumenismus, náboženský dialog, svoboda náboženství, kritická exegeze biblických textů namísto fundamentalismu) – proto je pozice koncilu složitá a vliv nebyl jednoznačný. Koncilní dokumenty sice přinášejí změny, které jsou hluboké a zásadní, ale tato radikalita je maskována jazykem – proto umožňovaly různý výklad: svou pravdu mohli mít jak reformisté, tak tradicionalisté. Co ale koncil přinesl, byl zvýšený zájem o římskokatolickou církev a křesťanství vůbec (zastavil propad religiozity). Koncil přitáhl k církvi nové, zejména mladé lidi, hledající, intelektuálně a tvořivě orientované. Masy dalších ale rozkolísal a z církevního společenství nechtěně vyhnal. Vyvolal významné reformy, jejichž stoupenci v nich stále pokračují, ačkoli byly oficiálně zastaveny. Stejně tak nepřímou vyvolal upevnění ultrakonzervativního křídla. Co se týče literatury o koncilu, nemohla být v Československu publikována bez cenzury a pod vlivem komunistické strany. První souborné vydání dokumentů II. vk v češtině se uskutečnilo v Římě v roce 1983 a v ČR byly publikovány až v roce 1995. FIALA, Petr

Paleta způsobů jak následovat Krista je skutečně pestrobarevná a zasvěcený život je jen jednou z možností. Kodex kanonického práva z roku 1983 uznává rozdělení řeholního společenství na řeholní a sekulární (světské), která se ještě dále dělí na mužská a ženská.

Sekulární společnosti

Jsou novou formou zasvěceného života - života prožívaného ve světě, nikoli v klášteře. Členové žijí své zasvěcení Bohu ve skrytosti, což jim umožňuje vykonávat apoštolskou činnost v prostředí, kde by v případě veřejného zasvěcení nebyli přijati. Apoštolát je většinou nenápadný, nespočívá ve slovech, ale ve svědectví samotného života, inspirovaného evangeliem a vedeného touhou napodobovat dobrého a laskavého Krista. Působení členů/členek začíná v rodině, mezi kolegy v práci, mezi přáteli ... jde o šíření lásky k bližnímu člověku. I zde se skládají sliby chudoby, čistoty a poslušnosti. Přestože nežijí v komunitě, účastní se společně duchovních obnov a pravidelně se setkávají. Motlitba jim pomáhá zůstat ve světě a posvěcovat jej zevnitř. V Čechách působí například sekulární instituty Volontářů Dona Bosca, Schönstattských sester Mariiných a Těšitelky Božského Srdce Ježíšova Urbanky (Apoštolát františkánského sekulárního řádu).⁷⁸

Společnosti apoštolského života

Nepatří přímo mezi instituty zasvěceného života, jedná se o společenství mužů a žen plnících apoštolské či misijní poslání bez řeholních slibů. Některé společnosti ovšem mohou mít volnější závazek evangelijních rad. Patří sem například oratoriáni, bartolomiti aj. a Společnost dcer křesťanské lásky sv. Vincence de Paul (neztotožňovat s kongregací milosrdných sester sv. Vincence).⁷⁹

– HANUŠ, Jirí (eds.). *Koncil a česká společnost. Historické, politické a teologické aspekty přijímání II. vatikánského koncilu v Čechách a na Moravě*. Brno, 2000, s. 5 – 13, 127 – 137; BALÍK, Stanislav – HANUŠ, Jirí. *Katolická církev v Československu 1945 - 1989*. Brno 2007, s. 261, ISBN 978-80-7325-130-7; *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Praha, 1995. ISBN 80-7113-089-3.

⁷⁸ VLČEK, P. – SOMMER, P. – FOLTÝN, D. *Encyklopedie*, s. 13; <http://www.fma.cz/salesianska-rodina/volonterky-dona-bosca-vdb>; <http://www.schoenstatt.cz/cms/>; <http://www.volny.cz/kvpzr/katal.htm>

⁷⁹ BUBEN, M. *Encyklopedie řádů*, s. 18; VLČEK, P. – SOMMER, P. – FOLTÝN, D. *Encyklopedie*, s. 13.

Sdružení křesťanů

Jsou tvořena kleriky i laiky, lidmi žijícími v celibátu i manželskými páry, kteří společně usilují o dokonalejší křesťanský život, čehož se snaží dosáhnout svým působením ve společnosti – duchovním, apoštolským či charitativním. Náleží sem tzv. III. řády a podobná společenství.⁸⁰

Zasvěcený život mimo instituty

Kromě toho existují ještě lidé, kteří žijí zasvěcený život mimo rámec institutů. Jde o poustevníky, kteří nepatří k žádnému řeholnímu společenství. Tři evangelijní rady skládají do rukou diecézního biskupa a pod jeho vedením pak tento způsob života zachovávají. Dodnes přetrvává z apoštolských dob i stav zasvěcených panen a vdov.⁸¹

Řeholní instituce mužské

Mužské řády (*Ordines religiosi*)

1. Řády mnišské – navazují na představitele mnišského života v osamění (anachorety). Později převážilo cenobitské mnišství neboli život ve společenství. Zaměření mnichů je výrazně kontemplativní a již v počátcích byl stav mnišský striktně odlišen od kněžského. Velká část komunit se řídí řeholí sv. Benedikta z Nursie. Mezi mnišské řády můžeme tedy zařadit benediktiny, cisterciáky, celestiny, kartuziány aj.
2. Řády řeholních kanovníků – jde o druhou linii řeholního života, tyto řády navazují na tradici snah o regulaci života kněží. Za zakladatele je považován sv. Augustin, jehož řehole se však šíří zejména od 2. poloviny 11. století. Jmenujme kanovníky augustiniány, premonstráty či antonity. Dále sem patří i řády křížovnické a některé řády špitální, které jsou mezistupněm k řádům rytířským.
3. Řády rytířské – jejich činnost se vztahovala na péči o chudé, nemocné a poutníky, čímž mají blízko ke křížovnickým a špitálním řádům, určujícím rysem pro ně však byla vojenská služba, čemuž odpovídalo i vnitřní členění. Mezi nejznámější patří johaniti (pozdější maltézští rytíři), templáři a němečtí rytíři.

⁸⁰ BUBEN, M. *Encyklopedie řádů*, s. 18.

⁸¹ VLČEK, P. – SOMMER, P. – FOLTÝN, D. *Encyklopedie*, s. 13.

4. Řády žebravé (mendikanti) – jejich počátky tkví ve 13. století. Mezi prvními vznikli menší bratři (minorité) a bratři kazatelé (dominikáni). Určujícím rysem je záměrná chudoba a snaha žít pouze z milodarů, ačkoli později i tyto řády nabývaly majetek. Většina mendikantů vycházela z Augustinovy řehole (dominikáni), svoji vlastní řeholi má františkánská větev a karmelitánská větev vycházející z řehole sv. Alberta.
5. Řády řeholních kleriků – objevily se v době reformace a úpadku mnoha starých řádů. Soustředily se zejména na práci v duchovní správě, ve školství, misijní činnost a péči o nemocné. Měli blízko ke kanovníkům, jejich pravidla však byla poněkud zmírněna ve prospěch praktické činnosti (uvolněna vazba na určitý dům, omezení povinnosti společných modliteb aj.) Jistě nejznámějším takovýmto řádem jsou jezuité, jejichž duchovním otcem byl Ignác z Loyoly. Mimo nich sem patří zejména piaristé.

Mužské kongregace (*Congregationes ecclesiasticae*)

1. kongregace řeholních kleriků – jejich zrod nastává krátce po vzniku řádů řeholních kleriků, jsou dalším přiblížením k životu světských kněží. Tyto kongregace jsou řízeny kleriky, jejich povahu určuje kněžská služba - často pracují s mládeží a věnují se misiím. Velký rozvoj nastal zejména v 19. století. Mezi nejznámější patří redemptoristé⁸² (neboli Kongregace Nejsvětějšího Vykupitele), salesiáni⁸³ a salvatoriáni⁸⁴ (neboli Společnost Božského Spasitele).⁸⁵
2. kongregace řeholních laiků – mají laický charakter, jejich cílem není kněžská služba (což nebrání tomu, aby členy byli i kněží), orientují se především na výchovu a vzdělávání mládeže. Řadíme sem například školské bratry⁸⁶ (tzv. Bratři křesťanských škol), malé bratry Mariiny či bratry Nejsvětějšího Srdce Ježíšova.⁸⁷

⁸² Viz Kongregace Nejsvětějšího Vykupitele: Redemptoristé, URL: <http://www.cssr.cz/>

⁸³ Viz Salesiáni Dona Boska, URL: <http://www.sdb.cz/>

⁸⁴ Viz Salvatoriáni (SDS), URL: <http://www.sds.cz.q4.pl/index.php?sit=2>

⁸⁵ VLČEK, P. – SOMMER, P. – FOLTÝN, D. *Encyklopedie*, s. 11.

⁸⁶ Viz Tamtéž, s. 160 – 161.

⁸⁷ Tamtéž, s. 11 – 12.

3. Řeholní instituce ženské

Ženské řády

Ženské řády, které žily pod slibem čistoty, chudoby a poslušnosti, vznikaly jako odnože velkých mnišských řádů, tudíž se řídily jejich řeholemi. Byly však osvobozeny od těžké ruční práce a zaměřovaly se na intelektuální činnost (Hildegarda z Bingen, Kateřina Sienská), chudobu (Klára z Assisi), pokání, kontemplaci (Terezie z Avily) a péči o nemocné, což spolu se stálou modlitbou tvoří základ ženských řádů dodnes. Otázka ženského řeholního života po vzoru mnišských řádů, ovšem s vlastní řeholí, která by byla schválena papežem, s klausurou a vlastní právní identitou, byla projednávána již v benediktinské řeholi (kolem r. 540).⁸⁸

Ženské kongregace

jsou novější než klasické řády, první se objevily už v 16. století (po tridentském koncilu), ale vznikaly především ve století 19. a 20tém.⁸⁹ Tehdy se vytvářela společenství lidí, kteří chtěli plnit konkrétní úkol, ať už to znamenalo ujmout se špitálů či působit ve školství. V 19. století byla většina škol v německém područí, což chtěli o slovo se hlásící obrozenci změnit. V souvislosti s tím rostla nutnost zabezpečit sociální a školskou sféru nějakými církevními institucemi či organizacemi, protože stát se o ně nestaral. Objevila se skupina lidí, která chtěla zařídit a vést školy, v nichž by probíhala výchova ve vlasteneckém duchu. Tito lidé začali žít společně, aniž by tušili, že se stanou základem nějaké kongregace - začali pouze uskutečňovat jimi vytyčený cíl. Až později bylo nutné zpětné zakotvení a právní podchycení.⁹⁰

V podstatě jsou kongregace samostatnými institucemi, které se k starším řádům připojily právně tzv. papežskou úchvalou. Znamená to, že mají účast na dobrech řádu, ale nepodléhají přímo magistrovi řádu, ale jen své generální představené a příslušné kurii v Římě. Kdežto mnišky jsou podřízené magistru řádu a dokonce i příslušnému

⁸⁸ Zdroj: iEncyklopedie.cz, URL: <http://www.iencyklopedie.cz/zenske-rady/> (staženo 18. března 2009)

⁸⁹ Voršilky viz MACKOVÁ, Marie. *Voršilky v Čechách do roku 1918*. Pardubice, 2007. ISBN 978-80-7395-045-3.

⁹⁰ Rozhovor se S. M. Benedictou Hübnerovou OP, 1. dubna 2008, archiv autorky.

provinciáloví, kterého jim určuje magistr. Tato situace nicméně nevyklučuje, že kongregace jsou často zakládány otci z řad dominikánů a žijí jejich spiritualitu. Sliby sester v kongregaci se přesně nazývají věčné, nikoli slavné, ačkoli se běžně používají oba pojmy. Mnišky sliby skládají do rukou magistra, zatímco kongregační sestry do rukou své generální představené.⁹¹ Protože terciárek bylo málo, stály u zrodu prvních kongregací často i mnišky. S postupem času se z těchto společenství vyvinuly kongregace tak, jak je chápeme dnes. Spiritualita se u těchto společenství vytvářela dvojím způsobem – buď přímo navazovala na něco staršího (viz dominikánky), nebo se vytvořila zpětně (viz voršilky).

Mezi další například patří sestry sv. Cyrila a Metoděje (tzv. cyrilky), chudé školské sestry de Notre Dame, anglické panny, dcery Božské lásky, dcery Panny Marie Pomocnice neboli salesiánky Dona Boska, milosrdné sestry sv. Kříže, těšitelky Božského Srdce Ježíšova atd.⁹²

Dominikánská rodina

- ✚ I. řád (bratři)
- ✚ II. řád (sestry a mnišky)
- ✚ III. řád (laici - terciáři)
- ✚ sekulární instituty

Mnišky kazatelského řádu⁹³

sídlí v Čechách v Praze - Lysolajích a ve Znojmě. Žijí v přísné klauzuře, kterou prakticky neopouštějí, věnují se především modlitbě a to jak liturgické, tak rozjímavé. Modlí se za bratry a za jejich apoštolát, a také za všechny lidi, především nevěřící. Také se zabývají překlady, šitím hábitů a liturgických rouch a prací v zahradě.

⁹¹ Rozhovor se S. M. Benedictou, 1. dubna 2008 a 12. května 2009, archiv autorky.

⁹² Viz VLČEK, P. – SOMMER, P. – FOLTÝN, D. *Encyklopedie*, s. 12 – 13.

⁹³ Viz *Kláster Mnišek Kazatelského Řádu*, URL: http://www.moniales.praha.op.cz/navigace/ram_c.html (24. dubna 2009); *Dominikánská rodina: mnišky*. URL: <http://www.op.cz/?id=28&m=2&mm=12> (24. dubna 2009)

Rozjímavé sestry sv. Dominika⁹⁴

ideálem Řeholního institutu rozjímavých sester sv. Dominika je spojit kontemplaci a apoštolát. Sídlí např. v Praze. Tyto sestry mohou klauzuru opouštět, neboť jejich činnost je spjata s okolním světem.

III. řád

Vyvinul se z původního Voje Ježíše Krista, který byl ustanoven sv. Dominikem v roce 1210 za účelem obrany církve před albigenskými, kteří v jižní Francii napadali katolíky, kostely a kláštery, které okrádali a ničili. Pravidla života ve Voji určovaly stanovy řádu Templářů, byli přijímáni muži i s manželkami (údajně proto, aby svým mužům nebránily). Členové mohli nosit roucho libovolného střihu v černých nebo bílých barvách, žili běžným křesťanským způsobem života, pouze byli zavázáni k určitým modlitbám a častějšímu přijímání. Po zneškodnění albigenských už nebylo Voje zapotřebí, společenství však nezaniklo, pouze se přejmenovalo na Kající bratry a sestry sv. Dominika. Jejich řehole byla postupně schválena několika papeži a přizpůsobena potřebám doby. Název se poté změnil na III. řád sv. Dominika. Zejména v období středověku byl o vstup do III. řádu velký zájem (mezi nejoblíbenější patřili dominikánský a františkánský).

Vedle manželských párů se hlásily i mladé dívky a svobodné ženy, u nichž se postupem času objevila touha po společném životě v klášteře a konání skutků tělesného i duchovního milosrdenství (jinými slovy chtěly působit kontemplativně i apoštolsky, což tu dosud nebylo, neboť mniškám to klauzura neumožňovala). Tak začaly vznikat kláštery III. řádu, které se záhy velmi rozšířily, přičemž mezi nimi panovala velká rozmanitost – někde sestry skládaly sliby (dokonce i slavné), jinde nikoli. Sestry bez slibů neměly vlastní kostely, proto musely navštěvovat farní chrámy, většinou podléhaly biskupovi a některé byly přivtěleny k řádu. Jejich činnost se týkala zejména výchovy dívek či charity. Výrazný zásah do života těchto společenství přinesl Tridentský koncil (1545-1564), jenž pro všechny ženské kláštery nařídil přísnou klauzuru. Některé kláštery se tímto způsobem

⁹⁴ Viz *Dominikánská rodina: řeholní institut rozjímavých sester sv. Dominika*.
URL: <http://www.op.cz/?a=7&cl=51&m=2&mm=59> (24. dubna 2009)

podarilo zreformovat, čímž se přizpůsobily II. řádům, jiné ne - ty kláštery, které nezavedly přísnou klauzuru a v nichž sestry žily podle mírnějších pravidel, se staly v 19. století základem kongregací (vlastně šlo tedy o konventy III. řádu), a v této podobě dosáhly velkého rozkvětu.⁹⁵

V důsledku II. vatikánského koncilu schválil Apoštolský stolec nová pravidla pro třetí řády všech řeholních rodin,⁹⁶ zahrnutá do Kodexu kanonického práva, podle něhož se výrazem třetí řády označují sdružení věřících, „jejichž členové žijí ve světě apoštolátním životem a usilují o křesťanskou dokonalost podle ducha některého řeholního společenství.“⁹⁷ Nejpočetnější skupinu vždy tvořili a dodnes tvoří laici, kteří žijí ve světě, mají svá zaměstnání a rodiny, nejsou tedy vázáni celibátem ani nežijí v komunitě. Scházejí se pravidelně ve svých společenstvích, která náleží k jednotlivým klášterům a o které pečuje představený (laik) a řádový asistent (kněz-dominikán). Mají vlastní stanovy, schválené magistrem řádu, jejich vstup do řádu je podobný jako u bratří (postulát, noviciát, časné sliby, věčné sliby). Velký důraz je kladen na osobní zodpovědnost každého člena, jak své dominikánské povolání prožívá a naplňuje. V současné době nesou název Laická sdružení sv. Dominika.⁹⁸ Jiným zasvěceným společenstvím jsou pak kongregace sester a Sdružení kněží a jáhnů sv. Dominika⁹⁹

⁹⁵ BĚHALOVÁ, Jiřina. *Dějiny sester III. řádu kongregace bl. Zdislavy s mateřincem v Olomouci – Řepčíně*. I. díl. Samizdat 1949, s. 11 - 12.

⁹⁶ Apoštolský list *Seraphicus patriarca* papeže Pavla VI. z roku 1978.

⁹⁷ CIC 303, srov. kán. 677, § 2; Zdroj: Internetová encyklopedie humanitních oborů iEncyklopedie.cz, URL: <http://www.iencyklopedie.cz/terciari/> (staženo 13. června 2008)

⁹⁸ *Dominikánská rodina: laická sdružení sv. Dominika*. URL: <http://www.op.cz/?a=9&cl=30&m=2&mm=16> (24. dubna 2009); po II. vatikánském koncilu, v roce 1972, schvaluje Apoštolský stolec ad experimentum stanovy laických sdružení sv. Dominika, jejichž text byl promulgovaný r. 1969 magistrem řádu fra. Anicetem Fernandezem. Generální kapitula dominikánského řádu, která se konala v Římě r. 1983 uložila magistru řádu, aby svolal mezinárodní shromáždění laiků sv. Dominika. Na tomto setkání (proběhlo v Montrealu ve dnech 24. - 29. července 1985) byl vypracován text "*The Rule of the Lay Fraternities of St. Dominic*" - Stanovy Laických sdružení sv. Dominika, které byly schváleny dne 15. ledna 1987 Kongregací pro řeholníky a sekulární instituty a promulgované magistrem Řádu o. Damiánem Byrne OP dne 28. ledna 1987. V současné době se udává přibližný počet členů LS sv. Dominika na celém světě asi na 71 tisíc bratří a sester celkem z 88 národností. Zdroj: *Vznik a historický vývoj dominikánského terciátu*, URL: <http://members.tripod.com/~Rafangel/HISTOR.HTM> (staženo 15. května 2009).

⁹⁹ Někteří kněží a jáhni "pohnuti nadpřirozeným popudem milosti" a osloveni příkladem sv. Dominika, přidružují se k němu a k jeho Řádu. Nevstupují však do řeholní komunity nýbrž nadále slouží Božímu lidu svátostnou službou tak, jak ji přijali - ve farnostech pod mocí svého vlastního biskupa. Slibem, který je činí členy dominikánské rodiny, získávají podíl na milostech a poslání Řádu. Z praktických důvodů se sdružují do jednoho společenství a získávají tak nový důvod, aby více usilovali o dokonalost před Bohem a před světem. Kněz je ustanoven k tomu, aby ve spojení se svým biskupem hlásal evangelium, byl pastýřem věřících a Kristovou mocí udělovali svátosti. Svůj posvátný úřad

Kongregace sester dominikánek¹⁰⁰

tyto řeholnice se věnují činnému apoštolátu. Pečují o mladé lidi (např. vedou internáty pro mladé studentky) a působí i v charitě. Jejich kláštery jsou v Praze, Bojkovicích, Brně, Střelčicích, Litoměřicích, Jablonném, Olomouci a Uherském Brodě.

Sekulární instituty

Patří sem například *Dílo blažené Zdislavy*, nenápadné malé společenství Bohu zasvěcených sester v rozvětvené dominikánské rodině.¹⁰¹

vykonává především při slavení eucharistie (mše sv.). Jáhen má za úkol sloužit církvi zvláštním způsobem. Je pomocníkem biskupa a kněze při slavení eucharistie a při jejím rozdávání, v hlásání evangelia a kázání, v charitativní službě a je zástupcem církve při některých obřadech. Po II. vatikánském koncilu bylo v římské církvi obnoveno trvalé jáhenství, které není bráno pouze jako předstupeň kněžství, ale jako trvalý hierarchický stupeň, s vlastním posláním a úkoly. Zdroj: *Dominikánská rodina: Sdružení kněží a jáhnů sv. Dominika*. URL: <http://www.op.cz/?a=10&cl=33&cm=2&mm=14> (24. dubna 2009)

¹⁰⁰ Viz *Sestry dominikánky – dominikánská rodina*, URL: <http://dominikanky.cz/> (24. dubna 2009)

¹⁰¹ Svatá Zdislava sice není jeho přímou zakladatelkou, ale svým příkladem inspirovala osoby, které tento sekulární institut v těžkých poválečných letech zakládali; *Dominikánská rodina: dílo blažené Zdislavy*. URL: <http://www.op.cz/?id=97&cm=2&mm=65> (24. dubna 2009)

III.

HISTORIE SPOLEČENSTVÍ

III. 1. Dominikánský řád

Vznik dominikánského řádu je spjat se jménem Dominika Guzmána, který se narodil kolem roku 1170 ve vesnici Caleruega v severní Kastilii.¹⁰² Již během studií se u něho projevovala obětavost a mimořádná láska k bližním, která určovala i jeho pozdější kroky. Ve čtyřiaadvaceti letech byl vysvěcen na kněze a stal se kanovníkem reformované kapituly v Osmě. Osudový zlom v jeho životě způsobily dvě cesty do severního Německa (či Dánska) v letech 1203 a 1205.¹⁰³ Dominik se na nich tehdy setkal s heretickými naukami katarů,¹⁰⁴ valdenských¹⁰⁵ a Kumánů¹⁰⁶. Rychle pochopil, proč mají tyto kacíři tolik příznivců a naopak proč jsou mise mezi nimi tak neúspěšné – papežští legáti postrádali pokoru, pohybovali se na koních v doprovodu okázalé družiny a jejich snahy o přivedení bloudících zpět k církvi bylo ryze autoritativní: formou příkazů či hrozeb

¹⁰² LOHRUM, Meinolf. *Dominik*. Krystal OP, 1999. ISBN 80-85929-32-5; s. 6. Údaje o rodičích tohoto světce se různí, neboť Jordán Saský, první životopisec sv. Dominika, se zajímal spíše o duchovní cestu Dominika v dospělosti než o podrobnosti z jeho dětství. Nicméně od 15. století se prosadila tradice považovat za otce jistého Guzmána a za matku Azu, přičemž obě rodiny náležely ke španělské rodové šlechtě. Matku sv. Dominika dodnes v Calerueze nazývají „naše babička.“ Srovnej HINNEBUSCH, William A. *Dějiny řádu kazatelů*. Krystal OP, 2000. ISBN 80-85929-54-6; s. 8.

¹⁰³ Doprovázel na cestách biskupa Diega de Azabes, který byl pověřen zprostředkováním sňatku jisté šlechtičny a syna kastilského krále Alfonse VIII. V Dánsku byli ohromeni rozsáhlými misionářskými aktivitami tamního kléru mezi baltskými pohany. Zřejmě tehdy u Dominika vzplanula jeho misionářská touha, která dala později podobu jím založenému řádu. HINNEBUSCH, W. A. *Dějiny řádu kazatelů*, s. 9.

¹⁰⁴ Kataři (z řeckého „katharos“ = čistý), někdy též zvaní **albigenští** podle jednoho z center v jižní Francii, chtěli obnovit „čistotu“ prvotních křesťanských obcí, ale záhy se od základního obsahu křesťanské víry odchýlili. Jejich učení vidělo vše hmotné jako satanovo stvoření, pouze duchovno dle nich pocházelo od dobrého Stvořitele. Krista nevnímali jako božskou bytost, ani jako člověka, pro ně byl andělem zvěstujícím poselství spásy, který však nepřišel, aby lidi vykoupil z hříchů, a který ani nebyl vzkříšen. Kataři uznávali pouze jednu svátost, křest Duchem – ti, kdo jej přijali, žili v přísném celibátu. Nicméně žili v chudobě a jako apoštolové se pohybovali z místa na místo a kázali, a svým asketickým způsobem života si získali řadu přívrženců. Toto učení se šířilo z Balkánu cca od poloviny 12. století. LOHRUM, M. *Dominik*, s. 14 – 15; KÜNG, Hans. *Malé dějiny katolické církve*. Vyšehrad 2005, s. 68.

¹⁰⁵ Valdenští pocházeli z asketického laického bratrstva, které vzniklo kolem kupce Petra Valdese v Lyonu. Kritizovali bohatství církve a špatný život kněží. I u nich dochází ke střetu s hierarchií kvůli kázání laiků (kázaly i ženy). Mnozí z nich byli exkomunikováni, čímž se radikalizovali – vznikla tak vlastní laická církev s vlastní liturgií (byli přesvědčeni, že i zbožní laici mohou sloužit eucharistii a zpovídat). KÜNG, H. *Malé dějiny*, s. 68; LOHRUM, M. *Dominik*, s. 15.

¹⁰⁶ Kumáni byli turečtí kočovníci, kteří ve 13. století pronikali díky svým nájzdům až do Uher. Po r. 1205 se chtěl biskup Diego vzdát svého biskupství a odejít spolu s Dominikem mezi tyto pohany, aby je společně obrátili. Papež však jejich žádost zamítl a biskupa poslal zpět do jeho diecéze. LOHRUM, M. *Dominik*, s. 15.

exkomunikacemi a dalšími tresty. Jejich zvěstování pak postrádalo hlubší smysl a účinnost. Dominika, inspirovaného biskupem Diegem, vedlo toto zjištění vedlo k tomu, aby se v chudobě a pokoře, žijící pouze z milodarů, pokusil sám o spásu bludařů: „*žít jako kacíři, ale učit jako církev*,“ to byla cesta která mohla nadějně směřovat k cíli.¹⁰⁷

Úkol, který si předsevzal, byl však pro jednoho člověka příliš velký, a tak po devíti letech neúnavné práce nadešel čas vytvořit pevné společenství žijící apoštolským způsobem života a věnující se věroučnému kázání. Nejspíše v dubnu roku 1215 v Toulouse složili první bratři řeholní sliby do Dominikových rukou a mladá komunita byla uznána diecézním biskupem Fulkem.¹⁰⁸ Schválení řádu přímo od papeže bylo zdrženo skutečností, že na právě probíhajícím IV. lateránském koncilu bylo chystáno vydání zákazu vzniku nových řeholí, proto bylo Dominikovi doporučeno, aby si zvolil nějakou již existující. Po dohodě s bratry bylo rozhodnuto o přijetí řehole sv. Augustina, "*nikoli proto, co obsahovala, ale pro to, co neobsahovala*" – skládá se totiž ze spíše obecných předpisů, z několika základních pravidel společného života, a mohla tak být doplněna konkrétními stanovami, například některými prvky ze stanov premonstrátských.¹⁰⁹

Celková koncepce však byla zcela nová a odlišovala se od všech zatím existujících řeholních společenství. Dominikáni reagovali na vývoj společnosti – objevili se v době, kdy v hojně míře vznikala města, která potřebovala duchovní vedení, a v nichž tito bratři apoštolsky působili, neboť tehdy byly všechny ostatní kláštery koncentrované na venkově.¹¹⁰ Oproti františkánům nebo benediktinům je dominikánský řád řádem kněžským, v němž je fyzická práce nahrazena kázáním a žebravým způsobem života. Chudoba zde je chápána jako prostředek, nikoli cíl. Až dosud bylo věroučné kázání vyhrazeno pouze biskupům a farářům, případně jednotlivcům, které tím ovšem musel pověřit biskup. Nyní bylo hlásání slova Božího přeneseno na celou komunitu, na její členy současné i budoucí, což znamenalo významný počín v oblasti duchovní správy. Neméně

¹⁰⁷ LOHRUM, M. *Dominik*, s. 17.

¹⁰⁸ Dopisem (a zároveň pověřovací a schvalovací listinou) z června či července 1215. Tamtéž, s. 31.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 35 – 36.

¹¹⁰ Rozhovor se S. M. Benedictou, 2. dubna 2008, archiv autorky.

důležitým bylo i schválení potulného způsobu života, kdy bratři po vzoru apoštolů vždy ve dvojicích podnikali své cesty mezi lid namísto čekání, až si je lidé vyhledají sami.¹¹¹

Papežem byla komunita potvrzena až v prosinci 1216 a o další rok později udělil Honorius III. bratrům povolení kázat po celém světě.¹¹² Od této chvíle vznikaly dominikánské kláštery v řadě měst a řád rychle nabýval na síle – za pouhé tři roky vzrostl počet členů více než desetinásobně, z dvaceti na tři sta.¹¹³ V roce 1221 rozdělila II. generální kapitula (shromáždění volených zástupců bratří a nejvyšší zákonodárny orgán) řád na jednotlivé správní celky, zvané provincie, které byly zřizovány i na územích, kde dosud žádné kláštery neexistovaly – bratři tak odcházeli do nových působišť v Anglii, Skandinávii, Polsku, jižním Rusku či Uhrách.¹¹⁴ A právě v tomto okamžiku, kdy mladý výhonek zprvu malého společenství závratným tempem sílil v mohutný strom, umírá jeho zakladatel v necelých padesáti letech a později byl prohlášen za svatého.¹¹⁵

Dominikovo působení se neomezovalo pouze na muže, naopak s velkou citlivostí věnoval svou pozornost také ženám, které, zasaženy náboženským hnutím chudoby, následovaly katary. Inspiroval biskupa Diega, jehož doprovázel na již zmíněných cestách do Německa, k založení ženského kláštera v Prouilhe na konci roku 1206 či na počátku roku 1207, kam by se mohly uchýlit ženy i dívky, které jejich nemajetní rodiče svěřili na výchovu heretikům. Šlo o vůbec první dominikánský klášter, navíc zároveň sloužil jako kazatelské středisko: útočiště a odpočinek zde mohli nalézt unavení či nemocní kazatelé. Sestry zde žily rozjímavým a přísně asketickým životem, jehož hlavní náplní byla modlitba a ruční práce (předání a tkaní vlny) uvnitř klauzury,

¹¹¹ Do té doby všichni ostatní zakladatelé řádů, kteří vyšli z hnutí chudoby, museli nakonec pod tlakem kurie a biskupů zakládat kláštery v tradiční podobě, trvale se usadit a vzdát se tak potulného kazatelství. Pakliže to neučinili, byli vnímání a pronásledováni jako kacíři. LOHRUM, M. *Dominik*, s. 32.

¹¹² Ono velké privilegium „*Religiosam vitam*“, papežská bula, formulovala vše, co se týkalo kazatelského řádu, potvrdila právo na nábor dorostu, zaručena svobodná volba i nedotknutelnost, ale nebyla ve vlastním slova smyslu potvrzující bulou dominikánského řádu, neboť ten přijal za svou již schválenou augustiniánskou řeholi, a proto nebylo již další papežské potvrzení nutné. Stanovy Dominik nikdy potvrzovat nedal. Bulou z 21. ledna 1217 pojmenoval papež dominikány „kazatelé“ (řád kazatelů = *Ordo Praedicatorum*, neboli OP, což je ona zkratka, již používají sestry a bratři za svým jménem) a pověřil je hlásáním slova Božího. Tamtéž, s. 38 - 39.

¹¹³ Nárůst během dalších 35 let byl ohromující, řád měl v této době už kolem 13 000 kněží (včetně noviců a studentů). Seznam z roku 1277 uvádí 12 provincií a 404 konventy, jejichž počet neustále rostl – v roce 1358 jich bylo už 630. Rovněž se zvyšoval počet klášterů dominikánských mnišek, za Dominikova života byly čtyři a v roce 1277 již 58. HINNEBUSCH, W. A. *Dějiny řádu kazatelů*, s. 19.

¹¹⁴ LOHRUM, M. *Dominik*, s. 63.

¹¹⁵ Umírá 6. 8. 1221, přičemž s bratry se rozloučil slovy „*Neplačte, po smrti vám budu užitečnější než za živa.*“ Svatořečen byl papežem Řehořem IX. dne 3.7. 1234. Tamtéž, s. 66 – 68.

kteří jim přikázal sám Dominik, aby bylo zabráněno zahálce, v níž spatřoval počátek vši nepravosti.¹¹⁶ Během pobytu v Římě v roce 1219 byl Dominik Honoriem III. pověřen reformou šesti ženských klášterů a založením nového v San Sisto, jeho dílo nakonec inspirovalo vznik nových ženských klášterů a reformu starých.¹¹⁷

III. 1. 1. Dominikáni v českých zemích

V českých zemích je dominikánské dílo spojeno se dvěma českými a dvěma polskými dominikány, kteří v roce 1216 obdrželi od Dominika řeholní roucho a o rok později složili sliby. I na tomto území se společenství početně rozšiřovalo a vznikaly nové kláštery, neboť v roce 1301, kdy byla ustanovena samostatná česká provincie, existovalo již 25 mužských a 4 ženské kláštery.¹¹⁸ Během husitských válek vzaly za své téměř všechny dominikánské kláštery v Čechách až na českobudějovický a díky tomu, že na Moravě byly naopak ve většině případů ušetřeny, mohli v nich najít čeští bratři útočiště. Na poválečné obnově se museli podílet i dominikáni z jiných zemí, především ze Španělska a Itálie, přesto však byla situace poněkud neutěšená – při vizitacích v roce 1613 se ukázalo, že ve všech mužských klášterech bylo sotva 40 bratří, z nichž Češi netvořili ani polovinu. A ženské kláštery na tom byly ještě hůře. Bylo nezbytné vychovat nový dorost, k čemuž byly zřízeny noviciáty v Olomouci a Znojmě, avšak započatá obnova byla opět přerušena, tentokrát třicetiletou válkou. Když se poměry opět uklidnily a společenství se začalo slibně rozvíjet, učinil do jeho života citelný zásah Josef II. Během let 1784 – 1790 zrušil všechny ženské kláštery a 20 mužských klášterů.¹¹⁹ Po vizitaci řádu v roce 1856 bylo rozhodnuto o sloučení české a rakouské provincie, aby bylo zabráněno dalšímu úpadku. Samostatná česká provincie byla obnovena až na počátku 20. století.¹²⁰

¹¹⁶ LOHRUM, M. *Dominik*, s. 23 – 24.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 50, 60.

¹¹⁸ NERADOVÁ, Marie. *Vznik a prvních padesát let české Kongregace sester dominikánek*. Olomouc, 1997, s. 11. První mnišky přišly do českých zemí již v roce 1239 (mezi nejstarší kláštery patřil pražský klášter sv. Anny, zrušen Josefem II.). HRUDNÍKOVÁ, Miriam. *Řeholní život v českých zemích*. Kostelní Vydří, 1997, str. 124.

¹¹⁹ NERADOVÁ. *Vznik*, s. 12; předtím měla česká řádová provincie 27 mužských klášterů I. řádu a 6 ženských klášterů II. řádu.

¹²⁰ V roce 1905 za magistra řádu bl. Hyacinta Maria Cormiera. Tamtéž, s. 12.

III. 1. 2. Vznik Kongregace sester dominikánek blahoslavené Zdislavy¹²¹

Založení kongregace bylo důsledkem iniciativy olomouckých dominikánů a dvou terciářek, které se spolu s dalšími pěti zájemkyněmi usadily v Řepčíně, kde v roce 1887 zakoupily jednopatrový dům. Dívky, které se chtěly stát dominikánkami, však musely být zpočátku formovány v Rakousku, v klášteře dominikánské kongregace bl. Markéty v Gleisdorfu, neboť díky zásahům Josefa II. v českých zemích žádný ženský dominikánský klášter neexistoval. V roce 1889 přijely z Rakouska první čtyři dominikánky, jejichž hlavním posláním měla být výchova a vzdělávání české dívčí mládeže.¹²²

Hned na začátku došlo k nedorozumění, neboť gleisdorfský klášter se domníval, že na Moravě zřizuje svou filiálku, zatímco v Řepčíně panovalo přesvědčení, že zde vzniká nová samostatná kongregace. Bylo proto nutné ujasnit si vzájemné vztahy, aby si řepčínské společenství mohlo uchovat svůj český ráz. Až do roku 1909 se však řídily moravské dominikánky stanovami z Gleisdorfu,¹²³ teprve tehdy došlo k vypracování nových stanov a k jejich schválení olomouckým arcibiskupem.¹²⁴

¹²¹ Zdislava (asi 1220 – 1252) byla dcerou pana Přibyslava z Křižanova, královského purkrabího v Brně a na hradě Veveří, a dvorní dámy královny Kunhuty. Provdlala se za předního českého velmože pana Havla Markvartice, s nímž žila na hradě Lemberk u Jablonného v Podještědí. Porodila mu čtyři děti: Havla, Markétu, Jaroslava a Zdislavu. Pravděpodobně se setkala s blahoslaveným Česlavem, polským dominikánem, žákem sv. Dominika, a stala se dominikánskou terciářkou; s manželem povolali dominikány do Jablonného a do Turnova, založili zde pro ně kláštery a chrámy. Zdislava vzdělávala a vychovávala kromě svých čtyř dětí také hradní čeleď, ošetřovala i jinak pomáhala (ve špitále, který rovněž založila) nemocným, chudým, bezdomovcům. Když byl manžel, pravá ruka Václava I., pryč, spravovala místo něho panství. Zemřela patrně na tuberkulózu (její ostatky zkoumal akademik Vlček), je pohřbena v kryptě klášterního kostela v Jablonném; její lebka se nachází v relikviáři na mariánském oltáři vlevo v chrámové lodi. Její hrob se těší úctě věřících dodnes (přijíždějí sem též Slováci, Poláci, Lužičtí Srbové, Němci a Rakušané). V roce 1907 byla blahořečena Piem X., v roce 1947 zahájil kardinál Štěpán Trochta proces svatořečení, který proběhl v roce 1995. SVATOŠ, Ambrož M. *Paní Zdislava*. Praha, 1970. Dodatek se objevuje v kronice v roce 1899 - „provincie bl. Zdislavy“. BĚHALOVÁ, J. *Dějiny sester*, s. 19-20.

¹²² Proto bylo nezbytné vyřídit potvrzení u c.k. zemské školní rady v Brně povolení pro vznik soukromé trojtřídní obecné školy, kde by výuka probíhala v českém jazyce. Toto potvrzení bylo obdrženo 17.9.1889. NERADOVÁ. *Vznik*, s. 13.

¹²³ První stanovы byly velmi podrobné a mj. v nich stálo, že „*Sestry mají jednu nejvyšší představenou, která řídí celou kongregaci, jednotlivé však konventy podřízeny jsou diecéznímu biskupu.*“ (str. 15, Řehole a stanovы bl. Markéty, oddíl I., čl. 3, odst. 1), „*Nejvyšší představená ať spravuje kongregaci dle stanov a souhlasu shromáždění kongregace.*“ (str. 15, resp. Řehole a stanovы bl. Markéty, oddíl I., čl. 3, odst. 2), „*Stanovы změnití neb něco k nim přidati mohou jen tři po sobě následující shromáždění kongregace, jimž jednohlasně souhlasiti jest s takovou změnou, má-li vůbec platnost míti.*“ (str. 16, Řehole a stanovы, oddíl I., čl. 4, odst. 2). Součástí stanov byly také obřady při obláče a skládání slibů,

První stanovy měly ve srovnání s pozdějšími poměrně přísný charakter, což se odrazilo na životě sester - v naprosté odloučenosti žily život modlitby, pokání a tuhé kázně. Výsledkem byla poměrně častá úmrtí dívek (za prvních deset let jich zemřelo 17, někdy 2-3 během měsíce) způsobená nedostatkem kvalitní stravy, zimou i náročnou prací.¹²⁵

Kromě obecných předpisů obsahovaly i detailnější poučení, mj. o správném způsobu modlitby a o druzích pozornosti při ní, rovněž nařizovaly poměrně přísné pokání¹²⁶ a půst. Například v postních dnech nesměla váha jídla k večeři i s chlebem přesáhnout váhu 16 lotů = cca 250 gramů, na Velký pátek sestry nesnídaly, v poledne směly jen luštěninu a večer chléb a vodu. Na všechny pátky v roce a celý advent mimo neděle se vztahovalo omezení na pouhé jedno jídlo za den. Co se týče klauzury, ačkoli ji stanovy nazývaly zmírněnou, byla přísnější oproti pozdějším stanovám. Sestry mohly vycházet jen v nejnnutnějších případech, kdy šlo o blaho kongregace – ve skutečnosti ale vycházely, jen když cestovaly do jiného domu kongregace, a i tak musely mít obličej zahalený hustým závojem.¹²⁷ Nemohly docházet ani k lékaři, bylo zvykem, že například zubař docházel k nim. Stanovy si všímaly i oděvu (pracovaly v těžkých vlněných hábitech) – zakazovaly sestrám nosit rukavice a dokonce i v zimě směly nosit jen nízké boty. Předpisy dokonce stanovovaly i kdy se mohou sestry zúčastnit sv. přijímání (o nedělích a svátcích, např. o svátcích Panny Marie a svatých řádu). Pokud chtěly přijímat častěji, mohla jim to umožnit pouze představená. Pakliže chtěla sestra ze své vůle kongregaci opustit, ztrácela nárok na vše, co do ní přinesla. Pouze v případě, že byla propuštěna, mohla obdržet své jmění.

Nové stanovy již přesně vymezovaly název, účel a podstatu kongregace včetně zákonů, jimiž se řídila. Byly přehlednější, členěny do dvou dílů, kapitol, článků a číslovaných odstavců. První díl

modlitby před jídlem a po jídle a další modlitby. Nařízení Josefa II., které rušilo všechny kontemplativní ženské řády se obcházelo „*Ustanovením o rozjímavých čili nazíravých klášterech této kongregace*“. NERADOVÁ. *Vznik*, s. 13.

¹²⁴ Tamtéž, s. 13-14.

¹²⁵ BĚHALOVÁ, J. *Dějiny sester*, s. 35. Obrázek je možné si udělat po návštěvě olomouckého hřbitova sester dominikánek.

¹²⁶ Sestra mohla být v případě nějaké viny zbavena škapulíře a odsouzena k půstu o chlebu a vodě. Velmi častým pokáním bylo spaní na holé zemi. Dalším z prostředků, jímž byly sestry vedeny k dokonalosti, bylo pokořování – od představených i třeba od prvního ředitele Lubojackého. Poté, co se na jejich hlavy snesly lamentace, musely poděkovat a poprosit za odpuštění, bylo nepřípustné, aby byly smutné nebo aby pokoření nepřijaly dost pokorně. Pokáním mohla být i nedostatečná strava, namáhavé studium, noční práce (šití, praní – nejen pro sebe, ale i pro chovanky a pro olomoucké dominikány). Tamtéž, s. 36 - 37.

¹²⁷ Závoje byly v roce 1897 zrušeny, protože děti se jich prý bály a sestry si tak často vyslechly peprné poznámky. Tamtéž, s. 31 - 32, 37.

se týkal všeobecných pokynů o životě sester a druhý díl řešil řízení a správu kongregace. Pozměnila se doba formace – zatímco staré stanovy předepisovaly noviciát na jeden rok a poté již doživotní slib, nové stanovy předepisovaly noviciát na 2 roky, poté složení slibu třikrát na jeden rok a teprve tehdy následoval slib doživotní.¹²⁸ Změnu zaznamenala i profesní formule – zatímco dříve se slibovala poslušnost magistru řádu nebo diecéznímu biskupovi, v nových stanovách se slibovala poslušnost generální představené. Tyto stanovy poskytly sestřám více volnosti jak pro kontakt s rodinami (mohly navštívit rodiče v případě jejich nemoci, přičemž se doma mohly zdržet 48 hodin), tak s okolním světem (návštěvy u lékaře, kulturní akce s chovankami aj.) Povolení nebo zákaz svatého přijímání povoloval namísto představené zpovědník. Sestry, které chtěly odejít, měly nárok na přinesené věno.¹²⁹

Během následujících let byly zakládány filiální domy kongregace ve Vyškově, Klímkovicích, Jasenné, Liptále a v Praze – Azylu a činnost sester se utěšeně rozrůstala.¹³⁰ V Řepčíně fungovala, jak již bylo zmíněno výše, obecná škola¹³¹ se třemi třídami (pokus o rozšíření na pět tříd ztroskotal pro nedostatek žáků), mateřská škola, pracovna pro dívky, které se chtěly učit ručním pracím, učitelský ústav a od roku 1904 také měšťanská škola.¹³²

Výnosem ze 4. února 1908 se konečně staly sestry součástí dominikánské rodiny, čímž se vytvořilo pouto sounáležitosti. Sestry se od nynějška mohly podílet na všech dobrech celého řádu. Jak moc pro ně tato listina znamenala nám pomůže pochopit S. M. Benedikta:

„Představte si, že žádný dominikán na světě mě nemůže ignorovat. A to je fajn, ne? Samozřejmě to taky znamená, že ani já nemohu nikoho ignorovat. Ale je nádherné, když se setkáte s někým, koho neznáte a víte, že už ho možná nikdy nevidíte, ale prožijete spolu nádherné chvíle plné souznění a víte, že to je váš bratr nebo vaše sestra, nehlédě na to, odkud jsou. A tohle je obrovská výhoda. Být si jistý tou duchovní sounáležitostí, tím poutem. I když se třeba bratři modlí za zemřelé, modlí se tím vlastně i za nás, za naše sestry. A cokoli, co se stane dobrého, se vlastně stane dobrem i pro nás. A samozřejmě to platí i obráceně – když my se modlíme, modlíme se i za ně. Ne

¹²⁸ NERADOVÁ. *Vznik*, s. 21; BĚHALOVÁ, J. *Dějiny sester*, s. 33.

¹²⁹ BĚHALOVÁ, J. *Dějiny sester*, s. 34.

¹³⁰ Pro činnost v těchto domech viz HNÁTOVÁ, Veronika. *Působení kongregace sester dominikánek na Moravě mezi léty 1887 až 1918*. Brno, 2007 (bakalářská práce).

¹³¹ Právo veřejnosti obdržela až v roce 1895, bez tohoto práva si učitelky nemohly činnost započítat jako praxi ke zkoušce způsobilosti, tehdy se započítávala pouze praxe na školách veřejných nebo soukromých s právem veřejnosti; NERADOVÁ. *Vznik*, s. 17.

¹³² Tamtéž, s. 17-19.

*třeba přímo vědomě, třeba přitom na ně ani nemyslíme, ale funguje to tak. A všechny tyhle vazby a vztahy – ale není to jen o tom, ale i třeba o spolupráci – jsou nesmírně důležité a povznášející. Já si jsem jistá, že k nim patřím. Já to vím. A ten papír je jen potvrzením, že ten pocit sounáležitosti je doopravdy realita.*¹³³

Do první světové války se činnost sester nesla v duchu zakládání nových filiálek a rozšiřování oblastí, v nichž působily. Z pobočky ve Ford City ve Spojených Státech vznikla dokonce po II. světové válce samostatná kongregace.¹³⁴ Snad trochu překvapivě se může jevit skutečnost, že samotná vzdělávací činnost sester za války nijak neutrpěla, zejména kritický nedostatek potravin však zapříčinil, že nedocházelo k zakládání dalších domů.¹³⁵

Docházelo rovněž k vnitřním změnám – až do roku 1924 byly kandidátky (aspirantky) ubytovány pohromadě s novickami a juniorkami (doba juniorátu tehdy nebyla přesně ohraničena, trvala cca 10 let). Podle nového církevního zákoníku však měly být novicky od ostatních sester odděleny, a proto byl zřízen juvenát. Dívky měly svou vlastní představenou (prefektu), která se starala o jejich náboženskou výuku. Kvůli nedostatku místa se však samostatný juniorát podařilo zřídit až v roce 1932. Rovněž byla stanovena délka juniorátu na 6 let, během nichž se dívky neměly stýkat ani s novickami, ani se staršími sestrami. Toto nařízení se však nebylo z kapacitních důvodů možné dodržovat, a z mateřince, v němž se nacházel dostatek místa, byly zase sestry co nejdříve posílány do filiálek, kde byly zapotřebí.¹³⁶

Právní otázky týkající se schválení kongregace zůstávaly poměrně dlouho stranou, až do roku 1926. Panovalo totiž přesvědčení, že klášter je gleisdorfskou filiálkou a jako takový tudíž schválení nepotřebuje, třebaže šlo o jinou diecézi. To, že několik terciárek stálo vlastně u zrodu nové kongregace, se ukázalo až později. Formálním dekretem z 10. května 1926, který měl moc napravit nedostatek kanonického zřízení i do minulosti, arcibiskupská konzistoř klášter dodatečně uznala.¹³⁷ Schválení však spíše jen potvrzovalo dřívější jednání, neobsahovalo žádné změny.

¹³³ Rozhovor se S. M. Benedictou Hübnerovou, 1. dubna 2008, Bojkovice, archiv autorky. Žádost o osamostatnění byla podána na generální kapitolu v roce 1949 a po provedeném hlasování jí bylo vyhověno. ŽÁKOVÁ, J. – PÁLKOVÁ, B. *Druhé padesátiletí...* s. 22.

¹³⁴ NERADOVÁ. *Vznik*, s. 21-22.

¹³⁵ Tamtéž, s. 23.

¹³⁶ Tamtéž, s. 28.

¹³⁷ Tamtéž. Ani stanovy nebyly schválené, byly totiž vytištěny bez udání času, místa, a bez církevního schválení, ačkoli převor olomouckých dominikánů P. Angelus Lubojacký se domníval, že stanovy schválené jsou, a že jsou dokonce

Rovněž povolování škol bylo často zdlouhavé a v mnoha případech školy již fungovaly a prokázaly svoji životaschopnost a teprve poté byly schváleny. Kongregace nyní usilovala o získání papežské úchvaly,¹³⁸ která předpokládala upravení stanov podle norem schválených Apoštolským stolcem pro všechny sestry III. řádu. Podle vzorů z některých známých kongregací sester dominikánek (Gleisdorfu, Špýru a Korčuly) byly vypracovány nové stanovy, které byly schváleny prozatímně olomouckým ordinariátem 4. července 1936, ale papežskou úchvalu obdržela kongregace až v roce 1944.¹³⁹

papežské, a nikdo si tohoto omylu dlouho nevšiml (Lubojackého omyl spočíval v tom, že to, co bylo závazné pro I. řád, považoval za závazné i pro III. řád, a že se domníval, že sestry mají stejné stanovy jako bratři, což odvozoval z historických skutečností počínaje založením kláštera v Prouille). BĚHALOVÁ, J. *Dějiny sester*, s. 70/1.

¹³⁸ Papežská úchvala = potvrzení papežského práva, že společenství nespadá pod diecézního arcibiskupa. Než dostala kongregace tuto úchvalu, podléhala teoreticky biskupovi. Proto také veškeré úpravy stanov musely jím být oficiálně schvalovány či potvrzovány. Od úchvaly jde všechno přímo k papeži a biskup je pouhým pozorovatelem, už kongregaci nemůže do ničeho mluvit. Rozhovor se S. M. Benedictou, 1. dubna 2008, archiv autorky.

¹³⁹ Nové stanovy byly členěny do dvou dílů s názvy 1. Povaha, účel kongregace, přijímání do kongregace a život v ní a 2. O řízení, úřadech a domech kongregace. Z některých změn jmenujme alespoň tyto:

- účel kongregace byl doplněn o práci v charitativních ústavech
- byly přesněji stanoveny podmínky pro přijímání kandidátek
- ke vstupu do kongregace již nebyl nutný souhlas rodičů
- sliby se skládaly 3x na rok, pak na 3 roky a pak už byly sliby doživotní
- dříve se skládal pouze slib poslušnosti, podle nových se skládá slib poslušnosti, chudoby a čistoty
- sestru s dočasnými sliby propouští generální rada, již není třeba dispens ordináře
- sestry s doživotními sliby mohou být propuštěny pouze se souhlasem Apoštolského stolce (dříve stačil souhlas ordináře)
- zřízen nový úřad generální ředitelky, která vykonávala dozor nad všemi školami a výchovými ústavami kongregace; NERADOVÁ, M. *Vznik*, str. 31 – 32.

III. 2. Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského¹⁴⁰

Ačkoli nese kongregace ve svém názvu jméno sv. Karla Boromejského, nebyl jejím zakladatelem. Podnět k založení společenství vzešel od mladého francouzského advokáta, Josefa Chauvenela,¹⁴¹ působícího v Nancy, který nechtěl nečině přihlížet bídě, v níž se ocitlo mnoho lidí díky hrůzám třicetileté války. Tehdy se také objevil mor a řada chudých potřebovala právníka, který by jim pomohl uspořádat poslední záležitosti. Chauvenel se těchto nešťastníků ujal, přičemž byl sám touto nemocí zasažen a v jedenatřiceti letech jí podlehl. Přáním umírajícího bylo, aby jeho otec založil „Dům milosrdenství“, v němž by bylo postaráno o ty nejpotřebnější. Otec synovi vyhověl a dne 18. června 1652 takový dům skutečně založil:

„Aby byly naplněny a zúrodněny dobré a svaté úmysly, které hořely v srdci mého zemřelého syna, pana Josefa Chauvenela, jenž se cele zasvětil a oddal službě chudým a byl by jim odevzdal všechno své jmění, ...kdyby byl žil dále, chci ustanovit v tomto městě Nancy Dům milosrdenství pod ochranou Ježíše, Marie a Josefa. Bude v něm bydlet pět starších dívek nebo ctnostných vdov, které se budou nazývat Milosrdnými sestrami, a jedna z nich bude jejich představenou.“¹⁴²

Prvních pět žen přijalo za své poslání milosrdnou lásku a opustilo své rodiny, aby zasvětily život péči o druhé. Společně vytvářejí tyto první sestry novou rodinu, kterou zasvěcují Svaté Rodině nazaretské. Společenství mělo stanovený jasný cíl:

„Sestry se budou zaměstnávat navštěvováním chudých nemocných a jiných opuštěných a potřebných pomoci, kteří nemohli být přijati v nemocnici Sv. Juliána; budou o ně pečovat, utěšovat je, pečlivě se starat, aby jim byly poskytnuty svátosti církve, budou jim dávat almužnu a poskytnou jim vše, co bude pro ně nezbytné.“¹⁴³

Po jedenácti letech, 6. května 1663, dochází ke státnímu schválení „Společnosti Svaté Rodiny Ježíše, Marie a Josefa“ a po dalších dvou týdnech získává společenství i církevní schválení z rukou

¹⁴⁰ Dále jen MSKB. Kongregace MSKB je původem kongregací francouzskou a nese mezinárodně užívané latinské zkrácené označení SCB – Sorores Caroli Borromei. Delší latinské označení kongregace zní Congregatio Virginum Sororum Misericordiae S. Caroli Borromei. JIRÁSKO, Luděk. *Církevní řády a kongregace v zemích českých*. Praha, 1991, s. 129.

¹⁴¹ Ani o něm se nedá říci, že je zakladatelem kongregace, neboť on sám se nikdy nepokusil pro ženy shromážděné kolem jeho osoby žádat jejich uznání jako církevního řádu či kongregace. Z tohoto pohledu se dá říci, že Kongregace vlastně žádného zakladatele nemá, pouze inspirátora.

¹⁴² Jednotlivé generální domy a jejich misie, Nancy, URL: <http://www.boromejky.cz/12.htm> /8. března 2009/

¹⁴³ Jednotlivé generální domy a jejich misie, Nancy, URL: <http://www.boromejky.cz/12.htm> /8. března 2009/

toulského biskupa. Pro svou činnost si sestry vysloužily mezi lidmi přívlastek milosrdné, a onen dodatek sv. Karla Boromejského se vžil díky sochám tohoto světce, milánského arcibiskupa, které zdobily průčelí a dvůr domu, v němž sestry bydlely.¹⁴⁴ Právě on se stal již na samém počátku působení kongregace jejím vzorem pro svou velkodušnou lásku k bližním – pomáhal při ošetřování nakažených morem v Miláně, poskytl jim přístřeší ve vlastním paláci a navštěvoval nemocné v nejchudších čtvrtích. Jeho heslem byla HUMILITAS – Pokora.¹⁴⁵

III. 2. 1. Rozšíření do českých zemí

Podnět pro rozšíření kongregace do českých zemí vzešel od profesora pražské univerzity, Aloise Klára.¹⁴⁶ Ten chtěl, aby byl v Praze založen ústav pro dospělé slepce z celé republiky. Jeho vedení měl v úmyslu svěřit do rukou milosrdným sestrám, což schválil i tehdejší císař František I. Klár se sice dožil založení ústavu, ale příchodu sester se již nedočkal, zemřel 25. března 1833. V jeho snažení pokračoval syn Pavel Alois.¹⁴⁷ Protože mateřinec v Nancy nechtěl ve vzdálených Čechách založit svoji filiálku, bylo rozhodnuto, že pomůže založit samostatný mateřský dům tím, že přijme do noviciátu ochotné Češky.¹⁴⁸ V říjnu 1837 přijely z Nancy první sestry, čtyři Češky a dvě Francouzky jako výpomoc do začátku. Počátky mladé kongregace byly těžké, neustále chyběly

¹⁴⁴ Sochu nechala přivést jedna žena z vděčnosti, že se její syn stal z hugenota katolíkem – stalo se tak v Miláně poté, co se mu zalíbila jedna dívka, která si však měla vzít někoho jiného. Snoubenec s přáteli mladíka zbil, ten byl ve velice špatném stavu, několik dní jej musely ošetřovat milánské ženy, stoupenkyně Karla Boromejského. Tehdy mladík přilnul k víře. Rozhovor se S. M. Gaudencíí Parmovou SCB, 26. ledna 2009, Město Albrechtice, archiv autorky. Dům byl darem Emmanuela Chauvenela, nacházel se ve farnosti sv. Sebastiana; Jednotlivé generální domy a jejich misie, Nancy: URL: <http://www.boromejky.cz/12.htm> /8. března 2009/

¹⁴⁵ ULMER-STICHELOVÁ, Dörthe. *Moc a pokora: život Karla Boromejského*. Kostelní Vydří, 2002. ISBN 80-7192-702-3.

¹⁴⁶ Alois Petr Klár (25. dubna 1763 Ústěku - 25. března 1833 Praha), mecenáš a humanista, zaměřující svou péči na nevidomé. Pocházel z Ústěku, střední školu vychodil v Litoměřicích, na pražské univerzitě studoval teologii a v roce 1787 byl promován doktorem filozofie. Vyučoval na gymnáziu v Litoměřicích, od roku 1806 působil jako profesor filologie a klasické literatury na Karlově univerzitě. V jeho lidumilné činnosti mu byla velkou oporou manželka Rosina, rozená Schönová, nazývaná matkou nevidomých. Klár byl za své zásluhy jmenován čestným občanem král. hl. města Prahy. Zdroj: Internetový portál Libri.cz: *KDO BYL KDO v našich dějinách do roku 1918*. URL: <http://www.libri.cz/databaze/kdo18/search.php?zp=4&name=KLAR+ALOIS> (staženo 23. března 2009); Wikipedie, otevřená encyklopedie: *Alois Klar*. URL: http://cs.wikipedia.org/wiki/Alois_Klar (staženo 23. března 2009)

¹⁴⁷ A později i Klárův vnuk Rudolf Maria (1845–1898); internetový portál Městské části Praha 1, URL: <http://www.praha1.cz/cps/praha-1-klarov-alois-klar.html> (staženo 23. března 2009)

¹⁴⁸ V roce 1777 se v Nancy setkal s boromejkami i Josef II. a chtěl, aby založily filiálku ve Vídni, sestry však odmítly; Kronika MSKB, díl I. 1837-1844, s. 4.

peníze na stravu pro pacienty a nadměrnou pracovní zátěž bylo velice obtížné skloubit s řeholními povinnostmi.¹⁴⁹

V době, kdy přišly boromejky do Čech, se řeholní společnosti i kongregace rychle rozvíjely. Z mužských řádů byli ve druhé půli devatenáctého století nejdůležitější redemptoristé a mimořádného významu nabyly především nově zakládané ženské kongregace a řeholní společenství, jejichž posláním bylo v první řadě působení na poli charitativním – práce v nemocnicích, sirotčincích, starobincích, v ústavech pro tělesně i duševně postižené aj. Nemalou roli sehrály tyto kongregace i na poli vzdělávání a výuky.¹⁵⁰ V této souvislosti je nutné zdůraznit, že boromejky drží čestný primát – svou činnost u nás zahájily ještě před rokem 1848 jakožto první z nových společenství, jejichž hlavní cíl práce směřoval především do zdravotnictví a charitativní péče, což bylo představovalo jisté novum v novodobé péči o potřebné. Teprve později se objevily i další kongregace působící v oblasti sociální služby, například Kongregace chudých školských sester, Kongregace šedých sester III. řádu sv. Františka z Assisi a Kongregace Milosrdných sester sv. Kříže. Žádná z dalších později sem uvedených, anebo zde vzniklých řeholí, ovšem nedosáhla takového významu jako uvedené čtyři kongregace.¹⁵¹

Velkou podporou se stal sestrám budějovický farář P. Heřman Dichtl,¹⁵² který se rovněž stal jejich zpovědníkem. Společenství žilo z příspěvků dobrodinců, mezi nejvýznamnější podporovatele patřila rodina Lobkowiczů a Chotkových, která rovněž napomohla dosud stále oddalovanému schválení kongregace.¹⁵³ Podmínkou pro schválení totiž bylo, že sestry musí nejdříve spravovat nějaký větší ústav, jenže ten jim zase nemohl být svěřen bez státního schválení.¹⁵⁴

Bylo nezbytné získat prostory pro mateřinec a noviciát, a tak se sestry rozhodly zakoupit vlastní dům. Při hledání vhodného objektu se blíže seznámily s Dámským spolkem šlechticů, díky jehož

¹⁴⁹ Kronika MSKB, díl I. 1837-1844, s. 16 – 32.

¹⁵⁰ JIRÁSKO, Luděk. *Církevní řády a kongregace v zemích českých*. Praha, 1991, s. 13.

¹⁵¹ ČÁŇOVÁ, Eliška. *Činnost řeholních řádů a kongregací v Čechách (1848-1918)*. Praha, 1997, s. 15.

¹⁵² Kanovník z Českých Budějovic Heřman Dichtl byl rodinným známým Klárů. SLABĚŇÁKOVÁ, Jana. *Působení Kongregace Milosrdných sester svatého Karla Boromejského na území brněnského biskupství od jejího příchodu až do dnešní doby (1862-2008)*. Brno, 2008 (diplomová práce), s. 19.

¹⁵³ Mezi dalšími dobrodinci bychom našli také šlechtickou rodinu Thysebaerthů – zvláště baronesu Gabrielu, a rovněž hraběnku Kielmannsegovou. Kronika MSKB, díl I. 1837-1844, s. 32 – 42.

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 42 – 47.

štedrosti a přízni se postupně podařilo získat finance na nákup domu.¹⁵⁵ V říjnu papež povolil obláčku prvním čekatelkám, čímž se malé společenství alespoň trochu rozrostlo. Konečně 2. listopadu 1839 byl sestrám předán sirotčinec sv. Notburgy, do té doby pod záštitou Spolku šlechticů, v němž měly pečovat o opuštěné dívky a poskytnout jim výchovu. O čtyři dny později měly boromejky další důvod k radosti, kongregace byla konečně schválena, byť prozatím pouze císařem a nikoli církví.¹⁵⁶

Záhy začal být o činnost sester zájem i mimo Prahu – v roce 1841 se pole působnosti přeneslo i do Třeboně, kde v nemocnici pečovaly o nemocné a chudé děti, a později jim zde přibyla starost o výchovu dívek a vedení obecné i měšťanské školy. V létě téhož roku vznikla další filiálka v Podolí u Mělníka zásluhou kněžny Heleny z Lobkowicz a jejího bratra Františka Jiřího,¹⁵⁷ kteří zde zakoupené hospodářství i s pozemky věnovali sestrám, jež zde vybudovaly další nemocnici a později sem byl přestěhován noviciát z Prahy.¹⁵⁸

Po čtyřech letech od příchodu prvních šesti boromejek do Prahy byla konečně dne 24. května 1841 kongregace i církevně schválena a potvrzena papežem – šlo tedy již od samého počátku o papežskou a nikoli biskupskou kongregaci. Sestry byly povinny skládat tři jednoduché sliby - čistoty, chudoby a poslušnosti. Od této chvíle rostl počet žadatelek o vstup do řádu a společenství i jeho činnost se utěšeně rozrůstaly.¹⁵⁹

¹⁵⁵ Kronika MSKB, díl I. 1837-1844, s. 52 – 53. Sice s obtížemi, ale přece se sestrám podařilo za finančního přispění císařovny, šlechticů i občanských darů v srpnu 1842 zakoupit dva zahradní domky barona Bredfelda (čp. 336 a 337), které však bylo nutné postupně přestavět, protože byly příliš malé a nevyhovující. Do prostor se nastěhovaly v lednu 1843, do té doby jim sloužily prostory sirotčince sv. Notburgy a ústav slepých Na Klárově. Ještě zbývalo vystavět novou kapli, dosavadní byla příliš malá. Nová kaple byla vysvěcena v listopadu 1843. Při shánění vhodného objektu neměly sestry potíže jen s financemi, ale narážely zejména na nelibost šlechticů, kteří nechtěli, aby v blízkosti jejich domů byla vystavěna nemocnice, z tohoto důvodu několikrát z koupi domů sešlo (např. byl ke koupi dům hraběte Claryho, č. 16 na Valdštýnském náměstí). Kronika MSKB, díl I. 1837-1844, s. 122 – 124, 130 – 132.

¹⁵⁶ Tamtéž, s. 54, 64.

¹⁵⁷ Viz MYŽKOVÁ, M. – MAŠEK, P. - KASÍK, S. *Lobkowiczové, dějiny a genealogie rodu*. České Budějovice 2002.

¹⁵⁸ Kronika MSKB, díl I. 1837-1844, s. 89 – 98.

¹⁵⁹ Tamtéž, s. 111, 113.

Postupně se Kongregace z Prahy rozšířila do Vídně, do polského Mikolowa a Třebnice (a odtud do misií)¹⁶⁰, z Nancy dále do Trevíru a Grafschaftu v Německu. Dnes jsou již jednotlivé kongregace v různých zemích samostatné, ale spolupracují spolu díky Federaci Milosrdných sester sv. Karla Boromejského se sídlem v Nancy, která byla založena z podnětu II. vatikánského koncilu dne 11. října 1970. Federaci tvoří všechny větve boromejek po celém světě.¹⁶¹

III. 3. První republika

Se vznikem nové republiky se objevily ve společnosti nové trendy, jedním z nich byla postupující sekularizace¹⁶² společnosti, která se v různé míře projevovala již od dob osvícenství. Symbolickým začátkem bylo stržení Mariánského sloupu na Staroměstském náměstí, načež od roku 1919 začaly být odstraňovány kříže ze škol - v Praze je někde odváželi na popelářských vozech do smetí - a také venkov zasáhlo rozbíjení a odstraňování křížů, soch Nejsvětější Trojice, hřbitovních pomníků a pomníků světců (nejvíce sv. Jana Nepomuckého).¹⁶³ V tisku se objevovaly hanlivé články napadající nejen církve jako celek, ale dokonce i samotné sestry: dne 17. července 1920 vyšel ve Večerníku Práva Lidu článek o způsobu života boromejek pod názvem „*Církevní koráb má*

¹⁶⁰ V roce 1884 odešly první boromejky z Těšína do egyptské Alexandrie, kde vedly školu a pečovaly o nemocné. V roce 1894 byl v Alexandrii zřízen provinční dům. V roce 1886 vznikla první pobočka v Jeruzalémě. Od roku 1985, v úzké spolupráci se sestrami z Nancy, působí boromejky jako misionářky v Senegal, Koldě a Velingaře. V roce 1992 přibývá misijní působení v Krasnojarsku na Sibiři. Tento velký okrsek byl z pastoračních důvodů (šlo o největší apoštolský okrsek na světě) rozdělen Svatým Stolcem v březnu 1998 na Novosibirsk a Irkutsko (východní Sibiř). Zdroj: Kongregace MSKB, URL: <http://www.boromejky.cz/12.htm> (staženo 2. května 2009).

¹⁶¹ Zdroj: Arcibiskupství pražské, URL: <http://www.apha.cz/archiv-clanku/350-vyroci-kongregace-sester-boromejek/> (staženo 1. května 2009).

¹⁶² Pod pojem sekularizace můžeme zahrnout hned tři aspekty – jednak se jím chápe vyčlenění světské oblasti od náboženských nařízení (tj. denní režim již není ovlivňován církví), za druhé jím můžeme označit přesun náboženské praxe do soukromí a za třetí jím rozumíme pokles náboženského přesvědčení a forem chování (tj. pokles počtu věřících a těch, co se jako věřící chovají). Tyto tři aspekty spolu nemusí vždy úzce souviset (příkladem mohou být politicky emancipované Spojené Státy, kde je všem vysoká religiozita). Vydělení světské sféry z kontroly náboženských norem a institucí je typické pro modernu, mezi klíčové momenty patří osvícenství (státní církve je s moderní, diferenciovanou společností neslučitelná). Pokles náboženského přesvědčení a praxe je spíše způsoben vztahem mezi státem a církví, nikoli důsledkem industrializace, urbanizace a rozšíření vzdělání. CASANOVA, José. *Naděje a úskalí veřejného náboženství. Srovnání mezi východní a západní Evropou*. In: HANUŠ, Jiří – VYBÍRAL, Jan. (eds.) *Evropa a její duchovní tvář. Eseje – komentáře – diskuse*. Brno 2005, s. 83 – 103. ISBN 80-7325-071-3.

¹⁶³ Kronika MSKB díl VIII., 1919 – 1937, s. 1. Kronika na tomto místě hovoří o tom, že během prvních pěti let bylo vyloupeno a zničeno na 500 svatostánků.

*trhlinu.*¹⁶⁴ Tyto nesmyslné texty byly rozesílány i do zahraničních redakcí, kde vzbuzovaly oprávněné otázky, co se vlastně v českých zemích děje. K uklidnění situace nepřispívaly ani anonymní dopisy, které docházely nejen do pražského mateřince, ale i do filiálek.¹⁶⁵ Sestry musely čelit stále novým útokům, které se přesunuly na pole zdravotnictví – lékařská fakulta chtěla vybudovat tři nové kliniky a za tímto účelem se objevily snahy zabrat boromejkám nemocnici pod Petřínem. Opět se angažoval i tisk, který hbitě podpořil záměry fakulty článkem „*Rychlé zřízení tří nových klinik nutností v zájmu celého národa.*“¹⁶⁶ Díky zásahu episkopátu se však podařilo plánu zabránit, čímž byl zachován poklidný chod v mateřinci – zde se totiž nacházel noviciát, kde bylo vychováváno přibližně devadesát novic pro ústavy v celé republice, které by mohl kontakt s mladými studenty ohrozit v jejich dalším studiu.¹⁶⁷ V roce 1929 byly v Pašijovém týdnu zatčeny tři boromejky, které byly obviněny ze smrti lékaře z kutnohorské nemocnice. Ukázalo se však, že sestry jsou nevinné.¹⁶⁸ Činnost sester se navzdory novým trendům náboženským společenstvem nepřátelským neumenšovala, naopak neustále přibývala, což dokazuje nutnost zkrácení ranních a večerních modliteb a rovněž žádost o dispens ohledně modliteb odpoledních, o níž se hovoří v kronice.¹⁶⁹

Tendence vzdalovat se Římu byly citelné všude a také sestry to nesly s lítostí, o čemž svědčí řada zápisků z kongregačních kronik. Ačkoli se dominikánky zpočátku ze založení Československé republiky těšily („*národ náš jest osvobozen od jarma německého, které v čas války ještě přituzilo*“)¹⁷⁰ nadšení se rychle umírnilo.¹⁷¹ Mezi lidmi zaznívaly požadavky na odstranění náboženské výuky ze

¹⁶⁴ Kronika MSKB díl VIII., 1919 – 1937, s. 4. V domácím prostředí obhajoval boromejky katolický denní tisk, v Rakousku si s VPL notoval vídeňský Journal, ale jiný vídeňský list Infomation napadenou kongregaci obhajoval (23. září 1920), stejně jako německý Prager Tagblatt.

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 6. Byla sepsána obhajoba kongregace, která byla zaslána nejen do filiálek, ale i Katolické mezinárodní agentuře ve Freiburgu.

¹⁶⁶ 26. července 1921; Tamtéž, s. 11.

¹⁶⁷ Tamtéž.

¹⁶⁸ Tamtéž, s. 73.

¹⁶⁹ Žádosti však nebylo vyhověno. Tamtéž, s. 88-90, 93. V roce 1933 měla kongregace 171 novic, celkem bylo sester 1388.

¹⁷⁰ Řepčín kronika mateřince 1915-1926. Rukopis. 172 s. sign. KM3, s. 61-77.

¹⁷¹ „*Já si myslím, že První republika je taková labutí píseň toho, co tu bylo předtím. Podle mě není rok 1918 nějakým světlým momentem. Vždyť ve skutečnosti po válce, když Rakousko prohrálo, se měly ostatní (pozdější nástupnické) státy postavit na jeho stranu, protože přísahali věrnost monarchii. A taky většina na straně císaře stála, vždyť se podívejte, kolik bylo mužů na frontě a kolik v legiích – tam byl jen zlomek! A ti lidé přísahali věrnost, morálně měli stát po boku Rakouska, i když prohrálo. A já si myslím, že to osamostatnění byl spíš krok kvůli tomu, že se báli nést důsledky porážky. A nechci to dávat přímo do souvislosti s rokem 38, jako že Bůh nás potrestal, to ne, ale myslím si, že se nám to v určité podobě vrátilo. Jak jsme se tenkrát zachovali my, tak se k nám později zachovali ostatní. My jsme nechali Rakousko na holičkách ... a nám*

škol, návrhy na zrušení celibátu, povolení rozluky manželství a mnohé další. Stát navíc odňal všem soukromým učitelským ústavům právo veřejnosti, což mělo za následek úbytek studentek, protože se obávaly, že by musely skládat maturity na státních školách. Například Řepčinský klášter musel uvolnit pro školní rok 1919/20 několik místností pro státní školu, a přestože mělo jít původně pouze o dočasné řešení, než město postaví měšťanskou školu, byly místnosti vraceny se zpožděním a velmi neochotně.¹⁷² Nicméně o tom, že činnost sester byla i v této době velmi rozsáhlá, svědčí nejen nově vzniklé domy,¹⁷³ ale zejména počet členek v kongregaci: v době největšího rozmachu působilo v kongregaci přibližně pět set práce schopných sester.¹⁷⁴

Protikatolické nálady ze strany společnosti i nové státní reprezentace ale nebyly jediným problémem církve. Ta se v této době potýkala s hlubokou vnitřní krizí, již způsobilo napětí mezi reformními a konzervativnějšími představiteli kléru (objevovaly s pochybnosti o jasnozřivosti stanovisek a rozhodnutí I. vatikánského koncilu, o papežské neomylnosti, nedostatečné vazbě na biblické poselství aj.).¹⁷⁵ Rozdílné postoje těchto dvou stran vyústily v založení církve československé husitské¹⁷⁶ a k odlivu mnoha věřících z lůna katolické církve.¹⁷⁷ Panovaly tak jistě oprávněné obavy, že by v této době mohl nastat i nátlak na kongregaci, a tak se za pokynů generálních představených sestry ještě více zaměřily na své duchovní prohloubení.

Dominikánky zaznamenaly změnu nálad ve společnosti na poli vzdělávacím. Zatímco dříve se do řepčinského učitelského ústavu hlásily zejména dívky z katolických rodin, s nimiž nebyly prakticky žádné potíže, nyní se objevovaly zájemkyně nábožensky spíše vlažné a svým chováním

to pak vrátilo mocnosti. Samozřejmě, Rakousko taky dopadlo špatně, proběhl anšlus, ale Rakušané nemají mnichovský komplex, na rozdíl od nás.“ Rozhovor se S. M. Benedictou, 3. dubna 2008, archiv autorky.

¹⁷² NERADOVÁ. *Vznik*, s. 24-25.

¹⁷³ Ve Střelcích, Partutovicích, Kravařích, Hošťálkové a Chrlicích. Po roce 1926 byly založeny další: ve Víceměřicích, Pržnu, Bojkovicích a v Opavě. V Bojkovicích byl zřízen malý sirotčinec převorem dominikánského kláštera v Uherském Brodě P. Stanislavem Vícenikem, a tento sirotčinec byl 1. ledna 1930 slavnostně posvěcen a odevzdán kongregaci. Kvůli rostoucímu počtu sirotek bylo započato se stavbou nového kláštera v roce 1936, stavba byla hotova za jeden rok. Tamtéž, s. 25-26, 30.

¹⁷⁴ Rozhovor se S. M. Benedictou Hübnerovou, 1. dubna 2008, Bojkovice, archiv autorky.

¹⁷⁵ Tyto pochybnosti se objevily u katolíků v řadě evropských zemí, byly však označeny za projevy modernismu a papežem tvrdě odmítnuty. SALAJKA, Milan. *Portrét Československé církve husitské*. Praha, 2007, s. 28. ISBN 80-7000-876-8.

¹⁷⁶ Dne 8. ledna 1920. Viz internetový portál Československá církev husitská, URL: <http://www.ccsk.cz/efara.php>

¹⁷⁷ Kronika sester boromejek líčí, jak někteří „odpadlí“ duchovní před sčítáním lidu 15. února 1921 vyvinuli velkou politickou agitaci, díky níž vystoupilo z katolické církve 1 388 000 věřících, nejvíce ze středních Čech. Kronika MSKB díl VIII., 1919 – 1937, s. 2.

poněkud problematické. Protože vstupovaly do ústavu až v patnácti letech, kdy už jejich názory a náboženské přesvědčení byly nějakým způsobem formovány rodinou či okolím (a kdy slyšávaly hesla jako „*Dobry Čech nemůže být katolíkem*“), nebylo snadné vychovat z nich katolické učitelky, jak bylo původním záměrem instituce.¹⁷⁸

Později, ve 30. letech, se stala církev opět jakousi přirozenou součástí české společnosti, důležitou zejména v době nesvobody a útlaku, kdy se činnost duchovních stala prostředkem k posilování vlasteneckého uvědomění, naděje, ale i odvahy.¹⁷⁹ Pro všechny sestry bylo důležitých několik mezníků – v roce 1929 se slavilo svatováclavské milénium a papež vyhlásil zvláštní Milostivé léto, které bylo znovu vyhlášeno v roce 1933 při výročí 1900 let od Kristovy smrti, čehož boromejky využily k cestě do Říma za získáním odpustků.¹⁸⁰ Ve dnech 28. - 30. června 1935 se v Praze konal celostátní katolický sjezd, na němž byly zastoupeny všechny národnosti. Ve dnech 25. – 29. srpna 1935 se z papežova popudu uskutečnil mezinárodní světový kongres ošetřovatelek nemocných, jehož se zúčastnily ošetřovatelky jak civilní tak katolické, v jeho rámci i 10 boromejek.¹⁸¹ V roce 1937 boromejky slavily sto let od příchodu prvních sester do Prahy. Tehdy se na ně také obrátili čeští benediktini, kteří založili v roce 1936 misijní stanici v Číně, s prosbou o výpomoc. Kvůli nedostatku sester a nedostatečnému školení však byla i tato misie nakonec odřeknuta.¹⁸²

Obecně by se dalo říci, že 30. léta plynula celkem poklidně, byly zakládány nové pobočky a domy, díky nimž se rozšiřovala činnost kongregací. Klidný běh života občas narušily zprávy ze

¹⁷⁸ BĚHALOVÁ, Jirina. *Dějiny sester III. řádu kongregace bl. Zdislavy s mateřincem v Olomouci – Řepčíně*. I. díl. Jesenec 1949 (samizdat), s. 66.

¹⁷⁹ V roce 1928 uzavřel papež Pius XI. dohodu s československou vládou, tzv. modus vivendi (lat. způsob soužití), který dočasně upravoval vzájemné vztahy (text publikován ve Sbírce zákonů a nařízení ve věcech náboženských a církevních, již sestavil František Bednář a která vyšla v Praze roku 1929). Online znění MV k dispozici na URL: <http://spcp.prf.cuni.cz/dokument/modus.htm> (staženo 16. dubna 2009).

¹⁸⁰ Původ milostivého léta sahá už do Starého zákona, do doby Mojžíšovy, který z nařízení Hospodinova zavedl svěcení každého 50. roku tím, že jej prohlásil za rok svobody. V Církvi svaté bylo slavení Milostivého léta zavedeno papežem Bonifácem VIII. roku 1300. Bylo stanoveno, že ML bude každý stý rok. Kvůli velkému návalu poutníků však bylo rozhodnuto, že ML bude každý 50. rok. Konečně Pavel II. roku 1470 stanovil každý 25. rok. ML se rozumí doba od Štědrého dne do Štědrého dne příštího roku. Při zvláštních příležitostech mohlo být ML vyhlášeno i jindy, například roku 1933 – 1900 let od smrti Kristovy aj. Ve SZ byl význam ML sociální a hmotný, otroci a zajatci museli být propuštěni, zadluženým byly odpuštěny dluhy atd. ML 1950 mělo být rokem duchovní i mravní obrody, velikou světovou exercicií. Bylo možné získat v Římě jubilejní plnomocné odpustky; Kronika MSKB, díl X. 1948 – 1952, s. 52 - 53.

¹⁸¹ Kronika MSKB díl VIII., 1919 – 1937, s. 76, 103, 113, 128.

¹⁸² Tamtéž, s. 147 – 149.

zahraničí, kterým sestry vždy věnovaly pozornost – mj. kvůli svým zahraničním spolusestrám. Od druhé poloviny 30. let se pak v kronikách často objevuje Hitlerovo jméno a ze zápisků je možné vycítit neblahé předtuchy pisatelek. Až do vypuknutí války však zůstávalo působení řeholnic v nezměněné podobě, věnovaly se vzdělávání, výchově, ošetřování a vedení řeholního dorostu. Pro představu, jak na tom byly v této době kongregace se zájemkyněmi o zasvěcený život, uvádím počet oblečených novic v kongregaci MSKB. Vedle nich měly boromejky dalších 40 – 50 kandidátek.

Rok	Počet přijatých novic
1931	66
1932	69
1933	73
1934	67
1935	39
1936	21

III. 4. Válečná léta

S příchodem nacistického režimu došlo k rozdělení obyvatelstva českých zemí podle nacionálního a rasového hlediska, což se týkalo i řádových sester. Kroniky nám podávají barvitý obraz Hitlerova nástupu k moci a jeho postupného prosazování, řádky o anexi Rakouska nemohou zatajit zlou předtuchu z podobného osudu také v případě Československa a jen stěží skrývají zklamání z radosti sudetských Němců nad postupující německou armádou v květnu 1938. Představené tehdy posílaly do všech domů povzbudivé dopisy, v nichž nabádaly sestry, aby vytrvaly ve víře a nepřestávaly se modlit za mír.¹⁸³ Stísněnou atmosféru v předvečer okupace nám pomohou přiblížit následující řádky.

¹⁸³ *Obětujme a modleme se více, než kdykoli jindy za svou drahou vlast a přispějme také každá svou hřívnou k zachování míru ... Co v této vážné době nejlepšího můžeme konat? Modli(t) se, modli(t) se, a klidně s obzvláštní věrností plnit své povinnosti. Bůh je s námi.* Kronika MSKB, díl IX. 1938-1947, s. 7.

„Svátek sv. Václava, poslední den celé, ještě nerozbité, svobodné republiky, prožil národ v zoufalé náladě. Omluvy nebyly možné. Tradiční svatováclavský průvod se nekonal. Ctitelé sv. Václava přicházeli v hojném počtu do svatováclavské kaple, ale ojedinele, všichni s maskami. Hlavní vchod do hradu byl zabarikádován. Naše kongregace prožívala s národem hluboký bol a ve vroucích modlitbách úpěla v noční adoraci z 28. na 29. září o Boží pomoc a ochranu.“¹⁸⁴

Prakticky ze dne na den se mnohé filiálky ocitly v říši, vržené do jiných poměrů. Kongregace MSKB měla pobočky v zabraném Rakousku i v Sudetech, po jejichž odtržení bylo prakticky nemožné navázat styk s domy, které se zde nacházely. Byla zrušena filiálka v Kostomlatech i ve Frýdlantě, kde musely sestry do tří dnů opustit nemocnici, kterou místo nich převzaly říšské ošetřovatelky. České sestry, které působily v Sudetech, byly vypovídány do Česko-Slovenska, v Prachaticích byla dokonce vypovězena celá komunita.¹⁸⁵ Dominikánky silně pocítily úbytek žactva i řeholního dorostu. Zcela pochopitelně rodiny odmítaly kvůli nejistým poměrům povolit svým dcerám vstup do řádu, takže v roce 1939 bylo oblečeno jen 13 novicek.¹⁸⁶ Prakticky totožný osud čekal i další řády a kongregace. Klášterům byla postupně omezována činnost, často byly měněny na ubytovny vojáků a německých dětí,¹⁸⁷ rovněž byly ministerstvem školství zrušeny všechny církevní školy, tedy i soukromé školy boromejek a dominikánek. V Sudetech byly zrušeny již v roce 1939, ve vnitrozemí se tak stalo až počátkem září 1942 a v některých případech dokonce ještě o rok později. Práce ve školách však byla obtížná, učebnice se nosit nesměly a navíc ve všech studijních knihách musely být zaškrtnuty všechny zmínky o Československu.¹⁸⁸ Sestry učitelky odcházely do nemocnic a charitativních ústavů, některé byly přijaty k vyučování náboženství na veřejných školách.¹⁸⁹

Již na podzim 1939 byly vydány potravinové lístky a bylo stanoveno přesné množství potravin pro jednu osobu, které se postupem času stále zmenšovalo. Příkladový systém se týkal i oblečení –

¹⁸⁴ Kronika MSKB, díl IX. 1938-1947, s. 10.

¹⁸⁵ Tamtéž, s. 14.

¹⁸⁶ ŽÁKOVÁ, Jana – PÁLKOVÁ, Božislava. *Druhé padesátiletí České kongregace sester dominikánek 1939 – 1989*. Brno, 2003, s. 6.

¹⁸⁷ První takový útok na klášter dominikánek se uskutečnil v Řepčíně 17. března 1941, tehdy přišel Oberinspektor Lempur a ještě jeden úředník zabrat klášter na lágrou pro německé děti, neboť větší průmyslová města v Německu byla vystavena náletům Britů. Lidé trávili hodiny ve sklepních krytech a kvůli většímu bezpečí se snažili dostat děti do protektorátu, kde bylo zatím i více potravin. Původně mělo být v klášteře ubytováno 500 dětí a sestry včetně chovanky měly být vystěhovány. Nakonec přijelo 8. dubna „pouze“ 100 dětí, následovaly však další transporty, postupně se jich v klášteře vystřídalo několik. Počátkem března 1944 se stal z lágrou rezervní lazaret. I v dalších domech vznikaly lágry, například v Liptále, Střelcích, Přerově a Brně. Tamtéž, s. 7-8.

¹⁸⁸ Tamtéž, s. 7.

¹⁸⁹ Kronika MSKB, díl IX. 1938-1947, str. 62.

na člověka připadla poukázka se 100 body, jež byly odčítány za každý pořízený kus oděvu, včetně kapesníku. Sestry vedly zdoluhavá jednání ohledně svých hábitů, neboť metr látky měl hodnotu 18 bodů, s tím by nebyly schopny vyjít. Nakonec se jim podařilo dosáhnout toho, že za materiál na celý hábit jim bylo odečteno pouhých 24 bodů. Zvláštní povolení museli mít lidé i na boty. Dobytek a jiné zvířectvo bylo evidováno, zemědělec byl povinen odevzdat státu z každé slepice kopy vajec ročně a z každé krávy pět litrů mléka denně (!), přičemž finanční ohodnocení těchto produktů bylo směšné, a tak není překvapením, že se každý všemožně snažil tato nařízení obejít.¹⁹⁰

V roce 1942 byly vydány vyhlášky, že všechny ženy do určitého věku musí mít pracovní knížky. Ačkoli se toto zatím nevztahovalo na řeholní sestry ani řádový dorost, panovala přirozeně obava, že i sestry budou muset odejít do Říše na práci.¹⁹¹ Otazník visel i nad obláčkou. Některé chovanky dostaly počátkem června příkaz k nástupu do olomoucké továrny Heikorn či k práci na poli a v jiných továrnách. Pro dominikánky se stal spásou pan komerční rada Chudáček z Plzně. Napadlo jej zavést v ženských kláštěrech výrobu slaměných pantoflů pro lazarety. Podařilo se mu dohodnout finanční podmínky a zajistit objednávky pro řadu firem (například firma Ševčík v Hluku, Intex Praha atd.), takže vždy, když hrozilo klášteru nebezpečí, poslal telegraficky žádost o několik tisíc kusů této obuvi. Později se sestry zaměřily na zhotovování úpletů z lykocelu,¹⁹² z nichž posléze vznikaly rozmanité předměty – kabelky, nákupní tašky, peněženky aj. Díky panu Chudáčkovi nebyla o zakázky nouze, pražská firma Dorka (Družstvo pro organizaci domácího průmyslu) si vyžádala hned při první objednávce 20 500 páسů na dámské šaty, 1 300 kabelek, 200 pouzder na psací potřeby, 350 velkých tašek a 700 peněženek.¹⁹³ Dominikánky se tak staly největším producentem „*Výrobního ústředí řádových ústavů*“ v Praze, což byl jediný způsob, jak

¹⁹⁰ Na jednu osobu bylo stanoveno 2 dkg tuku na den, ¼ litru mléka, 1 vejce na 14 dní. Kilogram másla v obchodě stál 30 K, při prodeji na černo se ovšem platilo i 70 K a více. Za toto obchodování však hrozily vysoké tresty. Za punčochy byly odečítány 4 body, za košile 10 bodů. ŽÁKOVÁ, J. – PÁLKOVÁ, B. *Druhé padesátiletí...* s. 7.

¹⁹¹ Obávaly se, že je stihne podobný osud jako bohoslovce z olomouckého bohosloveckého semináře, kteří byli posláni do ostravských uhelných dolů, na stavbu železničních tratí a někteří dokonce až do Norska. Tamtéž, s. 11 - 12.

¹⁹² Lykocel byly pásky cca 4 mm široké, rozličných barev, z preparovaného papíru, který byl několikrát stočený, takže výrobky z něho zhotovené byly dost pevné. Z lykocelu se pletly copánky a ty se posílaly k dalšímu zpracování. Tamtéž, s. 12.

¹⁹³ Dalším zájemcem byla i firma Kotva ve Zlíně. Tamtéž.

udržet i nadále společný řádový život.¹⁹⁴ V Dorce pracovaly až do jara 1945, činnost byla výnosná, neboť ceny za zboží si určovaly sestry samy. Navíc byly chráněny ministerstvem práce, takže s hmotným zajištěním problém nebyl.¹⁹⁵

Je ovšem samozřejmé, že tato nová činnost se podepsala na dosavadním denním režimu komunity, který se nyní mnohem více podobal způsobu života jeptišek ve středověku. Sestry vstávaly v pět hodin ráno, scházely se k modlitbě hodiněk a rozjímání, následovala mše svatá a radostný růženec. S úderem osmé začínala práce v dílnách, která s přestávkou na svačinu a modlitbu bolestného růžence pokračovala až do oběda, po němž následovalo krátké zotavení. Poté byly na programu nešpory a opět návrat k pracovní povinnosti. Odpoledne se sestry modlily slavný růženec a celý den byl završen večerní modlitbou buď ve 20 či 20:30 hodin. Válečná krize se projevovala mj. neustálým nedostatkem potravin, jež pociťovaly i řeholnice. Zásobování bylo problematické a jídla za lístky nebylo dostačující. V mateřinci tak bylo mnoho sester nemocných a jediným způsobem, jak si uchovat zdraví, byl alespoň občasný pohyb na čerstvém vzduchu.¹⁹⁶ Během obou světových válek sestry velmi trpěly tím, že neměly co jíst, a řada jich umírala na tuberkulózu, přičemž jim mnohdy nebylo ani 25 let.¹⁹⁷

Všichni zaměstnanci v protektorátu museli podepsat písemné prohlášení loajality k státu, což bylo vyžadováno i po řeholnicích, stejně jako prohlášení o původu, které mělo odhalit všechny židovské obyvatele: „*Prohlašuji na svou čest a svědomí, že nejsem Žid ve smyslu vládního nařízení č. 136/40Sb., neboť žádný z mých prarodičů nebyl Žid.*“¹⁹⁸

Postrachem národa v období Protektorátu byla tajná policie, jejímž výsledkům neunikly ani řeholnice. Zejména generální představená boromejek Klementina Zaunmüllerová se setkávala s gestapem často kvůli svému německému původu: jednou byla tázána, zda jí české sestry pro její původ neubližují, jindy byla viněna z toho, že jako Němka cítí česky.¹⁹⁹ Několik sester se dokonce

¹⁹⁴ *Pamětní spis ke stému výročí založení Kongregace sester dominikánek* (cyklostyl; září 1989), s. 15.

¹⁹⁵ ŽÁKOVÁ, J. – PÁLKOVÁ, B. *Druhé padesátiletí...* s. 13.

¹⁹⁶ Tamtéž, s. 13.

¹⁹⁷ Na řepčinském hřbitově je pochováno 70 sester, z nich polovina nedosáhla výše zmíněného věku. Rozhovor se S. M. Benedictou, 3. dubna 2008, archiv autorky.

¹⁹⁸ Kronika MSKB, díl IX. 1938-1947, s. 36-7.

¹⁹⁹ Rozhovor se S. M. Bonfilii Čížkovou SCB, 27. ledna 2009, archiv autorky.

dostalo do koncentračního tábora, dvě boromejky například proto, že je udala jedna jejich svěřenkyně za to, že ji nechtěly nechat se potulovat v noci samotnou venku. Byly odsouzeny pro urážku příslušníka německé armády.²⁰⁰ Dvě dominikánky, SM. Jiřina Běhalová a SM. Božena Vašicová, byly vyslýchány kvůli korespondenci adresované do Spojených Států a do Humenného na Slovensku.²⁰¹ Představená kláštera ve Vlastovičkách, S. Marie Dolanská, byla dokonce zatčena. Zemřela na rakovinu čelisti dříve, než jí mohlo být oznámeno rozhodnutí o jejím odsouzení k pobytu v koncentračním táboře.²⁰²

Situace se ještě vyostřila po atentátu na zástupce říšského protektora Reinharda Heydricha 27. května 1942 Rozpoutal se hon na aktéry atentátu a byla zatčena celá řada církevních hodnostářů.²⁰³ Na území celého protektorátu se konaly násilné domovní prohlídky, nejčastěji v noci, které měly odhalit nehlášené osoby a kontrolovat stav potravin. Jedna taková nečekaná návštěva se objevila i v řepčinském klášteře, zrovna když sestry začaly s ranními modlitbami.²⁰⁴

Rok 1944 byl vyvrcholením válečných hrůz, náletů, zmatků, běd, starostí a neslýchaného utrpení v nacistických koncentračních táborech. Vzpomínky na toto období jsou mezi pamětnicemi dosud živé: například S. Gaudencie (MSKB) byla za války s dalšími sestrami ve zbrojovce u Vsetína, o níž se povídalo, že patří Britům, tak se prý nebály, že by je zasáhli. Občas vylezly na kopec a dívaly se na Ostravu, viděly spoustu letadel, ale připadaly si v bezpečí. Jednou v sobotu dopoledne se chystaly, že už půjdou do Vsetína na vlak, bylo to asi hodinu pěšky, a během cesty nad nimi lítala spousta letadel, ale je to prý nezajímalo.²⁰⁵ Jiná pamětnice, S. Bonfilie (MSKB), si zase živě vzpomíná na bombardování brněnského domu kongregace na Údolní ulici:

²⁰⁰ Kronika MSKB, díl IX. 1938-1947, s. 112.

²⁰¹ *Pamětní spis*, s. 15.

²⁰² Sestra měla svým chováním a vůbec svým zjevem ohrožovat německé zájmy v Sudetech. Na počátku všeho však stála jistá učitelka Davidová, která udala občana Vlastoviček Láryše, neboť ten projevoval radost nad hrdinstvím Jugoslávčů. Díky jejímu přičinění byl muž poslán do koncentračního tábora, což nemohli obyvatelé vesnice učitelce odpustit. Ta si na jejich chování stěžovala právě S. Marii Dolanské, která však reagovala poněkud jinak, než si Davidová představovala – sestra jí vytkla, že nebožáka udala. Davidová proto udala i S. Marii. ŽÁKOVÁ, J. – PÁLKOVÁ, B. *Drubé padesátiletí*, s. 10.

²⁰³ Salesián P. Štěpán Trochta (poslán do Terezína, pak Mauthausenu a Dachau), kanovníci Dohalský, Švec, Stanovský, Tyllínek, rektor semináře Josef Beran, opat z kláštera v Emauzích Vykoukal, pelhřimovský děkan Vaněk, profesori bohoslovecké fakulty v Olomouci Cinek, Klevera, Šumšál, Koukal a Jaroš. Důvodem zatčení některých výše jmenovaných osob byl poslech zahraničního rozhlasu. Tamtéž, s. 18.

²⁰⁴ Tamtéž, s. 18.

²⁰⁵ Rozhovor se S. Gaudencií Parmovou SCB, 26. ledna 2009, archiv autorky.

„Přímý zásah dostala také budova asylu a kaple sv. Karla Boromejského, které byly úplně demolovány. Osazenstvo se zachránilo v krytech, jen z jednoho pokoje nemohly být nemocné babičky dopraveny včas do krytu, poněvadž nálet přišel náhle. Sotva dozněly sirény, začaly padat bomby. Sestra M. Remigie Schwarcová zůstala u svých svěřenek... Všechny byly zasypány.“²⁰⁶

Celá řada dalších domů se ocitla pod palbou či nálety. V květnu 1944 byli vyděšeni obyvatelé Bojkovic výbuchem v nedaleké zbrojovce (Vašišatce), přičemž velké škody utrpěl zejména klášter sester dominikánek.²⁰⁷ Při bombardování Mělníka byly svrženy bomby také na okresní nemocnici, ve které působily sestry boromejky. Dvě z nich byly zasypány v průchodní chodbě a později při odklizovacích pracích byly jen s drobnějšími poraněními vyproštěny. Každá takováto událost byla vnímána jako výsledek zvláštní ochrany Boží.²⁰⁸

Ke konci války, kdy již bylo zřejmé, že Německo prohraje, si ustupující armáda vylévala vztek na bezbranném obyvatelstvu. Matky představené povolily sestrám odjet ke svým rodinám, aby byla usnadněna případná pozdější evakuace. I civilní obyvatelstvo, zejména ženy a děti, se snažilo o odchod do bezpečí před blížící se frontou. Zprávy o chování Němců, kteří na ústupu ničili vše, co jim přišlo pod ruku, vzbuzovaly v lidech úzkost a podnítily nejrůznější ochranná opatření.²⁰⁹ Strach ale šířili i ruští vojáci. Do kláštera ve Střelících vtrhlo v noci 30. dubna 8 ozbrojených vojáků, vnikli do ložnice sester, které ve vzteku začali bít jak rukama, tak pažbami svých zbraní. S. Natalii dokonce kousl jeden z mužů do tváře a udeřil s ní o zem. Vše bylo doprovázeno výstražnou střelbou do vzduchu. Vojáci se snažili vniknout do pokoje sestry představené, což se jim však nepodařilo. Druhý den již byli v tomto směru úspěšnější, vyrazili dveře a pobrali, co jim přišlo k užitku. Sestry se dlouho nemohly dovolat pomoci, přičemž odolávaly útoku dalších vojáků a jejich střelbě. Nakonec se objevila hlídka a klášter se ocitl v bezpečí. Velitel vojska již nedovolil nikomu vstoupit do budovy.²¹⁰

S výjimkou několika řeholních domů, mezi něž patřily například Kokory či Litovel, byly všechny ostatní kláštery spolu s mnohými civilními objekty vystaveny bombardování a sestry s občany

²⁰⁶ Rozhovor se S. Bonfilií Čížkovou SCB, 27. ledna 2009, archiv autorky.

²⁰⁷ ŽÁKOVÁ, J. – PÁLKOVÁ, B. *Druhé padesátiletí*, s. 24.

²⁰⁸ Kronika MSKB, díl IX. 1938-1947, s. 78.

²⁰⁹ ŽÁKOVÁ, J. – PÁLKOVÁ, B. *Druhé padesátiletí*, s. 25.

²¹⁰ Tamtéž, s. 29.

vesnic a měst trávily dlouhé hodiny v krytech.²¹¹ Opava prodělala hned několik náletů, zdejší dominikánky se snažily s nejnужnějsími věcmi dostat ke svým spolusestrám do Vlašoviček. Ačkoli řeholnice v Předklášteří byly přímého bombardování ušetřeny, zažily zase jiné hrůzy, jež s sebou končící válka přinášela - za smrt německého důstojníka a jednoho vojáka mělo být zastřeleno 50 zdejších mužů a samotné vesnici hrozilo, že bude vypálena. Nestalo se tak jen díky úpěnlivým prosbám cisterciáckého opata.²¹² Zato pražský Asyl zažil nálety z bezprostřední blízkosti, zrovna když sestry se svými svěřenci obědvaly. Počátkem května již lidé začali strhávat z domů německé nápisy, sestry je následovaly a vyvěsily českou vlajku. Rozhlas hlásal konec protektorátu a svobodu, ale brzy bylo zřejmé, že se situace ještě neuklidnila. Pražané se pustili do stavby barikád a sestry z Asylu se zapojily rovněž - na konci Černé ulice s jejich přispěním rostla hradba z kamenů, dlažebních kostek a kusů obručníků.²¹³ Během povstání bylo všude slyšet střelbu, na mnoha místech hořelo a střety v ulicích i bombardování si vyžádaly další lidské životy. V Krči se lidé radovali ze svobody předčasně, již 5. května v euforii napadli zdejší pivovar, v němž byla německá kasárna a skladiště, a vypukla střelba. O dva dny později přistoupili Němci k odvetě, prohledávali domy a všechny muže, které v nich objevili, na místě zastřelili. Příslušníci SS přivedli tři spoutané nešťastníky do areálu kláštera, kde měli být usmrceni, díky prosbám matky představené však byli propuštěni. Dva z nich se ihned schovali v klášterní zahradě a jeden se rozhodl ukrýt v domě mezi sestrami, které jej ve strachu raději oblékly do hábitu a postavily k plotně. V této nebezpečné době ukrývaly dominikánky v areálu kláštera 14 Čechů. Brzy ráno 8. května nahnali němečtí vojáci cca 8 000 lidí z Nuslí a Pankráce do krčských lesů, kam jim sestry

²¹¹ Kroniky líčí velké škody, které bombardování způsobilo kongregačnímu majetku. Řada objektů měla vytlučená okna i dveře, rozmetané střechy, zdevastované kaple i jiné části domů, které byly ve většině případů vykradeny. V Klímkovicích padlo hospodářství za obět nejdříve německé, posléze ruské armády. Klášter byl v žalostném stavu, zrovna tak zahrada k němu náležící. Všechna zvířata byla pryč. Na pozemku zůstaly zákopy a kryty, které měly chránit vojenská auta. Palčivou vzpomínkou na vojáky byl tank, zanechaný na dětském hřišti. Odhadovaná škoda, kterou utrpěl kongregační majetek, dosahovala výše 5 166 000 Kč. Tamtéž, s. 36 – 38; Rozhovor se S. M. Benedictou, 31. března 2008, archiv autorky. Byla zničena například i bojkovická kaple, neboť na zdejší konvent spadly dvě bomby. V současnosti je ve výklenku, kde se nachází svatostánek, umístěno okno – dříve v něm byla vitráž, ta však nebyla kvůli nedostatku prostředků obnovena. Nahradilo ji obyčejné žluté sklo. Protože je kaple směřována na západ, je vždy při nešporách vystavena paprskům klonícího se slunce, žluté sklo ještě umocňuje výsledný efekt, kdy má člověk při vchodu do kaple pocit, že se noří do skutečně Boží, sluneční záře.

²¹² Tamtéž, s. 30 – 33.

²¹³ Tamtéž, s. 34 – 35.

tajně nosily cukr a chléb.²¹⁴ Téhož dne však Němci konečně kapitulovali a život – nejen v Praze – se, byť velmi pomalu, mohl vracet do starých kolejí.

I jinde se řeholnice se podílely na osvobozovacích bojích, avšak nikoli přímo v ulicích a se zbraněmi v rukou, ale na operačních sálech, kde ošetřovaly raněné. Tři boromejky pracovaly na osvobozování vězňů v Terezíně, kteří byli do mateřince dopravováni v hrozném stavu.

„Hlubokým dojmem působil pohled na jejich zásobu potravin, kterou měli při sobě. V hadrovém pytlíčku, patrně ušitém za starého rukávu, bylo ukryto několik kousků tvrdé hmoty. Měl to být chléb, kterým nacisté živili své oběti. Ve složení hmoty převládala tráva. Mezi dopravenými ubožáky byli i cizinci. Tito plně nechápali, co se s nimi vlastně děje... Když se lékař přiblížil k jednomu Belgičanovi s injekční stříkačkou, začal nemocný tak hrozně křičet, že se všichni přítomní ulekli. Domníval se, že je to smrtící injekce, kterou nacisté sprovázeli ze světa ty, kteří byli blízcí smrti...“²¹⁵

Během pražského povstání nebylo možné vyjít z mateřince, protože z Petřína, kde byli ukryti nacisté, a z Lobkovického paláce, kde bylo sídlo gestapa, byly budovy pod neustálou hrozbou ostřelování. Dobovou atmosféru nám pomůže přiblížit S. Bonfilie:

„Střílelo se bezohledně i do oken... Velmi nebezpečný byl přechod přes terasu od noviciátu do domu sv. Josefa. Když chtěl někdo projít, musel se skrčit až k zemi, aby nebyl vidět v řadě oken. Sestry i chodící pacienti prodlévali celé noci ve sklepním krytu... Střely hvízdaly a svištěly téměř nepřetržitě vzduchem. Do naší nemocnice bylo dopravováno mnoho raněných. Všechny místnosti byly přeplněny... nebylo možno opatřit si nejnnutnější životní potřeby, odvážlivci, kteří opustili domy, byli nejčastěji poraněni nebo usmrceni. Mrtvoly obětí byly dočasně uloženy v některých kostelech nebo domech, kde si pak pozůstali vyhledávali své drahé, v tak hrozném stavu je jen těžko rozpoznávali...“²¹⁶

Ačkoli se sestry za války účastnily ilegální činnosti a pomáhaly partyzánům, rodinám vězněných, pronásledovaných, kněžím zajišťujícím falešné doklady či převádějícím přes hranice, přesto byly v rozjitřeném ovzduší konce války viněny z kolaborace: v rakouské provincii totiž byly i sestry německé národnosti. Generální představená složila svůj úřad již 1. května 1945, aby její původ

²¹⁴ ŽÁKOVÁ, J. – PÁLKOVÁ, B. *Druhé padesátiletí*, s. 35. Nutno dodat, že se sestry snažily zachránit všechny lidské životy, které se nacházely v ohrožení. Již po osvobození přivedla jedna sestra několik vojáků německé a rakouské národnosti v civilu, kteří prosili o úkryt. Byli schováni ve včelíně, ale Češi je odhalili a chtěli je zastřelit, čemuž se matce představené podařilo zabránit. Všichni tři se nakonec ve zdraví dostali z Čech.

²¹⁵ Kronika MSKB, díl IX. 1938-1947, s. 85.

²¹⁶ Rozhovor se S. Bonfilíí, 27. ledna 2009, archiv autorky.

kongregaci neškodil. To však nezabránilo lékařům v nemocnici pod Petřínem, která patřila boromejkám, ve vytvoření revolučního národního výboru, jímž byl objekt prohlášen za německý majetek a tudíž za konfiskát, a sestry za kolaborantky. Boj o nemocnici skončil až po úplné změně ve vedení (tj. po obměně generální rady).²¹⁷

O nejisté atmosféře poválečných dní svědčí i následující událost: někdo z okolních domů udal sestry, že na půdě ústavu sv. Notburgy přechovávají německé vojáky, jako důkaz ten někdo uvedl, že viděl vikýřem stoupat cigaretový kouř. Do ústavu vtrhli povstalci, kteří od půdy po střechu dům prohledali, ale nikoho nenašli. Při pozdějším vyšetřování vyšlo najevo, že muže prohlídkou domu nikdo nepověřil, ale že šlo o jejich libovůli. Informace se však bleskurychle šířila a celá událost nakonec vyzněla takto: sestry přechovávaly v řeholních hábitech 120 příslušníků SS, kteří byli zatčeni ve Šporkově ulici! Než se zpráva dostala na Vinohrady k boromejkám v nemocnici, bylo zatčených členů SS již 180.²¹⁸

Během okupace byly sestry téměř bez řeholního dorostu, naopak úmrtnost byla vyšší než kdy dříve a práce ještě více. I díky odchodu německých sester řady (nejen) boromejek a dominikánek citelně prořídly. Situace se řešila změnou působnosti sester, na jejichž místa v nemocnicích byly dosazeny laické sestry. Další komplikací v tomto směru bylo otevření některých škol, sestry měly obavy, že kdyby z nedostatku personálu otevření škol odmítly, byly by obviněny ze zrady české katolické věci. Školy byly otevřeny začátkem školního roku 1945/46.²¹⁹

Smutnou kapitolou v životě mnoha občanů bývalého Československa byl poválečný odsun. Kontakty a pouta mezi rodinami a přáteli nejdříve přetrhala válka a nyní v touze oplatit zlo zlem vyháněli Češi své bývalé sousedy, kolegy, známé. Odsunu nebyly ušetřeny ani řeholnice německé národnosti, pro něž byla tato záležitost tím bolestnější, že pro ně a pro jejich spolusestry nehrál původ žádnou roli, na prvním místě pro ně vždy byla láska k bližním, péče o ně a upřímná služba

²¹⁷ Kronika MSKB, díl IX. 1938-1947, s. 89, 92.

²¹⁸ Tamtéž, s. 101-2.

²¹⁹ Byly otevřeny některé mateřské školy (ČB, Rožďalovice, Horní Sloupnice, Jiříkov, Filipov, MB, Líšeň, Frýdlant n. Ostravicí, Nový Jičín, Praha IV., Počátky, Místek), obecné (Praha III., Úvoz – dívčí, ČB – smíšená, Líšeň u Brna – dívčí), měšťanské (Praha III., Úvoz – dívčí, ČB – smíšená), obchodní ve Frýdlantu n.O. a odborná škola pro ženskou povolání v Praze III. – Úvoze. Nebyly otevřeny školy v Praze X. Karlíně, v Horní Sloupnici obecná a měšťanská škola a mateřská, obecná a měšťanská škola v Třeboni (v Třeboni byla budova nejstarší české školy!). Tamtéž, s. 126-9.

Bohu. Na silné vazby vypěstované společným životem v klášteře nebyl brán ohled a kongregace se musely rozloučit s mnoha svými členkami.²²⁰

Kvůli politickým poměrům musela kongregace MSKB musela řešit otázku jejího rozdělení na dva samostatné právní celky, na kongregaci československou a rakouskou. Výnosem z června 1945 bylo potvrzeno, že dnem 5. května přestala rakouská provincie existovat jako součást KMSKB v Praze.²²¹ V pohraničních nemocnicích, asylech a jiných ústavech působilo 300 sester německé národnosti, které nemohly své působiště opustit, dokud za ně nebyla sehnána náhrada, ta však byla povinnostmi vázána v Čechách. Nicméně do konce roku 1945 odešla přibližně polovina a ostatní v následujícím roce, kromě několika hodně starých a nemocných. Kvůli nim podala generální rada žádost o vynětí z odsunu cestou milosti. Odchodem těchto sester zaniklo dalších 12 filiálek, což mělo za důsledek kritický nedostatek pracovních sil ve všech odvětvích činnosti, ať už na poli pečovatelském, zdravotním či učitelském.²²² Jediným řešením, byť beztak nevyhovujícím, bylo časté a namáhavé cestování z místa na místo, aby se vždy alespoň dočasně vypomohlo tam, kde to situace nejvíce žádala. Je ale pochopitelné, že takovéto neustálé přelévání sil nemohlo mít efektivní účinky. Koncem roku 1945 měla kongregace MSKB 75 filiálek v Československu a jednu v Římě (Papežská kolej Nepomucenum).²²³

Zatímco v pohraničních oblastech byla po válce otázka činnosti církve a jejích představitelů poněkud problematická, neboť někteří kněží se nechali strhnout počátečním nacionálním nadšením a podíleli se na nacistické propagandě, ve vnitrozemí stála nyní před společností církev s vysokým morálním kreditem a autoritou, kterou si získala díky činnosti řady kněží, řeholnic i věřících laiků ve prospěch pronásledovaných, zubožených, opuštěných a jinak potřebných.

²²⁰ Boromejky byly nějakou dobu byly internovány v jiných klášterech a v srpnu pak byly převáženy do Vídně, převoz obstarala Charita; Kronika MSKB, díl IX. 1938-1947, str. 91.

²²¹ Tamtéž, s. 102-3. Do té doby tedy existovaly provincie tři – rakouská, a v českých zemích pak severní a jižní. Tyto dvě byly sloučeny v jeden celek a když se rakouská provincie osamostatnila, nebyla v ČSR již žádná provincie.

²²² Byly zrušeny tyto pobočky: Krumlov – nemocnice, Broumov, český Frýdlant – chorobinec, Sv. Kámen u Rychnova n. M., Litoměřice – sirotčinec, ústav hluchoněmých, Bilina a Brandov, bývalé opatrovny, Rychnov n. Nisou –bývalá mateřská škola, Bor u Tachova, Osek u Duchcova a Poběžovice – bývalé školy, veřejná všeobecná nemocnice a městská mateřská škola ve Volyni, sirotčinec a mateřská škola v Nové Říši, Prostějov. Tamtéž, s. 132-133.

²²³ 33 nemocnic, 12 chorobinců, 11 MŠ, 1 obchodní školu, 1 pro ženská povolání a 1 ošetřovatelskou, 10 sirotčinců a pensionátů, ústav slepců v Praze IV. a státní ženskou trestnici v Řepích, 7 jiných ústavů (exerciční domy, kuchyně aj.). Tamtéž, s. 134-5.

IV.

KONGREGACE ZA TOTALITY

Tříleté poválečné období²²⁴ se neslo v duchu horečnatých obnov jak ve společnosti, tak v církvi, a přestože v konečném důsledku znamenalo jen relativně krátký časový úsek pro nadýchnutí, bylo o to intenzivnější: došlo k oživení organizačních struktur, prohloubení duchovního života předválečnými i novými formami²²⁵ i činnosti teologických fakult v Praze a Olomouci, katolického tisku,²²⁶ byly znovu otevřeny církevní školy, ke slovu se přihlásily katolické spolky a sdružení.²²⁷ Díky těmto aktivitám mohla církev vstoupit do čtyřicetiletého zápasu s komunistickou mocí jako vnitřně posílený a dlouhodobé rezistence schopný soupeř.

IV. 1. Vztah státu a církve

První velké zásahy do života církve přišly v podobě dvou pozemkových reforem v roce 1947 a v únoru 1948, jimiž byla prakticky připravena o veškerou zemědělskou a lesní půdu a tím i ekonomickou základnu. Po únorovém převratu byla strategie státu vůči církvím formulována v Návrhu církevního oddělení Ústředního akčního výboru Národní fronty, jenž byl schválen dne 30. srpna 1948.²²⁸ Mezi hlavní cíle patřilo vytlačit církev z veřejného prostoru, zničit hierarchii (tj. izolovat klérus od Vatikánu a biskupů) a z kněží vytvořit politicky angažovanou skupinu propagující zájmy KSČ. Dalším bodem, který se ovšem nepodařilo splnit, bylo vytvoření národní

²²⁴ BALÍK, Stanislav. *Tři roky svobody? Pretotalitní režim v Československu v letech 1945 – 1948*. Rexter, Brno, Centrum pro bezpečnostní a strategická studia. ISSN 1214-7737, 2002, vol. 2002, no. 00, s. 1-20.

²²⁵ Kroužky zvané Rodina, iniciované chorvatským jezuitou Tomislavem Kolakovičem, v nichž byl kladen důraz na formování osobností cestou neustálého vzdělávání v křesťanském duchu, důraz na rozvoj vlastní spirituality i činný apoštolát; ed. JÁN, Libor. *České církevní dějiny ve druhé polovině 20. století*. Centrum pro studium demokracie a kultury. Brno 2000, s. 82 (STŘÍBRNÝ, Jan. *Katolická církev v českých zemích v čase dvou totalit*, s. 78 – 115).

²²⁶ Na hlubinu, Katolík, Rozsěvač, Neděle, Akord, Vyšehrad, Filosofická revue aj. BALÍK, S. – HANUŠ, J. *Katolická církev*, s. 16.

²²⁷ Svatováclavská liga, Moravan, Ústředí katolického studentstva, Sdružení katolické mládeže aj. Tamtéž.

²²⁸ Tamtéž.

katolické církve zcela nezávislé na Římu.²²⁹ V dokumentu byly stanoveny kroky postupného ovládnutí církví až k jejich definitivnímu podřízení a začlenění do státních struktur. Zavedením platů a zrušením vestiářů (práce za stravu a bydlení) dne 27. listopadu 1951 se měli z církevních hodnostářů a řádových společenství stát státní zaměstnanci, což tito odmítali přijmout a boromejky i dominikánky na mnoha místech bojovaly s úředníky, kteří se je snažili přinutit k souhlasu. Sestrám vadilo, že přijetím platu by se z jejich služby bližním, která vyplývala z řeholních slibů, stala výdělečná činnost, a argumentovaly tím, že nepřišly do kláštera, aby vydělávaly. Sám ministr zdravotnictví Josef Plojhar²³⁰ sestrám na poradě vysvětloval, že zavedením platu, což mimochodem on sám navrhl, měl na mysli jejich dobro, neboť v současných hospodářských poměrech by s vestiářem nevyšly a on nechtěl, aby strádaly kvůli tomu, že vydržují přestárlé sestry ze svého.²³¹ Alibisticky zmínil, že kněží se nejdříve také bránili, ale pak si uvědomili, jak je to vlastně výhodné. Když řeholnice trvaly na svém, že plat nepotřebují, ubíjel je Plojhar přesvědčivou demagogií že ví, že jim vestiáře nestačily, že se na sestřích skrblilo a že z toho byla jen ostuda. „*Nemějte starost, že tím utrpí vaše řeholnictví. Od toho jsme tady my, abychom se postarali, aby tím nebyl řeholní život narušen.*“²³²

Státním představitelům vadil velký vliv církve na obyvatelstvo, nežádoucí byly i její kontakty s „kapitalistickým“ Vatikánem, a proto byla považována za překážku v ovládnutí společnosti, za možnou hrozbu při budování nové tváře Československé republiky. V prvních letech totality proto byla církev považována za nepřítel číslo jedna. Rozhodnými kroky byla omezována její práva a možnosti veřejného působení – zestátněním církevních škol, rušením katolického tisku i spolků a zatýkáním a vězněním kněží, řeholníků, řeholnic i laiků, tím vším mělo být působení církve utlumeno. Dnes si jen těžko někdo dokáže představit, co obnášel život řeholníka či řeholnice během dlouhých čtyřiceti let komunismu, režimu, který bez milosti trestal a soudil ty, kteří nikomu neublížili. Na jejich činnost bylo pohlíženo s nedůvěrou a posléze i s obavami, zda

²²⁹ STRÍBRNÝ, J. *Katolická církev*, s. 83.

²³⁰ V únorových dnech se jako tajný člen KSČ stal klíčovou postavou „obrození“ Československé strany lidové a členem ÚAV NF. Až do roku 1968 působil jako ministr zdravotnictví, poté zmizel téměř ze všech funkcí. Viz KAPLAN, Karel – KOSATÍK, Pavel. *Gottwaldovi muži*. Praha, 2004, ISBN 80-7185-616-9; BALÍK, S. – HANUŠ, J. *Katolická církev*, s. 150.

²³¹ Dříve činil vestiář 100-300 Kčs a v současné době byl navýšen na 1.750 Kčs, sestry však měly přijímat plat ve výši 5.600 Kčs, což odmítaly, neboť v nemocnici s nimi pracovali i zřízenci, kteří měli rodiny s dětmi a pobírali jen 3000 Kčs. Kronika MSKB, díl X. 1948 – 1952, s. 100.

²³² Tamtéž.

nemají řeholnice náhodou v úmyslu podvracet rodící se socialistickou společnost a republiku. Vše, co bylo nějakým způsobem spojeno s církví a vírou, bylo kontrolováno, evidováno, omezováno a postupně likvidováno. Jako první na řadu přišli řádoví bratři, oběti několika proslulých monstrprocesů majících zastrašit a odradit případné nové zájemce o klášterní život.²³³ Ale ani sestry neunikly útlakům, výslechům, výchovným a přeškolovacím kursům, vykonstruovaným procesům, vláčení v bahně v podobě lživých a urážlivých novinových článků, odsunování z klášterů do neznámých končin, kde často žily v naprosto nevyhovujících a zdraví ohrožujících podmínkách, a nuceným pracím v továrnách a posléze v charitních ústavech, pracím, kterým se každý jiný člověk snažil raději vyhnout.

Kroniky z této doby odrážejí neblahé předtuchy jejich pisatelek, jimž neuniklo, že i v jiných socialistických zemích se řešila náboženská otázka, neboť pro církve jakožto nadnárodní instituci, která měla nejvyššího představeného mimo území státu, neměl politický systém v těchto lidově-demokratických zemích místo. A jelikož v jiných zemích se tato otázka řešila dříve než v Československu, měly představené oprávněné obavy.²³⁴ V řadě ústavů se ustanovily Akční výbory, probíhaly zábory řeholního majetku či alespoň pokusy o ně, na pražskou nemocnici pod Petřínem byla uvalena národní správa a sestry působící ve školách postihl zákon o základní úpravě jednotného školství, který byl vydán již v dubnu 1948, a podle něhož jsou od 1. 9. všechny školy státní. Cílem tohoto počínu bylo odstranit náboženskou výuku ze škol a eliminovat vliv řeholnic-učitelek na mládež, čímž utrpěly zejména dominikánky, jejichž pole působnosti bylo především v oblasti školství.²³⁵ Zestátňování škol však postihlo i mateřinec boromejek a pokračovalo v dalších filiálkách. Sestry musely pořídit inventáře a předat vše do rukou příslušných osob.

„V pondělí 6. června přišel školník Škobis, který se představil, že je v naší škole určen školníkem a poněvadž prý odpovídá za školu a její majetek, aby se nic neodneslo, žádal o vydání klíčů všech školních místností i od školní budovy. Sestra ředitelka mu to odepřela, poněvadž majetek školy

²³³ Vzpomínky kněží a řeholníků pronásledovaných v letech komunistického režimu viz VLČEK, Vojtěch. *Kříž jsem hlásal, kříž jsem snášel*. Kostelní Vydří, 2006. ISBN 80-7192-688-4; VAŠKO, Václav. *Neumlčená. Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce*, I., II. Zvon, 1990; TÝŽ. *Dům na skále: církev zkoušená, 1945 - začátek 1950*. Kostelní Vydří, 2004; TÝŽ. *Dům na skále: církev bojující, 1950 - květen 1960*. Kostelní Vydří, 2007. ISBN 978-80-7192-892-8.

²³⁴ Kronika MSKB, díl X. 1948 – 1952, str. 5-6.

²³⁵ *Pamětní spis*, s. 17.

*není nijak ohrožen. Školník však denně docházel do školy, seděl u vchodu na židličky a bedlivě pozoroval ruch kolem sebe...*²³⁶

Generální představená boromejek v této proměnlivé době rozeslala do filiálek oběžník, v němž sestřím připomíná, že v žádném působišti nesmí odložit řeholní roucho a vstoupit do státní služby, či se politicky organizovat, protože jako řeholnice jsou nadstranické (což se ovšem netýkalo Revolučního odborového hnutí).

*„Je samozřejmé, že jako katolíci souhlasíme s nynější vládou, víme, že všechny mocnosti jsou od Boha... Varujte sestry, aby se nepouštěly do politizování a posuzování poměrů, nedaly se ani vyprovokovat dotěrnými otázkami, co říkají situaci apod. Ať každého odkáží, že se politikou nemohou zabývat, že mají jiné povinnosti.“*²³⁷

Bylo evidentní, že jednání mezi státem a církví bude zdlouhavou a složitou záležitostí. Komunistická strana upevňovala svou moc nad společností i prostřednictvím tvrdých represí umožněných změnami v oblasti justice (největší pozornost byla věnována trestnímu soudnictví, jež bylo v důsledku vědomé účelovosti navrhovaných trestů dlouhodobě deformováno). Dne 6. října 1948 byl schválen zákon č. 231 na ochranu lidově demokratické republiky, který mimo jiné obsahoval i ustanovení proti zneužívání duchovenského úřadu k nepřátelským projevům vůči lidově demokratickému řádu. Množily se případy trestních zákroků za zneužívání kazatelen, církevních slavností, byly zastaveny církevní časopisy a zakročeno proti církevním spolkům. V této době se biskupové snažili utužit a posílit jednotu věřících i duchovenstva, sestry si připomínaly nutnost vytrvat a nezradit řeholní ideály. Rovněž si připomínaly statečnost francouzských boromejek za velké revoluce, během níž sice musely odložit roucho, ale nadále zůstaly řeholnicemi („neodložily milosrdné srdce“).²³⁸

Ačkoli tendence vzdalovat se Bohu byly v české společnosti přítomny již daleko dříve, komunisté svou politikou rovněž přispěli k sekularizaci české společnosti - a stopy jsou patrné dodnes: posměch vůči církvi a křesťanství jako takovému pramení z úporných snah soudruhů druhé poloviny dvacátého století. Stát zmátl dokonce i mnoho věřících lidí svým stále opakovaným

²³⁶ Kronika MSKB, díl X. 1948 – 1952, s. 46.

²³⁷ Tamtéž, s. 10-11.

²³⁸ Tamtéž, s. 34-36.

důrazem na budování nové, sociálně spravedlivé společnosti, pro niž byla církev zastaralou a nepotřebnou institucí, neboť byla příliš zahleděna do minulosti a k životu posmrtnému, místo aby hleděla kupředu vstříc světlým zítřkům a starala se o pozemský blahobyť občanů. Proto nás nesmí překvapit, když narazíme na katolíka, který byl zároveň komunistickým funkcionářem. Pro křesťany, kteří vždy slyšeli na sociální otázky, byla tato oblast natolik citlivým tématem, že se nechali v některých bodech komunistického programu strhnout demagogií, pro ně pak mezi křesťanstvím a komunismem nepanoval žádný rozpor, zatímco celá řada katolické inteligence naopak trpěla jen při představě součinnosti s ateistickým režimem, který jakékoli formy náboženského přesvědčení již ze samotného principu své existence popíral.²³⁹ Jedním z nehorlivějších katolíků pracujícím pro blaho státu byl ministr zdravotnictví a zároveň katolický kněz Josef Plojhar.²⁴⁰

Naprostá většina církevních představitelů však zaujala k novému režimu zcela opačné stanovisko, vyjádřené jasně v pastýřském listu *Hlas biskupů a ordinářů v hodině velké zkoušky*, s nímž vystoupila 15. června, a jímž vysvětlovala, proč bylo ukončeno jednání se státem a jaké je jeho skutečné chování vůči církvi.²⁴¹ V rámci nových církevních zákonů, jež byly připravovány v průběhu roku 1949, byl zřízen *Státní úřad pro věci církevní*,²⁴² jemuž připadla na starost církevní otázka, a zákonem o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem byla církev naprosto podřízena státu. Duchovním byly s konečnou platností zrušeny vestiiáře a zaveden plat, k výkonu činnosti bylo nezbytné získat svolení, jež mohlo být kdykoli odebráno a navíc se omezovalo pouze na jednu obec, maximálně okres. Byla zřízena církevní oddělení jednotlivých okresních a krajských národních výborů, do jejichž čela byli státem dosazeni církevní tajemníci dohlížející na činnost církevních organizací ve svém obvodu, do biskupských konzistoří dosedli

²³⁹ O vztahu křesťanství a komunismu viz HANUŠ, Jiří – ČEJKA, Marek (eds). *Křesťané a socialismus. Čítanka textů: 1945 – 1989*, díl I. Brno, 2008, ISBN 978-80-7325-089-157-4.

²⁴⁰ Napsal knihy dokládající, že slučitelnosti komunistických idejí s křesťanstvím skutečně věřil. „*Rodící se socialismus dal církvi novou úpravu hmotných poměrů a tak i novou základnu k jejímu rozvoji. Toto zabezpečení mohlo vyrůst jen z velkého chápání potřeb církve, jakého je schopen jen socialistický řád... Víme dobře, jak za kapitalistického řádu žilo mnoho kněží nuzně a bídě. Církev měla sice majetek, ale jeho nerovnoměrné rozdělení na několik jedinců z církevní hierarchie a nehospodárny provoz zaviňoval, že velká část kněžstva měla jen velmi nepatrné příjmy z církevních úkonů nebo kongruální příspěvek.*“ PLOJHAR, Josef. *Budujeme socialismus*. Praha 1952, s. 71-72.

²⁴¹ BALÍK, S. – HANUŠ, J. *Katolická církev*, s. 22.

²⁴² Byl zrušen v červnu 1956 vládním nařízením č. 19/1956, jeho pravomoci přešly na Sekretariát pro věci církevní na ministerstvu školství a kultury, po rozdělení MŠK v roce 1967 na Ministerstvo školství a Ministerstvo kultury a informací přešel celý Sekretariát na MKI, po roce 1969 došlo k federalizaci a koordinaci zajišťoval od roku 1971 Sekretariát pro věci církevní Úřadu předsednictva federální vlády; Tamtéž, s. 31.

státní zmocněnci, kteří mohli rozhodovat ve věcech ohledně svátostí, bohoslužeb i náboženského kultu, aniž by s tím mohl biskup něco udělat.²⁴³ Dalším článkem v kontrole církve byli kapitulní vikáři. V hodnocení působení těchto lidí je ovšem nutné brát v potaz jejich motivaci a dosažené výsledky, neboť ne vždy šlo o vyložené kolaboranty s režimem, pro mnohé z nich bylo záměrem pomoci církvi získáním určitých výhod, byť za nějaké ty ústupky.

Duchovní byli nuceni složit slib věrnosti republice, který byl sice zakotven již v *modu vivendi* z roku 1928, avšak v jiném znění a navíc byl nyní rozšířen na všechny duchovní. Právě tento slib se stal pro mnohé biskupy symbolickým územím vzdoru a osobní statečnosti, nicméně složit jej nakonec museli všichni, ačkoli takový Josef Beran²⁴⁴ jej odmítal celých třináct let.²⁴⁵

Rozhodujícím zlomem v životě církve byl rok 1950, po němž zůstala jen stínem někdejší vlivné instituce. Nově byla stanovena povinnost uzavřít sňatek občanskou formou a stát převzal vedení matrik. Boj se však přesunul i za zdi klášterů, proběhla likvidace mužských řeholí, která navazovala na monstrprocesy s jednotlivými představiteli, působení ženských řeholí bylo zásadním

²⁴³ BALÍK, S. – HANUŠ, J. *Katolická církev*, s. 29.

²⁴⁴ Josef Beran (29. prosince 1888 – 17. května 1969) se narodil v Plzni, kde také vystudoval gymnázium. V Římě absolvoval studia teologie, zde rovněž získal doktorát a v roce 1911 byl vysvěcen na kněze. Po návratu z Říma sloužil Josef Beran v Praze jako kaplan, později (v roce 1917) se stal ředitelem katolického Dívčího učitelského ústavu sv. Anny v Praze – zde působil až do roku 1928. Poté začal učit pastorální teologii na Teologické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, roku 1932 zde byl jmenován profesorem. Později sloužil jako rektor pražského arcibiskupského kněžského semináře. V r. 1941 byl zatčen, deportován do Terezína a poté do koncentračního tábora Dachau, kde zůstal až do konce války. Dne 8. prosince 1946 byl vysvěcen na pražského arcibiskupa. Po komunistickém převratu se razantně postavil proti pokusu odtrhnout českou katolickou církev od papeže. Bylo mu však znemožněno spravovat pražskou arcidiecézi, kterou se souhlasem stranických a státních orgánů řídil představitel „Mírového hnutí katolického duchovenstva“. Po „domácím vězení“ v pražském Arcibiskupském paláci v letech 1949-51 byl Josef Beran postupně převezen na nejrůznější místa, např. do Liberce, Roželova u Příbrami nebo Mukařova. Až v r. 1963 byl propuštěn na amnestii, dostal však přísný zákaz pobytu v Praze. Dne 25. ledna 1965 byl Josef Beran jmenován kardinálem a mohl odjet do Říma, kde se zúčastnil závěru II. vatikánského koncilu. Zbytek svého života prožil Josef Beran v Římě. Založil zde České náboženské středisko Velehrad, navštěvoval krajany v Evropě i Americe a pro styk s vlastní využíval vatikánský rozhlas. V letech 1968-69, kdy se znovu zvažovala možnost jeho návratu do Prahy, však těžce onemocněl a 17. května 1969 zemřel. Československý režim nedovolil převoz rakve do vlasti. Na přímý pokyn papeže Pavla VI. byl tedy tento arcibiskup pražský pohřben mezi římské biskupy v podzemí svatopetrské baziliky, nedaleko hrobu svatého Petra. Zdroj: Tiskové středisko české biskupské konference, URL: <http://tisk.cirkev.cz/cesti-kandidati-na-blahoreceni> (staženo 29. dubna 2009)

²⁴⁵ BALÍK, S. – HANUŠ, J. *Katolická církev*, s. 35. Znění slibu z roku 1949: „*Slibuji na svou čest a svědomí, že budu věren Československé republice a jejímu lidově demokratickému zřízení a že nepodniknu nic, co by bylo proti jejím zájmům, bezpečnosti a celistvosti. Budu jako občan lidově demokratického státu plnit svědomitě povinnosti, jež vyplývají z mého postavení, a vynasnažím se podle svých sil podporovat budovatelské úsilí směřující k blahu lidu.*“ Biskupové se snažili prosadit dovětek „*pokud to není v rozporu s božskými a církevními zákony a přirozenými právy člověka,*“ ale nebylo jim vyhověno. Od 60. let pak byl slib skládán s dovětkem „*vykonávat úřad, jak se sluší a patří biskupovi.*“

způsobem omezeno a pozměněno, představené (stejně jako opati a biskupové) byly internovány. Styky s Vatikánem byly přerušeny, všechna teologická učiliště a semináře byli centralizováni do pouhých dvou institucí,²⁴⁶ vznikaly pomocné technické prapory ... církev nyní přežívala pouze za zdmi kostelů, skrytá očím veřejnosti (proto se můžeme setkat s termínem skrytá či podzemní církev). V 60. letech proběhlo několik amnestií, které měly spíše propagační charakter, avšak díky nim se dostala na svobodu řada vězňů (nejen) kněží, ačkoli museli i nadále zůstat mimo duchovní službu. Pro církev byl v této době nadějí připravovaný II. vatikánský koncil, svolaný na popud papeže Jana XXIII. (1958-1963). Rovněž došlo k obnovení kontaktů s Vatikánem. Významným počinem bylo jmenování arcibiskupa Josefa Berana kardinálem (25. ledna 1965) a biskupa Františka Tomáška pražským apoštolským administrátorem (18. února 1965).²⁴⁷ Nyní, když se církev již podařilo dostat více či méně pod kontrolu, se státní představitelé zaměřovali spíše na šíření socialistických myšlenek a ateismu, než na perzekuce, ačkoli k nim také docházelo.²⁴⁸

²⁴⁶ Římskokatolické cyrilometodějské bohoslovecké fakulty v Praze a Bratislavě. Před rokem 1950 jich existovalo 13: Římskokatolická bohoslovecká fakulta UK v Praze, Cyrilometodějská bohoslovecká fakulta UP v Olomouci, Římskokatolická bohoslovecká fakulta Univerzity Komenského v Bratislavě, diecézní teologická učiliště v Brně, Hradci Králové, Litoměřicích, Českých Budějovicích, Nitre, Trnavě, Banské Bystrici, Spišské Kapitule, Košicích a řeckokatolické v Prešově. BALÍK, S. – HANUŠ, J. *Katolická církev*, s. 111.

²⁴⁷ František Tomášek se narodil 30. června 1899 ve Studénce u Nového Jičína, vystudoval gymnázium v Olomouci a po maturitě a vojenské službě vstoupil do Arcibiskupského semináře v Olomouci. Na kněze byl vysvěcen 5.7.1922 a až do roku 1934 působil jako katecheta v Olomouci-Pavlovicích a v Kelči u Hranic. V roce 1938 byl promován na doktora teologie. Na fakultě přednášel do 17.11.1939, kdy nacisté zastavili činnost vysokých škol. Pokračoval v pedagogické činnosti jako katecheta v Olomouci-Hodolanech. V roce 1940 začal přednášet na nově otevřeném bohosloveckém učilišti a byl jmenován inspektorem náboženství v šesti okresech olomoucké arcidiecéze. Po válce se vrátil na fakultu a stal se mimořádným profesorem pedagogiky a katechetiky. Dne 12.10.1949 ho papež Pius XII. jmenoval olomouckým biskupem. Biskupské svěcení přijal tajně 14.10.1949 v Olomouci z rukou tehdy internovaného olomouckého arcibiskupa J.K. Matochy. Na fakultě přednášel do 30.6.1950, kdy byla jeho činnost státními orgány zastavena. Dne 23.7.1951 byl zatčen a vězňen v internačním pracovním táboře v Želivě. Z internace byl propuštěn 28.5.1954, poté nastoupil jako administrátor v Moravské Huzové. V roce 1962 se směl účastnit II. vatikánského koncilu. Dne 18.2.1965 ho jmenoval papež Pavel VI. apoštolským administrátorem pražské arcidiecéze, když kardinálu Josefu Beranovi nebylo dovoleno ujmout se úřadu arcibiskupa. Biskup Tomášek převzal arcidiecézi 11.3.1965. Postupně se stal poradcem Kongregace pro katolickou výchovu, členem Kongregace pro duchovenstvo a členem Sekretariátu pro sjednocení křesťanů. Papež Pavel VI. jmenoval 24.4.1976 Františka Tomáška kardinálem "in pectore" a 20.12.1976 pražským arcibiskupem. Od roku 1974 byl Tomášek po léta jediným veřejně působícím biskupem v Čechách. V roce 1991 požádal v 92 letech, aby byl zproštěn svého úřadu a papež Jan Pavel II. jeho přání vyhověl 27.3.1991. Kardinál Tomášek zemřel 4.8.1992 ve věku 93 let a 12.8.1992 byl pohřben v arcibiskupské hrobce v pražské katedrále. Zdroj: Tiskové středisko české biskupské konference, URL: <http://tisk.cirkev.cz/z-domova/mse-ke-14-vyroci-umrti-kardinala-frantiska-tomaska.html> (staženo 1. května 2009).

²⁴⁸ V 60. letech proběhla vlna procesů s jezuitou, s brněnskými augustiniány, se salvatoriány a redemptoristy. Nejspíš poslední proces s řeholníkem se uskutečnil v dubnu 1964 (kalasantin Alfons Čevela). BALÍK, S. – HANUŠ, J. *Katolická církev*, s. 173.

Období pražského jara mělo jepičí život, stejně jako všechny ústupky a povolení ze strany státu. Nicméně řády alespoň mohly nabrat dorost a legalizovat již dříve přijaté členy a členky. Následná normalizace vrátila situaci zase o několik kroků nazpět, řada duchovních se opět stáhla do ústraní, místo kolaborujícího předjarního uskupení *Mírové hnutí katolického duchovenstva* (MHKD) vstoupila nyní v život nová organizace, *Sdružení katolických duchovních Pacem in Terris* (SKD PIT). Zatímco v 50. letech působili tzv. vlastenečtí nebo míroví kněží, kteří sice spolupracovali s režimem, ale jejich činnost se většinou omezovala na eliminaci náboženského vlivu na své ovečky ve farnostech, s nástupem SKD PIT přišla nová generace již skutečně loajálních duchovních, kteří tvořili pevnou členskou základnu. Činnost této organizace se týkala spíše oslav různých komunistických výročí. Až Jan Pavel II. dal dekretem *Quidam Episcopi* z 8. března 1982 jasně najevo, že si existenci tohoto uskupení a dalších jemu podobných nepřeje.²⁴⁹

Od konce 70. let se také stále více rozšiřovala činnost neoficiální církve, která se soustředila na tajné studium teologie, vydávání samizdatového tisku a intenzivní pastoraci mezi mládeží. Ve všech dekadách také probíhalo tajné přijímání dorostu do řádových společenství, přestože to bylo nebezpečné. Mnohé řády budovaly ilegální komunity tajných řeholnic (tzv. sorority), což bylo zejména později velmi důležité, neboť neustále klesal počet sester v produktivním věku.²⁵⁰

IV. 2. Centralizace mužských a ženských klášterů

Jak mužské, tak ženské řehole jsou významnou součástí katolické církve. Jejich postavení je ve struktuře církve výjimečné. Zatímco mužské kláštery vždy představovaly důležitý prvek v ekonomické, duchovní, kulturní a intelektuální oblasti, řeholnice byly nepostradatelné jinak, především péčí o nemocné v nemocnicích, v sociálních ústavech, či ve školství. Pro svou obětavost byly mezi lidmi obdivovány a oblíbeny. Nejen proto tak byly trnem v oku komunistickým představitelům. Těm rovněž vadila jejich samospráva, jistá autonomie v církvi (nepodřízená ani

²⁴⁹ Nicméně sdružení ukončilo svoji činnost až 7. prosince 1989; BALÍK, S. – HANUŠ, J. *Katolická církev*, s. 127, 131-135, 144.

²⁵⁰ Tamtéž, s. 191; STŘÍBRNÝ, J. *Katolická církev*, 86.

diecéznímu biskupovi), přímá vazba na Řím, kde působili generální představení. V neposlední řadě byl jako nežádoucí vnímán vliv řeholníků a řeholnic na společnost. Již nacismus do života řeholí výrazně zasáhl, mimo jiné i tím, že zapříčinil smrt 23 řeholníků.²⁵¹ Komunistický režim však nacismus předčil. Řada řeholníků, stejně jako mnozí biskupové či kněží, si prošli vězeními za obou totalit.

Požadavky na zabránění klášterů se objevily již v dubnu 1949 a hlavní motivací byl nepochybně velký majetek, o čemž svědčí i pořizování plánů jednotlivých budov a vyhotovování posudků ohledně možností jejich nového využití.²⁵² V srpnu byl schválen plán na centralizaci řeholníků (tzv. Akce K), která začala být realizována začátkem následujícího roku. V pouhých dvou fázích došlo k soustředění všech řeholníků do několika málo klášterů, přičemž pro nejvýznamnější představitele sloužil internační klášter v Želivu (jako jediný nesl toto přízvisko).²⁵³ Proklamovaným důvodem k tomuto zásahu byla údajná zjištění o protistátní činnosti a objevení ukryvaných zbraní a munice.²⁵⁴ Zatímco v českých zemích se tato akce nesetkala s výraznějším odporem ze strany věřících, na Slovensku se s tím obyvatelstvo nesmířilo, na několika místech došlo ke střetu s armádou a policií, když se lidé snažili bratry hájit.²⁵⁵

Sestry využily, že nepotrvá dlouho a i ony se stanou centrem zájmu státních orgánů. Představené se snažily alespoň v rychlosti připravit na následující dny a týdny, a tak se dohodly, že bude lepší poslat čekatelky a postulanky zpět domů k rodinám. Tatáž možnost byla nabídnuta i novickám, ale využilo ji jen málo z nich, například dominikánky se všechny rozhodly zůstat s komunitou. Aby se nestaly zbytečným terčem, byl jim namísto bílého závoje oblečen černý. S. M. Bohdanka

²⁵¹ BALÍK, S. – HANUŠ, J. *Katolická církev*, s. 154.

²⁵² VLČEK, Vojtěch (ed). *Ženské řehole za komunismu 1948 – 1989*. Olomouc 2005, s. 25 (TESAŘ, Petr. *Ženské řehole v období totality*, s. 19 – 58). V dopise předsednictva ÚV KSČ vedoucím tajemníkům krajských výborů najdeme „opravdu“ prozaické důvody: „Jednou z posledních zbraní reakční hierarchie zůstávají některé ženské kláštery, které ... snaží se dále o zneklidňování věřících. Četné kláštery ženských řádů jsou nevyužity, zatímco nemáme dost objektů pro školy a nemocnice. Aby bylo zabráněno takové reakční činnosti a aby byly lépe využity klášterní budovy, přikročíme nyní k reorganizaci ženských řádů.“ VLČEK, Vojtěch. *Procesy s řeholnicemi v 50. letech*, s. 60 – 61.

²⁵³ Centralizace se vyhnula pouze *milosrdným bratřím*, kteří jakožto zkušení ošetřovatelé v nemocnicích a ústavech pro přestárlé byli jen těžko nahraditelní. Přesto začala být jejich činnost postupně omezována a nemocnice byly zestátněny. Po zrušení konventů mohli u své práce zůstat, ale jen jako jednotlivci (tak zmizeli 1956 z nemocnice na Františku v Praze a již předtím z brněnské nemocnice). Hlavní uplatnění nacházeli v charitních domovech například ve Vidnavě či v Bílé Vodě. BALÍK, S. – HANUŠ, J. *Katolická církev*, s. 167.

²⁵⁴ Tamtéž, s. 160.

²⁵⁵ K centralizaci slovenských řeholnic viz DUBOVSKÝ, Ján Milan. *Akcia rehoľníčky*. Bratislava, 2001. ISBN 80-7090-597-2.

Knotková (OP) vzpomíná: „Řekly nám, ať raději jdeme k rodičům, protože jsme ještě novicky, ani nevím proč, spontánně jsme začaly plakat, že chceme zůstat s nimi a prožívat to, co přijde...“²⁵⁶

Rovněž SM. Gaudencie SCB byla tehdy v roce 1948 novickou a aby mohla v kongregaci s ostatními dívkami zůstat, musela přijmout prstýnek, který se jinak dává až po věčných slibech,²⁵⁷ a obléknout černý hábit namísto bílého. Jako hotové sestry nastoupily do nemocnice²⁵⁸ a oficiálně tak v kongregaci žádné novicky nebyly.

Když se Akce K osvědčila, začalo se skutečně uvažovat o podobném zásahu vůči ženským řeholím, neboť v jejich případě šlo většinou o strategicky významné objekty v pohraničí, proto o ně projevila zájem armáda a ministerstvo zahraničí, což vedlo k vypracování detailního plánu na vyklizení ženských klášterů (Akce Ř). To probíhalo ve třech etapách: srpen – říjen 1950, listopad – prosinec 1950 a leden – březen 1951.²⁵⁹

Pro svou rozsáhlou činnost nemohly být sestry vytlačeny z působišť ze dne na den. Nejdříve odcházely sestry věnující se především školské činnosti (mezi nimi tedy i dominikánky, notredamky, cyrilky aj.), zatímco společnosti působící na poli zdravotnictví mohly ještě nějaký čas u své činnosti zůstat a byly nahrazovány postupně novými civilními pracovníky.²⁶⁰ Jejich situace ale nebyla lehká, byly pod dohledem STB, občas byla nějaká sestra bez udání důvodu zatčena a držena ve vazbě, aby byla posléze bez vysvětlení propuštěna, dále byl omezen pohyb sester, povolení k němu měli vydávat církevní tajemníci, negativně se také změnil vztah civilních zaměstnanců k sestrám.²⁶¹ Odliv řeholnic ze zdravotních a sociálních ústavů se však mnohde setkal s nelibostí veřejnosti, zejména lékařů, neboť pro ně byly sestry nepostradatelné, jejich práce byla na vysoké úrovni, přístup k pacientům díky milosrdenství nedocenitelný a rovněž zastaly mnohem více povinností, než jejich civilní kolegyně.

²⁵⁶ Rozhovor se S. M. Bohdankou Knotkovou OP, 3. dubna 2008, Bojkovice, archiv autorky.

²⁵⁷ Později, při skládání věčných slibů, jim byl prstýnek znovu posvěcen. Rozhovor se S. M. Gaudencií Parmovou SCB, 26. ledna 2009, archiv autorky.

²⁵⁸ Představená kongregace obdržela přípis, že v mateřinci nesmí bydlet nikdo, kdo nepracuje v nemocnici – jinými slovy, že novicky musí odejít. Rozhovor se S. M. Gaudencií Parmovou SCB, 26. ledna 2009, archiv autorky.

²⁵⁹ TESAŘ, P. *Ženské řehole*, s. 25.

²⁶⁰ V roce 1950 sloužilo v nemocnicích 9 748 sester! BALÍK, S. – HANUŠ, J. *Katolická církev*, s. 179.

²⁶¹ Kronika MSKB, díl X. 1948 – 1952, s. 92.

Oproti Akci K tedy probíhala Akce Ř v delším časovém úseku. Aby nepředstavovaly ekonomickou zátěž pro stát, byly řeholnice převedeny do oblasti lehkého průmyslu, kde byl nedostatek pracovníků, zejména do textilních továren poblíž soustředovacích středisek, a do zemědělských podniků. V roce 1951 byly mladší sestry přesunuty do závodních internátů, v důsledku čehož byly některé centralizační kláštery zrušeny.²⁶² Neustále přitom musely čelit vnějším snahám o snížení vnitřní disciplíny jednotlivých řádů, tlakům na odchod do civilu a pokusům o převýchovu v politicky uvědomělé občanky. K výše zmíněným krokům mělo přispět rozbíjení komunit (v centralizačních střediscích bývalo pohromadě několik komunit najednou), nemožnost přijímat dorost, odtržení od představených a nutnost povolení k pohybu mimo klášter.²⁶³

Sestry se mohly samozřejmě centralizaci, pro niž byla typická špatná koordinace a naprostá nepřipravenost,²⁶⁴ vyhnout odchodem do civilu, avšak k tomu docházelo jen v ojedinělých případech, s výjimkou *Schönstattského hnutí* a *Apoštolátu sv. Františka*, které díky tomu mohly i nadále apoštolsky působit.²⁶⁵

Brzy ráno dne 27. září 1950 došlo i na bojkovické dominikánky (ale nejen na ně, téhož dne proběhlo stěhování sester dominikánek z dalších devíti konventů). Přijela pro ně auta a autobusy a ony nastoupily jen s kufříky. Nebylo jim dovoleno vzít cokoli s sebou, protože na místě, kam měly dorazit, se již údajně nacházelo všechno potřebné. A tak se vydaly na cestu, aniž by věděly

²⁶² Nadále zůstaly pouze Broumov, Javorník a Albrechtice, kde bylo celkem 655 sester; TESARĚ, P. *Ženské řehole*, s. 28; BALÍK, S. – HANUŠ, J. *Katolická církev*, s. 160.

²⁶³ „Nesměly jsme vycházet, jen na propustku, třeba i když jsme šly pro mléko. Byl to takový řekla bych policejní režim. Chtěli mít přehled kam jdeme a s kým se stýkáme, tak jsme chtěly vždycky razítko, že jsme v tom obchodě byly...“ Rozhovor se S. M. Bohdankou Knotkovou OP, 3. dubna 2008, archiv autorky.

²⁶⁴ S. M. Gaudencie Parmová SCB, vzpomíná, jak 13. srpna 1950 přišlo nařízení, aby kongregace předala nemocnici do rukou civilnímu personálu a vyklidila prostory, 15. srpna již sestry odjízděly s tím, že na ně čeká zařízený internát, že si mají vzít s sebou pouze peřiny a osobní věci. Celkem jich bylo 44, před Trutnovem byly náhle rozděleny na dvě skupiny (honem se přímo v autobuse ujednalo toto rozdělení, ustanovily se dvě tajné představené). Poté dorazila skupina, v níž se nacházela S. Gaudencie, do Líbče (zde byly boromejky spolu s Milosrdnými sestrami sv. Kříže a mariánkami). Místo zařízeného internátu na sestry čekala stará, opuštěná hospoda, kde chyběla okna, nešly zavírat dveře a jediný zdroj vody v celém stavení představovala výlevka nacházející se v přízemí na chodbě. Jediné, co zde bylo k dispozici, byly kbelíky. Sestry do nich uskladnily rýži a další potraviny, do ostatních nabíraly vodu. Nebyl zde žádný nábytek – ani postele, ani skříně či jiný úložný prostor. Gaudencie dnes se smíchem vzpomíná, jak se tehdy v noci jedna sestra probudila a volala na ostatní „Zavřete okno, vždyť sem prší!“ Dostalo se jí odpovědi: „Jaké okno? Žádné není!“ Rozhovor se S. M. Gaudencíí Parmovou SCB, 26. ledna 2009, archiv autorky.

²⁶⁵ TESARĚ, P. *Ženské řehole*, s. 26.

kam, a zda se vůbec ještě někdy vrátí. Bohdanka vzpomíná na první zastávku na cestě, která byla v Terezíně: „*To nebyla nejlepší zastávka, protože jsme věděly, jaké hrůzy se tam děly. Později jsme se dozvěděly, že jsme tam zastavily, abychom na určené místo dojely až v noci, aby nás lidé neviděli.*“²⁶⁶

Později večer tedy dorazily do cíle. Byl jím Bohosudov. Celkem se zde sešlo 146 dominikánek, ale kromě nich zde skončily například Milosrdné sestry sv. Kříže, takže dohromady bylo v klášteře přes 400 řeholnic.²⁶⁷ Sestry se měly ubytovat v jezuitském klášteře, jehož prostory byly ovšem naprosto neobyvatelné. Hned při příjezdu si prý sestry povšimly, že se přes chodby valí voda, pokoje – nejspíše třídy po chlapcích – byly zcela holé, bez nábytku. Část noci proto musely strávit na zemi, dokud nedorazila auta s postelemi. Životní podmínky zde byly na velmi špatné úrovni – chyběl nábytek, tekla nekvalitní voda, kterou se nakazilo mnoho sester, nebylo čím topit a také s hygienou byly velké problémy – prováděla se pouze v umyvadle. Co se týče duchovního života, v Bohosudově alespoň nebyl problém s vedením sester,²⁶⁸ protože spolu s nimi byla vyvezena i většina generálních rádkyň. Na více než 400 sester ale klášterní kaple nemohla stačit, a tak se modlitby odbývaly i v bazilice, dokud si nemohly upravit i další kapli. Nicméně sestry se snažily uzpůsobit si nový domov podle svých možností. Rozdělily si mezi sebe práci v prádelně, kuchyni i na zahradě, a obě kongregace si zřídily své vlastní hospodářství. Dominikánkám tak přibyla starost o cca 150 slepic, husu, 4 vepře a 2 krávy.²⁶⁹

V říjnu začaly být posílány do zaměstnání mimo klášter. Část sester se ocitla v textilce v Nových Modlanech²⁷⁰ a v Trnovanech, na předměstí Teplic,²⁷¹ jiná skupina pracovala v kaolínce v Bohosudově,²⁷² kde musely při práci vdechovat horký prach ze škrábaného porcelánu. Starší nebo nemocné sestry dostávaly práci, kterou mohly vykonávat doma - jednalo se buď o párání lemů

²⁶⁶ Rozhovor se S. M. Bohdankou Knotkovou OP, 3. dubna 2008, archiv autorky.

²⁶⁷ Také zde bylo 13 dominikánek mnišek, křížových sester bylo 280, celkem tedy 439 sester. ŽÁKOVÁ, J. – PÁLKOVÁ, B. *Druhé padesátiletí*, s. 58; HÜBNEROVÁ, Benedicta. *Historie kongregace mezi lety 1948 – 1959 ve světle kronik a vzpomínek sester*. In *ženské řehole za komunismu 1948 – 1989* (ed. Vojtěch Vlček). Olomouc 2005, s. 106.

²⁶⁸ V Bohosudově skládaly novicky první sliby. Věčné sliby mohly složit sestry až v 60. letech, Bohdanka například v roce 1967. Protože nikdo nevěděl, co se bude dít a jak dlouho může komunistický režim trvat, bály se představené zavázat mladé sestry trvale, a tak pouze docházelo k obnovování slibů časných.

²⁶⁹ ŽÁKOVÁ, J. – PÁLKOVÁ, B. *Druhé padesátiletí*, s. 59.

²⁷⁰ Celkem sem nastoupilo 14 sester, 3 byly umístěny do kanceláře, 4 dostaly na starost vaření v závodní kuchyni. Tamtéž.

²⁷¹ Zde pracovalo celkem 20 sester. Tři z nich nastoupily do kanceláře a jedna se starala pomocnicí lékaře. Tamtéž.

²⁷² Skupinu tvořilo 13 sester. Tamtéž, s. 60.

(pro teplickou Tenu), šití dětského prádla z odpadového materiálu nebo vyšívání pro Růžencovou výrobu. Od roku 1951 začaly být převáděny do těžkého průmyslu a většina z nich skončila nakonec ve šroubárně ve Vrchoslavi. „*Tak jsme jezdily každé ráno do továrny, kde se broušily šrouby, neuměly jsme to, byly jsme zastříkané od oleje ... a domů jsme jezdily velice ušpiněné ...*“²⁷³

Bohužel, sestry spolu v Bohosudově dlouho nepobyly. Již od května 1951 probíhalo další třídění, jehož cílem bylo roztrhnout kongregaci na menší části, oddělit staré sestry od mladých a ty tak bez možnosti opory ve svých představených nebo zkušenějších řeholnic, které nad nimi dosud držely ochrannou ruku, vystavit nátlaku, který je měl přimět vystoupit z řádu. Bohdanka, které tehdy bylo dvacet let, se 28. září spolu s dalšími 30 sestrami (ve věku do třiceti let) ocitla ve Varnsdorfu, kde měly pracovat v továrně Velveta. Ubytovány byly ve vile majitele továrny.²⁷⁴

Mladé sestry byly hned po příchodu vystaveny nátlaku na převýchovu. Byly nuceny absolvovat šestidenní školení a účastnit se povinného čtení z novin. Jak je známo, s mladým věkem jde rebelantství a odbojnost ruku v ruce, a tak sestry tyto povinnosti bojkotovaly – ať už tím, že z povinného čtení jedna za druhou odcházely, až zůstala v místnosti referentka sama, nebo tím, že přestříhávaly dráty od rozhlasu, který je rušil v kapli. Zato si ovšem vysloužily přísnější režim, který jim zakazoval účast na mších (což rády porušovaly útekem přes sklep s uhlím), zpovědi a svěcení svátků. Co se týče denní náplně, vstávalo se brzo ráno a na 8 až 12 hodin se chodilo do práce, kde byly sestry rozmístěny buď ke strojům, nebo do skladu. Častokrát po práci musely ještě na „dobrovolné“ brigády na pole a domácí a řeholní povinnosti se tak musely odbývat až v noci. Pro dominikána, jehož spiritualita je vymezena především modlitbou a studiem, bylo v těchto podmínkách velmi obtížné svým řeholním povinnostem dostát. Zdálo by se, že mladé sestry bez vedení a bez možnosti pokračovat v započaté formaci prostě musely podlehnout nátlaku, jemuž byly vystaveny. Ale ony jako by se zařekly, že „pánům“ tuto radost neudělají, zůstávaly i přese všechny úskoky a nástrahy pevné ve své víře a ve svém odhodlání vytrvat. Není divu, že se sestry musely opět stěhovat. Státní orgány se je snažily před lidmi zdiskreditovat, pobízely mládež, aby

²⁷³ Rozhovor se S. M. Bohdankou Knotkovou OP, 3. dubna 2008, archiv autorky.

²⁷⁴ ŽÁKOVÁ, J. – PÁLKOVÁ, B. *Druhé padesátiletí...* s. 61; „*Varnsdorf bylo tehdy město mladých, byla tam velká továrna Elite, kde se dělaly punčochy, a tam jsme měly chodit mezi ty mladé. Asi doufali, že se tam obrátíme. Řekli nám, že naše představená se ruší, že budeme mít novou, jednu ze sester, které bylo teprve 18 let!*“ Rozhovor se S. M. Bohdankou Knotkovou OP, 3. dubna 2008, archiv autorky.

na sestry naléhala a snažila se je všemožně přimět k odchodu do civilu, aby se z těchto mladých jeptišek staly ukázkové socialistické pracovnice, případně terče kritiky či posměchu. Namísto toho se staly obyvatelům Varnsdorfu vzorem a živoucím důkazem lidské vytrvalosti a důstojnosti.²⁷⁵ To nemohlo zůstat nepotrestáno. Komunita byla rozdělena na dvě části, cílem jedné byl Maršov a druhé Dolní Lánov. Když sestry nastupovaly do autobusů, netušily, že se všechny pohromadě už neshledají. Bohdanka se ocitla v Maršově v Krkonoších, stejně jako boromejky z Lábce. Vybavuje si, s jakou nejistotou a obavami tenkrát čekaly, co zde na ně čeká, a jak byly nadšené, když po první noci strávené na novém místě vyhlédly z okna a uviděly zasněženou krajinu. Našly si práci asi deset minut od Maršova, v Texlenu, továrně na zpracování lnu.²⁷⁶ Bohdanka měla přidělené místo v „prašárně“, kde se na velkých strojích dočišťoval len zbavený pazdeří. Vzduch byl neustále plný prachu a sestry z obav, aby se jím nezadusily, pracovaly s kapesníkem na ústech. A samozřejmě, i v těchto podmínkách odmítaly odložit své hábity.

S. Gaudencie přiznává, že práce v továrně byla dobrou zkušeností, na niž žádná z řeholic nevzpomíná ve zlém. Komunitu boromejek, která skončila v Maršově, tvořily převážně mladé sestry, a tak si zde užily také dost legrace. Gaudencie sama říká, „*my jsme se něco navyváděly*.“ Jako příklad uvádím historku s voňavým krémem.

„Po jiné sestře jsem zdědila skříňku s krémem, který voněl, až smrděl. Z práce u strojů a z mytí váleček v sodové vodě jsme měly suché a popraskané ruce, tak jsem se tím krémem taky jednou namazala. To bylo při odpolední směně, Bohdanka šla tehdy kolem mě a tak udělala takový výraz, jakože až smrdím. Tak jsem si říkala - počkej, však já ti to oplatím. Vzala jsem ten voňavý krém, ale to opravdu smrdělo, a ona dělala na té křídlovce, to byla taková dlouhá mašina, tak jsem jí to celé natřela tím krémem...“²⁷⁷

²⁷⁵ S. Bohdanka vzpomíná, jak se je zpočátku snažili mladí lidé všelijak „lákat“, ale když viděli, jak jsou pevné ve své víře, a s jakým klidem snášejí pracovní i životní podmínky v novém domově, přestali je pobízet a místo toho je začali obdivovat. Rozhovor se S. M. Bohdankou Knotkovou OP, 3. dubna 2008, archiv autorky.

²⁷⁶ Gaudencie vzpomíná, jak se musely poměrně náročnou práci naučit za pouhý týden, zatímco dívky, které nastoupily do továrny místo sester, když ty byly zase přesunuty jinam, měly na zaučení dva roky. V továrně působili před válkou němečtí odborníci, po válce však byli odsunuti a v Texlenu tak chyběla kvalifikovaná, odborná pracovní síla. Místo nich zde byli Řekové a Makedonci, z nichž někteří neuměli ani počítat. Důsledkem těchto neškolených zaměstnanců byl pokles výroby a problémy během provozu – olšové válečky, přes něž se navíjel len, potřebovaly speciální údržbu. Nikdo ji však neznal, a tak válečky neustále praskaly a bylo zapotřebí je často vyměňovat. Nové ale nebyly k dispozici, proto se muselo pracovat velmi opatrně, hrozilo, že se len potrhá. Rozhovor se S. M. Gaudencíí Parmovou SCB, 26. ledna 2009, archiv autorky.

²⁷⁷ Rozhovor se S. M. Gaudencíí Parmovou SCB, 26. ledna 2009, archiv autorky.

Co se týče svěcení svátků, sestry vždy nahlásily vedoucímu, že druhý den nepřijdou do práce, aby se mohly věnovat modlitbám atd. Vedoucí vždy nešťastně opáčil, že přece vědí, že musí jít do práce. Sestry jen přikývly, že si toho jsou samozřejmě vědomy, ale že zkrátka nepřijdou. Za každý takovýto počin jim byly strženy dva dny z dovolené.²⁷⁸ Jak S. Gaudencie, tak S. Bohdanka zpětně na Maršov vzpomínají rády, líbila se jim okolní krajina a příroda. S. Gaudencie si dodnes živě pamatuje, jak se sestry o svátku Nanebevstoupení Páně dohodly, že si namísto do práce udělají výlet na Světlou horu – v rychlosti se najedly, sbalily si věci a vyrazily ven, aby utekly referentce, která je hlídala. Ve 14h, kdy nebožačka dorazila k Texlenu, už byly dávno na hoře nad továrnou.

V únoru 1954 byla Bohdanka spolu se sestrou Malvínou Černou zatčena. Důvod zjistila až později.²⁷⁹ I dnes mluví o této příhodě, jako by se byla udála teprve včera:

„Pro mě někdo přišel, že se mnou chce někdo mluvit, myslela jsem, že je to kvůli tomu povolení světit svátky, tak jsem tam šla. A když jsem vešla, stál tam ředitel a dva muži, a v koutě bylo několik sester a tak zvláštně, divně na mě hleděly. Zeptala jsem se, co se děje, co mi chtějí, a oni že by se mnou potřebovali jen chvilku mluvit, řekla jsem, ať mluví, a oni, že tady ne, že venku. Tak jsme šli ven a najednou tam stálo černé auto, které tam předtím nebylo... Nevěděla jsem, kam se pojedje, tak jsem to chtěla jít říct sestřím, že jedu pryč a že se vrátím, aby mne nehledaly. A jak jsem poskočila, že za nimi doběhnu, strhli mě zpátky za ruku a nacpali mě do auta. Seděla jsem uprostřed a oni z každé strany a začali se vyptávat na matku, otce, sourozence ... byla jsem tak vyděšená, že jsem nebyla schopna slova a oni se usmívali, že to je jedno, že už to stejně všechno vědí, a opravdu, vytáhli takový papír a tam to bylo všechno napsané. Jeli jsme dlouho, nevěděla jsem kam, a pak jsme přijeli do nějakého města [Hradec Králové, pozn. editorky], k nějaké budově, a tam mě zase přivedli před nějaké muže, a tak jsem se zeptala, jestli se ještě vrátím zpátky do konce směny, abych mohla do práce ... nebo jak dlouho tam teda budu, a oni řekli, že to záleží na mně. Víte, já jsem nebyla natolik vzdělaná, abych věděla, co se přesně děje, ale uvědomila jsem si, že nemůžu říct jediné jméno. A také jsem neřekla, i když to zkoušeli a někdy

²⁷⁸ Rozhovor se S. M. Gaudencíí Parmovou SCB, 26. ledna 2009, archiv autorky.

²⁷⁹ *Až teprve později jsem asi přišla na to, proč mě zavřeli. Protože předtím v prosinci 1953 (a mě odvezli nějak 24. února 54) se stalo, že jsme byly s jednou sestrou v kostele, čekaly jsme na mši, ona hrála na varhany a já jí šlapala měchy. A v tom za mnou přišli dva muži a ptali se mě, kde je farní úřad. Šla jsem jim to v dobré víře ukázat a řekla jim, že kněz [P. František Blaise, pozn. editorky] za chvíli přijde sloužit mši, že mohou počkat. A pak když byla mše, všimla jsem si, že tam ti dva sedí. A pak, když se mě ptali i ti muži, co mě odvezli do Hradce, na kněze, jestli ho znám, a že ti dva byli Poláci, kteří chtěli utéct do Východního Německa, došlo mi, že on je asi po té mši vzal k sobě, dal jim najíst a nechal je tam přespat. A to bylo jeho provinění, protože jim pomohl. A mě zavřeli kvůli tomu, že jsem jim ukázala, kde ten kněz bydlí. Oni tenkrát dokázali vystopovat všechny, kdo někomu pomohli, a takhle vystopovali i toho kněze. Když jsem jim říkala, že jsem ale přece nic špatného neudělala, řekli mi – měla jste to jít ohlásit na policii. Tak jsem jim na to odpověděla – ale vždyť každou chvíli se vás někdo na ulici ptá, kde je ten úřad, kde je kostel, kde někdo bydlí ... to bych měla jít každého takového hlásit na policii? Udavačka tedy nejsem, to jsem jim řekla. A za tohle provinění jsem tam strávila sedm měsíců.“*

*dost rafinovaným způsobem. Ale vždycky, když začali o sestřích, tak jsem mlčela. Hledali totiž záminku, jak je také zavřít.*²⁸⁰

Bohdanka byla z Hradce Králové převezena do nápravného zařízení v Pardubicích, kde si měla odpykat svůj sedmiměsíční trest. Kromě ní se tísnilo v prostorách věznice dalších 400 žen,²⁸¹ především mladých, o nichž Bohdanka mluví s dojetím:

*„Měly doma rodiny a tak trpěly, a za nic! Třeba Miluška – když byla mladinká, řekla si tenkrát mezi sebou s kamarádkou, že by raději utekla na Západ, když je to tady takové. Ale jen to tak řekla, pak se vdala, narodila se jí dcera ... a až tehdy pro ni přišli, a musela odejít na Pankrác, s dcerou se nemohla moc vídat, musela ji nechat nakonec matce. A pořád se prý bála, že jí bude manžel zahýbat. On to byl dirigent ... no a to se taky nakonec stalo. Už nevím, kolik bylo té holčičce (dceři) let, když Milušku pustili. Ale už to musela být snad dospělá dívka, mladá žena.*²⁸²

K tíživé a dusné atmosféře, která tehdy všude panovala, Bohdanka říká:

*„Nemůžete se nikomu divit, jestli tenkrát něco podepsal nebo řekl, protože to bylo opravdu těžké, když to (věznění, výslechy, mučení) museli snášet tolik let. Mě v Hradci fyzicky netýrali, nebili mě, ale i tak dokázali člověka psychicky zlomit. Několikrát jsem si zakusila opravdu až smrtelný strach, asi dvakrát. Jednou to bylo, když jsem byla na samotce, celou noc se muselo svítit a oni na mě pořád koukali oknem, tak jsem si přetáhla deku přes obličej, abych mohla spát. A usnula jsem. Pak mě najednou probudilo harašení, slyšela jsem klíč v zámku, a tenkrát by se ve mně krve nedořezal. Ležela jsem bez hnutí a čekala, co se bude dít, a to harašení trvalo strašně dlouho. Nakonec se otevřely dveře a dovnitř vešli dva chlapi. A to jsem teda vyskočila a musela jsem na ně hledět dost vyděšeně, protože ten jeden mi řekl – nebojte se, nic se vám nestane, ale nesmíte mít zakrytý obličej, když spíte, abychom na vás viděli. A později jsem zjistila, že to bylo proto, že se tam někdo jiný zaškrtil, nebo zadusil ... a já jak jsem se nehýbala, když odemykali, mysleli asi, že jsem taky mrtvá.*²⁸³

Poté, co sestřím vypršel trest, byly převezeny do soustředovacího kláštera v Broumově. Kromě dominikánek tam byly sestry z dalších jedenácti řádů, celkem jich bylo kolem čtyř set. Dominikánky zde měly výrobu hostií pro kostely na Moravě, v Čechách i na Slovensku. Dohled nad nimi měla pražská Charita. Bohdanka zde prožila dlouhých pětatřicet let, aniž by měla nějaké

²⁸⁰ Původně se jí prý zdálo sedm měsíců jako velmi dlouhá doba, ale když zjišťovala, kolik let vězení dostaly jiné ženy, odpovídala ze studu na otázku „Kolik?“ jen „Sedm“, aby si spoluvězeňkyně myslely, že sedm let. Rozhovor se S. M. Bohdankou Knotkovou OP, 3. dubna 2008, archiv autorky.

²⁸¹ Ženy byly rozděleny do tří skupin. Jedné se říkalo Hrad, tam se nacházela česká inteligence, například Jiřina Štěpničková, dále Vatikán, kde byly sestry, například Matka Vojtěcha Hasmandová a Ostatní lid – zlodějky, vražedkyně aj.

²⁸² Rozhovor se S. M. Bohdankou Knotkovou OP, 3. dubna 2008, archiv autorky.

²⁸³ Rozhovor se S. M. Bohdankou Knotkovou OP, 3. dubna 2008, archiv autorky.

světlé vyhlídky do budoucna. Jakýkoli kontakt s vnějším okolím byl zakázán, možnost studia nebo dalšího vzdělávání prakticky nepřipadala v úvahu, jediné, co bylo sestřám umožněno, byl sanitářský kurs, kvůli němuž dojížděly do Hradce Králové. Broumov byl ovšem jen jedním z mnoha míst tohoto typu. Bohdanka se s dalšími sestrami vrátila do Bojkovic až v červnu 1990, poté, co zabavený klášter získaly v restituci. Aby se v něm dalo žít, musely ho na vlastní náklady opravit.

Boromejky byly ze svých pozic vytlačovány pozvolněji, ale i jejich ústavy byly postupně rušeny, nakonec došlo i na samotné domy, které byly likvidovány administrativním zásahem SÚC. Likvidace proběhla zejména ve dvou etapách – na přelomu srpna/září 1950 a poté v průběhu září (s výjimkou asylu na Smíchově, ten byl zlikvidován v prosinci).²⁸⁴ Dne 28. srpna se musela generální představená dostavit na Státní úřad pro věci církevní (dále SÚC), kde byla postavena před hotovou věc. V určených domech zatím pětičlenné komise předávaly místním představeným úřední přípis následujícího znění (příloha č.).²⁸⁵ Kvůli nucené evidenci sester došlo ke skládání předčasných prvních časných slibů, k čemuž byl nezbytný dispens. Tímto způsobem bylo přijato 28 novicek, aby nebyly vystaveny nátlaku státních představitelů. Sliby proběhly 1. listopadu 1950 a tím byl růst kongregace prozatím ukončen, protože přijímání dorostu bylo prakticky nemožné.²⁸⁶

Stěhování neunikly ani nemocné a přestárlé sestry, které dožívaly v asyly Božského srdce na Smíchově. Koncem listopadu se musely přestěhovat do Vidnavy²⁸⁷ na polské hranici, čekala je cesta dlouhá 400 km. Byly odváženy pod státním dozorem autokary a dvěma vojenskými

²⁸⁴ V první etapě byly likvidovány – Líšeň, Zákupy, Piešťany, Hraběšice, Kobylá (odtud přestárlé sestry odvezeny do Albrechtic), Teplice, Praha-Karlín, Řepy u Prahy; V polovině září byly sestry zproštěny služby také v Ošetřovatelské škole pod Petřínem (s. 77). Musel být proveden soupis vybavení, aby si snad sestry náhodou ze svého vlastního majetku něco neodnesly! (s. 79) Spolu s tím byl zestátněn i celý dům Sv. Notburgy jako školní internát (s. 80). Problém byl v tom, že mezi studentkami bylo i 12 čekatelek na vstup do řehole, a ty odmítly bydlet v internátu s dalšími dívkami. Odešly nakonec ze školy, aniž by dostudovaly, a přijaly místo pomocných ošetřovatelek v nemocnici na Vyškově (s. 80). Kronika MSKB, díl X. 1948 – 1952, str. 69 – 80.

²⁸⁵ Kronika MSKB, díl X. 1948 – 1952, s. 66 – 67.

²⁸⁶ Tamtéž, s. 83. Taktika byla velmi mazaná: nikde nebyl stanoven výslovný zákaz přijímání dorostu, nebyl však povolován.

²⁸⁷ Se vznikem soustředovacích klášterů ve Vidnavě a Bílé Vodě na Jesenicku na konci září 1950 nastal největší přesun řádových sester do této oblasti. Předpokládaná kapacita kláštera ve Vidnavě byla 56 osob, v době příjezdu 50ti řeholnic však zde již bylo ubytováno 28 osob (včetně dětí). Kapacita Bílé Vody byla 200 osob, přestěhovaných řeholnic bylo 157. SÚA Praha, f. SÚC, k. 82, inv. č. 108. Přehled SÚC o III. etapě soustředění ženských klášterů, bez datace.

sanitkami. Po dvanácti hodinách cesty dorazily na místo, kde je ovšem nikdo nečekal, místnosti sloužily jako skladiště a chodby byly zastavěné skříněmi, takže bylo problematické ubytovat zejména ležící sestry na nosítkách. Až později v noci dorazila auta s nábytkem a příkrývkami, takže začalo vynášení postelí a spát šly sestry až po půlnoci.²⁸⁸

Na počátku roku 1951 již proběhlo soustředění celkem 2 338 řeholnic.²⁸⁹ Ve druhé polovině 50. let docházelo k pozvolnému přeměňování charakteru soustředovacích klášterů na charitní domovy pro řeholnice, které pod svou záštitu převzala Česká katolická charita (dále ČKCH). Velká část z nich byla zapojena do výroby náboženských potřeb.²⁹⁰ V závodních internátech pracující převážně mladé sestry měly pověst reakčních řeholnic, s nimiž byly neustále nějaké potíže, zejména kolem voleb, kdy právě z této skupiny vzešla vždy nejnižší účast.²⁹¹ Objevovaly se proto snahy rozpustit tyto komunity a jednotlivé řeholnice poslat do civilu, ovšem ani zde si s nimi státní představitelé nevěděli rady, a tak SÚC raději zvolilo variantu přemístění mladších sester z internátů do domovů důchodců. Výměna však musela probíhat postupně, aby nedošlo k narušení výrobního plánu. Souběžně byly nahrazovány řeholní ošetřovatelky v nemocnicích (kde byly nežádoucí kvůli údajnému exponovanému náboženskému působení na pacienty) a zařízeních pro tělesně postižené civilním personálem, který se na tato místa sháněl jen s obtížemi. Nicméně na konci 50. let byly tyto rošády již dovršeny.²⁹²

V této době mizí otázka řeholnic z centra pozornosti, zčásti proto, že sestry již byly postaveny pod kontrolu a bezprostřední nebezpečí pro ducha lidově demokratické republiky pominulo,

²⁸⁸ Kronika MSKB, díl X. 1948 – 1952, s. 84 – 86.

²⁸⁹ Z tohoto počtu bylo 187 internováno v Bílé Vodě, 122 v Javorníku, 138 ve Vidnavě a 41 ve Zlatých Horách. SÚA Praha, f. SÚC, k. 82, inv. č. 108. Zpráva SÚC o politické a kádrovací činnosti zmocněnkyň a KTC mezi řeholnicemi, stav řeholnic, ze dne 23. února 1951.

²⁹⁰ Kromě již zmiňovaného Broumova, kde se vyráběly hostie, ložní prádlo atd. takto fungoval například Jiřetín, kde sestry vyráběly textil a bižuterii, Hejnice, Bílá Voda, Javorník aj. Rozhovor se S. M. Bohdankou Knotkovou OP, 3. dubna 2008, archiv autorky.

²⁹¹ Před volbami do Národních výborů v roce 1954 proběhla velká kampaň, přesto byla neúspěšná, z internátů se zúčastnilo voleb pouze 12,8 % (oproti tomu v charitních domovech to bylo 73,3 %). TESAR, P. *Ženské řehole*, s. 35; BALÍK, S. – HANUŠ, J. *Katolická církev*, s. 187. Boromejky odmítaly chodit k volbám, oháněly se nenapadnutelným argumentem – zavřeli jste nám představené, tak si děláme, co chceme. V každé komunitě však samozřejmě byla ustanovena tajná představená, sestry ji ale takto neoslovovaly, vše muselo zůstat tajné, aby nebyly tyto představené vystaveny nátlaku ze strany státních představitelů, či aby nebyly dokonce zavřeny. Rozhovor se S. M. Gaudencíí Parmovou SCB, 26. ledna 2009, archiv autorky.

²⁹² S výjimkou sociálních ústavů, v nich se sestry udržely až do 60. let, protože je jednoduše nebylo kým nahradit. Pro civilní zaměstnance nebyla tato místa lákavá ani finančně, ani profesně.

především však pravděpodobně díky neschopnosti nalézt definitivní řešení. Přesouvání sester z místa na místo zkrátka efektivní nebylo a ani být nemohlo, navíc díky faktické absenci dorostu a přirozené úmrtnosti se jejich počet stále ztenčoval (některým řádům dokonce hrozil zánik!)²⁹³ a bylo logické, že v menším počtu nedokázaly dostát svému povolání v požadovaném rozsahu. Komunity měly dost práce samy se sebou, bylo nezbytné, aby o přestárlé a nemohoucí sestry někdo pečoval a tím někým chtěly být pochopitelně jejich spolusestry. Za tímto účelem bylo v roce 1967 zrušeno působení řeholnic v oblasti zemědělství a průmyslu a uvolněná pracovní síla ihned našla uplatnění v charitních domech, domovech důchodců a sociálních ústavech. O tom, že práce v těchto zařízeních skutečně nebyla jednoduchá, svědčí následující čísla – v domově důchodců v Českém Dubu mělo pouhých 16 sester na starost přibližně 200 pacientů a k tomu ještě zajišťovaly provoz prádelny, kuchyně a kanceláře. V Mohelnici vypadala situace obdobně – 13 sester na 150 pacientů.²⁹⁴

Krátké uvolnění v 60. letech umožnilo ustavit dne 7. dubna 1968 *Konferenci představených řeholních společností*, její výbor i sekretariát, který zastupoval jak mužské, tak ženské řehole. Stát uznal Konferenci jako legitimního zástupce řeholí a prostřednictvím Sekretariátu pro věci církevní ministerstva kultury s ní zahájil jednání. Výsledkem diskuse bylo povolení přijetí tzv. starých novic (legalizace těch, které musely být v roce 1950 posílány domů), přijímání nového dorostu se vztahovalo pouze na ty řehole, jejichž činnost se odehrávala na poli charitativním či sociálním (jinými slovy tam, kde státu chyběly pracovitě ruce civilních zaměstnanců). Vzhledem k tomu, že v předcházejícím období se provinční a generální kapituly prakticky nekonaly a řády a kongregace tak měly zpravidla po celé období jednu a tutéž představenou, využily nyní společnosti mírnějšího klimatu ke svolání kapitul a k obnovení apoštolské činnosti a řeholního života v duchu II. vatikánského koncilu, což vedlo ke vzniku dalších komunit působících v pronajatých či koupených domech (tzv. domečky).²⁹⁵

²⁹³ Klarisky, karmelitky, voršilký z Doksan a sestry Nejsvětějšího Srdce Ježíšova. BALÍK, S. – HANUŠ, J. *Katolická církev*, s. 188; TESAŘ, P. *Ženské řehole*, s. 45.

²⁹⁴ TESAŘ, P. *Ženské řehole*, s. 41.

²⁹⁵ BALÍK, S. – HANUŠ, J. *Katolická církev*, s. 189 – 190; TESAŘ, P. *Ženské řehole*, s. 48; CUHRA, J. *Církevní politika KSČ a státu v letech 1962 – 1972*. Praha 1998, s. 64.

Tyto domečky byly zakládány v Praze a Brně²⁹⁶ v sedmdesátých letech za účelem tajné výchovy nového kongregačního dorostu, jehož formace zde probíhala pod vedením starších sester (často byly již v důchodovém věku). Šlo o malé byty zakoupené na jméno soukromé osoby (například dívky, která ještě nebyla členkou kongregace), v nichž pak bydlely čekatelky spolu s jednou či dvěma sestrami formátorkami, které je měly na starost jak po materiální, tak i po duchovní stránce. Tyto starší sestry si nechávaly vyhotovit novou občanskou legitimaci s civilní fotografií, takže okolí nemělo mnohdy ani tušení, že se jedná o jeptišky. Navenek působily jako starší dámy, které si péčí a ubytováním mladých studentek chtěly trochu přivydělat. Jakýkoli zájem ze strany veřejnosti byl nežádoucí, vše probíhalo v maximální tajnosti, a tak i kaple byly téměř k nerozeznání od běžného pokoje, s jediným (avšak o to významnějším) rozdílem – nacházela se zde malá kovová, případně dřevěná krabička (představující svatostánek), v níž byla uložena eucharistie. Z brněnských a pražských domečků vyšlo do listopadu 1989 čtyřicet nových mladých členek kongregace MSKB.²⁹⁷

S nástupem normalizace přišel konec všech slibně vyhlížejících kroků a postojů státu vůči církvím. V listopadu 1970 musel ukončit svou činnost Sekretariát PŘS a poté, co byla výnosem ze 14. června 1971 definitivně odmítnuta právní existence řádů a kongregací, bylo zřejmé, že naděje na soužití státu a řeholních institutů vzala za své.²⁹⁸ Opět přituhl dozor nad činností těchto společností a zesílila snaha o politickou převýchovu, k poslednímu březnovému dni 1971 bylo výslovně zakázáno přijímat dorost, novicky byly podrobeny kontrole a ty, u nichž se přišlo na to, že přijaly řeholi „neoprávněně“, musely jejich představené poslat domů i v případě, že již měly dívky složené sliby (což však neznamenalo, že by řády a kongregace na přijímání dorostu

²⁹⁶ V případě boromejek se v Brně jednalo konkrétně o tyto prostory: prvním „domečkem“ byl pouze dvoupokojový byt na Bayerově ulici čp. 5, označovaný jménem Tomáš. Druhý „domeček“ na Geislerově ulici čp. 39 byl vybudován v roce 1974 a dostal jméno Nazaret (fungoval do 31. července 1979). Třetí na Viniční ulici čp. 69 z roku 1979 obdržel jméno Cyrillka (fungoval i po revoluci a to do 3. června 1997). Čtvrtý na Wolkerově ulici čp. 8 z roku 1985 jménem Marie (fungoval zde až do 4. srpna 1994, kdy byl prodán biskupství brněnskému). Rozhovor se S. Methodis, 30. ledna 2009, archiv autorky. Rovněž dominikánky měly spoustu těchto tajných komunit, většina dnešních sester ve středním věku je jejich odchovanci. Mezi poslední sestry z těchto komunit patří například S. M. Gabriela Vlková nebo S. Martina Štěpínová; rozhovor se S. M. Benedictou Hübnerovou OP, 12. května 2009, archiv autorky.

²⁹⁷ 21 sester profesek, 14 sester juniorek, 5 novickek a 27 čekatelek - viz Kronika MSKB, díl XIX, 1990-1992, s. 56. Rovněž dominikánky měly spoustu těchto tajných komunit, většina dnešních sester ve středním věku je jejich odchovanci. Mezi poslední sestry z těchto komunit patří například S. M. Gabriela Vlková nebo S. Martina Štěpínová; rozhovor se S. M. Benedictou Hübnerovou OP, 12. května 2009, archiv autorky.

²⁹⁸ CUHRA, J. *Církevní politika*, s. 27 – 30; BALÍK, S. – HANUŠ, J. *Katolická církev*, s. 190; TESAŘ, P. *Ženské řehole*, s. 52.

rezignovaly, jen se tak dělo s ještě větší opatrností, se zájemkyněmi o vstup bylo jednáno v civilních šatech a vše bylo přísně tajné).²⁹⁹ Nově získaný majetek byl revidován a v případě větších objektů byl vyvíjen nátlak na jejich předání ČKCH, která se po reorganizaci stala prostředníkem mezi státem a řeholemi. Na konci 70. let výrazně vzrostl zájem StB o činnost duchovních, řeholnic i laiků, u nichž bylo zjištěno, že se zapojují do činnosti nelegální, podzemní církve, která se v důsledku toho jevila jako rostoucí opoziční síla, a tak až do 80. let probíhaly ze strany státu zásahy s proměnlivou intenzitou do aktivit náboženských společností i jednotlivců. Pro 80. léta byl typický enormní úbytek členek řeholních institutů (způsobený věkem), což se projevilo i na rozsahu činnosti – charitní domovy a další ústavy musely být redukovány.³⁰⁰

Rok před listopadovými změnami bylo konečně povoleno přijímání dorostu, čehož (stejně jako v období Pražského jara) bylo využito zejména k legalizaci již dříve vstoupivších sester. Ačkoli od 1. 9. 1988 do 30. 4. 1989 přibylo 177 nových sester (117 do českých, 60 do slovenských řeholí), nemohlo to vyvážit propad zapříčiněný čtyřicetiletým obdobím útlaku a nesvobody, během něhož se počet řeholnic zmenšil ze 7800 na 1 415.³⁰¹ Ačkoli o to soudruzi po celou dobu vehementně usilovali, nebyl tento úbytek způsobem masivním odchodem do civilu, ale přirozenou úmrtností a absencí dorostu.

²⁹⁹ Rozhovor se S. M. Gaudencíí Parmovou SCB, 26. ledna 2009, archiv autorky.

³⁰⁰ TESAŘ, P. *Ženské řehole*, s. 56 – 57.

³⁰¹ BALÍK, S. – HANUŠ, J. *Katolická církev*, s. 192; TESAŘ, P. *Ženské řehole*, s. 57; MATOUŠEK, O. a kol. *Základy sociální práce*. Praha 2001, s. 140.

IV. 3. Procesy s řeholnicemi

V 50. letech také proběhla řada inscenovaných soudních procesů, jejichž hlavním účelem bylo zastrašit sestry a přinutit je k podřízenosti státním úřadům, odstranit vedení a odradit případné zájemkyně. Na rozdíl od procesů s mužskými představiteli řádů však nebyly tyto doprovázeny velkou mediální kampaní, ačkoli v souvislosti s nimi se rovněž objevovaly v tisku různé hanlivé články mající za úkol změnit kladný postoj veřejnosti. Přestože v případě ženských řeholí nedošlo k žádným monstrprocesům, jako třeba „Machalka a spol.“, byla velezrádná a špionážní činnost, z níž byli viněni bratři, zcela automaticky vztahována i na sestry.³⁰² Důvodem k odsouzení bývala pomoc perzekvovaným kněžím, řeholníkům, laikům či internovaným biskupům, šíření tiskovin náboženského charakteru, odesílání zpráv do zahraničí, „rozkrádání“ majetku, „protistátní“ výroky na veřejnosti, tajná práce s mládeží či politický odpor (zejména nízká účast při volbách).³⁰³

Dne 24. ledna 1952 byla zatčena generální představená boromejek Bohumila Langrová a velmi záhy následovaly výslechy ostatních sester. Dne 17. června vyšel v Rudém právu rozsudek nad Bohumilou Langrovou pod názvem „*Vlci v rouše beránčím.*“ Odsouzená měla zpronevěřit 3 miliony korun, které použila jako úplatky na špionážní činnost! Langrová byla odsouzena v rámci procesu „Mádr a spol.“ na 20 let pro zločin vyzvědačství a velezrady (údajně odesílala zprávy do Vatikánu).³⁰⁴ Jen o několik dní později došlo k internaci představených v Hejnicích, kde se ocitlo 6 boromejek a 65 představených a sester z dalších kongregací.³⁰⁵ Téhož roku se uskutečnil proces

³⁰² „*Jak vyšlo dále najevo z procesů před státním soudem po zmaření všech pokusů o vyvolání širokých rozvratnických akcí, nasadila církevní hierarchie do boje k rozvrácení lidově demokratického zřízení řehole a řády. Jedním z těchto řádů, který byl veden k protistátní činnosti, byla řehole Karla Boromejského v čele s její představenou Žofií Langrovou.*“ Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích „Jarolímek a spol.“, VLČEK, V. *Procesy*, s. 63.

³⁰³ BALÍK, S. – HANUŠ, J. *Katolická církev*, s. 24; VLČEK, V. *Procesy*, s. 66 – 67.

³⁰⁴ Kronika MSKB, díl X. 1948 – 1952, s. 140 – 141; „... jako generální představená kongregace sester sv. Karla Boromejského vytvořila v klášteře této kongregace v Praze III. náhradní residenturu vatikánské špionážní služby. Shromažďovala zprávy, redigovala je a prostřednictvím spoluobviněné Růženy je odesílala do Vatikánu. V klášteře ukrývala řadu vatikánských agentů, nakonec i obviněného Mádra, když tento se připravoval k ilegálnímu útěku do zahraničí. Zpronevěřila peníze, které řádové sestry vydělaly svojí prací jako ošetřovatelky, a vytvořila z nich tajný fond, z kterého podporovala jak obviněného Otto Mádra, tak i jiné agenty desetitisíčovými částkami.“ VLČEK, V. *Procesy*, s. 71.

³⁰⁵ Během pobytu v Hejnicích byly 3 sestry odvezeny do vězení, 2 dominikánky (S. Valesie a S. Alena Chromčáková) byly odvezeny bez vysvětlení, později se zjistilo, že se staraly o Msgre Šrámků, v červnu 1953 jich bylo 30 posláno do kláštera v Oseku, 11 se nakonec vrátilo. O Vánocích 1954 již bylo zřejmé, že se pobyt v Hejnicích krátí. Kronika MSKB, díl X. 1948 – 1952, s. 187, 201. V roce 1954 se ukázalo, že internace představených nedosáhla kýžených

se sestrami Panny Marie Jeruzalémské z Opavy, při němž bylo odsouzeno devět sester. V následujícím roce potkal stejný osud i boromejky (proces „Bradna a spol.“) v čele se S. Vojtěchou Hasmandovou, kromě ní odešlo s trestem odnětí svobody dalších sedm řeholnic.

Ve druhé polovině 50. let počet procesů ještě vzrostl, v tomto období se komunistická justice otřela i o dominikánky z Liptálu, jejichž odsouzení (za pomoc při ukrývání salesiánského kněze P. Václava Filipce) předcházela ohavná aféra ohledně týrání a bití opuštěných a postižených dětí, o něž se sestry staraly.³⁰⁶ V roce 1958 došlo k procesu se Sestrami apoštolátu sv. Františka (odsouzeno sedm sester) a o rok později s Milosrdnými sestrami III. řádu sv. Františka pod ochranou Svaté rodiny v Brně (šest sester) a takto by bylo možné ještě pokračovat. Ačkoli většina udělených trestů se pohybovala v rozmezí dvou až pěti let, nebyly výjimečné ani tresty delší než deset let a v případě již zmiňované Bohumily Langrové dokonce dvacet let.

Režim se podepsal na řádovém životě řeholnic zejména svou snahou o jejich změnu - z bílé lilie chtěl učinit rudý karafiát. Sestry toto období bezesporu poznamenalo také fyzicky, především však vtisklo zcela charakteristickou podobu jejich duchovní stránce. Během práce v továrnách došlo k zásadní proměně společného života, kdy modlitba, tak důležitá nejen pro dominikánky, byla na denním pořádku jen velmi zřídka. Nejvíce se každodenní realita podepsala na sestrách, které ještě neprošly celou formací, ačkoli o to usilovaly i v této vykloubené době. Růst a vývoj za takovýchto podmínek způsobil, že si zvykly na to, že i takto může vypadat řeholní život. Sestry tu vždy byly, jsou a budou proto, aby se modlily za svět a všechno stvoření. Těžko se ale mohly modlit za svět, když neměly žádné informace a netušily, co se děje. Navzdory všem svým snahám nepodlehly, staly se něčím jiným. I dnes můžeme vidět velký rozdíl mezi těmi sestrami, které tehdy již měly formaci za sebou a těmi, které jí teprve procházely. První skupině je nyní kolem devadesáti let a je mnohem vyrovnanější. Ty druhé jsou bezesporu rovněž krásné, ne však řeholním životem, ale utrpením, které zažily a jež si byly nuceny transformovat.

výsledků, a tak začaly být sestry postupně propouštěny, do dvou let zde byl zřízen charitní domov pro řeholnice, který převzala pod záštitu Charita. BALÍK, S. – HANUŠ, J. *Katolická církev*, s. 187.

³⁰⁶ Rozhovor se S. M. Benedictou Hübnerovou OP, 1. dubna 2008, archiv autorky.

VÝVOJ PO ROCE 1989

Česká společnost byla v duchovních otázkách již od 15. století v rámci Evropy jistým specifikem. Jako první se masově vzbouřila proti autoritě papežství, aby pak byla po řadu následných desetiletí považována za národ kacírů. Ano, právě (ne)poslušnost vůči autoritám bývala mnohokrátě oním „kamenem úrazu“ na dějinných křižovatkách českého státu. Jako bychom byli vnitřně přesvědčeni, že naše vlastní cesta je vždy tou lepší volbou – paradoxně jsme po ní však jen málokdy dokázali kráčet skutečně cílevědomě a svědomitě.

Podíváme-li se na duchovní život české společnosti po pádu komunistického režimu, můžeme vystopovat právě tyto prastaré povahové rysy – návraty do lůna církve katolické, luterské, či česko-bratrské nenabýly nijak hromadného charakteru, naopak se objevovalo mnoho alternativních cest vedoucích k nasycení vyhladovělých duší a mozků. V intelektuálních kruzích se stalo často skloňovaným literárním dílem „*Poselství Grálu*“³⁰⁷. Žádné nové náboženství, nýbrž jediné vlastní snaha o duchovní růst vede kupředu.³⁰⁸ Tato představa samostatnosti se zdála v době celospolečenského uvolnění a symbolického nadechnutí po čtyřiceti letech útlaku všech nestrannických (neřku-li duchovních) názorů doslova rajsou hudbou.

³⁰⁷ „*Poselství Grálu*“ je stěžejní dílo německého spisovatele Oskara Ernsta Bernhardta (1875-1941) píšícího pod pseudonymem Abd-ru-shin. Poprvé vyšlo v roce 1926 pod názvem „*Ve Světle Pravdy – Nové Poselství Grálu od Abdruschina*“. Obsahovalo 43 přednášek. O pět let později vyšlo znovu jako tzv. Velké vydání (Grosse Ausgabe), rozšířené na 93 přednášek, doplněných o Desatero Božích příkázání. V té době již probíhalo překládání do jiných jazyků; u nás v tehdejším Československu se ho ujal Josef Kovář ze Zlína a s několika spolupracovníky ve velmi krátké době přeložili dílo „*Poselství Grálu*“ a připravili k tisku, takže v roce 1932 bylo českým čtenářům k dispozici. Postupně vznikaly další Abdrushinovy přednášky, v roce 1934 byly vydány v knize „*Doznívání k Poselství Grálu*“ (Nachklänge zur Gralsbotschaft von Abdruschin, Band I.). Další díl této knihy však nemohl být, vzhledem k politickému vývoji, který ve 30. letech minulého století zasáhl Německo a Rakousko, vytištěn. Zdroj: *Poselství Grálu*, URL: <http://www.hnutigralu.cz/index.php?realm=2&sec=1> (staženo 21. dubna 2009); Wikipedie, otevřená encyklopedie: *Poselství Grálu*, URL: http://cs.wikipedia.org/wiki/Poselstv%C3%AD_Gr%C3%A1lu (staženo 21. dubna 2009)

³⁰⁸ „*Jen ten, kdo sám se pohybuje, může se duchovně dostat kupředu.*“ Abd-ru-shin

Objevilo se nepřehledné množství literatury, od děl buddhistických a hinduistických přes první náznaky nadcházejícího boomu všeho keltského (včetně mytologie a vztahu s přírodou), prezentoval se i satanistický individualismus, atd. Kvalita této knižní produkce však byla značně nevyrovnaná. I v 90. letech stále omílaný pojem „ekologie“ probudil v mnoha lidech závan pohanského ducha a potřebu pyšným člověkem tak dlouho opomíjenou přírodu chránit a sblížit se s ní. Začalo se diskutovat o energii stromů, mnoho lidí se poprvé dozvědělo o existenci aury a čaker, dostupnou se rovněž stala literatura o regresních terapiích,³⁰⁹ přičemž všechny tyto nové vjemy (nejen) českého člověka pomalu ale jistě vzdalovaly od starých představ Ráje, Adama a Evy, Nebe a Očistce.

S velkým úspěchem v tomto období zahajovali svou činnost lidoví léčitelé. Řada z nich byla skutečně schopna lidem pomoci,³¹⁰ přičemž téměř zapomenutá alternativní přírodní medicína a východní léčebné postupy (akupunktura, akupresura aj.) byly objevovány až později. Vedle neškodného filosofování se však objevilo i mnoho „proroků“ hlásajících nové pořádky. Kolem nich začaly postupně vznikat komunity – sekty³¹¹ – jejichž činnost byla pro řadové členy často existenčně destruktivní. Známí byli v 90. letech zejména Imanuelité³¹². Ukažme si proto právě na jejich příkladu vývoj a chod sekty.

Hnutí založil v roce 1991 Jan Dietrich Dvorský,³¹³ jehož zásadním způsobem ovlivnily spisy Oskara Bernhardta, zakladatele Hnutí grálu. Díky nim si „uvědomil, že je (Bernhardtem

³⁰⁹ Populárními se stala kupříkladu díla Raymonda A. Moodyho: „*Život před životem*“ a „*Život po životě*“.

³¹⁰ Mého přítele Jiřího Raina například v šesti letech několikaminutovým působením zachránil léčitel před půlročním pobytem v sádrovém lůžku kvůli bolestivému zánětu kyčlí, s nímž si lékaři již nevěděli rady.

³¹¹ VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Netradiční náboženství u nás*. Praha, 1998. ISBN 80-902528-0-X

³¹² Wikipedie, otevřená encyklopedie. *Immanuelité*. URL: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Immanuelit%C3%A9>, staženo 21.4.2009.

³¹³ Na svých webových stránkách se představuje takto: Já jsem Imanuel v Abd-ru-shinovi! To především. Parsifal, jenž v sobě nese jádro Imanuele a jenž se před zrozením (*1965) na tento svět „oděl“ do připraveného jemnohmotného těla již zemřelého (+1941) Abd-ru-shina. Má další „jména“ jsou: Syn Člověka, Vyslanec Boží, Vyslanec Světla, nový Mesiáš, Syn Světla, kníže Světla, král králů, Syn Boží, Světový učitel...! Dále jsem taky spisovatel a hudebník. Píšu vážné i humoristické romány, povídky a glosy, komentující každodenní dění kolem nás (Dvorského testy EQ a zejména DVORSKÉ LISTY). Jsem muž, Čech, narozený 27. 7. 1965 v Liberci, od deseti let jsem žil v Praze, dobrovolně jsem nedokončil studium scenáristiky na FAMU, měřím 187 cm, vážím 85 kg, mám modré oči a světlé, hodně dlouhé vlasy. Miluju Boha, rock, punk, buchtičky se šodó a štavnaté řízečky. Se svou ženou Lucií (která je podle dávných proroctví Panna z Ostrova labutího zpěvu, neoddělitelná součást a celoživotní pomocnice Syna Člověka) mám osm krásných, zdravých a bystrých dětí. Zdroj: Imanuel.EU. *Úvod*. URL: <http://www.parsifal.cz/uvod.html> (staženo 21. dubna 2009).

předpovězen) *Mesiáš, Syn Člověka neboli Parsifal Imanuel*.³¹⁴ Spolu se svou družkou Lucií Dvorskou (dcerou herečky Mileny Dvorské), kterou nazýval Labutí panna a Královna Jihu, napsal a vlastním nákladem vydal knihu *Syn člověka - Mesiášovo živé Slovo k všenápravě světa*,³¹⁵ v níž označil lidstvo za „převrácené“ (mužské duše se kdysi dávno reinkarovaly do ženských těl a naopak ženské duše do mužských, což mělo za následek zmatení a poblouznění lidstva). Pouze on a jeho družka patřili mezi „nepřevrácené“, jimž bylo dáno (spolu s "povolanými", kteří mají možnost se ještě náležitě očistit), vybudovat Tisíciletou říši a zachránit tak lidstvo. Kniha, která vykládá Abd-ru-shinovo náboženství pro moderní dobu a velmi přesvědčivě předkládá recept na každý problém, se stala populární a na jejím základě se kolem autorů vytvořila v roce 1993 komunita přívrženců, která začala žít v několika domech na Hořovicku podle požadovaného životního stylu a „pracovat na záchraně lidstva“.³¹⁶

Členové v komunitách měli zakázáno číst jakékoli knihy (vyjma děl Dvorského³¹⁷), časopisy či noviny či sledovat jakákoli média. Zpřetrhali své kontakty s rodinami, své děti odmítali posílat do školy, což bylo později jedním z hlavních obvinění této sekty. Skupina se živila podomním prodejem nového vydání Syna člověka, čemuž také odpovídala jejich životní úroveň. Řada členů trpěla zdravotními problémy, nejen kvůli nedostatečnému přísunu potravy (jeden rohlík denně a odvar z dubové kůry), nýbrž i z obracení biorytmu (spali ve dne a bděli v noci aby kompenzovali převrácenectví). V domech byl programově udržován nepořádek a chaos, členové byli udržováni v přesvědčení, že mají co nejvíce šetřit fyzickými pohyby. V důsledku toho nebyla pořádně dodržována ani nejzákladnější hygienická pravidla.³¹⁸

³¹⁴ Wikipedie, otevřená encyklopedie. *Imanuelité*. URL: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Imanuelit%C3%A9>, staženo 21.4.2009.

³¹⁵ IMANUEL, Parsifal. *Syn člověka - Mesiášovo živé Slovo k všenápravě světa*.

³¹⁶ DVOŘÁKOVÁ, Martina – VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Mesiášství v jasném světle: sekta Parsifala Imanuela není minulostí*. DINGIR (religionistický časopis o současné náboženské scéně), 13. února 2009. URL: http://www.dingir.cz/dingir/1999_2/clanky/D1999_2_13.html (staženo 21. dubna 2009).

³¹⁷ DVORSKÝ, Jan Dietrich. *Zákony křiklounství a řvounství*. Nakladatelství Maťa, 1998. ISBN 80-86013-75-8; *Kacířské povídky*. Nakladatelství Šimon Ryšavý, 1999. ISBN 80-86137-72-4; *666*. Nakladatelství Šimon Ryšavý, 2000. ISBN 80-86137-62-7; *Táta Ivan Hrozný*. Nakladatelství Šimon Ryšavý, 2002. ISBN 80-86137-73-2; *Mesiášovi převrácenci mění svět*. Nakladatelství Šimon Ryšavý, 2003. ISBN 80-86137-81-3; *Velbloud a Kačena*. Nakladatelství Šimon Ryšavý, 2004.

³¹⁸ Rozhovor s Jiřím Rainem, 21. dubna 2009, Pardubice, archiv autorky. Jiří Rain spolu se svými rodiči a mladším bratrem strávil několik měsíců na přelomu let 1993/1994 v této sektě.

Všichni členové byli pravidelně prohlíženi jasnovidcem Vladimírem Kafkou,³¹⁹ a pokud se ukázalo, že nemají správnou barvu aury (fialovou), byli ze sekty vyloučeni, aniž by jim ovšem byl vrácen majetek, který při vstupu do společenství museli odevzdat. Řada z nich se posléze pokusila o sebevraždu (Dvorský, jemuž nepřestali věřit, jim totiž řekl, že přeci jen mohou dojít záchrany, pokud „odloží svá těla“) či bezcílně bloudila po lesích, aby nakonec vyhledala dobrovolně psychiatrickou pomoc.³²⁰

Sám Jan Dvorský se i s Labutí pannou a osmi dětmi dodnes skrývá před trestním stíháním pro trestný čin ohrožování výchovy mládeže, neboť své děti odmítá posílat do školy. Místo jejich pobytu bylo téměř 14 let pečlivě utajováno a objevovaly se o něm jen různé spekulace. Teprve v roce 2009 média přinesla zprávu, že Dvorský s rodinou žije v belgickém Ostende.³²¹

I takto mohli končit intelektuálové (většinou s vysokoškolským vzděláním), kteří se vydali po jedné z lákavých nových duchovních cest v post-komunistických Čechách. Nabízí se spojitost s Adamity či jinými sektami z období husitských válek. Jistá část společnosti, zbavená přísného dozoru, mívá zřejmě tendenci zajít až k takto sebezničujícím extrémům.

Po podobných zkušenostech se zhostila řady lidí skepse a nedůvěra v cokoli takto alternativního. Mnoho mladých lidí se proto přiklonilo ke starým východním proudům (islám, buddhismus, hinduismus atd.), či přeci jen koketuje s křesťanstvím. Přesto však významný počet Čechů pociťuje jakési vnitřní prázdno, které člověku v ostatních zemích vyplňuje některé z tradičních duchovních přesvědčení.

³¹⁹ Na jeho webových stránkách je možné dozvědět se více o životě v sektě a mimo jiné zde nalezneme i toto jeho prohlášení: „*V první řadě prosím všechny, kdož byli dotčeni jakýmkoliv děním v sektě, o odpuštění. Za to, co jsem v té době způsoboval všem lidem okolo sebe svojí neodpovědností, se kterou jsem zacházel s informacemi, mně tenkrát milostivě poskytovanými. Nechtěl jsem si připustit svoji vlastní odpovědnost nejen za to, co komu říci, ale i za to jak to popsat. Toto je moje vina na dění, tenkrát bylo v mých silách neblahému řádění Dvorských hned v počátku zabránit. Neodvážil jsem se toho, za což nesu plnou odpovědnost. To je také obsahem mé prosby o odpuštění. Hluboce toho lituji a pokud by to bylo možné, chci to nějak napravit.*“ Zdroj: Informace od bývalého jasnovidce v sektě Jana Dittricha Dvorského (samozvaného Syna Člověka, Parsifala) v srpnu 1993 – říjnu 1994. URL: <http://www.vidon.hu.cz/index.htm> (staženo 21. dubna 2009).

³²⁰ V roce 1994 jedna z členek sekty požádala o hospitalizaci v psychiatrické léčebně. To bylo poprvé, kdy byla veřejnost obeznámena s touto kontroverzní sektou. Případ vyvolal vlnu mediálního zájmu, která vedla k rozpuštění sekty v roce 1995.

³²¹ VACA, Jan – KARÁSKOVÁ, Ivana. *Sektáře Parsifala odhalila v Belgii nešťastná láska jeho dcery.* (22. ledna 2009). Zdroj: internetový portál iDNES.cz. URL: http://zpravy.idnes.cz/sektare-parsifala-odhalila-v-belgii-nestastna-laska-jeho-dcery-pb2-/domaci.asp?c=A090121_224950_domaci_dp (staženo 21. dubna 2009)

Po roce 1989 ovšem nastalo období obrody nejen pro společnost, na prahu nové etapy se ocitla církev jako celek a s ní i řeholní společenství. V českém prostředí tehdy neexistovala žádná koncepce obnovy církve, která utrpěla citelné šrámy jak po stránce duchovní, tak institucionální, a kterou reprezentovalo mnoho nejrůznějších skupin s rozdílnými zájmy. Určité náznaky se sice objevily, například Tomáš Halík vypracoval svou vizi úkolů, s nimiž se měla církev vypořádat, nicméně zůstaly bez povšimnutí. Oficiální hierarchie se v této době inspirovala předpisy nového Kodexu kanonického práva a stavem církve před převratem. S těmito představami se však neztotožnily všechny skupiny a jakási názorová shoda a jednotnější pohled na budoucnost se začal objevovat až v polovině 90. let.³²²

Pro řeholníky a řeholnice byl návrat k někdejšímu způsobu života velmi komplikovaný. Zabraný majetek jim byl sice postupně vrácen, avšak v naprosto nevyhovujícím stavu. Budovy nejenže byly velmi zanedbané, ale mnohé z nich byly (a dodnes jsou) zatíženy částečnou restitucí.³²³ Náklady na opravu si ovšem musely společnost zajistit z valné části samy (státní podpora byla v celkovém kontextu zanedbatelná), přičemž se neřídka musely s prosbami o příspěvek obrátit do zahraničí. Většina řádů se rekonstrukcemi vráceného majetku finančně vyčerpala natolik, že nebyla schopna zahájit svou činnost v plném rozsahu, ať se již jednalo o oblast zdravotnictví, sociální či školskou, a některá společenství se s dluhy potýkají dodnes.³²⁴

Dalším citelným zásahem byla absence dorostu během čtyřicetiletého období komunistického režimu. Po roce 1969 se sice mnohá společenství uchýlila k tajnému přijímání nových členů/členek, nešlo však o masovou záležitost již proto, že to bylo nebezpečné. Do nové etapy tak řády vstoupily v problematickém věkovém složení, musely se potýkat s faktem stoupajícího stáří svých členů a nedostatkem jedinců v produktivním věku. Je pochopitelné, že v takovéto sestavě

³²² BALÍK, S. – HANUŠ, J. *Katolická církev*, s. 324.

³²³ Stávalo se, že byl sice vrácen klášter, avšak bez stavební parcely, na níž se nacházel, případně byly kláštery rozděleny na více budov, z nichž byly vráceny jen některé. Častým jevem bylo také vrácení budov bez zahrad a pozemků, které k nim původně náležely. V této situaci bylo obtížné zahajovat jakoukoli činnost. POSPÍŠILOVÁ, Ludmila. *Vývoj řeholního života v naší zemi po pádu totalitního režimu po současnost*. Předneseno 2. února 2004 na setkání zasvěcených osob s diecézním biskupem v Českých Budějovicích u příležitosti Světového dne zasvěceného života. Zdroj: Konference vyšších představených ženských řeholí v České republice (KVPŽŘ). URL: <http://www.volny.cz/kvpzr/archiv.htm> (staženo 23. dubna 2008).

³²⁴ Nejiná situace byla i v Bojkovicích. Sestry dostaly klášter v restituci a opravit jej musely na vlastní náklady. Rozhovor se S. M. Bohdankou Knotkovou OP, 3. dubna 2008, Bojkovice, archiv autorky.

nebylo (a stále není) jednoduché věnovat se svému povolání a vyhovět požadavkům společnosti, která se obracela s množstvím žádostí o činnost řádových sester v nejrůznějších ústavech, církevních institucích i v rodinách. Přese všechny tyto obtíže se řádová společenství snaží být aktivními na mnoha polích, přičemž často spolupracují s laiky.

1. řeholní společenství jsou zřizovateli církevních školek, základních, středních a vyšších odborných škol. Zkušenost ukazuje, že o církevní školství je zájem i u nevěřících občanů, protože očekávají, že jejich děti budou vedeny k disciplíně, pracovitosti a správným životním zásadám.
2. společenství zaměřená svým charismatem na vedení dětí a mládeže, se těmto skupinám věnují nejen v oblasti náboženské výchovy, nýbrž i při jejich celkovém rozvoji v centrech volného času.
3. společenství vedou internáty, zvláště pro dívčí mládež.
4. řeholníci i řeholnice vyučují na teologických i jiných fakultách.
5. sestry pracují v nemocnicích, domovech důchodců a ústavech sociální péče.
6. řeholníci a řeholnice se podílejí na charitativní službě, pomáhají drogově závislým, matkám v tísní, věnují se pastoraaci národnostních menšin atd.
7. mnohá řeholní společenství vedou exerciční domy³²⁵
8. pečují o poutní místa. Přítomnost řeholních společenství, jejich pravidelná modlitba a pastorační péče o poutníky dala těmto poutním místům řád a nový život.
9. významně se podílejí na pastorační službě³²⁶
10. pomáhají ve farnostech
11. stojí u zrodu katolických nakladatelství, jako je Karmelitánské nakladatelství, nakladatelství Paulínky či Refugium Centra Aletti

V roce 1991 působilo na českém území 3192 řeholních sester, zatímco v roce 2004 již jen 2057 a úbytek povolání stále pokračuje – zatímco v roce 1993 měly řády 123 novickek a 229 juniorek,

³²⁵ Jsou to např. bratři kapucíni na Loretánském náměstí v Praze, redemptoristé na Svaté Hoře a v Králíkách, jezuité na Hostýně, pauláni na Vranově, sestry cyrilometodějky na Velehradě. POSPÍŠILOVÁ, L. *Vývoj ...* <http://www.volny.cz/kvpzr/archiv.htm> (staženo 23. dubna 2008).

³²⁶ Např. v Praze jen málokde najdou věřící stálou zpovědní službu: Bývají to právě řeholníci, zvláště františkáni, kapucíni a salesiáni, kteří jsou pravidelně k dispozici. POSPÍŠILOVÁ, L. *Vývoj ...* <http://www.volny.cz/kvpzr/archiv.htm> (staženo 23. dubna 2008).

v roce 2004 to bylo pouhých 40 novicек a 154 junioreк.³²⁷ Nízky počet novicек ovšem není způsoben jen nedostatečným zájmem žadatelek, svůj vliv má také změna ve formaci.³²⁸ Dříve bylo právě období noviciátu rozhodujícím pro rozlišení povolání, v dnešní době je to již ve fázi kandidatury (předstupeň postulátu) a postulátu (vlastní, intenzivnější příprava na noviciát).³²⁹

V celkovém počtu řeholnic jsou započítány i členky 11 ženských kontemplativních společenství, v nichž žilo v roce 2004 dohromady 108 sester (z toho 19 junioreк a 11 novicек). Někteřa z těchto společenství nemají ještě plně uzavřenou papežskou klauzuru, protože jsou od ní dočasně dispensována pro nevyhovující ubytování sester.³³⁰

³²⁷ POSPÍŠILOVÁ, L. *Vývoj ...* <http://www.volny.cz/kvpzr/archiv.htm> (staženo 23. dubna 2008).

³²⁸ Všechny stupně formace jsou blíže vysvětleny v VII. kapitole – Život v kongregaci, na s. 128 - 130.

³²⁹ Jiná situace je u řeholníků. Těch bylo v roce 1991 celkem 960 a v roce 2004 854. Na druhou stranu vzrostl počet řeholních kněží, z 576 v roce 1991 na 620 v roce 2004. Do řeholních společenství občas vstupují již vysvěcení kněží, nicméně to není tak častý jev, nárůst může být způsoben spíše díky seminaristům, kteří se rozhodli pro zasvěcený život. Počet řeholních bratří – laiků je relativně stabilizovaný, zdá se, že tito patří k nejvěrnější skupině zasvěceného života. Počet noviců má stále mírně sestupnou tendenci. POSPÍŠILOVÁ, L. *Vývoj ...* <http://www.volny.cz/kvpzr/archiv.htm> (staženo 23. dubna 2008).

³³⁰ Uzavřenou klauzuru mají dva kláštery bosých karmelitek, klarisky a klarisky-kapucinky. Společenství sester benediktinek postupně vzniká a sestry jsou zatím ve formaci v zahraničí. Z mužských řeholních společenství podobného zaměření u nás započal své působení řád trapistů, vedle něhož existují i tradiční mnišské řády - benediktini a cisterciáci, od nichž církev očekává zejména život společenství a modlitby. Tamtéž.

V. 1. Činnost řeholních společenství

V.1.1. Sestry dominikánky

Jak již bylo řečeno, dominikáni jsou kazatelským řádem, pro něž je typické hlásání Slova. Nepřekvapí nás tedy, že těžiště jejich činnosti spočívalo, spočívá a nejspíše i nadále bude spočívat v oblasti vzdělávání a výchovy mládeže, neboť dominikánská cesta poznávání pravdy je cestou od vlastní výchovy k výchově druhých, přesně v duchu hesla *contemplata aliis tradere*.

Po roce 1990 se po čtyřicetileté odmlce znovu objevilo církevní školství, které navázalo na tradici rozvinutého církevního školství z konce 19. století a počátku století 20tého. Existuje přitom zásadní odlišnost mezi přístupem na státních a na církevních školách. Prostřednictvím křesťanské výchovy je totiž formována harmonická osobnost jako *celek*, je věnována péče intelektuálnímu i duševnímu rozvoji mladého člověka a nejen jeho rozumovým schopnostem. Dominikánská spiritualita navíc vtiskává studentům ještě jeden podstatný rys – schopnost přijmout odpovědnost nejen sám za sebe, nýbrž i za druhé. Člověk vědomý si své vlastní odpovědnosti je schopen vytvářet harmonické a fungující společenství, ať již v rodinném kruhu či v práci.

V době svého vzniku nebyla školsky orientovaná kongregace ničím výjimečným, za podobným účelem vznikalo mnoho jiných institucí, reagovala však zcela konkrétním způsobem na potřeby své doby a společnosti, což mělo velký význam. V době národního obrození podporovala český prvek, umožňovala získat vzdělání i nemajetným lidem, čímž jim poskytovala šanci a naději na lepší život, a v neposlední řadě také podporovala katolickou víru. Zatímco v jiných ústavech bylo tehdy zvykem nařizovat chovankám nošení stejnokroje, u dominikánek toto neexistovalo – jedinečnost každé žákyně nesměla být potírána uniformním oděvem. Již tehdy sestry kladly velký důraz na individualitu, na jedinečnost každé svěřené duše a usilovaly o citlivý a správný přístup ke konkrétnímu člověku.³³¹ Toto pojetí přetrvalo dodnes, resp. v současnosti se sestry snaží navázat

³³¹ HŘEBAČKOVÁ, Helena. *Stručný nástin působení sester dominikánek ve školství*. Olomouc, 1993, s. 9.

na odkaz svých předchůdkyň a v době, kdy jsou žáci a studenti vedeni k tomu, aby nevyčnívali z davu, aby se nazpaměť učili seznamy děl a memorovali sáhodlouhé pasáže, jejichž smysl jim často uniká a oni tak nejsou schopni vyvozovat vlastní závěry či uvažovat v širších souvislostech, usilují dominikánky o výchovu skutečných osobností nejen s hlubokými znalostmi, ale rovněž s vlastním názorem a odpovědností, toužící po dalším poznání, realizaci vlastních snů a ideálů.

K uskutečnění poslání bylo ovšem nezbytné vychovat dostatek vlastních učitelek, proto záhy vznikl Ústav pro vzdělání učitelek, jenž však neumožňoval studium pouze řeholnicím, nýbrž i civilním zájemkyním o tento obor.³³² Studium trvalo čtyři roky a bylo završeno maturitní zkouškou, poté následovala nezbytná praxe pro určitý typ školy a zkoušky způsobilosti, skládané před ministerskou komisí.³³³

Kromě učitelských ústavů spravovala kongregace dívčí reálné gymnázium,³³⁴ dívkám, které měly zájem o studium, ale nechtěly se věnovat všeobecně vzdělávacím předmětům, nabízely možnosti dvouleté Odborné školy pro ženská povolání³³⁵ či kuchařsko – hospodyňské kurzy. Ty byly řešením pro dívky, které si z různých důvodů nemohly dovolit chodit do školy v průběhu celého roku. Tématicky zaměřené kurzy se konaly nejčastěji v zimě (pětiměsíční) a na jaře (tříměsíční).³³⁶ Sestry dále vedly čtyři měšťanské školy, které sloužily k přípravě na další studium,³³⁷ několik obecných³³⁸ a mateřských škol, které byly jako jediné koedukované.³³⁹ S vedením škol rovněž

³³² Pro přijetí na učitelský ústav bylo nutné absolvovat všechny třídy měšťanské školy a složit přijímací zkoušky. HŘEBAČKOVÁ, H. *Stručný nástin*, s. 11.

³³³ Kongregace založila tři typy učitelských ústavů – prvním byl Ústav pro vzdělání literárních učitelek v Řepčíně, dále Ústav pro vzdělání učitelek domácích nauk v Řepčíně, Košicích, Petrovanech a Humenném, a Ústav pro vzdělání učitelek mateřských škol v Košicích. Osnovy se lišily dle typu ústavu, ale základní předměty byly shodné (český a německý jazyk, matematika, fyzika, dějepis, zeměpis, náboženství, pedagogika, přírodopis, tělověda a tělocvik, zdravotěda, ruční práce, kreslení, zpěv). Tamtéž, s. 11.

³³⁴ Nejprve založeno v Košicích, později po odtržení bylo přesunuto do Řepčína. HŘEBAČKOVÁ, H. *Stručný nástin*, s. 12.

³³⁵ Vznikly v Řepčíně, Vyškově, Klímkovicích, Bojkovicích, Šilperku a Litovli. Žákyně platily školné, provozní náklady hradily sestry. V tzv. živnostenské pracovně, která trvala rok, se mohly dívky zdokonalit v šití šatů či prádla a získat po složení zkoušek živnostenský list. Tamtéž, s. 13.

³³⁶ Přijímaly se uchazečky od 14 let výše, s jakýmkoli vzděláním. Tamtéž, s. 14.

³³⁷ V Řepčíně, Vyškově, Liptále a Košicích. Původně byly měšťanky tříleté, později byly reformovány na čtyřleté, za okupace byly reformovány znovu – dle německého vzoru na tzv. školy hlavní. Poválečné reformy již školy nepřezily. Tamtéž, s. 15.

³³⁸ Návštěva byla pro všechny děti povinná, školy byly zřizovány všude, kde to podmínky dovolily. Dominikánky zřídily školy v Řepčíně, Košicích a Vlaštovičkách a v Jasenné, Liptále, Horažďovicích a Pržně převzaly vyučování. Zpravidla měly jednu až šest tříd, záleželo na počtu dětí a předpisech, které zrovna platily. Tamtéž, s. 16.

souviselo zřizování penzionátů pro studující dívky, o něž se zde staraly sestry vychovatelky. Kroniky svědčí o tom, že studentky zde svůj volný čas netrávily pouze přípravou do školy, ale že pro ně byly pořádány četné kulturní a společenské akce (některé z nich připravovaly samy).³⁴⁰

Sestry svou péči věnovaly i mentálně postiženým mladým lidem, pro něž zakládaly pomocné školy.³⁴¹ Sloužily zejména dětem s poruchami mluvních projevů, myšlení či poruchy pozornosti a myšlení, přičemž hlavním smyslem těchto škol bylo odhadnout u dětí jejich pracovní možnosti a nadále je rozvíjet. Výchova těchto svěřenců musela být komplexní, s maximálním zapojením všech dosud neporušených složek osobnosti.³⁴²

Škála činnosti však byla mnohem rozmanitější, některé sestry soukromě vyučovaly hudbě a cizím jazykům, jiné vedly kurz těsnopisu a psaní na stroji, pořádaly letní dětské tábory a v neposlední řadě pečovaly o opuštěné děti.³⁴³ Tím se z pole školského dostaly i na pole sociální.

V současnosti je činnost sester dominikánek neméně různorodá. Podívejme se nyní na Bojkovice, kde působnost sester začala v roce 1930 s převzetím sirotčince, založeným matkou uherskobrodského dominikána P. Stanislava Víceníka.³⁴⁴ V září 1937 sestry zahájily svou činnost v mateřské škole a o dva měsíce později začaly s pořádáním hospodyňských kurzů. Postupně sestry svoje působení rozšiřovaly, zřídily soukromou jednoletou školu pro vzdělání vychovatelek v

³³⁹ MŠ vznikaly jako samostatná zařízení či jako součást sirotčinců a dětských útulků. Byly v Řepčíně a Košicích, Vyškově, Liptále, Vlaštovičkách, Bojkovicích, Kokorách, Předklášteří i Tišnova, Přerově a v Morkovicích. Tamtéž, s. 17.

³⁴⁰ Největší penzionáty byly v Řepčíně, Košicích a Vyškově, dále v Klímkovicích, Brně, Bojkovicích, Šilperku, Litovli a Kokorách. HŘEBAČKOVÁ, H. *Stručný nástin*, s. 18.

³⁴¹ Tyto školy byly součástí ústavů pro mentálně postiženou mládež, nacházely se v Brně, ve Střelcích, Víceměřicích, Klímkovicích a Petrovanech. Žáci byli rozdělení podle stupně postižení. Školy byly buď jednoleté, dvouleté či tříleté. Tamtéž, s. 19.

³⁴² Tamtéž.

³⁴³ Sirotčince byly v Liptále, Praze, Vlaštovičkách, Bojkovicích, Kokorách, Křelově, Mozkovicích a Přerově. Tamtéž, s. 20.

³⁴⁴ Po její smrti v roce 1908 péči o děti převzaly její dcery Albína a Filomena. Postupně se ošetrovatelská činnost rozšiřovala, již se netýkala pouze dětí, ale i opuštěných starých lidí. Sestry spolu se sirotky žily v nevyhovujícím domku z roku 1824. Dne 17. září 1929 byla podepsána darovací smlouva mezi Kongregací a dosavadními majitelkami sirotčince, a k prvnímu lednu 1930 do Bojkovic zavítaly první dominikánky. Děti postupně přibývalo a bylo nezbytné poohlédnout se po vhodnějších a rozsáhlejších prostorách. Na stavbu nové budovy však stále chyběly peníze (ačkoli byli sirotci podporováni svými domovskými obcemi, sbírkami, dobročinnými spolky či státními příspěvky, nebyly pokryty všechny výdaje a zbytek tak hradila kongregace). V roce 1936 stavba nového domu konečně začala (pořizovací cena byla odhadnuta na 1 179 205 korun) a již v říjnu následujícího roku mohl být využíván. Tamtéž, s. 50 – 52.

charitních sirotčincích a odbornou školu pro ženská povolání. Za války činnost sester ustala, neboť studentky musely nastoupit do práce, po válce však byly školy (včetně mateřské) znovu otevřeny, avšak ne na dlouho – po převratu proběhlo jejich zestátnění jako všude jinde. Do 27. září 1950 mohly sestry v Bojkovicích působit jako vychovatelky v dětském domově a v nově zřízených jeslích, poté však došlo k násilnému odsunu a tím byla na následujících 40 let jejich činnost v tomto místě ukončena. Klášter sloužil jako dětský domov a později jako dětský výchovný ústav, Kongregaci byl navrácen 19. července 1990 zákonem č. 298/90 Sb.³⁴⁵

Dne 5. listopadu téhož roku se sestry vrátily zpátky a rozhodly se navázat na někdejší tradici založením Dívčí katolické školy (22. prosince 1990). V roce 1996 byl její název změněn na současný – Církevní střední odborná škola (CSOŠ).³⁴⁶ Její vedení mají zdejší sestry na starost, přičemž některé z nich zde pracují jako učitelky (spolu s civilními učiteli).³⁴⁷ Jedná se o čtyřletou střední školu, jejímž cílem je připravit dívky na práci ve vychovatelské či ošetrovatelské oblasti. Součástí výuky jsou rovněž exkurze do všech různých zdravotnických a výchovných zařízení a následná praxe (přičemž závěrečná práce v posledním ročníku by již měla odpovídat osobnímu zaměření studentky na konkrétní typ zařízení a umožnit tak kontakt s budoucím pracovištěm).³⁴⁸

Studentky mají možnost bydlet v internátu nacházejícím se v areálu kláštera. K dispozici tu mají klubovnu³⁴⁹ a několik místností v přízemí, kde se ve volném čase věnují rozličným koníčkům: učí se vyrábět keramické předměty,³⁵⁰ šít a vyšívát, plést košíky, malovat na sklo, hrát na flétnu či klavír atd.³⁵¹ K zázemí patří i poměrně rozlehlé hřiště, tělocvična či místnost s počítači a internetem nebo ping-pongový stůl. Celý areál je obklopen jablečným sadem a zahradou s pěstěnými keři a stromy. V jednom rohu zahrádky se nachází malý svatostánek Panny Marie

³⁴⁵ HŘEBAČKOVÁ, H. *Stručný nástin*, s. 52.

³⁴⁶ Webové stránky školy s podrobnějšími informacemi o výuce a zaměření jsou k dispozici zde: CSOŠ Bojkovice, URL: <http://csos.op.cz/>

³⁴⁷ S. M. Benedikta vyučuje zeměpis, dějepis, češtinu a základy společenských věd. Rozhovor se S. M. Benedictou Hübnerovou OP, 3. dubna 2008, archiv autorky.

³⁴⁸ HŘEBAČKOVÁ, H. *Stručný nástin*, s. 21.

³⁴⁹ Dívky z dramatického kroužku zde nacvičují hry, např. Zlatý kolovrat od Šlitra, Suchého adaptace Kytice, a rovněž zde probíhá výuka. Rozhovor se S. M. Benedictou Hübnerovou OP, 1. dubna 2008, archiv autorky.

³⁵⁰ Mnohdy velice pěkné, Benedikta bohužel dodává, že pokud by chtěly výrobky prodávat, finančně by se to nevyplatilo; plánuje se i výstava „Pohádkové zvonečky“ – například modely hradů, které fungují jako zvonečky. Rozhovor se S. M. Benedictou Hübnerovou OP, 1. dubna 2008, archiv autorky.

³⁵¹ Hudební výchovu má na starosti především juniorka S. M. Doubravka.

v podobě jeskyně, vytvořené z kamenů, jejíž obě strany zdobí skalka porostlá různými druhy květin. Ke svatostánku vede kamínky vysypaná, pečlivě udržovaná cestička. Vzhledem k tomu, že Bojkovice jsou jen malým městečkem, panuje zde opojné ticho a klid, sem tam narušený veselým štěbetáním studentek, jež se v areálu pohybují.

Sestry také organizují pro dívky školní výlety. Benedikta vzpomíná, jak na výletě do Lednicko-Valtického areálu již děti nechtěly pokračovat v cestě, vzdálenost mezi oběma komplexy jim přišla příliš velká, a tak je sestry „*táhly na bonbóny, ale ne na jen tak nějaké, ale na takové s nalepovacím tetováním. Takhle došly asi do půlky, a pak už odmítaly. Nakonec to dopadlo tak, že chtěly, abych si ho nalepila já. Tak to šly, protože samozřejmě chtěly vidět, jak si budu lepit tetování, ale naštěstí jsem se tomu nakonec vyhnula.*“³⁵²

Veškeré finanční výdaje spojené se školou má na svých bedrech bojkovický konvent jakožto zřizovatel – sestry se na jejím chodu podílí ze svého učitelského platu.³⁵³ Žádné příspěvky (například od státu) nedostávají, jen občas nějaké dary od lidí, ty však bohužel tvoří pouhý zlomek. Proto se s nějakým plýtváním u sester nesetkáme, musí vyjít s tím, co mají. Mladé sestry přispívají komunitě svými platy, starší sestry zase svými důchody. Prakticky celá suma se ale obratem investuje do dalšího provozu, neustále se něco zvelebuje (hřiště, zahrada, koupily se počítače atd.). Rovněž děti z městečka zavítají čas od času na nějakou větší akci, jinak nikoli, sestry vyučovat nemohou, neboť by byly nepříjemnou konkurencí městské základní školy.³⁵⁴ Zato v mateřské škole SM. Doubravka vyučuje náboženství a S. Miriam (Hřebačková) vyučuje náboženství na zvláštní škole v Bojkovicích (někdy je tam pouze jeden žák, někdy jich je více, podle toho, jak zrovna zvládají docházku).

³⁵² Zároveň ještě dodává: „*Výlety jsou hrozné, to jednou nohou stojíte v kriminále a druhou nohou v hrobě.*“ Rozhovor se S. M. Benedictou Hübnerovou OP, 3. dubna 2008, archiv autorky.

³⁵³ Školy nebyly nikdy pro kongregaci zdrojem zisku, v povolovacích listinách bylo vždy stanoveno, že provoz školy bude hrazen zásadně z prostředků zřizovatele. Občasné státní dotace nemohly pokrýt veškeré náklady, stejně tak sbírky pořádané několikrát do roka, finanční odpovědnost tak náležela sestrám. Ty se snažily provoz škol hradit ze školného, mnohdy však bylo ale snižováno, pakliže se jednalo o dívky ze sociálně slabších rodin. Řeholní učitelky dostávaly plat pouze na veřejných školách, na svých soukromých pracovaly zdarma. HŘEBAČKOVÁ, M. *Stručný nástin*, s. 58.

³⁵⁴ Ačkoli situace ohledně výuky (resp. přístupu k dětem) na ZŠ v Bojkovicích není ideální, není lehké s tím něco udělat. Všechny školy v blízkém okolí totiž byly zrušeny kvůli malému počtu dětí, a tudíž rodiče nemají jinou možnost, než dát své dítě na ZŠ v Bojkovicích. Rozhovor se S. M. Benedictou Hübnerovou OP, 1. dubna 2008, archiv autorky.

V Brně funguje Domov svaté Zdislavy, který je určen pro plnoleté studentky studující v prezenčním studiu na školách, které mají sídlo v Brně (např. vysoké školy, vyšší odborné školy, jazykové školy). Sestry zde chtějí zájemcům nabídnout klidné, tiché a zároveň neanonymní prostředí.³⁵⁵

V Praze zřídila kongregace Katolický domov studujících (KDS), ve kterém provozuje domov mládeže a školní jídelnu pro studentky středních a vyšších odborných škol. Kromě toho pražský konvent sester dominikánek nabízí možnost ubytování pro návštěvníky Prahy, ať už za účelem turistického pobytu, služební či studijní cesty.³⁵⁶

Ve Střelicích funguje jednak charitní domov pro zestárlé sestry, ale najdeme zde i tzv. Domeček svatého faráře arského,³⁵⁷ který slouží kněžím pro chvíle odpočinku, k modlitbě a studiu, jimž sestry poskytují laskavé zázemí. Dominikánky najdeme i v Jablonném v Podještědí, kde poskytují službu poutníkům i místní církvi.³⁵⁸

S činností sester dominikánek souvisí jejich propagace, která se děje zejména prostřednictvím webových stránek, jež si spravují samy, neboť si uvědomují, že spousta věcí kolem nich je pro mnoho lidí složitá, pročež je nezbytné podat tyto informace zjednodušeně a s patřičným vysvětlením, nad čímž chtějí mít pochopitelně kontrolu. „*Když se chcete propagovat, chcete*

³⁵⁵ Celková kapacita zařízení 33 studentek; studentky jsou ubytovány ve 2 - 4 lůžkových pokojích, k dispozici: kaple Panny Marie Růžencové, knihovna, 3x PC s přístupem na internet, společná kuchyňka pro přípravu jednoduchých jídel, společné sociální zařízení. Zdroj: Česká kongregace sester dominikánek. *Apoštolát, činnost domů, Brno: Domov svaté Zdislavy*. URL: <http://dominikanky.cz/content/view/16/23/> (staženo 1. května 2009).

³⁵⁶ Zdroj: Česká kongregace sester dominikánek. *Apoštolát, činnost domů, Praha: Katolický domov studujících*. URL: <http://dominikanky.cz/content/view/14/23/> (staženo 1. května 2009).

³⁵⁷ Svatý Jean Baptiste Marie Vianney (8. května 1786 - 4. srpna 1859), francouzský diecézní kněz, svatořečený (1925) a prohlášený patronem kněží v duchovní správě (1929 „patron farářů“). Často je znám jako Farář z Arsů podle místa svého působení. Proslul svou neúnavnou pastýřskou a kněžskou činností ve své farnosti. Občas se mu také přezdívá "mučedník zpovědnice" (zpovídal někdy až 18 hodin denně). Za několik let se z původně z neznámé, zastrčené vesničky Ars stalo vyhledávané místo poutní místo, jímž zůstalo dodnes. Zdroj: Svatí a světice církevního roku, URL: <http://zivotfarnosti.hyperlink.cz/Svati8.htm#JAN%20MARIA%20VIANNEY> (staženo 25. května 2009). Viz též HÜNERMANN, Wilhelm. *Farář arský*. Kostelní Vydří, 2007, ISBN 978-80-7195-112-4.

³⁵⁸ Zdroj: Česká kongregace sester dominikánek. *Apoštolát, činnost domů*. URL: <http://dominikanky.cz/content/category/1/10/23/> (staženo 1. května 2009).

samozřejmě vidět, jak se to děje. A proto máme sestru webmastera³⁵⁹ a samy si píšeme články, samy si prostě děláme všechno. Není to skvělé?³⁶⁰

Dalším způsobem, jak dát o sobě vědět, je šíření letáčků s kontakty. Dominikánky občas pořádají akce, při nichž rozdávají obrázky sv. Dominika či jiných světců, přičemž na druhé straně jsou uvedeny potřebné informace. K seznámení s veřejností slouží i apoštolská činnost – sestry pořádají akce pro setkávání mládeže, které se neomezují jen na území České republiky (plánuje se například Austrálie). Sestry často a rády hovoří s lidmi, s nimiž se setkávají při nejrůznějších příležitostech, ať již při cestování ve vlaku, či procházkách městem. V Klokotech fungovala v roce 2007 kavárna, poskytující mimo oblíbeného nápoje i „duchovní servis“ – zájemci se mohli přijít zeptat na vše, co je kolem řeholního života zajímavé, stejně tak i pro radu. Tím ale výčet aktivit kongregace nekončí: dominikánky organizují letní tábory pro děti, workshopy, na nichž se vyrábí keramika a hovoří se o řeholním životě a církvi a v neposlední řadě mnohé z nich vyučují na cyrilometodějské fakultě olomoucké univerzity. Apoštolát se však projevuje i v soukromé, osobní rovině - sestra právnička působící v Brně vždy jeden den v týdnu věnuje svůj čas a energii lidem ze sociálně slabších vrstev, kteří by si jinak nemohli odbornou právnickou pomoc z finančních důvodů dovolit. Velkou roli zde také hraje důvěra lidí v morální kredit sester (právnička-řeholnice je lidmi vnímána jako slušný člověk). Každá sestra provozuje apoštolát jiným způsobem, ať již výukou v mateřské školce, zvláštní škole, rozmluvami s lidmi na svých cestách za studiem či pastoračí mládeže.³⁶¹

V dobách, kdy měla kongregace více členek, vysílala sestry do zahraničí na misie.³⁶² Současný stav ale něco takového již neumožňuje. Sice udržují kontakty s jinými dominikánskými kláštery po

³⁵⁹ S. M. Amáta

³⁶⁰ Rozhovor se S. M. Benedictou, 31. března 2008, archiv autorky.

³⁶¹ Pastorační je obdobím doprovázení, kdy se oslovený člověk snaží zjistit, kam jej Bůh volá, zvažuje volbu životního stavu. Cílem pastorační je pomoci zájemkyním o řeholní život dospět ke zralému rozhodnutí ohledně svého budoucího života. Jestliže se dívka rozhodne požádat o vstup do řeholní rodiny, pak se délka pastorační odvíjí od situace zájemkyně a ostatních okolností, jako je např. studium, doba od křtu apod. Zdroj: Česká kongregace sester dominikánek, URL: <http://dominikanky.cz/content/view/full/136/72/> (staženo 28. dubna 2009)

³⁶² Do druhé světové války působily české dominikánky v USA, ve Ford City (předměstí Pittsburghu), kde převzaly tehdy nákladnou moderní školu i s klášterem, kterou zde vybudoval jistý Jan Maršálek pro děti slovenských vystěhovalců. Čtyři vybrané dominikánky sem přijely v roce 1913, další dvě sestry je následovaly v roce 1920. Tehdy již navštěvovalo školu na 250 dětí. Postupně svoji činnost rozšiřovaly a zakládaly další školy (1921 Windler, 1923

celém světě, ale nevyužívají jich k misijní činnosti, spíše pro vlastní potřebu - když chtějí studovat či poznávat nové země a kultury.³⁶³ Výměna samozřejmě funguje i obráceně, sestry ze zahraničí mohou přijet do Čech a prožít libovolně dlouhou dobu ve společenství se svými českými spolusestrami. I tímto způsobem dochází k vzájemné účasti na dominikánských dobrech.

V.1. 2. Sestry boromejky

Centrem Kongregace (tzv. generalátem) se stal dne 13. září 1996 po dokončení rekonstrukcí Dům sv. Notburgy, onen dům, který byl sestrami založen jako vůbec první sídlo boromejek v roce 1813. Snad nejznámějším působištěm boromejek je Nemocnice milosrdných sester sv. Karla Boromejského (NMSKB),³⁶⁴ známá též jako nemocnice Pod Petřínem, s jejíž stavbou se započalo v dubnu roku 1851. O tři roky později byla stavba dokončena a sestry mohly zahájit svou činnost. Postupně rostl jak počet pacientů, tak počet sester, a prostory nemocnice musely být zvětšovány. Během obou světových válek zde boromejky ošetřovaly nemocné a raněné, a ačkoli v rozjitřených dobách docházelo ke střetům s veřejností, pracovaly zde i nadále – až do roku 1952. Tehdy byla jejich služba násilím přerušena a na své působiště se sestry vrátily teprve počátkem roku 1990.³⁶⁵

Detroit aj.), až se začalo jednat o vytvoření samostatné kongregace. Ta byla ustavena po II. světové válce a její činnost se nyní zaměřuje na oblast výchovy. HŘEBAČKOVÁ, M. *Stručný nástin*, s. 40.

³⁶³ S. M. Benedikta se taktó dostala do Irska, S. M. Johanka strávila rok v Prouille ve Francii (v nejstarším klášteře dominikánek), S. M. Gabriela strávila 5 let v Itálii, kde se zapojila do života tamní komunity (studovala biblická studia na Gregorianě), S. Martina prožila 6 let ve Florencii a Římě atd. Rozhovor se S. M. Benedictou Hübnerovou OP, 2. dubna 2008, archiv autorky.

³⁶⁴ Více informací o nemocnici naleznete na webových stránkách NMSKB, URL: <http://www.nmskb.cz/>

³⁶⁵ Na dokumentech z let 1952-3 nese nemocnice název Okresní nemocnice Dr. Budína, v dalším roce již zde figuruje Okresní ústav národního zdraví Praha 1- nemocnice Pod Petřínem. Archiv nemocnice svědčí o řadě stavebních úprav, ve většině případů šlo však necitlivé zásahy do areálu, které poškodily charakter historické nemocnice, ačkoli mohly tehdy splnit svůj účel. Jedním z takových počinů bylo vyasfaltování všech do té doby dlážděných dvorů, v 60. letech byl zastavěn Mariánský dvůr ambulancními vyšetřovny. Největší díl prací probíhal ve druhé polovině sedmdesátých let, kdy vznikla nevzhledná přístavba původního domu sv. Antonína, související s rekonstrukcí operačních sálů a radiodiagnostického oddělení. Bohužel i přes další stavební úpravy se stav budov nadále zhoršoval a mnoha místech dosáhl havarijního stavu. Zdroj: NMSKB, URL: <http://www.nmskb.cz/historie/> (staženo 28. dubna 2009)

Nynější NMSKB vznikla po odstátnění fakultní nemocnice 1. října 1993 a je jedinou církevní nemocnicí v Praze.³⁶⁶ V současné době má k dispozici celkem 266 lůžek na pěti odděleních:

- *Interní oddělení* (99 lůžek) se vedle všeobecné interní medicíny specializuje na choroby zažívacího traktu - pro tuto oblast je k dispozici kompletně vybavené endoskopické pracoviště jak pro diagnostiku, tak pro léčbu. Jednotka intenzivní péče je základnou pro neinvazní léčbu kardiovaskulárních chorob a pro implantaci kardiostimulátorů.
- *Chirurgické oddělení* (98 lůžek) se vedle všeobecné chirurgie rovněž specializuje na choroby zažívacího traktu. Jako jedno z prvních v republice zde působí pracoviště pro laparoskopické operace. Další odbornosti (zejména traumatologie) podporují projekt ošetrovatelské péče v Domově sv. Karla Boromejského v Řepích. Pacientům po rozsáhlých operačních zákrocích slouží jednotka intenzivní péče.
- *Anesteziologicko-resuscitační oddělení* (5 lůžek) léčí především již hospitalizované pacienty, kteří kvůli zhoršenému zdravotnímu stavu potřebují specializovanou péči.
- *Rehabilitační oddělení s neurologickým ordinariátem* (16 lůžek) se zaměřuje na pacienty po cévních mozkových příhodách a po úrazech. Nedílnou součástí oddělení je i pracoviště ergoterapie určené k nácviku soběstačnosti a účelného použití rehabilitačních a kompenzačních pomůcek.³⁶⁷

³⁶⁶ Součástí nemocnice je i Kostel sv. Karla Boromejského, který sloužil k bohoslužebným účelům ještě deset let poté, co byly sestry vypovězeny z nemocnice. V roce 1962 byl uzavřen a sekularizován. V interiéru kostela se vytvořily skladovací prostory pro téměř 90 tisíc svazků lékařské literatury. Po revoluci byl kostel opět vrácen Kongregaci (23. 4. 1990). Dne 22. srpna 1993 byl slavnostně znovu vysvěcen pražským arcibiskupem Miloslavem Vlkem. Od roku 1993 se konají v kostele pravidelné bohoslužby, které je možné sledovat prostřednictvím rozhlasu ve všech nemocničních pokojích. Bylo pamatováno i na handicapované pacienty, pro něž byl do kostela i na oba chóry vybudován bezbariérový přístup. Duchovní správu zajišťují otcové premonstráti ze Strahova. Denně kněz navštěvuje nemocné na všech pokojích nemocnice. Zdroj: Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského, URL: <http://www.boromejky.cz/22.htm> (staženo 1. května 2009)

³⁶⁷ Zdroj: NMSKB, URL: <http://www.nmskb.cz/oddeleni/> (staženo 28. dubna 2009); KMSKB, URL: <http://www.boromejky.cz/23.htm> (staženo 28. dubna 2009).

- *Pediatrické oddělení* (48 lůžek) poskytuje odbornou péči v rozsahu všeobecného dětského lékařství s důrazem na gastroenterologii a alergologii. Součástí oddělení je jednotka intenzivní péče .

Nemocnice rovněž spolupracuje s Dívčí katolickou střední školou, jejímž studentkám umožňuje vykonávat praktickou část výuky kurzů všeobecných sanitářů.³⁶⁸

V Praze dále funguje pod vedením Kongregace Domov sv. Karla Boromejského v Řepích, jenž má dlouholetou tradici – původně sloužil jako sirotčinec pro téměř 400 dětí, v roce 1865 zde stát zřídil ženskou trestnici, jejíž správy se ujaly sestry boromejky. InSTITUTE byla řízena tak prozíravě, že poskytovala ekonomické zázemí Nemocnici Pod Petřínem. V roce 1948 byla trestnice zrušena a o dva roky později musely boromejky budovu opustit. Po převratu 1989 se Kongregace rozhodla zchátralý objekt zrekonstruovat a navázat na dřívější činnost.³⁶⁹ V současnosti poskytuje Domov sv. Karla Boromejského ošetrovatelskou a sociální péči dlouhodobě nemocným a starým lidem, a také pracovní příležitost pro klientky Vězeňské služby, které tak mohou smysluplně trávit čas během výkonu trestu. Dochází zde k netradiční, ale již osvědčené spolupráci čtyř rozdílných světů – nemocných, řeholnic, civilních zaměstnanců a odsouzených žen. Samozřejmě součástí Domova je Kostel sv. Rodiny, který poskytuje jeho obyvatelům nezbytnou duchovní péči.

Dalším zázemím boromejek v Praze je Řeholní dům Povýšení sv. Kříže (tzv. Křížovka).³⁷⁰ Kongregace jej znovu převzala do své péče v dubnu 1994, a od té doby jej využívá. Jedna jeho část slouží jako základní škola, druhá část prošla na podzim 1998 rekonstrukcí a funguje jako ubytovna pro cca 40 pracovníků Nemocnice MSKB, rovněž zde bydlí i komunita sester.³⁷¹ Většina z nich pracuje v již zmiňované nemocnici, avšak jsou činné i jinak – SM. Karola učí děti hře na

³⁶⁸ Více informací na Dívčí katolická střední škola, URL: <http://www.dksp1.cz/showpage.php?name=uplatneni>

³⁶⁹ Zdroj: Domov sv. Karla Boromejského, URL: <http://www.domovrepy.cz/m02domov/domov.php> (staženo 1. května 2009)

³⁷⁰ Kongregace jej založila v roce 1865 jako soukromou dívčí školu s právem veřejnosti. Postupně přibyla škola měšťanská (1921) a soukromá odborná škola pro ženská povolání (1937). Na podzim 1942 byly všechny školy zrušeny, načež byla budova využívána k nejrůznějším účelům. Vyučování bylo znovu obnoveno po válce ve školním roce 1945/46. Záhy byly všechny školy zestátněny znovu. Zdroj: KMSKB, URL: <http://www.boromejky.cz/28.htm> (staženo 1. května 2009)

³⁷¹ V současné době jsou to: S. M. Clemens Vránová, S. M. Fatima Křikavová, S. M. Ancilla Doležalová, S. M. Karola Biolková, S. M. Markéta Janovská, S. M. Immaculata Kaňoková, S. M. Karmen Netoličková a S. M. Filippa Jirušková. Zdroj: KMSKB, URL: <http://www.boromejky.cz/28.htm> (staženo 1. května 2009)

klavír, SM. Filippa pracuje jako architektka ve vlastním ateliéru. V domě se také schází tzv. „chasa“, což je společenství mladých lidí, chlapců a dívek, které spojuje zájem o víru a modlitbu. Jejich setkání jsou otevřená pro všechny, stejně jako kaple povýšení sv. Kříže, která se nachází v přízemí.

Poslední komunita boromejek v hlavním městě žije v tzv. Nazaretu, v domě nacházejícím se v nemocniční zahradě pod Petřínem, který byl Kongregaci navrácen v roce 1994 spolu s Nemocnicí. První sestry se nastěhovaly hned v únoru, ovšem podmínky zde byly velmi stísněné – na malém prostoru zde nějaký čas zde žilo až 30 osob. Od července 1998 do května 1999 probíhala rekonstrukce a nyní zde žije ve společenství deset sester, které působí na různých odděleních nemocnice, věnují se duchovní péči o pacienty a rovněž pracují jako sociální pracovnice v Azylovém domě pro bezdomovce v Praze – Karlíně.³⁷²

V Moravských Budějovicích sestry spravují Dům sv. Antonína, který funguje jako domov pro seniory a zdravotně postižené občany, jimiž se snaží umožnit důstojné a kvalitní prožití života, prodchnuté tradičními křesťanskými hodnotami.³⁷³ Pět boromejek zde obětavě pečuje o přibližně 80 pacientů. Sestry kromě toho působí jako učitelky na ZŠ v Blížkovicích a pastorační asistentky v místním děkanátu (věnují se hlavně mládeži). O letních prázdninách přijíždějí do Domova mladé dívky na brigádu.³⁷⁴

³⁷² Zdroj: KMSKB, URL: <http://www.boromejky.cz/213.htm> (staženo 1. května 2009)

³⁷³ Dům sv. Antonína byl postaven mezi lety 1934 – 1936. Zpočátku fungoval jako mateřská a dívčí škola, pořádaly se zde kurzy a duchovní cvičení duchovních osob i laiků. V roce 1938 v důsledku zabrání Sudet poskytl útočiště mnoha Čechům (zejména ze Znojma), kteří museli narychlo opustit své domovy. V roce 1945 zde byl na chvíli zřízen vojenský lazaret, v roce 1948 pak bylo provozování mateřské školky zrušeno a vznikl zde domov důchodců, jehož vedení převzala v roce 1949 ČKCH. Po převratu se vrátil Dům opět do rukou Kongregace (21. listopadu 1991). V roce 1997 a 1999 byla provedena půdní vestavba a přístavba na jihozápadní straně Domu. V dubnu 2005 se řádové sestry definitivně přestěhovaly do opraveného domku v sousedství, od té doby slouží objekt výhradně potřebám obyvatel. Po celou historii domu je v provozu kaple zasvěcená Božskému Srdci. V roce 2006 byla zahájena první etapa modernizace provozu (vybudována nová kuchyň a jídelna), rovněž byla postavena nová, víceúčelová společenská místnost a moderní ubytovací kapacita. Zdroj: Dům sv. Antonína – domov pro seniory a zdravotně postižené. URL: <http://www.dsvamb.cz/> (staženo 1. května 2009).

³⁷⁴ Zdroj: KMSKB, URL: <http://www.boromejky.cz/25.htm> (staženo 1. května 2009)

Dalším působištěm sester boromejek jsou Prachatice, kde funguje Neumanneum neboli Hospic sv. Jana Nepomuka Neumanna.³⁷⁵ Někdy na přelomu tisíciletí se z podnětu MUDr. Petra Koptíka zrodila myšlenka na zřízení hospice.³⁷⁶ V roce 2000 vzniklo Občanské sdružení sv. Jana Nepomuka Neumanna v Prachaticích, které podalo žádost na Ministerstvo zdravotnictví ohledně schválení dotace na plánovaný projekt. Dotace byly skutečně schváleny (ve výši 40 mil. Kč), takže původní domov důchodců byl přesunut do jiné budovy.³⁷⁷ Na financování se podílela i sama Kongregace. Sestry dnes působí jak v novém domově pro seniory, tak v hospici (jako zdravotní sestry), samozřejmě spolu s civilními zaměstnanci. Sestry jsou též otevřené pro pomoc v pastoraaci a katechezi. V jedné části domu poskytují pohostinství svým přetíženým spolusestrám, jejich rodinám a přátelům.

V neposlední řadě se můžeme s boromejkami setkat v Pustkovci (Ostrava-Poruba), kde se nachází Dům otevřených dveří a srdcí, jinak „Domeček u sester“. Sestry se v porubské farnosti staraly o nemocné a seniory a navštěvovaly je v domácnostech. V červnu 1970 zakoupily domek a zahradu v Pustkovci a upravily je na klášter. Tato malá komunita vznikla pro charitativní činnost a pomoc v pastoraaci při kapli Andělů strážných. Kolem vesnice vyrůstala rozsáhlá sídliště a malá kaple už nestačila rostoucímu počtu věřících, takže byl v prosinci 1998 dokončen a vysvěcen nový kostel sv. Cyrila a Metoděje s přílehlými prostorami nové fary a místnostmi pro setkávání nově

³⁷⁵ Jan N. Neumann byl kněz, misionář v Americe, redemptorista a biskup ve Filadelfii, který zemřel ve 49 letech. Jeho sestra Jana byla první čekatelkou právě vznikajícího společenství MSKB v Čechách. Později, již jako sestra Karolína, zdědila po otci rodný dům, z něhož vytvořila klášter „Neumanneum“. Již roku 1861 byl dům vysvěcen a byla zde zřízena dívčí pracovna, v roce 1880 sestry zřídily vlastní dívčí školu a později po zakoupení tří okolních domů také pensionát. Sestry reagovaly na aktuální potřeby své doby, a tak z pensionátu vznikl po I. sv. válce sirotčinec pro válečné sirotky. Od roku 1939 měl dům charakter zaopatřovacího ústavu pro staré a nemocné lidi. V roce skončení II. sv. války byly sestry německé národnosti odsunuty do Rakouska a Neumanneum přešlo pod ČKCH. V letech 1950 – 1952 tu působila jako místní představená S. Vojtěcha Hasmandová. V období normalizace (v roce 1975) musely sestry místo opustit a vrátily se až v roce 1992, aby pokračovaly ve službě milosrdenství. Zdroj: Hospic sv. Jana N. Neumanna, Prachatice: URL: <http://www.hospicpt.cz/svaty-jan-a-prachatice> (staženo 2. května 2009); Zdroj: KMSKB, URL: <http://www.boromejky.cz/210.htm> (staženo 2. května 2009)

³⁷⁶ Hospic je zařízení, které pečuje o pacienty v poslední fázi jejich onemocnění. Poskytuje paliativní lékařskou péči těm, u nichž medicína vyčerpala všechny své možnosti. Světová zdravotnická organizace (WHO) definuje tuto péči jako „aktivní komplexní péči o pacienty, jejichž onemocnění již nereaguje na kurativní léčbu. Stěžejní je kontrola bolesti a dalších symptomů, psychologických, sociálních a duchovních potíží. Cílem paliativní péče je dosažení nejlepší možné kvality života pacientů a jejich rodin.“ Hospic je umění doprovázet. Pacientovi je garantováno, že v posledních chvílích nezůstane osamocen a že mu za každých okolností zůstane zachována lidská důstojnost. Ideálem je, aby člověk umíral bez bolesti fyzické, psychické, sociální a spirituální a s vděčností za život, který mu byl dán. Vycházíme z úcty k člověku jako neopakovatelné lidské bytosti, z křesťanského pohledu na něj. Kapacita Hospice sv. Jana N. Neumanna je 30 lůžek. Z toho je 22 pokojů jednolůžkových a 4 dvoulůžkové. Zdroj: Hospic ... URL: <http://www.hospicpt.cz/> (staženo 2. května 2009)

³⁷⁷ Zdroj: Hospic ... URL: <http://www.hospicpt.cz/vznik-hospice> (staženo 2. května 2009)

vznikajících společenství. Sestry jsou dnes zapojeny do života farnosti v mnoha oblastech – pomáhají kněžím s přípravou liturgie, starají se o čistotu mešních rouch, při bohoslužbách hrají na varhany, vedou sbor, vyučují katechismu více než 80 dětí a dospělých, poskytují podporu a útěchu nemocným jak v domově důchodců, tak v domácnostech, kam docházejí se sv. přijímáním. Také se modlí spolu se skupinou mladých matek, které se chtějí zapojit do duchovního života řeholního společenství založením 3. řádu. Samozřejmě jsou tu sestry i pro všechny ostatní, kdo se na ně obracejí s žádostí o pomoc – pomáhají bezdomovcům, nešťastným i závislým lidem. Pro kohokoli je stále otevřená i jejich domácí kaple. Nejdůležitějším posláním této malé komunity je tedy: *„Být uprostřed farnosti znamením milosrdného samaritána, který se snaží srdcem naslouchat, vidět a přijímat bližní.“*³⁷⁸

K péči o zestárlé řeholní sestry (a duchovní) slouží charitní domov ve Městě Albrechticích.³⁷⁹ Zdejší klášter patřil původně třebnickým boromejkám,³⁸⁰ a proto se jeho historie až do konce II. světové války odvíjela nezávisle na pražském mateřinci.

Sestry se dostaly do kontaktu s Albrechticemi v roce 1872, kdy Kongregace z Těšína zakoupila stavební místo pro stavbu kláštera a dívčí hospodářské a industriální školy.³⁸¹ Pravděpodobně v roce 1878 byla postavena první budova se sochou Panny Marie ve štítě nad nynějším hlavním vchodem a nápisem Marienstift – Mariánský ústav (ten se nedochoval). S politickými změnami po I. světové válce a vznikem Československa vyvstal problém ohledně

³⁷⁸ Zdroj: KMSKB, URL: <http://www.boromejky.cz/29.htm> (staženo 1. května 2009)

³⁷⁹ Kromě něho fungoval ještě jeden charitní domov ve Znojmě – Hradišti, ten však byl z ekonomických, provozních o personálních důvodů v roce 2007 zrušen. Roku 1958 přišly na Hradiště sestry Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského, které byly v době totality nuceny hledat nový domov pro své sestry. Do roku 1996 zde měly své ústředí kongregace a v letech 1970 - 1988 zde působila jako generální představená boromejek Matka Vojtěcha Hasmandová. Zdroj: KMSKB, URL: <http://www.boromejky.cz/27.htm> (staženo 1. května 2009)

³⁸⁰ Třebnické sestry spadaly pod samostatnou slezskou kongregaci boromejek, která byla potvrzena 24. dubna 1857 Piem IX. První generální představenou byla jmenována S. M. Helena Tichá. Mateřinec nové slezské kongregace byl původně v Nise, poté, co se početně rozšířila, bylo nutné najít vhodnější místo pro noviciát i mateřinec. Toto místo bylo nakonec nalezeno v Třebnici, kde sestry zakoupily a opravily budovu bývalého cisterciáckého kláštera. V roce 1870 byl mateřinec z Nisy přesunut do Třebnice. Nicméně v této oblasti byla činnost sester neustále omezována, zákon z roku 1875 například povoloval řeholnicím v Prusku výhradně péči o nemocné, tzn. znemožňoval výuku. Sestry tak musely zavřít 19 domů, čímž se mateřinec ocitl bez pravidelných příjmů. Na radu vratlavského biskupa boromejky přesídlily do Těšína, kde nepanovaly tak přísné zákony. Během několika let v této oblasti vzniklo přes 30 filiálek, mj. i dům v Městě Albrechticích. ČAPKOVÁ, Jana Bosco. *Historie kláštera v Městě Albrechticích*, s. 1 – 2. (tiskopis, nedatováno, vypracováno z kongregačních kronik).

³⁸¹ Zpočátku fungoval jako škola dům č. 28. Sestry se věnovaly kromě vyučování též ošetrovatelské činnosti v jednotlivých domácnostech. Tamtéž, s. 2.

řízení domů nacházejících se na tomto území, proto bylo rozhodnuto o ustanovení nové – československé - provincie s hlavním sídlem ve Městě Albrechticích.³⁸² Protože počet členek v Kongregaci stále rostl, bylo zapotřebí rozšířit prostory kláštera, a tak postupně vznikla budova noviciátu a kaple Sv. Rodiny. Počátkem 30. let zahájily sestry svou milosrdnou činnost v nemocnici, již na své náklady nechaly vystavět (fungovala zde oddělení jako porodnice, chirurgie, dětské oddělení, interna.)³⁸³

Po druhé světové válce nastaly opět změny – na albrechtickou provincii byla uvalena národní správa a byla přiřčena ke KMSKB v Praze.³⁸⁴ Ve stejné době zároveň probíhal odsun sester německé národnosti, jehož zůstaly ušetřeny pouze sestry nemocné či nepostradatelné pro provoz nemocnice. Nicméně i nadále pokračovala výstavba nemocnice, která získala nové (infekční) oddělení. Již v roce 1950 však došlo k jejímu zestátnění.³⁸⁵ Boromejky ztratily i část prostor samotného kláštera i školu, v níž měla vzniknout pekárna. Albrechtice jsou výjimečné tím, že zatímco v průběhu 50. let musely řeholnice zmizet prakticky ze všech nemocnic a zdravotnických zařízení, na tomto svém působišti mohly zůstat i po celou dobu totality (šlo o jedinou nemocnici v republice, kde pracovaly řeholní zdravotnice) – rovněž příčiněm provinční představené, M. Klementy Soukupové, nebyl klášter během komunistického režimu zkonfiskován, pouze přešel roku 1960 pod správu Charity. Při nemocnici zde bylo tenkrát i malé hospodářství, a tak sestry posílaly jídlo tajně sestrám v továrnách, vždy když se vykrmilo prase nebo měly jiné zásoby, posílaly sádlo atd.³⁸⁶ Ačkoli dnes sestry na život za totality vzpomínají jako na posilující a snaží se mít na paměti zejména humorné okamžiky, nejde vymazat skutečnost, že řadě z nich tato doba vzala zdraví.

SM. Darie dnes s úsměvem vzpomíná (ačkoli tenkrát jí do smíchu nebylo, bála se ostudy), jak za totality jednu mladou civilní ošetřovatelku podezírali pacienti, že je tajná jeptiška, zatímco staniční sestru Darii považovali za komunistku. Boženka, jak se zdravotnice jmenovala,

³⁸² Sídlem nové provincie se stal albrechtický klášter 15. dubna 1923. Tamtéž, s. 2.

³⁸³ Rozhovor se S. M. Darií Karchovou SCB, 26. ledna 2009, archiv autorky.

³⁸⁴ Dekret týkající se národní správy byl vydán 11. prosince 1945. ČAPKOVÁ, J. B. *Historie*, s. 3.

³⁸⁵ Již o rok dříve musela být nemocnice přeměněna na ústav pro mimoplicní TBC. Rozhovor se S. M. Darií Karchovou SCB, 26. ledna 2009, archiv autorky.

³⁸⁶ Činnost sester v nemocnici skončila v roce 1988, kdy S. M. Darie odešla do důchodu. Rozhovor se S. M. Darií Karchovou SCB, 26. ledna 2009, archiv autorky.

ještě pacienty popichovala: „*Dejte si pozor na sestru Darii!*“ Na to oni reagovali slovy: „*No jo, ona je s nima u koryta, tak s nima musí táhnout.*“³⁸⁷

Domov v Městě Albrechticích od 90. let spadá pod ČKCH, jejíž dotace jsou pro jeho provoz nezbytné – staré sestry žijí z důchodů a ty by na chod celého kláštera nestačili (mimo jiné proto, že domov jako zdravotnické zařízení musí splňovat určité normy stanovené Evropskou Unií).³⁸⁸ Mladší sestry (stejně jako civilní personál) tak pracují jako zaměstnanci Charity za stanovený plat. O chod domova se kromě představené stará ještě vedoucí (rovněž zaměstnanec ČKCH), jenž zde má svoji kancelář.

V současnosti čítá komunita v Albrechticích 59 sester, většinu tvoří sestry důchodového věku (nejstarší z nich je 96 let), o něž se stará skupina 17ti mladších sester spolu s civilními zaměstnanci.³⁸⁹ Činnost komunity je rozmanitá: několik sester pracuje v pastoraci, jiné jako varhanice nebo pomáhají v refektáři. Klášter však není uzavřenou jednotkou, která žije sama pro sebe. Naopak se stále více zapojuje do života města, nejen po stránce duchovní, ale i společenské – zde je na místě zmínit, že klášterní kuchyně připravuje pokrmy i pro místní důchodce, přičemž je myšleno i na další potřebné, lidi ze sociálně slabších rodin. Kdokoli potřebuje nasytit, může se obrátit na milosrdné sestry s jistotou, že nikdy nebude odbyt. Civilní personál však s lítostí konstatoval, že se najde mnoho těch, kdo tuto dobrotu boromejek zneužívají. Komunita se rovněž podílí na veřejných akcích v Albrechticích – materiálně, finančně i vlastními fyzickými silami – například při otevírání zámku v obci Linhartovy,³⁹⁰ při pořádání dětských dnů či nejrůznějších přednášek a koncertů.³⁹¹ Zároveň však kapitula i představená zdůrazňují, že není možné zahájit další činnost a věnovat se nové službě, dokud kongregace nedochová své vlastní zestárlé členky: nesmí se stát, aby kvůli péči o jiné strádaly a v rukou cizích lidí skončily ty, které právě péči o druhé zasvětily celý svůj život. Takový postoj však nepanuje všude, SM. Kristýna smutně

³⁸⁷ Rozhovor se S. M. Darí Karchovou SCB, 29. ledna 2009, archiv autorky.

³⁸⁸ V posledních letech proběhla přestavba vnitřních prostor budovy, došlo ke zlepšení a rozšíření ubytovací kapacity, rovněž byla rekonstruována kuchyně a rozšířena okrasná zahrada. Rozhovor se S. M. Darí Karchovou SCB, 28. ledna 2009, archiv autorky.

³⁸⁹ Celkem sestrám pomáhá 11 osob, ne všechny však pracují v nemocnici, některé ženy pomáhají v kuchyni, jiné se starají o prádlo nebo uklízí. Rozhovor se S. M. Christianou Váňovou SCB, 30. ledna 2009, archiv autorky.

³⁹⁰ Pro více informací o zámku viz webová stránka Linhartovský zámek, URL: <http://www.zameklinhartovy.cz/>

³⁹¹ ČAPKOVÁ, J. B. *Historie*, s. 4.

konstatuje, že několik sester bylo na studijním pobytu u rakouských boromejek, kde se setkaly s odlišným pohledem – snaha vyniknout v profesi a dělat dobrou práci (například být v kontaktu s mládeží) stály na prvním místě, služba u starých spolusester byla vnímána jako „zakopání se v charitním domově“.³⁹² Jedná se o jeden z mnoha způsobů apoštolátu a milosrdné služby, jež je někdy náročná i pro samotné řeholnice.

Kromě působení v rámci České republiky mají sestry ještě komunitu v Římě, v papežské koleji Nepomucenum.³⁹³ Zde žijí čeští bohoslovci a kněží studující na římských univerzitách (ovšem kolej je otevřená i pro studenty jiných národností), jimž mají boromejky být oporou a pro něž mají vytvářet laskavé zázemí modlitby. Při práci v kuchyni, prádelně a na vrátnici pomáhá sestrám několik civilních zaměstnanců. Sestry mají svůj vlastní denní program, ale účastní se některých akcí společně s obyvateli koleje, například nedělní mše, hodinové adorace konané každý pátek či modlitby prvních nedělních nešpor. Některé ze sester rovněž v Římě studují. Jejich apoštolát je naplňován třeba výukou katechismu mezi ženami.³⁹⁴

Prostřednictvím zahraničních generalátů působí kongregace v misiích v Mexiku, Palestině, Egyptě, Zambii, v Rumunsku a na Sibiři. Jako každá jednotlivá kongregace, tak i Federace se řídí stanovami, které byly církevně schváleny 15. března 1974.³⁹⁵

³⁹² Rozhovor se S. M. Kristýnou Bednaříkovou SCB, 30. ledna 2009, archiv autorky.

³⁹³ Základní kámen byl položen 31. května 1928 a vysvěcena byla o necelý rok později. O její založení se zasloužil papež Pius XI. a z velké části ji financoval. Kolej byla nazvána podle sv. Jana Nepomuckého – vzoru pevného charakteru, svědomitosti a věrnosti. V tomto duchu měli být vedeni i bohoslovci a kněží z Československa, kteří zde bydleli, a připravovali se na budoucí službu na římských univerzitách. Druhá světová válka přerušila styky Nepomucena s vlastí, a ani po roce 1948 nemohla plně vykonávat svoji funkci. Ke změně došlo až po roce 1989 s otevřením hranic. Sestry boromejky zde působily od začátku koleje. První 3 sestry přišly do Nepomucena v březnu 1929 a převzaly péči o kuchyň a zásobování, prádelnu a úklid a v případě potřeby i ošetřování nemocných studentů. Z politických důvodů musely tuto činnost v roce 1978 přerušit, ale v jubilejním roce 2000 se znovu do Říma vrátily. Zdroj: KMSKB, URL: <http://www.boromejky.cz/211.htm> (staženo 1. května 2009)

³⁹⁴ Rozhovor se S. M. Darií Karchovou SCB, 26. ledna 2009, archiv autorky.

³⁹⁵ Rozhovor se S.M. Gaudencií Parmovou SCB, 26. ledna 2009, Město Albrechtice, archiv autorky. Podrobnější informace na webových stránkách KMSKB, URL: <http://www.boromejky.cz/12.htm>.

VI.

SPIRITUALITA A CHARISMA

SESTER DOMINIKÁNEK A BOROMEJEK

„Církev vidí vesmír, přírodu a svět jako jeviště dějin lidstva, místo, kde se odehrávají lidské dějiny s vítězstvími i prohrami. Svět, o němž křesťané věří, že vznikl z lásky Boha Stvořitele, který sice upadl do otroctví zla, jak ho můžeme denně potkat kolem sebe i v sobě, ale který díky Ježíši Kristu ukřižovanému a zmrtvýchvstalému má šanci dojít přes všechno trápení k naplnění.“³⁹⁶

Charisma

je dar Ducha svatého, který obdržel zakladatel řeholní rodiny a předal svým duchovním synům a dcerám nejen pro vlastní prospěch, ale především pro službu bližním. Oni ho dál žijí, uchovávají, prohlubují a neustále rozvíjejí. Každý člověk může na svém místě přispět ke zmírnění utrpení a zkrášlení světa svou službou, dobrotou, svými schopnostmi a dary, které má, a tyto dary či schopnosti můžeme nazývat charismatem. Charisma podmiňuje a vymezuje spiritualitu konkrétní řeholní rodiny (konkrétní způsob prožívání křesťanského života): kontemplace, apoštolát, charita.

„Naším úkolem je blásat evangelium nejen lidem, ale všemu stvoření (Mk 16,15), jež nám bylo svěřeno, abychom je obdělávali a chránili (Gn 2,15) a abychom je v síle Ducha, který je dárce života, přiváděli k plnosti slávy. V prvních staletích odcházeli muži i ženy na poušť, aby tam zápasili se zlým duchem a aby proměňovali svojí modlitbou a prací pouštní v zahradu, která by se podobala zahradě míru a pokoje, o níž nám vyprávějí první strany Písma svatého. V dnešním světě, který Jan Pavel II. definoval jako civilizaci smrti, je třeba, aby především řeholníci byli svědky pravé kultury života, kultury inspirované Tím, který je Dárce života v plnosti. Řeholník je v síle Ducha znamením eschatologické plnosti nejen člověka, ale všeho stvoření... Představíme-li si církev jako plachetní loď, pak řeholníci by měli napínat v rábnovi, jež se podobá Kristovu kříž, plachty modliteb, sebedarování, poslušnosti a zachycovat jako první sílu Božího Dechu, díky němuž se celá loď pohybuje směrem k plnosti Božího království. Církev nutně potřebuje tuto službu, protože bez ní jí bude chybět síla, která ji žene vpřed. To je naše povolání, to je naše společné charisma, jež dlužíme všem bratřím a sestřím.“³⁹⁷

³⁹⁶ *Gaudium et Spes. Pastorační konstituce o církvi v dnešním světě* (česky Radost a naděje), čl. 2., URL: http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_const_19651207_gaudium-et-spes_cs.html (staženo 15. května 2009)

³⁹⁷ POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Duch svatý a řeholní život*. Zdroj: Konference vyšších představených ženských řeholí v České republice (KVPŽŘ). URL: <http://www.volny.cz/kvpzr/archiv.htm> (staženo 23. dubna 2008).

Spiritualita

neboli česky duchovnost, znamená životní praxi, samotné prožívání, způsob vnímání a osobního zacházení s tím, co člověka přesahuje: s Bohem, s božským, s transcendencí. V individualizovaných kulturách se těžiště náboženského života pozvolna přesouvá od kolektivních vnějších projevů, slavností a obřadů, k vnitřnímu duchovnímu životu čili spiritualitě. Individualizované náboženství modlitby a meditace je součástí příslušné kultury a je tudíž poznamenáno jejími charakteristickými znaky.³⁹⁸ Proto se hovoří o spiritualitě různých dob (např. středověké, barokové, pietistické) a kulturních okruhů (např. spiritualitě východní), ale také o specifické spiritualitě různých církví, řeholních řádů a náboženských společenství.³⁹⁹

Z toho lze usoudit, že ani ten nejosobnější duchovní život není zcela soukromý, nýbrž má také svoji společenskou stránku, protože vytváří širší nebo užší společenství, které chce a potřebuje svoji spiritualitu také předávat jako tradici. Vnitřní, duchovní život člověka je podstatnou složkou jeho osoby, a tedy také svrchovaným úkolem každého. Jde o hledání smyslu, o vyrovnání se sebou samým, s druhými a se světem.⁴⁰⁰

Spiritualitu můžeme rovněž chápat (z křesťanského pohledu) jako odpověď těm, kdo se zabývají základními životními otázkami jako kdo jsem, kam směřuji a jaký je smysl mé existence, přičemž odpovědi hledají v Bohu.

³⁹⁸ ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie náboženství a spirituality*. Praha: Nakladatelství Portál, 2007. ISBN 80-7367-312-6; HALÍK, Tomáš. *Dotkni se ran: spiritualita nelhostejnosti*. Praha, 2008. ISBN 978-80-7106-979-9.

³⁹⁹ Viz například VENTURA, Václav. *Spiritualita křesťanského mnišství I*. Benediktinské arcidiocésie, 2006; SHELDRAKE, Philips. *Spiritualita a historie. Úvod do studia dějin a interpretace křesťanského duchovního života*. Brno, 2003. ISBN 80-7325-017-9 (těžiště knihy spočívá v přiblížení zejména spirituality ženského hnutí v pozdním středověku a dále spirituality anglikánské a ignaciánské).

⁴⁰⁰ Význam spirituality zdůraznila v nedávné době řada psychologických škol. I u nás je známá logoterapie Viktora Frankla, knihy M. Scott Pecka, C. S. Lewise, Thomase Mertona nebo Anselma Grüna. Na druhé straně se „spiritualita“ stává často módním artiklem a nabízí jako prostředek k dosažení vnitřní rovnováhy, k načerpání energie nebo dokonce k posílení zdraví. Kultury a společnosti, které spiritualitě přikládaly větší význam a dosahovaly v ní také lepší úroveň než moderní společnosti konzumu, dobře věděly, že může snadno sklouznout do neplodných nebo dokonce nebezpečných poloh, jako je fanatismus nebo úzkostnost, vnitřní prázdnota nebo beznaděje. Poskytovaly a nabízely proto různé formy osvědčených zkušeností, osobního vedení, výcviku nebo „cesty“ (tao) a doporučovaly různé praktiky, které mohly jednotlivcům tento obtížný úkol usnadnit. WIKIPEDIE, otevřená encyklopedie. *Spiritualita*. URL: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Spiritualita> (24. dubna 2009); FIORES, S. – GOFFI, T. *Slovník spirituality*. Praha, 1999; GRÜN, A. – SEUFERLING, A. *Spiritualita stvoření*. Praha, 2000.

VI. 1. Charisma a spiritualita sester boromejek

*„Milosrdenství je soucit s bídou druhého,
ale nemůže to být pouhý soucit.
Milosrdenství je ve vůli, která vede k činu.
Působí opravdovou snahu odstranit bídu a zlo druhého.“⁴⁰¹*

*„Radost a naděje, smutek a úzkost lidí naší doby, zvláště chudých a všech, kteří nějak trpí,
je i radostí a nadějí, smutkem a úzkostí Kristových učedníků a není nic opravdu
lidského, co by nenašlo v jejich srdci odezvu.“⁴⁰²*

Boromejky v sobě nesou charisma milosrdenství, v němž chtějí následovat příklad Ježíše Krista, jenž z lásky k lidem přišel na svět, kde obětováním sebe sama na kříži vzal na svá bedra lidské hříchy a spolu se svým vzkříšením daroval i všem lidem život věčný. Boromejky právě z tohoto důvodu uctívají kříž jako důkaz Boží lásky k lidem, znamená jejich spásy a naděje. V tomto smyslu boromejka stojí dennodenně u kříže trpících lidí, jimž chce svou pomocí zpřítomnit Boží milosrdenství. Protože je však člověk slabý a z pouhé lidské přirozenosti není schopen za všech okolností nekonečné, sebedarující lásky, slitování a shovívavosti k druhým, musí i boromejky odněkud čerpat sílu – v jejich případě je tímto zdrojem modlitba. Tehdy ony samy stojí před Boží tváří s celou svou lidskou slabostí a přijímají od Něj milosrdenství, čímž se učí přijmout stejným způsobem i své bližní. Sestry se už od vzniku společenství zavazují slibem vytrvalosti v modlitbě a milosrdné službě a s Eucharistií přijímají sílu překonat občasnou lidskou pohodlnost či sobectví a naplnit své povolání sloužit druhým.⁴⁰³

Původní název Kongregace byl: *Služebnice svaté Rodiny Ježíše, Marie a Josefa*. Již z něho lze vyvozovat, že sestry chtějí vytvářet rodinu, harmonický domov a společenství, v němž se učí žít své milosrdenství. Panna Marie je pro ně vzorem pro své velkodušné mateřství i svou poslušností vůči Bohu, rovněž je učitelkou spoluúčasti na díle vykoupění tím, co v odevzdanosti prožila pod

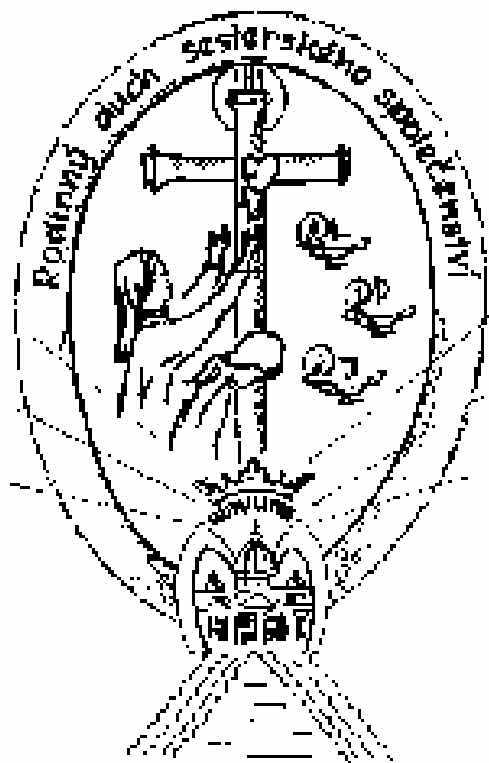
⁴⁰¹ Autorem výroku je sv. Tomáš Akvinský, Zdroj: webové stránky MSKB, URL: <http://www.boromejky.cz/24.htm> (staženo 1. května 2009)

⁴⁰² *Gaudium et Spes. Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě* (česky Radost a naděje), čl.1., URL: http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_const_19651207_gaudium-et-spes_cs.html (staženo 15. května 2009)

⁴⁰³ Rozhovor se S. M. Kristýnou Bednaříkovou SCB, 30. ledna 2009, archiv autorky.

křížem. Učí sestry být s trpícími a umírajícími, přičemž jim ukazuje soucit, který hledá účinnou pomoc na cestě k novému životu. Dalším vzorem je milánský arcibiskup sv. Karel Boromejský, který z lásky k Bohu miloval své bližní natolik, že v Miláně pomáhal ošetřovat nešťastníky nakažené morem, které dokonce ubytoval ve vlastním paláci.

Vnitřní způsob života sester boromejek můžeme představit za pomoci interpretace jejich symbolu⁴⁰⁴: na obraze dominuje Kristův kříž. Právě Kristův život a jeho láska, kterou nepřemůže ani smrt, je pro boromejky pramenem a smyslem života. Boromejka se svým životem snaží světu zprostředkovat tuto lásku, přijímá ji od Boha a předává ji dál – to vyjadřují postavy boromejek

pod křížem. V pozadí kříže se rýsuje hostie, Ježíšova stálá přítomnost v lidstvu. Právě odtud čerpá boromejka sílu, aby vytrvala. Potřebu spojení s Bohem vyjadřuje svislé rameno kříže, s hostií a krvácejícím Božím srdcem, zatímco vodorovné rameno mluví o její službě a práci, o její lásce k lidem. Lidé, s nimiž se boromejka setkává, by se měli cítit v její přítomnosti přijatí, milovaní, měli by zakusit svou hodnotu a pocítit úctu. To symbolizují tři rozsvícené kahany s počátečními písmeny

L – láska

P – pokora, tedy pravda, která přiznává druhému i sobě správnou hodnotu

J – jednoduchost, vedle které se nikdo necítí ponížený.

Obraz stojí na skále církve, již symbolizuje bazilika sv. Petra v Římě. Tento základ je chráněn znakem Mariiným. Odtud se rozbíhají paprsky do celého světa, vyprávějící o hřejivé lásce. Toto představuje ideál a současně i cestu k němu. Celý symbol je zářmován do nápisu charakterizujícím tuto Kongregaci: „*Rodinný duch sestřského společenství.*” První sestry se světily

⁴⁰⁴ Kongregace sester dominikánek žádný oficiální nemá. Sestry sice znaky používají, ale přebírají je ze znaku řádu (to patří k jejich privilegiím), těch je několik – například jednoduchý černý štít se stříbrnou špicí doplněný Dominikovou zlatou hvězdou a heslem VERITAS, nebo stříbrno-černý kříž ve tvaru lilie ve čtvrceném štítu aj. Rozhovor se S. M. Benedictou Hübnerovou OP, 12. května 2009, archiv autorky.

Svaté rodině a postavily se pod její zvláštní ochranu se snahou žít společenství mezi sebou jako ona. Boromejky říkají: „*Chtěly bychom, aby to platilo o nás i dnes.*“⁴⁰⁵

Logo Milosrdných sester sv. Karla Boromejského

Srdce je biologickým,
ba pralidským symbolem nitra člověka.
Všechno se vidí, slyší a prožívá srdcem,
i Boží láska, když je pro ni srdce otevřené.

Modrý kříž uprostřed srdce je symbolem Milosrdenství Boha,
který promyšleně hledá dobro padlého člověka.

Dva jazyky planoucího srdce,
rozníceného Boží Láskou,
symbolizují skutky duchovního a tělesného milosrdenství.⁴⁰⁶

⁴⁰⁵ *Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského*, URL: <http://www.boromejky.cz/13.htm> (25. březen 2008)

⁴⁰⁶ *Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského*, URL: <http://www.boromejky.cz/16.htm> (25. březen 2008)

VI. 2. Charisma a spiritualita sester dominikánek⁴⁰⁷

Řád bratří Kazatelů byl založen především "pro kázání a spásu duší". Má zprostředkovávat lidem pravdu o Bohu, odhalovat její krásu a probouzet lásku k ní. Dominikán se nechává fascinovat Boží pravdou, usilovně po ní pátrá a studuje, a v modlitbě se setkává s živým Bohem. Plody těchto dvou činností pak má zvěstovat druhým. Programem řádu je výrok sv. Tomáše Akvinského: "*contemplata aliis tradere*" neboli rozjímané předávat druhým.⁴⁰⁸ Specifickým prvkem dominikánské spirituality je studium, právě ono činí dominikána dominikánem, bez něj se dominikánský život vytrácí.

„Studium je samo o sobě úkonem naděje, protože tím dáváme najevo víru, že náš život má smysl. Naděje, která z nás dělá kazatele radostné zvěsti, není žádný jalový optimismus. Je to víra, že můžeme ve svém životě objevit smysl, který tam již je, jen ho objevit. Studium by mělo být čistou radostí, že věci mají smysl. Všechny vědní obory jsou v hledání Boha našimi spojenci. Studium neznamená učit se, jak být chytrí, nýbrž jak naslouchat. Toto pozoruhodné naslouchání je nakonec spojeno s modlitbou. Učení nás má vysvobodit z vlastních omezených zkušeností a předsudků, a otevírat nám široké prostory pravdy, kterou nikdo nemůže spoutat. Pravda je vzduch, pro nějž jsme byli stvořeni. Cíl našeho studia není jen předávat znalosti, ale znovu přivádět Krista na svět. Kvalita studia se nepozná podle toho, kolik poznatků získáme, nýbrž podle toho, zda nás tyto poznatky učinily plodnými. Studium nemůže být pouze cvičením mysli, jde o změnu lidského srdce.“⁴⁰⁹

Dominikáni nejsou pouze aktivní v apoštolátu a také nejsou pouze kontemplativním a mnišským řádem. Jsou obojím. Rozjímají v řádu, aby mohli něco plnohodnotného dávat, studují v řádu, aby mohli plnohodnotně hlásat. Základem toho všeho je vlastní modlitba,⁴¹⁰ společný život a samozřejmě Písmo.⁴¹¹ Ústředním bodem dominikánského života je tedy modlitba a liturgie vůbec. Modlitba v případě sester dominikánek není záležitostí soukromou, ale *veřejnou*. Kdokoli má chuť a zájem, může s nimi sdílet a prožívat jejich modlení. I to je nedílnou součástí jejich

⁴⁰⁷ Přímo ke spiritualitě sester dominikánek viz ŠVARCOVÁ, Magdalena Marie. *Spiritualita České kongregace sester dominikánek v proměně času. Analýza formační literatury 1950-1989*. Olomouc, 2000 (diplomová práce).

⁴⁰⁸ Sv. Dominik: *Dominikáni*. URL: <http://dominik.cz/dominikani.html> (30. března 2008).

⁴⁰⁹ RADCLIFFE, Timothy. *Pramen naděje*. URL: <http://dominikanky.cz/content/view/7/8/>

⁴¹⁰ „Já si myslím, že i hněv a zlost k modlitbě patří. Když je to ve mně a potřebuji to ze sebe dostat ven, tak proč ne? Věřím, že Hospodin je natolik solidní partner, aby chápal, proč v sobě ten hněv mám, a že jej i v té modlitbě dostávám ze sebe ven.“ Rozhovor se S.M. Benedictou Hübnarovou OP, 31. března 2009, archiv autorky.

⁴¹¹ Sv. Dominik: *Dominikáni*. URL: <http://dominik.cz/dominikani.html> (30. března 2008).

apoštolského života.⁴¹² Někdy se charisma řádu rovněž nazývá charismatem Slova: dominikán je bytost polarizovaná Slovem, Slovem studovaným, slaveným, žitým a zvěstovaným druhým.⁴¹³

Kromě výroku sv. Tomáše Akvinského mají dominikáni ještě další motta, jimiž je možné charakterizovat jejich poslání. Jako první uvádím *veritas* – pravda, které vychází z Písma, neboť dle něho je Bůh pramenem pravdy a sám v ní vede svůj lid.⁴¹⁴ Boží pravda se plně projevila v Ježíši Kristu, o jehož následování řeholní společenství (nejen dominikáni a dominikánky) usilují. „*Přesvědčení, že Bůh je náš počátek i náš konec, že vycházíme od něho a k němu se vracíme, že sám je pravda, která nás osvobodí, je základem každé dominikánské činnosti.*“⁴¹⁵

Poznání pravdy nám pomáhá prohlubovat lásku – neboť pakliže poznáme sami sebe, můžeme více milovat své bližní, a čím více poznáváme Boha, tím intenzivněji jej můžeme milovat. Pravda byla pro sv. Dominika zcela zásadní – kázáním o pravdě usiloval o spásu duší těch, kdo mu byli ochotní naslouchat a jako způsob askeze, která měla přispět k přesvědčivějšímu hlásání, ustanovil studium.⁴¹⁶

„Dominikánské studium se nepodobá biflování před zkouškami. Jeho prvním cílem není pokrok ve vědě nebo vznik sladké moudrosti a dovědět se něco nového. Dokonce i s metodami vědeckými a přesnými hledá vždy dominikán někoho. Přistupuje k pramenům vědění, jako zamilovaný čte dopis snoubence, a vkládá do toho své srdce se stejným zanícením jako svoji inteligenci. Hledání dominikána se podobá Mariinu postoji, jež dostává Boží zásah, poznává v něm hodnotu, v duši o

⁴¹² Rozhovor se S. M. Benedictou Hübnerovou OP, 31. března 2008, archiv autorky.

⁴¹³ GAGNON, Denis. *Dominikánská spiritualita*. URL: <http://dominik.cz/docs/spiritualita.html> (30. března 2008). *Jednoho dne promluvil Bůh velmi přesvědčivě a jeho řeč přijala rysy lidské bytosti, osoby z masa a kostí, se jménem, jako jsou ta, která máme my. "Slovo se stalo tělem a přebývalo mezi námi."* (Jan 1,14) *Slovo, které v Bohu existovalo odjakživa, stalo se lidskou bytostí, jedincem našeho druhu, který se nám přibližuje, je nám poznatelný a důvěrný.* (Jan 1,14) *"Tím, že nám dal svého Syna, Tak jak to učinil On, jenž jest posledním a definitivním Slovem, Bůh nám řekl vše, souhrnně a najednou a už nemá víc co říci."* (Jan od Kříže, Výstup na Karmel)

⁴¹⁴ "To hlavní v tvém slovu je pravda" (Ž 119, 160); "Ved' mě cestou své pravdy a vyučuj mě" (Ž 25, 5); "Hospodine, ukaž mi svou cestu, budu žít podle tvé pravdy" (Ž 86, 11). Sv. Tomáš Akvinský tvrdí, že pravda není pouze v Bohu, ale že On sám je pravda, je první nejvyšší pravdou (Summa theologiae, I.q 16.a5).

⁴¹⁵ Sv. Dominik: *Dominikánská motta*. URL: <http://www.dominik.cz/motta.html> (30. března 2008)

⁴¹⁶ Sv. Tomáš Akvinský, pevně věřil, že pravda nejenže existuje, ale že ji můžeme nalézt kdekoli. Bral všechny námitky vážně, starostlivě rozlišoval, zda se jedná o pravdu nebo o omyl. To je také dnes základem moderní teologie, která používá formu dialogu, protože hledání pravdy je společnou cestou k odhalení. Záměrem dominikána nesmí být zničení svého oponenta, ale hledání a vytváření dialogu na stejných základech pravdy. Naše snaha o pravdu nezbytně znamená, že ji máme vysvětlovat a bránit tak, že se staneme apologety pravdy. Papež Honorius III., který oficiálně potvrdil dominikánský řád, řekl sv. Dominikovi: *"Jsme přesvědčeni, že bratři tvého Řádu budou mistry víry a pravého světla světa"*. Sv. Dominik: *Dominikánská motta*. URL: <http://www.dominik.cz/motta.html> (30. března 2008)

*něm medituje, obrací jej, znovu neustále vrací až k plnému poznání. Studium je tak kontemplativním aktem.*⁴¹⁷

Druhým často používaným mottem je *laudare, benedicere, praedicare* - chválit, dobrořečit, kázat. Toto motto pochází z mešní preface k Panně Marii.⁴¹⁸ Fráze se velmi rychle ujala mezi dominikány pro svou výstižnost. *Laudare* zde znamená chválit modlitbu božského officia, *benedicere* nabádá žehnat každému, s kým se setkáme v rozhovoru a *praedicare* ukládá hlásat mezi lidmi a klérem. Předmětem chvály, žehnání a hlásání je Bůh Otec ve vtělení svého jediného Syna a v síle Ducha svatého. Dominikánská spiritualita je tudíž trinitární a inkarnační. Jediný, pravý a živý Bůh je dominikány hlásán jako trojjediný: Otec, Syn a Duch svatý. Toto tajemství Nejsvětější Trojice je známo pouze křesťanům, protože bylo zjeveno Synem - Slovem, které se stalo tělem, Ježíšem Kristem. Bůh se sám stal jedním z nás, vykoupil celé stvoření a posvětil nás, když z nás udělal Boží děti skrze dary Ducha svatého. Díky tomu víme, že všechno, co Bůh činí, je dobré, a že hmota není zlo. To je poselství vtělení: Bůh nepohrdl tělesností, ale přijal lidskou přirozenost. Ježíš Kristus je tedy pravým Bohem a zároveň pravým člověkem. Tento Bůh se narodil z Marie, žil mezi lidmi, trpěl s nimi a pro ně, zemřel pro ně (potažmo pro nás všechny) na kříži, aby vstal později opět z mrtvých. V tomto kontextu je možné pochopit velkou úctu dominikánů k Panně Marii, Matce Boží, neboť právě ona je zárukou skutečnosti vtělení, díky ní se stal Bůh jedním z nás.⁴¹⁹

Kromě tří výše uvedených hesel má řád dominikánů ještě další motta, jimiž se řídí, nejsou však citována tak často.⁴²⁰

⁴¹⁷ GAGNON, Denis. *Dominikánská spiritualita*. URL: <http://dominik.cz/docs/spiritualita.html> (30. března 2008).

⁴¹⁸ Kardinál biskup z Porto (papežský legát a cisterciácký mnich) byl vyslán k dominikánům do Boloně, aby se přesvědčil o povaze právě nově založeného Řádu. Otevřel na oltáři misál a když uviděl slova na začátku preface, všechny jeho pochybnosti byly rozptýleny. V preface čteme: "*Vere dignum et iustum est, aequum et salutáre, nos tibi semper et ubique grátias ágere: Dómine, sancte Pater, omnipotens aetérne Deus: Et te in beátae Maríae semper Vírginis collaudáre, benedicere et praedicáre. Quae et Unigénitum tuum Sancti Spíritus obumbratióne concépit, et, virginitátis glória permanénte, lumen aetérnum mundo effúdit, Iesum Christum Dóminum nostrum.*" *Sv. Dominik: Dominikánská motta*. URL: <http://www.dominik.cz/motta.html> (30. března 2008)

⁴¹⁹ Maria byla vždy velmi blízko přítomna v životě a službě Ježíšově: v jeho dětství (Mt 2, 11), na počátku jeho působení (Jan 2, 1-11), při jeho smrti (Jan 19, 25) a na počátku Církve (Sk 1, 14). *Sv. Dominik: Dominikánská motta*. URL: <http://www.dominik.cz/motta.html> (30. března 2008)

⁴²⁰ 1. CUM DEO VEL DEO TANTUM LOQUENDO - Vždy mluve s Bohem nebo o Bohu: sv. Dominik často naléhal na své bratry, aby se pevně drželi tohoto pravidla. Je to výborné shrnutí dominikánské spirituality a zahrnuje stejnou ideu jako "contemplata aliis tradere". Je shrnutím aktivního a kontemplativního života. 2. VERBO ET

VI. 3. Řeholní sliby

Dominikánky skládají tři řeholní sliby – poslušnosti, chudoby a čistoty. Typickým vnějším znamením těchto slibů je řádový oděv (hábit).⁴²¹ První ze slibů je vztažen k Bohu, řeholi, stanovám a představeným. V křesťanské tradici má poslušnost přímou souvislost s křížem – s poslušností jde totiž ruku v ruce námaha, neustálý zápas o překonání sobectví lidského srdce, které chce být středem světa. Tento egoismus je naprostým opakem společenství. „*Poslušnost neznamená jen přizpůsobit se řadě pravidel, ale dát lásku za lásku, sloužit společenství. To je něco mnohem většího a náročnějšího, než dosáhnout dokonalosti v plnění zákona.*“⁴²²

Slib čistoty znamená dobrovolné přijetí zdrženlivosti těla pro Boha, pro jeho království. Církev vždy nahlížela na Bohu zasvěcenou čistotu jako na charisma, dar Ducha svatého, důkaz naprosté lásky a odevzdanosti Ježíši Kristu. V neposlední řadě měl/má tento slib i svou praktickou rovinu –

EXEMPLO - Slovem a příkladem: tato slova byla často užívána ranými dominikány jako "bojový pokřik". Vypovídá o našem záměru být členy Řádu kazatelů, protože naše hlásání nespočívá pouze na tom, co říkáme, ale také na tom, co děláme. Lidé budou vzdávat slávu Bohu, když uslyší radostnou zvěst a uvidí vaše dobré skutky (Mt 5, 16). 3. SUI SEQUENTES VESTIGIA SALVATORIS - Jít ve šlépějích svého Spasitele: toto bylo často vyslovovaným heslem sv. Dominika. Zahrnuje jeho záměr v přijetí nové formy náboženského života. Život dominikána znamená spodobnit se s Kristem, být kazatelem na cestě. Všechny naše sliby poslušnosti, čistoty a chudoby jsou kvůli tomu, aby nás učinily svobodnými k následování způsobu života, jaký vedl na této zemi náš Pán Ježíš Kristus. Být dominikánem znamená být chudým hlasatelem jako náš Pán a Mistr. *Sv. Dominik: Dominikánská motta.* URL: <http://www.dominik.cz/motta.html> (30. března 2008)

⁴²¹ Řeholní roucho neboli hábit tvoří následující části: bílá říza, jež sestřím připomíná povinnost uchovat si křestní nevinnost. Je přepásána koženým opaskem nabádajícím k bdělosti a kázni. Znamením zvláštní ochrany, kterou sv. Dominikovi a jeho následovníkům slíbila Panna Maria, je škapulíř (pruh látky splývající vpředu a vzadu z ramen). S Pannou Marií sestry spojuje také růženec zavěšený na opasku kdykoli "po ruce" k modlitbě (patnácti desátkový růženec – mají jej pouze dominikáni, tvoří jej vždy deset kuliček, poté je proluka, jedna kulička, opět proluka a zase deset kuliček. Kuličky znamenají druh modlitby.) Řeholní závoj (pro novicky bílý a pro sestry se sliby černý) je znamením zasvěcení, zřeknutí se světa a zasnoubení se Kristu. Oděv doplňuje obvykle černá kápa (plášť), jež sestry učí, že čistota duše se uchová jen pokorou a vnitřní odloučeností od světa. Druhý vatikánský koncil II. VK změnil i vzhled hábitu: dříve se nosily závoje i s náčelníky a škrobenými, poměrně velkými límci (což bylo třeba při práci ve šroubárně velice nepraktické). Po koncilu si samy řády mohly navrhnout, jak bude nový hábit vypadat, papež pouze trval na tom, aby byly hygienické. V důsledku toho se například upustilo od velikých, po stranách vzhůru stočených špičatých čepců sester františkánek, jiné řády dnes mají spíše kostýmky než hábity, ale dominikánky se rozhodly, že zůstanou u hábitů. Upravil se závoj a límec a také se více začala nosit bílá, než černá barva. Ačkoli by si mohli mnozí lidé myslet, že sestry hábity neodkládají ani na noc, opak je pravdou – pro pohodlný spánek je řeholní oděv nahrazen pyžamem či noční košilí (ovšem například v době baroka hábity skutečně měly i na spaní, bratři ze severních zemí je dokonce podšívali kožšinami, aby jim nebyla zima). Rozhovor se S. M. Benedictou Hübnerovou OP, 3. dubna 2008, archiv autorky. U dominikánek a boromejek je rozdíl v barvách – dominikánky nosí běžně hábit bílý s černým závojem (sestry, které ještě nemají sliby, nosí závoj bílý), na práci mají černý či tmavě šedý, zatímco pro boromejky je typický černý hábit (považují jej za sváteční) a černý závoj – bílý hábit a bílý závoj nosívají jako pracovní (mladé sestry nosívají v létě světle šedý hábit).

⁴²² Internetový portál Česká kongregace sester dominikánek, URL: <http://dominikanky.cz/content/view/6/7/> (staženo 11. dubna 2009)

sestry nejsou pohlceny rodinnými povinnostmi a starostmi, díky čemuž se mohou lépe věnovat svému poslání a poslání církve. Mnoho lidí přesto nechápe, jak mohou sestry po celý život zachovávat čistotu, vnímají to jako nenormální a násilné potlačování lidské přirozenosti a pudů. Na to Benedicta reaguje:

„Ale já nic nepotlačuji. Není pravda, že bych netoužila po někom druhém, s kým bych tvořila jedno tělo a jednu duši. Ne, všechny po tom toužíme a někdy docela dost silně. Ale pak je tu ta duchovní stránka, která je pro nás důležitá. Víte, kdybych měla partnera a žila s ním, byla bych šťastná, jistě, protože láska člověka naplňuje a poskytuje mu mnoho milosti, ale část mne by byla nenaplněná. A ta část je natolik důležitá, že jsem teď tady, a že jsem se rozhodla uctívat hodnotu panenství. Láska je otázkou vůle. A já mám vůli dostat slibu, který jsem složila. A za to mi je odměnou ta duchovní rovina. Chápete? Někdy je to těžké, ale nám se dostává naplnění v duchovní rovině, a to je to, co si uvědomím vždy, když se klaníme eucharistii. To, že jakýkoli jiný způsob života by mne nemohl uspokojit a vnitřně naplnit tak, jako ten, který žiji tady. Hezky to říká jeden kněz, Polák: 'je nebezpečné slyšet tlouci druhé srdce - což samozřejmě můžete jen tehdy, pokud někomu na té hrudi opravdu ležíte - protože pak by člověk mohl zapomenout na srdce, Velké srdce, které bije pro něj. A jakmile by zapomněl na něj, tak už by pak nemiloval nic.'“⁴²³

Jeptišky nechtějí dodržováním slibu čistoty vyjadřovat, že manželství nebo partnerství jsou něco špatného, říkají jen, že vedle toho existují i jiné hodnoty, pro něž ovšem není stvořen každý (vždyť i proto jich je tak málo). Nechtějí být vnímány jako opak hodnot manželství a vztahů, neboť samy sebe považují za součást pestrobarevné mozaiky lidských vztahů, s níž dohromady tvoří celistvý obraz.

„To, že jsem jeptiška, neznamena, že nepotřebuji muže, že bych k nim měla negativní vztah, to vůbec ne. Ostatně, s takovým důvodem ani nemá cenu do kláštera vstupovat, to byste tam nevydržela. Nemůžete přijít s tím že nenávidíte chlapy a chcete od nich mít pokoj. ... Motivace pro vstup musí být pozitivní, ne negativní, jinak by to odhodlání nebylo trvalé. Ale máte pravdu, spousta lidí to nechápe. Jednou se mne ptala jedna paní, kde mám schovaného toho milence. Jakého milence, zeptala jsem se. A ona – vy snad nemáte milence? A jak to můžete vydržet? Tak jsem jí řekla, že v klášteře by se špatně schovával, a nevím, jestli mi uvěřila, že opravdu žádného nemám.“⁴²⁴

Slibem chudoby se sestry zavazují k nevlastnění ničeho, kromě Boha. Chudoba „je duchovní dobro, které člověku pomáhá osvobodit se od touhy hromadit materiální vlastnictví a nebýt na něm závislý. Křesťanská chudoba není bída, ale znamená prostý život bez zbytečností a také ochotu

⁴²³ Rozhovor se S. M. Benedictou Hübnerovou OP, 1. dubna 2008, archiv autorky.

⁴²⁴ Rozhovor se S. M. Benedictou Hübnerovou OP, 1. dubna 2008, archiv autorky.

*zodpovědně a velkoryse se dělit o dobro s těmi, kdo je potřebují.*⁴²⁵ Cílem řeholní chudoby je společenství lásky, které vychází z nesobeckého sdílení všeho s ostatními. Společné užívání majetku učí sestry nesobeckosti, která je učiní svobodnými. Slib chudoby je zavazující jak pro jednotlivce, tak pro celé společenství. Sestry nedisponují svým vlastním platem, nemají žádné kapesné a nemohou si ani ponechat peníze, které si vydělají něčím jiným, než svou prací. Co se týče věcí, jež jim někdo daruje, musí je ukázat převorce, a ta rozhodne, zda jim věc ponechá, či zda ji poskytne někomu, kdo ji zrovna potřebuje více. Pakliže sestry něco potřebují, musí se obrátit na převorku, která buď povolí či zakáže koupit onu věc.

*„Spousta lidí si neumí představit, že by pokaždé, když něco chtějí, měli za někým jít a poprosit. Ale mně to přijde hezké, naplňujete tím vlastně ten slib a zároveň získáváte svobodu, přinutí vás to nelpět zbytečně na věcech, které vlastně nejsou až tak důležité. Někdy je samozřejmě trochu nepříjemné, když jdete a říkáte si, já, to bych si ráda koupila, nebo tohle ... ale to materiální bohatství opravdu není to nejdůležitější. A přijít a poprosit, když něco potřebujete, vás zároveň učí pokoře – jednak je jí zapotřebí k tomu, abyste poprosila, a jednak je jí zapotřebí pro to, abyste onu věc přijala. Zároveň nás to nutí šetřit, neplýtvat věcmi, nevyhazovat je jen proto, že nejsou zrovna moderní, když mohou ještě sloužit.“*⁴²⁶

Boromejky skládají ještě čtvrtý slib, milosrdenství. Milosrdenstvím podle Bible rozumíme skutky křesťanské lásky k bližnímu, jimiž křesťan naplňuje Ježíšovo přikázání: „*Budte milosrdní, jako je milosrdný váš nebeský Otec*“ (Lk 6, 36). Milosrdenost je vedle spravedlnosti jednou z Božích vlastností, o nichž nás Bible zpravuje.⁴²⁷ Boromejky se ve slibu milosrdenství zavazují žít, pracovat a obětovat se až do smrti ve službě chudým, nemocným a všem potřebným. Nezahrnují jen skutky milosrdenství tělesného, nýbrž i duchovního. Nasytit hladovějícího či ošetřit nemocného je stejně důležité jako poskytnout pomoc a radu nerozhodným, utěšit nešťastné či napomínat hříšné, a přitom se stále modlit k Bohu za živé i zesnulé. Milosrdenství tedy není pouze služba ubohému tělu, znamená rovněž pro druhého naději, že nebude opuštěn pro své chyby. S milosrdenstvím souvisí i schopnost odpouštět, což se musí lidé neustále učit, stejně jako se musí učit odpuštění přijímat. Na bližního je potřeba hledět jako na lidskou bytost, třebaže je již sešlá

⁴²⁵ Internetový portál Česká kongregace sester dominikánek, URL: <http://dominikanky.cz/content/view/6/7/> (staženo 11. dubna 2009)

⁴²⁶ Rozhovor se S. M. Benedictou Hübnerovou OP, 1. dubna 2008, archiv autorky.

⁴²⁷ Nu 14, 18; Neh 1, 5; Ž 103, 8 a Ex 9, 27; Ž 119, 137; Sir 35, 12 aj.

věkem, nemohoucí či špatně naložená, nikoli jako na cizí kus těla, který je na obtíž. Ten, kdo zakouší milosrdenství, se nesmí cítit ponížený, ale obdarovaný.⁴²⁸

⁴²⁸ Rozhovor se S. M. Bonfilii Čížkovou SCB, 27. ledna 2009, archiv autorky.

VII.

ŽIVOT V KONGREGACI

VII. 1. Kongregace MSKB

Život sester v kongregaci určují konstituce neboli soubor pravidel. Nalezneme v nich (kromě jednotlivých článků) také duchovní připomínky, tzv. směrnice (rovněž se používá pojem stanovy). Konstituce vycházejí z Písma a jejich hlavním smyslem je dohlížet, aby byl život každé sestry, jenž má být životem modlitby, oběti a milosrdné služby, prodchnut duchem Kristovým. Konstituce také zdůrazňují společenství vzájemné lásky, jednoty a harmonické rodinné atmosféry, spolupráce a odpovědnosti za celek. Nynější konstituce jsou ovlivněny duchem II. vatikánského koncilu. Obecně mají augustinsko – saleský charakter. Augustinský duch konstituce klade důraz na primát milosti a lásky, a duch sv. Františka Saleského přináší asketickou mírnost, vysoké mravní požadavky, propojení kontemplativního života s činným, a vnímavý postoj k době a prostředí, v němž sestry působí.⁴²⁹

Konstituce se snaží jít s dobou, chtějí být stále aktuální, aby odpovídaly měnícím se potřebám doby, společenství i církve. Úpravy konstitucí po II. vatikánském koncilu byly projednávány sedmou generální kapitulou sester, která proběhla v letech 1970-1972. Ve spolupráci se všemi členkami kongregace byly vypracovány prozatímní texty. Po různých následných úpravách byly konstituce schváleny VIII. generální kapitulou v roce 1976. Poté byly texty převezeny do Říma matkou Vojtěchou Hasmandovou a konečně 12. března 1980 schváleny dekretem Kongregace pro řeholní a sekulární instituty.⁴³⁰ Nejnovější konstituce boromejek byly schváleny v roce 2000.

⁴²⁹ HRUDNÍKOVÁ, Mirjam. *Řeholní život v českých zemích, řeholní řády a kongregace, sekulární instituty a společnosti apoštolského života v České republice*. Kostelní Vydří, 1997, s. 182.

⁴³⁰ MELKUSOVÁ, Terezie Irena. *Nástin osobnosti Matky Vojtěchy Hasmandové a jejího díla pokoncilní obnovy v boromejském společenství*. České Budějovice, 1999, s. 26 (diplomová práce).

Kongregace je centrálně řízena generální představenou, která spolu se svou radou sídlí v Praze v mateřském domě na Šporkově ulici 12. Je jednou z větví již zmiňované Federace milosrdných sester sv. Karla Boromejského s centrem ve francouzském Nancy, kterou kromě České republiky tvoří dalších šest generalátů (Francie, dva generaláty v Německu, dva v Polsku, jeden v Rakousku).⁴³¹

VII. 2. Kongregace sester dominikánek

Kongregace sester dominikánek je kongregací papežskou, což znamená, že nepodléhá ani diecéznímu biskupovi, ani bratřím, jako třeba dominikánky – mnišky, ale přímo Svatému otci.⁴³² V čele kongregace stojí generální představená, která je volena na čtyři roky (může být ovšem řádně zvolena znovu),⁴³³ poté se opět stává řádovou sestrou, která může být poslána kamkoli, kde jí bude zrovna zapotřebí.⁴³⁴ Právě proto je pro dominikány tolik důležitá modlitba – řehole neumožňuje budovat kariéru a ani neposkytuje záruky setrvání na jednom místě, členové tak skutečně nevlastní nic než Boha, který je neviditelný.⁴³⁵

Generální představená má k dispozici poradní orgán, pětičlennou⁴³⁶ generální radu. Společně rozhodují o všech věcech týkajících se celé kongregace. Každé čtyři roky se koná generální kapitula, která je nejvyšší autoritou a představuje celou společnost, je vyjádřením její jednoty v lásce. Generální kapitula volí generální představenou a její radu pro další období,

⁴³¹ Vznik Federace milosrdných sester sv. Karla Boromejského je taktéž reakcí na II. vatikánský koncil, který ve svých dokumentech vyzývá nechtě „Svéprávné kláštery a společnosti ať podle možností a se schválením Svatého stolce vytvoří mezi sebou federace, jestliže náleží nějakým způsobem k téže řeholní rodině“ – viz tamtéž, s. 21.

⁴³² Ačkoli nařízení nemusí vydávat on, ale sekretariát pro řeholníky.

⁴³³ Jako současná generální představená, S. Miriam Hřebacková OP, ta byla na 17. generální kapitule dne 7. července 2008 v Bojkovicích zvolena na své druhé období. Zdroj: Česká kongregace sester dominikánek, URL: <http://dominikanky.cz/content/blogcategory/8/17/> (staženo 1. května 2009)

⁴³⁴ Mnišky mají svoji představenou, převorku, a nad ní je provinciál. Každý klášter mnišek je jakoby samostatný, ale podléhá převorovi dominikánů, provinciálovi. Provincie nejsou státní záležitostí, mohou přesahovat i přes hranice. Rozhovor se S. M. Benedictou Hübnerovou OP, 2. dubna 2008, archiv autorky.

⁴³⁵ Jak říká Prof. PhDr. Tomáš Halík Th.D.: „*Víru potřebujeme tam, kde už nevidíme, protože pro to, co vidíme, není víry zapotřebí.*“ Rozhovor se S. M. Benedictou Hübnerovou OP, 31. března 2008, archiv autorky.

⁴³⁶ Počet členů rady je odstupňovaný podle toho, kolik jich žije – i sestry venku, na misiích, jsou počítány. Rozhovor se S. M. Benedictou Hübnerovou OP, 2. dubna 2008, archiv autorky.

rovněž jí přísluší chránit duchovní dědictví společnosti, jež se snaží obnovovat a aktualizovat v souladu s dobou. Jinými slovy, na kapitule se rozhoduje o stanovách.⁴³⁷ Kromě volebních kapitul se konají i nevolební, které se schází jen za výjimečných okolností, například při napadení státními orgány či úmrtí matky představené. V takovém případě její povinnosti přebírá generální vikářka, ta však tento post může zastávat pouze 6 měsíců, takže poté je nutné uspořádat novou volbu. Vikářka je zástupkyní generální představené a zároveň nejvýraznější osobností rady, ke všem úkolům ale musí být zmocněna buď generální představenou nebo kapitulou. Nástup do této funkce je omezen věkem (kanonickým i fyzickým). Rovněž řídí kongregaci v období, než je zvolena nová generální představená, a řídí jednání kapituly, pokud už generální skončil mandát.⁴³⁸

Generální představená má do jisté míry i možnost autonomního jednání, například v otázce přijímání nových členek. Ačkoli si vyslechne názor rady, rozhodnutí činí sama, a již se stalo, že šla proti doporučení rady. Rovněž má na starosti závažné věci týkající se společenství, může změnit formu přijímání dorostu, rozhoduje o prioritách kongregace, zda se založí či zruší nějaký dům či konvent, zda sestry budou či nebudou působit v určité lokalitě atd.⁴³⁹ Také jedná samostatně při zastupování před úřady apod.. V ekonomických záležitostech jedná samostatně do limitů stanovených dle kodexu církevního práva a doporučení generální kapituly, při překročení těchto limitů je nutný souhlas generální rady, resp. Apoštolského stolce.⁴⁴⁰

Základní jednotkou je dům – ten čítá maximálně sedm sester, v jejichž čele stojí určená zodpovědná sestra. Pakliže spolu žije více než sedm osob, hovoříme o konventu, který je řízen převorkou. Kongregace, jež jsou členěny na provincie, mají ještě jeden stupeň – provinční představenou. Hlavou celé kongregace je však generální představená. U sester dominikánek

⁴³⁷ Naposledy se stanovy měnily cca před třemi a půl lety. Rozhovor se S. M. Benedictou Hübnerovou OP, 2. dubna 2008, archiv autorky.

⁴³⁸ Rozhovor se S. M. Benedictou Hübnerovou OP, 2. dubna 2008 a 12. května 2009, archiv autorky.

⁴³⁹ Takto vznikla například samostatná česká provincie v roce 1941 (ačkoli oficiálně byla Slovenská kongregace sester dominikánek zřízena až 11. srpna 1943), kdy bylo obtížné udržet kontakty se sestrami na Slovensku tak, aby nedošlo k mystifikaci či pokřivení informací (díky fungující cenzuře). Nešlo tedy o vznik v důsledku národnostních sporů, ačkoli u některých členek se projevil nacionalistický duch, důvod byl ryze praktický – kongregaci již nebylo možné řídit jako celek. Rozhovor se S. M. Benedictou Hübnerovou OP, 2. dubna 2008, archiv autorky; ŽÁKOVÁ, J. – PÁLKOVÁ, B. *Druhé padesátiletí...* s. 16.

⁴⁴⁰ Rozhovor se S. M. Benedictou Hübnerovou OP, 12. května 2009, archiv autorky.

v Bojkovicích se setkaly pod jednou střechou jak převorka konventu (SM. Terezie Dvořáková), tak i generální představená (S. Miriam Hřebačková).

VII. 3. Formace

U dominikánek se při rozhodování o přijetí nové členky dodržuje starý zvyk: kdo souhlasí s přijetím dívky, hlasuje bílou kuličkou, kdo nesouhlasí, černou kuličkou. Ani jednou se nestalo, že by všechny byly buď bílé anebo černé, a jen jednou se přihodilo, že bylo dívce doporučeno, aby raději do řádu nevstupovala, neboť její důvody mohly být jiné, než ty, pro něž zpravidla vstupují ostatní sestry – a nemusely by tak být trvalé.⁴⁴¹

Při vstupu do řádu prochází zájemkyně několika stupni, které se mohou v různých řeholních společenstvích lišit. U sester dominikánek se první stupeň nazývá **postulát**, v něm dívka vysloví svůj zájem a ačkoli dochází do kláštera na občasně návštěvy, žije ještě doma. V postulátu má zájemkyně blíže rozpoznat, zda je řeholní život tou cestou, k níž ji Bůh volá. Postulát probíhá v komunitě sester pod vedením magistry, která postulanku (či postulantky) doprovází. Zpravidla trvá ½ -1 rok.⁴⁴²

U sester boromejek se namísto toho setkáváme s obdobím **kandidatury**, které je dále členěno na fázi *aspirantury*, *kandidatury* a *postulátu*. Smyslem je připravit zájemkyni na noviciát, zjistit, zda je dotyčná schopna soužití v komunitě, jaký je stupeň její lidské a křesťanské zralosti, zda je citově vyrovnaná a schopná tolerance. Podmínkami pro přijetí jsou dobrovolnost volby povolání, příslušnost k římskokatolické církvi a přijetí svátosti biřmování, svobodný stav a příslušný věk, zpravidla mezi 18 a 35 lety (může být učiněna výjimka, ovšem v tomto rozmezí je formace nejvhodnější). Mohou být přijaty i konvertitky, u boromejek platí, že od konverze musí uběhnout alespoň tři roky.⁴⁴³

⁴⁴¹ Rozhovor se S. M. Benedictou Hübnerovou OP, 31. března 2008, archiv autorky.

⁴⁴² Rozhovor se S. M. Benedictou Hübnerovou OP, 31. března 2008, archiv autorky.

⁴⁴³ KMSKB, URL: <http://www.boromejky.cz/17.htm> (staženo 24. dubna 2008)

Poté přichází fáze **noviciátu**, která trvá rok, může být však i prodloužena (v KMSKB trvá 2 roky). Zájemkyně musí plnit podmínky potřebné k tomu, aby byla přijata do noviciátu, poté je její žádosti buď vyhověno, nebo nikoli.⁴⁴⁴ Vždy je vhodnější, když není v noviciátu jen jedna žadatelka, z tohoto důvodu se zpravidla určuje společný termín pro více zájemkyň. Novicky postupně přijímají vědomí pravých hodnot řeholního života a hodnot, které jsou specifické pro danou řeholní rodinu. Poznávají a začínají praktikovat evangelijní rady chudoby, čistoty a poslušnosti (boromejky ještě milosrdenství). Základním postojem novicky je zvnitřňování života s Pánem a s příslušnou rodinou, které vede k ztotožnění se s nimi a rozhodnutí se pro tento způsob života.⁴⁴⁵ Novicky skládají (do)časné sliby (zpravidla na jeden rok).

Přijetí do noviciátu je provázeno tzv. obláčkou – rituálem, během něhož je dívka poprvé oděna do řeholního roucha. Dříve bývala obláčka veřejná, mohli se jí účastnit členové rodiny, příbuzní i dobří známí. Rovněž bývalo zvykem oblékat dívky do svatebních šatů, jednoduchého průhledného závoje a malého věnečku z kytíček, neboť bylo na obřad nahlíženo jako na obdobu manželského slibu.⁴⁴⁶ V současnosti je obláčka neveřejná, maximálně se jí mohou zúčastnit nejbližší příbuzní, je však především záležitostí komunity, nové rodiny. Také oblečení se změnilo - většina dívek volí černou sukni a bílou halenku, ozdobenou svazečkem myrty (ten mají i při slibech). Během obřadu je dívce slavnostně předáno řeholní roucho, poté je sestrami polibkem na tvář přivítána do nové rodiny.⁴⁴⁷

⁴⁴⁴ Roli hraje hned několik kritérií – zda má křestní list, zda proběhlo biřmování, zda je katolička, samozřejmě nesmí mít závazky – například děti: fyzické panenství není tak důležité, jde spíše o stav mysli; v dnešní době má svůj význam i posudek psychologa, vypovídající o tom, jak je dívka zralá, jestli je schopná žít v komunitě atd., rovněž tak i posudek od lékaře: v případech těžkých psychických nemocí není přijetí možné, takový člověk by život ve společenství nezvládal. Rozhovor se S. M. Benedictou Hübnerovou OP, 31. března 2008, archiv autorky.

⁴⁴⁵ Rozhovor se S. M. Benedictou Hübnerovou OP, 2. dubna 2008; internetový portál Česká kongregace sester dominikánek, URL: <http://dominikanky.cz/content/view/137/73/> (staženo 12. února 2009)

⁴⁴⁶ U boromejek je obláčka jednoduchá, tzn. dívky mají civilní oblečení, dostávají věneček a pak se odchází převléknout do nového hábitu. Z obřadu nejsou pořizovány fotografie (u dominikánek ano). Rozhovor se S. M. Gaudencií Parmovou SCB, 26. ledna 2009, archiv autorky.

⁴⁴⁷ Průběh obláčky je následující: sestry přijdou v průvodu, jedna z nich vyhlašuje, kdo přichází, a ptá se, zda někdo ví o něčem, co by mohlo vadit přijetí dotyčné. Obláčka je obřad slova – jakoby první půlka mše, kdy mluví kněz, následuje jednoduchá venie (existuje ještě křížová), při níž dívky leží tváří k zemi s pažemi pod hlavou. Jde o jakousi prosbu o slitování Boží, o přijetí a o to, aby si člověk uvědomil, zda to přijetí je správné. Následuje otázka: „Co žádáte?“ Na niž se odpovídá „Milosrdenství Boží a vaše.“ Po pokorné prosbě o připojení k ostatním začíná společná modlitba k duchu Svatému, načež ležící povstanou a přijímají jednotlivé části oděvu. Ke každé části se kněz vyjadřuje, proč ji mají nosit a co pro ně má znamenat. Pak se oblékají (když jsou vlasy dlouhé, stírhají se), s tím jim pomáhají sestry. Teprve po oblečení dostávají sestry nová jména – generální představená potvrzuje formulí, že jsou přijaty, s čímž přijímají nové jméno, většina sester vyjádří přání, které je buď akceptováno, nebo ne. Další částí obřadu je

Juniorát⁴⁴⁸ je období formace po (do)časných slibech, v němž juniorka čerpá z předchozích etap a pokračuje ve svém lidském a duchovním růstu, přičemž se postupně začleňuje do dané rodiny. Probíhá odpovídající intelektuální, teologická a duchovní (a u dominikánek ještě apoštolská) formace, aby se sestra mohla zapojit plněji do poslání kongregace. Období juniorátu neboli přípravy k doživotní profesi trvá 4 roky, může však být prodlouženo. U boromejek je obvyklá doba 3 – 6 let. Platí ovšem, že celá formace by neměla trvat déle než 9 let, aby řád nesetrvával v napětí (a ostatně ani sama zájemkyně). Tato cesta zrání je završena slavnými (věčnými) sliby,⁴⁴⁹ na něž se sestra připravuje tzv. probací – půlročním obdobím, během něhož se věnuje zejména modlitbě a studiu řeholního života. Po věčných slibech hovoříme o profeskách, nicméně vývoj a duchovní růst pokračuje i nadále.⁴⁵⁰ Když juniorka žádá o věčné sliby, musí k tomu kromě generální vyjádřit svůj názor ještě magistra, jež se starala o dívčino duchovní vedení, poté se ještě vyslovuje komunita.⁴⁵¹

Doživotní profese je v osobním životě a historii každé sestry výjimečným okamžikem. Zahajuje rozhodující cestu ke Kristově plnosti, se závazkem prohlubovat tento proces růstu započatý v předešlých etapách formace. Na cestě stálého obrácení a vnímavosti pro působení Ducha svaatého, přítomného v dějinných událostech, reaguje na výzvy církve a potřeby bratří a sester.⁴⁵²

přijetí od sester – liturgická forma objetí a polibku, pak následuje slavnost (agapé). Rozhovor se S. M. Benedictou Hübnerovou OP, 3. dubna 2008, archiv autorky; Rozhovor se S. M. Bohdankou Knotkovou OP, 3. dubna 2008, archiv autorky.

⁴⁴⁸ Ačkoli „juniorka“ představuje již pevnější označení, stále jde o začáteční formaci, v níž nemají zájemkyně všechna práva ani povinnosti. Mají třeba omezené dovození, do vlastní rodiny se smí podívat až po dvou letech od vstupu do noviciátu. Mladé sestry si mají díky tomuto opatření uvědomit, že patří hlavně do kláštera. Rozhovor se S. M. Benedictou Hübnerovou OP, 2. dubna 2008, archiv autorky.

⁴⁴⁹ Na rozdíl od obláčky jsou jak časné, tak věčné sliby veřejné. Zejména u slibů věčných je žádoucí, aby bylo přítomno co nejvíce lidí, informace o nich se šíří s předstihem a posílají se pozvánky. Benedikta skládala slavné sliby v Praze u sv. Jiljí po 7 letech formace. Sliby rovněž začínají liturgickým obřadem, jsou součástí mše svaté (zatímco obláčka nikoli). Po ní vloží slibující sestra své ruce do rukou generální představené a odřikává formuli (pro jistotu je poblíž nápověda s papírem, kdyby v nervozitě došlo k výpadku textu), formule se na oltáři podepíše (je zvyk v dominikánském řádu, že ji člověk dostane i do hrobu, pod kápu na srdce). Tehdy také dostávají kříž na krk (většinou jej nosí pod hábitem, pouze v den slibů jej nosí na hábitem). Před slibem formule se vzývají svatí (venie) - nejen Duch svatý, ale všichni světci, odřikávají se litanie, které jsou složeny pro tu konkrétní slibující. Obřad bývá dlouhý (ten Benediktin trval 3 hodiny), je zakončen objetím a následuje hostina (agapé). Sliby se minimálně jednou ročně obnovují, v těžkých obdobích to dotyčného vnitřně posílí. Rozhovor se S. M. Benedictou Hübnerovou OP, 3. dubna 2008, archiv autorky.

⁴⁵⁰ Rozlišuje se profeska v juniorátu (tzn. po dočasných slibech), není plně integrovaná a profeska po věčných slibech.

⁴⁵¹ Rozhovor se S. M. Kristýnou Bednaříkovou SCB, 30. ledna 2009, archiv autorky.

⁴⁵² Internetový portál Česká kongregace sester dominikánek, URL: <http://dominikanky.cz/content/view/137/73/> (staženo 12. února 2009)

I v délce formace stanovy respektovaly sociologický vývoj, reagovaly na potřeby doby i na vnější situaci. V počátcích vstupovaly do kongregace mladé dívky, například do juvenátu již ve 12ti letech, proto bylo zapotřebí dlouhého času k formaci, která tak trvala i devět let. Později však do řádu vstupovaly spíše mladé ženy mezi 20 – 25 lety, pro ně byla devítiletá formace zbytečně dlouhá. Za totality byly kvůli „výjimečným okolnostem“ sestrám odloženy doživotní sliby na neurčito, protože představené netušily, co může přijít, a bály se sestry pevně přivázat. Žít ovšem v klášteře 20 let beze slibů muselo být velice obtížné a v sestrách přetrvával pocit nejistoty.⁴⁵³

Člověk se neustále vyvíjí a zraje, a ani řeholní život není vždy jednoduchý - život v klášteře neznamená jen samé radosti, ale i strasti, někdy třeba i pochybnosti. Po složení věčných slibů je však situace jiná. Podobně jako v manželství, když se uzavírá slib, slibuje se věrnost jak v dobrém, tak i ve zlém, ačkoli žádná ze sester nemůže předem tušit, jakých rozměrů to „zlé“ může nabýt. Ovšem vědomí, že slib byl vysloven, a že byl vysloven jimi osobně, je jakýmsi poutem, které pomáhá překonat nastalé obtíže. Každá sestra procházející formací má k ruce jednu starší sestru, která jí pomáhá v jejím růstu, modlí se s ní a provází ji.⁴⁵⁴

„Když sem ty dívky přijdou, jsou velice mladé. Fyzicky jsou sice již dospělé, ale duchovní stránka tomu neodpovídá. A cílem juniorátu je alespoň vyrovnat ten rozdíl. Zpočátku jsou to ještě spíše děti - jak je často oslovují starší sestry - které ale postupem času zraje, zraje ... to poznáte. Nemusím o sestře vědět nic, stačí, když s ní na chvíli promluví a hned vám řeknu, v jaké fázi formace se právě nachází. Prostě to poznáte.“⁴⁵⁵

⁴⁵³ Rozhovor se S. M. Benedictou Hübnerovou OP, 2. dubna 2009, archiv autorky.

⁴⁵⁴ Stává se, že starší sestry si vytvoří velmi blízký vztah k mladým sestrám, až jakoby mateřský či „babičkovský“ – tyto vztahy jsou pak pro mladé sestry možností obohacení i růstu a pro starší sestry hřejivým světlem. Benedikta vzpomíná na „svoji“ Fidelis, která si ji prý adoptovala, jakmile ji poprvé uviděla. Stařenka špatně chodila, protože měla zborcenou páteř, a Benedikta s ní sedávala na mši. Když Fidelis umírala, chtěla, aby se s ní přišla její svěřenkyň rozloučit. Ta odmítala připustit, že Fidelis odejde. Nechtěla za ní proto jít, snad doufala, že když se s ní nerozloučí, Fidelis neumře. A pak najednou ucítla, že ji stařenka volá. Věděla, že by tam měla jít, ale nenašla v sobě dost síly, aby otevřela dveře. Tak tam jen seděla a čekala, a pak zjistila, že Fidelis zemřela. Dnes říká, že tehdy byla hloupá, že prostě odmítala nějaké věci přijmout tak, jak jsou, ale s úsměvem – pro ni tak typickým – ihned dodává, „*doufám, že už mi to odpustila. Snad jsme si to už vyřikaly.*“ Rozhovor se S. M. Benedictou Hübnerovou OP, 31. března 2008, archiv autorky.

⁴⁵⁵ Rozhovor se S. M. Benedictou Hübnerovou OP, 31. března 2008, archiv autorky.

Dříve se sestry dělily na laické a chórové.⁴⁵⁶ První jmenované vkládaly do společného života finanční zabezpečení, měly na starost práci na poli a další manuální činnost, z čehož vyplývalo i přizpůsobení modliteb.⁴⁵⁷ Druhá skupina se starala o vzdělání a intelektuální povinnosti, jejich přínos pro společenství spočíval v nadání a apoštolské práci.⁴⁵⁸ Jelikož však žil konvent dohromady, na některých úkonech se setkávaly všechny sestry. Zároveň všechny pracovaly pro jeden cíl, jen každá jinak (což znamená, že platila rovnost profesí). Vrstvy byly často průchozí – některé chórové sestry se staly laickými a obráceně. Od rozdělení se začalo ve světě upouštět od 60. let, v českém prostředí se tak stalo za totality, neboť sestry působící v továrnách nemohly kvůli pracovním povinnostem dostát svým řeholním závazkům, nebylo možné, aby se modlily vše, co jim předepisovaly stanovy. V dobách, kdy žilo v kongregaci 500 sester, mělo takové dělení samozřejmě své opodstatnění, v současnosti by však z početního hlediska postrádalo smysl.

VII. 4. Režim dne

Denní čas je rozdělen na krátké hodiny, tzv. hodinky, a velké – jsou tvořeny dvěma hodinami. Celý den je tedy rozdělen na dvouhodiny a hodiny, v nichž se sestry pravidelně zastavují k modlitbě. *„Je přece hezké zastavit se, říct Hospodinu, že ho mám ráda, a pak si zase jít po své práci, ne?“*⁴⁵⁹ Každý den tak modlitbou začíná, pak pokračuje a večer se jí cyklicky uzavírá.

S. M. Benedikta vstává v půl páté ráno a chodí spát nejdříve kolem desáté, ovšem řada sester chodí spát později, a také později vstávají. Deset minut před šestou hodinou se schází k ranní modlitbě, poté společně snídají a během dopoledne se věnují nějakému zaměstnání. Pracovní náplní mladších sester je výuka dívek na církevní škole. Rovněž starší sestry (většinou z nich je přes

⁴⁵⁶ V 19. století se do řádu vstupovalo těžko, bylo k tomu zapotřebí věno, které ovšem chudé dívky neměly. Pro tyto případy existovaly dispense (jsou i dnes), takže i dívky z nemajetných rodin mohly vstoupit do řádu, kde se jim dostalo takového vzdělání, že se staly chórovými sestrami. Věna byla využita ke stavbě většiny klášterních budov. Rozhovor se S. M. Benedictou Hübnerovou OP, 2. dubna 2008, archiv autorky.

⁴⁵⁷ Zkrácení, vynechání officia, omezeny na mariánské hodinky či růženec, modlily se v češtině. Díky takovéto úpravě byly modlitby méně liturgicky i časově náročné. Rozhovor se S. M. Benedictou Hübnerovou OP, 2. dubna 2008, archiv autorky.

⁴⁵⁸ Měly plné závazky officia, modlily se latinsky a všechny modlitby chóru, zastávaly intelektuální povinnosti. Před II. vatikánským koncilem byla povinnost plného chóru byla mnohem náročnější, delší, většinu času proto věnovaly chóru. Rozhovor se S. M. Benedictou Hübnerovou OP, 2. dubna 2008, archiv autorky.

⁴⁵⁹ Rozhovor se S. M. Benedictou Hübnerovou OP, 31. března 2008, archiv autorky.

70 let)⁴⁶⁰ se snaží být komunitě prospěšné, mají na starosti úklid, péči o zahradu aj. V poledne je oběd, přičemž sestry, které učí, obědvají později, a následuje dvě hodiny trvající rekreace, kdy se sestry scházejí, společně si povídají a diskutují nad tím, co zrovna četly, co se kde dozvěděly, nebo o čem rozjímaly, v příští hodině se každá věnuje soukromně svému rozjímání či modlení. Společný program začíná opět až v půl šesté, kdy se večerí, a následně se v 18h scházejí k nešporám.⁴⁶¹ Sestry se přibližně dvacet minut modlí růženec⁴⁶² a následně tzv. hodinky.⁴⁶³ Kvůli starším sestrám se k nešporám přidává i kompletář (poslední modlitba liturgie hodin) pro případ, že by některá z nich zemřela.⁴⁶⁴ Od 22h začíná hluboké mlčení, tzv. *silentium profundum*, sestry by nyní již neměly komunikovat s okolím, ale věnovat se studiu, rozjímání či modlitbám.

V komunitách, v nichž převažují sestry vyššího věku platí, že se denní režim přizpůsobuje tak, aby se i tyto sestry mohly účastnit modliteb. V Městě Albrechticích je toto přizpůsobení nezbytné i kvůli mladým sestrám, které pracují na směny (střídají se na denní a noční služby). Ranní modlitby začínají v 5:45 půlhodinovým rozjímáním, poté následuje čtvrt hodina ranních chvál a

⁴⁶⁰ V Bojkovicích žije 25 sester (stav z března 2008).

⁴⁶¹ Z lat. *vesper*, večer. Liturgická modlitba církve, přednášená či zpívaná večer. Modlitbou nešpor se vzdávají díky za to, co bylo člověku darováno během dne, či za to, co bylo řádně vykonáno. Spolu s ranními chválami jsou hlavními modlitbami denní modlitby církve. Zdroj: iEncyklopedie, URL: <http://www.iencyklopedie.cz/nespory2/> (staženo 13. dubna 2009). Viz také ADOLF, Adam. *Liturgický rok. Historický vývoj a současná praxe*. Praha, 1998.

⁴⁶² Rozjímavá modlitba, která se šířila v 16. století, jde o západní formu Ježíšovy modlitby, na pozadí slov se rozjímá o tajemstvích, což se dominikánům zalíbilo natolik, že ji převzali a šířili dál. Tradice uvádí, že růženec dostal sám sv. Dominik ale ve skutečnosti to byl jiný mnich, kartuzián. Rozhovor se S. M. Benedictou Hübnerovou OP, 2. dubna 2008, archiv autorky. „*Modlitba růžence je něco jako dýchání. Růženec je opravdu jednoduchý, velmi jednoduchý. Ale je to hluboká a moudrá jednoduchost, po níž hladovíme a v níž nalézáme pokoj. Je to modlitba na doma i na cestu. Je to modlitba, která buduje společenství a zároveň nás pobízí na naší cestě. A toto napětí je veskrze dominikánské... Tři okamžiky našeho života, o kterých víme s naprostou jistotou: že jsme se narodili, že žijeme a že zemřeme. Je to úžasné tělesná modlitba. Je poznamenána nevyhnutelným fyzickým dramatem každého lidského těla, které se rodí a musí zemřít. To, po čem toužíme nyní jako hříšníci, není milosrdenství, které jen zapomíná, co jsme udělali, ale milosrdenství, které z toho, co jsme udělali činí okamžik nového zrození, svěžího začátku. ... Opakováním Ave Maria prostě vyjadřujeme, že jsme tady, modlíme se. Je to modlitba Boží přítomnosti. Jak píše bratr Simon Tugwell OP: "Nepřemýšlím o mém příteli, když je tady vedle mě, jsem příliš zaměstnán tím, že se těším z jeho přítomnosti. Teprve když je pryč, začnu přemýšlet. Myslení na Boha příliš často vede k tomu, že s ním začneme zacházet, jako by byl pryč. Ale on pryč není."* RADCLIFFE, Timothy. *Medvěd a mniška*. Praha, 2004, s. 67 – 81. ISBN 80-85929-64-3.

⁴⁶³ Tzv. liturgie hodin tvoří veřejnou modlitbu církve, v níž věřící (klerici, řeholníci i laici) vykonávají úřad královského kněžství pokřtěných. LH je sestavena tak, aby Boží chvála posvětila celý průběh dne a noci, zahrnuje ve skutečnosti dvě tzv. velké hodiny, (laudy = chvály, které se recitují ráno, a nešpory, které se recitují odpoledne), modlitbu se čtením (ráno či v noci), a dvě menší hodiny (střední hodina, kterou lze recitovat podle volby buď o třetí (tertie), o šesté (sexta) či o devaté (nona) hodině, a před nočním odpočinkem - kompletář). LH sestává ze žalmů s anifonami, biblických zpěvů, četby z Písma, patristické četby, četby církevních autorů, z responsorií, hymnů a přímluvných modliteb. Také bývá počítáno s možnostmi ticha k meditaci. Zdroj: iEncyklopedie, URL: <http://www.iencyklopedie.cz/nespory2/> (staženo 13. dubna 2009).

⁴⁶⁴ Jinak se kompletář modlí večer před spaním, ale starší sestry chodí spát hned po nešporách, mladé ještě pracují – tato variabilita je dána proto, aby všem režim vyhovoval.

o půl sedmé začíná mše svatá. Po mši se sestry schází na snídani a věnují se práci, od 11:30 do 12:30 se věnují četbě, případně modlitbám, následuje oběd a poté je sestrám dopřán prostor pro odpočinek. V 15h odpoledne se koná další mše, té se ovšem účastní služba či starší sestry, které se jí nezúčastnily ráno. Po večeři, jež se podává od půl páté, se schází na adoracích (v 17:15), poté následuje půlhodinová modlitba růžence a s úderem šesté začínají nešpory, které jsou zakončeny kompletářem. Poté již nastává čas rekreace, každá sestra jej tráví jinak, dle libosti. Například S. M. Gaudencie, jak s úsměvem zdůraznila, miluje knihy a je vášnivou čtenářkou. Kromě toho, že se s láskou stará o klášterní knihovnu, se ráda probírá knihami, které jsou zde k dispozici – ať již jde o životopis sv. Karla Boromejského, kongregační kroniky či známý bestseller Dalea Carnegieho *„Jak se zbavit starostí a začít žít.“* Každou středu mají sestry vyhrazeno volné odpoledne, v němž mají dostatek prostoru na soukromou modlitbu či za hezkého počasí na procházky a výlety po okolí. Sestry pracující v nemocnici tento režim pochopitelně dodržovat nemohou.

VII. 5. Stolování

Stravování se děje ve společenství, a je zcela soukromé (návštěvy sem nemají přístup). U dominikánek má každá sestra své místo, které je určeno jejím kanonickým věkem (tzn. dobou od přijetí do noviciátu). Po stranách refektáře se nachází dvě linie stolů, z nichž jedna je ukončena dalším stolem, jenž je čelem obrácený dovnitř. Zde sedí vedení domu (v Bojkovicích je to převorka i představená). Ostatní sestry sedí po vnější straně stolů a po té vnitřní probíhá roznášení jídel, které mají na starost vždy dvě sestry (služba se každý den mění). Zatímco u jiných řádů se s obsluhou začíná u těch nejtihodnějších členek, sv. Dominik stranil novicům/novickám⁴⁶⁵ – ti si nabírají jídlo jako první, ovšem s vědomím, že po nich přijde na řadu ještě mnoho dalších (tudíž i toto je jakousi zkouškou nesobeckosti a života ve společenství).

Co se týče samotné stravy, sestry si nemohou vybírat, co chtějí k jídlu, jedí to, co je zrovna připraveno, a pokud něco z toho jíst nemohou nebo nechtějí, tak to vynechají. V průběhu roku

⁴⁶⁵ Pokud je v domě/konventu zrovna více noviců/novicek, je první na řadě ten, kdo se do noviciátu přihlásil nejdříve. Rozhovor se S. M. Benedictou Hübnerovou OP, 2. dubna 2008, archiv autorky.

jsou období, kdy jídelníček pestřejší a bohatší, zejména o Velikonocích,⁴⁶⁶ ovšem nikdy to není nic, co by si nemohli dovolit běžní lidé.

Kromě potravy pro tělo se ovšem pečlivě dbá na to, aby byla rovněž nasycena duše. Během stolování se proto předčítají duchovní texty: těsně před jídlem se čte Písmo a sestry se pomodlí, v průběhu jídla přednáší čtenářka, určená vždy na týden, lehčí duchovní literaturu, případně se poslouchá duchovní hudba.

U boromejek není zvykem obsluhovat jednotlivé sestry, výjimka je učiněna pouze v případě těch nemohoucích.⁴⁶⁷ Rovněž je však kladen velký důraz na společenství, jenž vychází ze spirituality Sváté rodiny – při obědě a večeři se začíná modlitbou, kdy se sestry namísto ke kříži modlí směrem k sobě.⁴⁶⁸ Ze společného stolování se tak nikdy nevytrácí rodinný aspekt. I zde se můžeme setkat s četbou textů, nikoli však během jídla, ale před ním: před obědem se čte z Písma a před večeří jsou předčítány životopisy světců.⁴⁶⁹

VII. 6. Každodennost

Dominikáni mají samostatné cely, na rozdíl od ostatních řádů, pro něž jsou typické společné dormitáře. Je to dáno tím, že zatímco členové jiných společenství byli unavení z celodenní fyzické práce a večer šli hned spát, dominikáni v noci rozjímají, k čemuž potřebují klid. Samostatné cely založil již sv. Dominik, neboť si uvědomoval nutnost soukromého prostoru pro studium.

Zatímco lidé z venku titulují řeholnice nejčastěji „sestřičko“, ony samy používají buď výraz „Sestro“, anebo se oslovují jménem. Je pochopitelné, že nachází-li se v místnosti řeholnic více, oslovení „Sestro“ by poněkud postrádalo smysl. Jména by se dle stanov neměla zdrobňovat,

⁴⁶⁶ Jde o materiálně bohatší období, při slavnostech dostávají sestry i zákusky, ovšem pátky patří k postním dnům a jako takové jsou skromnější.

⁴⁶⁷ Jídlo je naservírované na vozíku, sestry si chodí nabírat samy. Mladé chodí většinou poslední, protože se jim nechce stát frontu. Rozhovor se S. M. Kristýnou Bednaříkovou SCB, 30. ledna 2009, v Městě Albrechticích, archiv autorky.

⁴⁶⁸ Snídaně začíná tiše, bez čtení a bez motliteb. Rozhovor se S. M. Kristýnou Bednaříkovou SCB, 30. ledna 2009, v Městě Albrechticích, archiv autorky.

⁴⁶⁹ Vždy se čte životopis (zkrácená forma, základní údaje) toho světce, který má příští den svátek. Rozhovor se S. M. Kristýnou Bednaříkovou SCB, 30. ledna 2009, v Městě Albrechticích, archiv autorky.

nicméně občas se tak děje, zejména u starších, nebo naopak velmi mladých sester. Sama Benedikta přiznává, že někdy „své“ novicece Marii říká dokonce drahoušku nebo miláčku, což dívku zlobí. Jako v každé jiné rodině, tak i v té řeholní se občas vyskytnou nějaké neshody či problémy, které je nutné překonávat, a které postupně komunitu scelují. Při každodenních povinnostech a pracovním vytížení zkrátka není jednoduché zachovat trpělivost a klid. Mezi některými sestrami existují silná pouta opravdového přátelství, kdy je člověk ochotný obětovat i život za toho druhého. Ne však zjištěným způsobem, ale intuitivně, naprosto bez rozmýšlení. Opravdové přátelství je dar, který nedostane každý. Benedikta o něm hovoří:

„Jde o složitý vztah, o nějž je nutné bojovat, a někdy také ti dva bojují sami se sebou a proti sobě, ale skutečné přátelství to ustojí, a nejen to, ono se tím utuží, dozraje. U nás v kongregaci vím o dvou sestrách, které spolu pojí pouto takového přátelství. Ale já žádnou přítelkyni ani přítele nemám. Ne, že bych nechtěla, nebo že bych kolem sebe neměla dost lidí, kteří mi takové přátelství nabízejí. Ale já to ještě nemohu přijmout. Nejsem ještě natolik zformovaná vnitřně, abych byla schopna přijmout to, co mi nabízejí, a odpovědět stejným způsobem. Ale věřím, že se dočkám. Strašně toužím po takovém přátelství a věřím, že Bůh nedává lidem touhy, které by neměly dojít naplnění... V historii kongregace vím snad jen o jednom případě takového přátelství – Diana z Andallo a Jordán Saský. To nebyl ani vztah sestry a bratra, to bylo něco víc, to cítíte z těch dopisů, co si psali. To prostě bylo hluboké, upřímné a opravdové přátelství.“⁴⁷⁰

Rodinné vztahy jsou cítit i ze škádlení, které si občas mladé sestry dovolují ke stařenkám (jak o sobě mluvívají). S. M. Kristýna (SCB) si takto ráda láskyplně dobírá S. M. Gaudencii a S. M. Darii. Když Gaudencie vytkla S. M. Kristýně, že za mnou přišla až na poslední chvíli, opáčila tato slovy: „*To víte, vy mi vždycky všechno sníte, tak jsem slabá a chodím pomalu.*“ Během focení ji pozlobila opět: „*Sestro, vezměte si do ruky růženec, ať to vypadá, že se taky někdy modlíte.*“ Při jednom z rozhovorů se S. M. Darií mě přišla sestra Kristýna varovat: „*Na Darii pozor, víte, ona si vždycky tak 50% navymýšlí, ona strašně lže a má problémy s alkoholem,*“ načež zase odešla. S. M. Darie jen zalapala po dechu, věnovala mi zpola ohromený, zpola ustaraný pohled a hlesla: „*Snad tomu nevěříte...*“⁴⁷¹

⁴⁷⁰ Rozhovor se S. M. Benedictou Hübnerovou OP, 2. dubna 2008, archiv autorky.

⁴⁷¹ Město Albrechtice, 29. ledna 2009, archiv autorky. Zde raději vysvětlím onu narážku na alkoholismus S. M. Darie – při jednom z pohřbů v minulých letech na smuteční hostině seděly sestry u stolu s knězem a byly v družném hovoru. Přišel číšník, zeptal se, co si kdo přeje, jestli má přinést něco ostřejšího, a S. M. Kristýna ukázala na Darii s tím, že jí nabízet nesmí, protože má problémy s pitím. Darie, zabraná do hovoru s knězem, zaslechla své jméno a zmateně se otočila na číšníka, jemuž se tak muselo zdát, že je opravdu v mírně podroušeném stavu. Rozhovor se S. M. Kristýnou Bednaříkovou SCB, 28. ledna 2009, archiv autorky.

Snaha o rodinnou atmosféru a harmonii ve společenství boromejek se projevuje mimo jiné i tím, že představená každé tři měsíce, ačkoli ideálně by bylo jednou měsíčně, vede rozmluvy se všemi sestrami, zjišťuje, zda jim něco chybí či jestli je něco netrápí. Tytéž hovory probíhají i s nemocnými řeholicemi v nemocnici, zde je však představená v pozici sociální pracovnice, a proto musí výsledky zaznamenávat.⁴⁷²

Život v klášteře však neznamená vždy izolaci, jak by se snad mohl někdo domnívat. Sestry běžně navštěvují své rodiny, přátele a příbuzné. Velkou roli v tom sehrál II. vatikánský koncil, který ostatně změnil celé pojetí církve, což se promítlo i do zákonodárství. Dříve skutečně nebylo možné, aby řeholnice jezdily za svou rodinou, výjimka byla učiněna pouze v případě, že někdo z rodičů umíral či zemřel. Po koncilu však byly takovéto vztahy shledány vhodným z hlediska apoštolského poslání rodiny. Návštěvy byly omezeny jen pro juniorky a novicky a v současnosti se stalo dokonce určitým trendem navyšovat počty dnů strávených doma.⁴⁷³ Rovněž mohou sestry odjet na dovolenou, o místě, kde ji stráví, však rozhoduje převorka. Jí příslušní určit, zda je ono prostředí vyhovující či nikoli (například když dotyčná řeholnice pochází z nevěřící rodiny). Protože sestry často vykonávají psychicky i fyzicky náročnou práci, je kladen důraz na odpočinek a rekreaci. Stanovy přímo přikazují sestram, aby se věnovaly nějakému sportu k udržení tělesné a duševní harmonie a k zachování zdraví. S.M. Benediktu trápí potíže se zády, a proto se v rámci rekonvalescence věnuje plavání. S úsměvem vzpomíná na to, jak si šla kdysi koupit plavky, aniž by se převlékla do civilního oděvu (což mají sestry rovněž povoleno, například při cestování atd.),⁴⁷⁴ a lidé v obchodě zůstali stát v němém úžasu, že si jeptiška vybírá plavky.⁴⁷⁵

⁴⁷² Rozhovor se S. M. Kristýnou Bednařikovou SCB, 29. ledna 2009, archiv autorky.

⁴⁷³ „Právě vždycky když přijedu domů, což bohužel není moc často, ale tak dvakrát do roka ano, seběhnou se kolem mě všechny děti (sourozenců), obklopí mě a už se mě nepustí. Ony rády rádí a já jsem pro ně vhodný objekt, protože přijedu jednou za čas, a tak pro ně udělám skoro všechno. A to pak vždycky všechny děti vezmu a jdeme něco podniknout. Tuhle mě přemluvily, abych o Adventu zavolala kapucínům, aby nám ukázali Betlém na Loretě – bratránek je kapucín, takže se smál a pustil nás tam - a lidi se po mě vždycky tak otáčejí ... To víte, je to divné, jeptiška a kupa dětí ...“ (smích) Rozhovor se S. M. Benedictou Hübnerovou OP, 1. dubna 2008, archiv autorky.

⁴⁷⁴ Ačkoli to mají sestry povolené, příliš toho nevyužívají, spíše tak 2x do roka. Bratři dominikáni chodí v civilu častěji, tehdy nosívají na klopě jen v malém odznáčku hesla řádu, nebo znak, případně jen nějaké barvy (černá, bílá). Rozhovor se S. M. Benedictou Hübnerovou OP, 1. dubna 2008, archiv autorky.

⁴⁷⁵ V mládí jezdila často na vodu, proto má stále ještě dobrý trénink. Přiznává, že plave poměrně často, ráda a dobře. Rozhovor se S. M. Benedictou Hübnerovou OP, 3. dubna 2008, archiv autorky.

Představená dává svolení i k jakémukoli jinému kontaktu s vnějším světem, sestry sice disponují mobilními telefony, ale tříměsíční paušál činí pouhých 250 Kč, což stačí maximálně na poslání několika zpráv a kratší hovor. Pokud nastane nějaká vážnější situace, je učiněna výjimka. Ke komunikaci s okolím využívají sestry již naprosto běžně internet a s ním související programy jako ICQ či Skype, o jejich instalaci však musí být představená samozřejmě informována.

Rovněž televize podléhá dohledu představených, neboť se jedná o médium, které může a nemusí mít dobrý vliv. Je ovšem na sestrách, aby si zvolily správný program a vhodný pořad, přičemž se musí řídit určitými zásadami – neohrozit svoji práce schopnost, nerušit nikoho jiného a nezanedbávat své řeholní povinnosti (modlitba, studium atd.). Pakliže se jedná o důležitý pořad, může představená udělit dispens od tradičního denního programu. Dokumenty vztahující se k činnosti či práci sester se představené ohlašovat nemusí, zábavné filmy či seriály však ano. Ovšem většina řeholnic má svůj denní režim nabitý i bez sledování televize, proto pokud již chtějí něco sledovat, jde zpravidla o zpravodajství (mají velký přehled, zajímají se o současné dění nejen u nás, ale i ve světě, jak o politiku, tak kulturu atd.) či pořady na ČT2. Jak říká Benedicta: „*Podívejte se na skladbu programů v televizi! Je to náhražka života, a já si život nepotřebuji nahrazovat, já ho žiju!*“⁴⁷⁶ To ovšem neznámá, že by neznaly filmovou klasiku či velká díla jak české, tak světové kinematografie. Benedikta přiznává, že ji osobně oslovila řada snímků (filmy Františka Vláčila, Adelaid, Kytice, Valerie a týden divů, Anita, Čistá duše aj.), které ji inspirovaly a umožnily jí další duchovní posun (v této souvislosti jsem se musela zeptat na dílo Umučení Krista od Mela Gibsona, které bylo označováno jako velmi kontroverzní),⁴⁷⁷ ale stejně jako ostatní sestry, ani ona necítí potřebu trávit čas tímto způsobem nějak pravidelně. Podobně jako S.M. Gaudencie a S.M. Darie, tak i S.M. Benedikta miluje knihy.⁴⁷⁸ Její vášeň pro četbu dokonce zašla

⁴⁷⁶ Rozhovor se S. M. Benedictou Hübnerovou OP, 2. dubna 2008, archiv autorky.

⁴⁷⁷ „*Otec biskup Hrdlička si myslí, že je to báječná věc, protože ho to obohatilo ve víře, já jsem viděla asi deset minut, a řekla jsem si, že to nerozdechám. Tím nechci říct, že se vyhybám rozjímání o utrpení Krista, to vůbec ne, je to součást, a třeba Velikonoce jsou hodně o tom, ale člověk musí mít neustále na paměti, že na konci je vzkříšení, jinak by to bylo beznadějně. Každou chvíli umře někdo kvůli víře, vezměte si třeba jihoamerické režimy ... a je to realita. Nepotřebuji vidět umělecky ztvárněný film o něčí smrti. Na mě to bylo moc, i když samozřejmě ukřižování nebyla žádná sranda. Ale nemusím to vidět. Třeba jednou dospěji k názoru, že to vidět potřebuji, abych se zase někam posunula, ale teď to není.*“ Rozhovor se S. M. Benedictou Hübnerovou OP, 2. dubna 2008, archiv autorky.

⁴⁷⁸ „*Já potřebuju ke svému životu knihy. Samozřejmě je to pochopitelné i proto, že máme přímo v řádu přikázané studium, ale já prostě miluju knihy. Ovšem jako i všechno ostatní, i knihy co si koupím, nebo dostanu, patří klášteru, ne mně. Já je jenom využívám, ale nepatří mi, i když říkám, že jsou moje (ačkoli máme zakázáno říkat, že je něco mně vlastní – a teď to dělám). Teď mám ale v cele hromadu knížek, které používám. Ale vím, že třeba jednou, až mi bude 90, nebo míň, budu*

tak daleko, že si během studií na olomoucké univerzitě zlomila nohu v kotníku, protože se pustila do čtení ještě dřív, než vyšla z knihovny a upadla na schodech. Přátelé pak odmítali poslouchat její vysvětlení a prosili ji, aby všude raději tvrdila, že jí na nohu spadl regal s knihami.⁴⁷⁹

Co se týče vztahů s lidmi, jejich charakter je ambivalentní. V některých případech je snaha duchovně i materiálně pomáhat korunována vděčností, jindy se zase sestry setkávají s nepochopením, posměchem, pohrdáním či dokonce otevřeným nepřátelstvím. Hlavní roli v chování lidí hraje zřejmě informovanost – jednoduše záleží na tom, co o nich vědí, a jaké s nimi mají zkušenosti. Sestry se při cestování za prací či studiem, přičemž nejčastějším dopravním prostředkem je vlak, setkávají s lidmi, jejich reakce jsou odlišné – někteří mají tendenci si ihned přisednout a zapříst živý hovor, koneckonců, trápí-li vás nějaké osobní záležitosti či zajímají-li vás odpovědi na konkrétní otázky o zasvěceném způsobu života, proč nevyužít cestu vlakem pro své duchovní obohacení? Další skupina by se ráda do hovoru pustila, ale brání jim v tom ostych – snad se mohou bát, že by jejich otázky sestrám připadaly nevhodné, protože mají zkreslené představy o jejich pohledu na život za klášterními zdmi. A pak je tu ona třetí skupina lidí, která nepohrdne nadávkou, narážkami na vzhled (S.M. Benedikta často slýchá „*Hele, tučňák!*“) či hloupým vtípem, přičemž největším kamenem úrazu je pravděpodobně ono zachovávání panenské čistoty.⁴⁸⁰ Mnoho lidí nechápe, že si někdo mohl tento způsob života zvolit dobrovolně, a lidé mívají ve zvyku zesměšňovat či zpochybňovat věci, které nechápou, snad aby si dodali pocit určitého nadhledu a odstupu od oné skutečnosti. Ustát takové chování ovšem není, zejména pro mladé sestry, úplně jednoduché. Když se v Bojkovicích vracela jedna dominikánka ze školy, narazila na dělníky, kteří šli na noční směnu do nedaleké továrny, a slyšela je, jak se spolu baví. Ten jeden říkal tomu druhému: „*Hele, tady někde žijou ty jeptišky. Ty já bych je sehnal na jednu bromadu a zapálil!*“⁴⁸¹ Pochopitelně ji to vyděsilo. Benedikta má však pochopení, resp. vysvětlení i pro takovéto reakce. Pramení z nevědomosti, z jakéhosi podvědomého strachu – neboť člověk se

odcházet do nějakého toho jiného zařízení, kde se o mě postarají, a budu mít s sebou zabalené dvě tašky. V jedné bude druhý hábit a v druhé breviář. A je to hezké, že to bude takhle.“ Rozhovor se S. M. Benedictou Hübnerovou OP, 1. dubna 2008, archiv autorky.

⁴⁷⁹ Rozhovor se S. M. Benedictou Hübnerovou OP, 1. dubna 2008, archiv autorky.

⁴⁸⁰ „*Jednou jsme jeli někam se sestrou vlakem a ona kupovala jízdenky, a tak jsem chovala v náručí její malinkou dceru. Spinkala a byla u mě tak zavrtaná ... a přišel jeden pán a tak si přeměřil a zeptal se – to je vaše? Je, řekla jsem, ale neteř. Nevím, jestli mi to uvěřil.“* (smích) Rozhovor se S. M. Benedictou Hübnerovou OP, 1. dubna 2008, archiv autorky.

⁴⁸¹ Rozhovor se S. M. Benedictou Hübnerovou OP, 1. dubna 2008, archiv autorky.

bojí toho, o čem nic neví.⁴⁸² A v takovém případě se zpravidla chová dvojím způsobem: buď se stáhne do sebe, anebo naopak dělá ramena, aby vyvolal zdání nezranitelného. Jindy může nenávisť či zloba vycházet z vědomí o vlastní slabosti, ze špatného svědomí. Sestry žijí podle hodnot, které v dnešní době nejsou úplně populární, ovšem právě tím mohou v lidech vyvolat výčitky, že se nechovají lépe.

Nezbývá, než neustále zdůrazňovat (a trpělivě poskytovat svědectví vlastního života), že řeholnice *nejsou* nebezpečné.⁴⁸³ Nejsou zde proto, aby někomu ubližovaly, nechtějí pranýřovat ničí svědomí hlásáním vlastní dokonalosti, jsou zde proto, že se rozhodly žít podle hodnot, jimž sice dnešní společnost nemusí věřit a jež ani nemusí chápat, pro ně však představují ideál, jemuž bytostně věří, a jenž pro ně představuje vnitřní naplnění a skutečné, hluboké štěstí. Řeholnice chtějí lidem ukazovat, že to štěstí je tady i pro ně:

„Bůh není nějaký mlčící přísný soudce, jak si často lidé myslí. Pokud s ním vedete normální živý dialog, pak opravdu můžete dojít naplnění a životního štěstí. A já chci říkat lidem, že to štěstí čeká i na ně. Já se domnívám, že Bůh miluje zázraky. On je občas trochu šibal a ty naše cesty jsou takové spleť, ale myslím si, že rád koná zázraky. A také je natolik milostivý, že chce spasit všechny lidi. Nemyslím si, že by byl tak tvrdý, aby si řekl – tebe nechci, tak to není. Život není jednoduchý a lidé jsou slabí. A i ti, co někdy propadnou zoufalství, což je nejhorší hřích, mají šanci na spasení. Jeden takový příběh ze středověkého kláštera o spasení: byla jednou jedna vévodkyně a ta měla mladšího bratra, který byl strašný lump. Byl to lapka, přepadával lidi, okrádal je a vraždil, a vůbec byl špatný člověk, a ona z něj byla nešťastná. Když jí zemřel manžel, vstoupila do kláštera a modlila se za svého bratra, aby se napravil. A pak, když se modlila dvacet let, dorazil posel se zprávou, že se bratr zabil. Úmyslně, skočil ze skály a utopil se. A ona naříkala, vztekala se, měla zlost, a spílala Hospodinovi: ‘Já se tady dvacet let modlím za svého bratra a on se zabije? To je v pořádku?’ Když už spílala tak dlouho, že už ani nemohla popadnout dech, uslyšela hlas: ‘Ale jak dlouhá je chvíle od mostu do řeky? Jak můžeš vědět, že se během té doby nenapravit, že nedošel spasení?’ A v tu chvíli si uvědomila, že to není její hlas, ale hlas

⁴⁸² „Někdy mě také lidé neobslouží, protože jsem přece ta jeptiška. Nevěříte? Lidé se bojí toho, co je pro ně neznámé. Vy se nebojíte? Já teda jo. Třeba ... my nevíme, čemu všemu říkáme to ano, když skládáme sliby. Neumíme si ani představit, co všechno by se pod tím mohlo skrývat. A nemáme jistotu, že po nás Bůh třeba nebude chtít rozhodnutí, které bude bolestivé a které se nám nebude líbit. Nemám jistotu, že po mě třeba Bůh nebude chtít, abych svoji lásku k němu dokázala krví. Po některých to chtěl. Vždyť co jsou mučedníci? On po nich chtěl, aby se rozhodli ... a oni věděli, že čeká. A rozhodli se. Jediné, co mám, je jistota, že i kdyby po mě chtěl tohle, tak že za tím vším je to, že mne miluje. A velice silně. To je jediná jistota, kterou mám.“ Rozhovor se S. M. Benedictou Hübnerovou OP, 2. dubna 2008, archiv autorky.

⁴⁸³ O boromejkách bylo natočeno několik dokumentů, viz Cesty víry (17. 5. 2009), URL: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/405235100051010-cesty-viry/> (staženo 25. května 2009); Sestry boromejky, URL: <http://www.ceskatelevize.cz/program/1181181580.html?nzv=Sestry+Boromejky> (staženo 27. května 2009) a Zasvěcení: boromejky, URL: <http://www.ceskatelevize.cz/program/10213629490-19.05.2009-03:30-2-zasveceni-boromejky.html> (staženo 27. května 2009). Rovněž k dominikánkám například Zasvěcení: dominikánky – láska k pravdě. URL: <http://www.ceskatelevize.cz/program/10213629490-07.06.2009.-16:00-2-zasveceni.html> (staženo 27. května 2009).

Hospodinův. A že měl pravdu. Vždyť ona nevěděla, jaký byl stav jeho duše a mysli, věřila, že Hospodin je milostivý natolik, že se snaží a že chce spasit každého. Takže i jejího bratra. ⁴⁸⁴

Někdy ovšem nepochopení přichází z okruhu těch nejbližších – z rodiny a od přátel. V dnešní době není výjimkou řeholnice, již rodiče nikdy k víře nevedli, a kteří pak měli problém vyrovnat se s tím, že jejich dcera namísto manželovi a dětem zasvětil svůj život Bohu. Ovšem ani v tradičních katolických rodinách nebudilo vždy rozhodnutí dívky vstoupit do kláštera předpokládané nadšení. Volání po přijetí zasvěceného života však bylo silnější než prosby, hněv či nátlak rodičů. Těmi, které přijaly řeholní roucho navzdory svému „nekatolickému“ původu, jsou například S.M. Iva, SCB a S.M. Benedicta. Rodiče S.M. Ivy se po dvaceti letech společného soužití rozvedli, otec se znovu oženil a matka žije sama. Když za nimi dcera přišla s tím, že se chce stát jeptiškou, odmítli jí dát svůj souhlas. Dnes to již komentuje s úsměvem: *„Mně bylo tenkrát už dvacet pět let, takže jsem si do toho nenechala mluvit. Bylo to moje rozhodnutí a věděla jsem, že jinak bych nemohla být šťastná. A žádný rodič by snad přece neměl chtít, aby jeho dítě bylo nešťastné, nebo ano?*“⁴⁸⁵

V případě S. M. Benedikty se však cesty víry ubíraly poněkud klikatější stezkou. Poprvé se začala o náboženství a církev více zajímat přibližně v jedenácti letech, kdy – ještě za totality – se v hodinách dějepisu doslýchala, že církev je vlastně jen takový přežitek minulosti a že ji tvoří lidé, kteří by ani nic jiného dělat nemohli. Tato myšlenka v ní podnítila touhu zjistit, jaká je skutečnost, protože se jí nechtělo věřit, že by to, co vykládali učitelé ve škole, byla pravda. Až po nějakých třech letech se spolu s kamarádkou rozhodly zajít za knězem a nechat se pokřtít. Bohužel, *„tenkrát se lidé báli provokace, že je třeba někdo někam nastrčený, a tak to bylo i s tím knězem. Prostě nás vyhodil, protože si myslel, že nás někdo nastrčil, a že by pak mohl mít kvůli nám potíže. To mě hrozně naštvalo. Říkala jsem si, ti jsou hrozní, ti křesťani! Ale chtěla jsem hledat dál, nějaké jiné, lepší ... kteří by nás přijali.*“⁴⁸⁶ Shodou okolností zjistila, že se ve škole přednáší o náboženství, a tak se začala těchto přednášek účastnit, aniž by ji napadlo zjišťovat, zda jde o náboženství v katolickém či evangelickém duchu. První Benediktin křest tak byl evangelický, až později se rozhodla pro konverzi ke katolické víře. Potíž byla v tom, že pro přestup byla nutná

⁴⁸⁴ Rozhovor se S. M. Benedictou Hübnerovou OP, 31. března a 1. dubna 2008, archiv autorky.

⁴⁸⁵ Rozhovor se S. M. Ivou Bohutínskou SCB, 29. ledna 2009, archiv autorky.

⁴⁸⁶ Rozhovor se S. M. Benedictou Hübnerovou OP, 31. března 2008, archiv autorky.

plnoletost (tehdy 21 let), ale jí bylo pouhých 17. Nakonec jí byla konverze umožněna již v tomto útlém věku díky dispensu od biskupa. Přesto ji tenkrát vůbec nenapadlo, že by se jednoho dne měla stát jeptiškou, naopak stále mluvila o tom, že chce mít spoustu dětí.⁴⁸⁷ Osudovým však bylo setkání s bratrem Ondřejem, dominikánem, a dalšími bratry, díky němuž si začala pohrávat s myšlenou na vstup do řádu.

„To bylo ale strašně zvláštní, protože já jsem to nikomu neřekla, a přitom poprvé tu myšlenku vyslovil někdo jiný. Prostě mi řekli – ty jednou vstoupíš do řádu. Říkala jsem – jak to víš? Vždyť jsem to nikomu neřekla a ani já sama to nevím. Ale bylo to tak. A první, co mě napadlo, bylo – To zas bude ostuda! Ale vážně, prostě mi tohle blesklo hlavou. Byla jsem vážně hloupá (smích). Víte, ty začátky jsou většinou těžké – jednak překonat sebe, smířit se s tím, že spousta věcí nebude tak, jak jste si spoustu let představovala, vzdát se těch věcí – u mě třeba dětí – a taky překonat okolí. To je někdy hodně těžké, když s tím nesouhlasí rodiče, vaši blízcí ... jedny z prvních reakcí na moje rozhodnutí bylo – TY? No tamta možná, ale TY ne ... A přece – tamta tam nevstoupila, ale já ano (smích).“⁴⁸⁸

V počátečním nadšení chtěla vstoupit do nějakého přísného řádu, například k cisterciákům, ale pak zjistila, že to by jí vnitřně nevyhovovalo. Z dominikánské rodiny ji jako první zaujaly mnišky, nicméně ani to se nejevilo jako vhodná volba, tou byla až kongregace sester dominikánek. *„Tady konečně cítím, že to brnklo přesně na tu strunu, která ve mně naladí tu správnou harmonii. Že takhle to má být.“⁴⁸⁹* Rodiče její rozhodnutí doslova šokovalo, nechtěli tomu věřit, zejména matka, která se těšila na vnoučata, to nedokázala pochopit. Bylo pro ni obtížné smířit se se „ztrátou“ dcery, jak Benediktin vstup do kláštera vnímala. Ještě pár dní před věčnými sliby se Benedikty ptala, zda si to nechce opravdu ještě rozmyslet, jestli by se raději nechtěla seznámit s jistým doktorem. Benedikta se jí snažila vysvětlit, že řádové společenství je přesně ten způsob života, jaký chce vést, protože ji uspokojuje. Teprve po složení slibů matka dceřino rozhodnutí vnitřně přijala.

⁴⁸⁷ Děti jsou často skloňovaný pojem před řeholicemi ze strany veřejnosti, která nechápe, že se jako ženy mohou dobrovolně připravit o roli matky. Na to ale mají jednoduchou odpověď: *„Vždycky jsem byla v kontaktu s mládeží a dětmi, po celý svůj život. Například v Puskovci jsem v letech 1971-74 pracovala na faře, kde jsem měla spolu s dalšími sestrami na starost pastorační činnost, já jsem byla klučičí (smích). Měla jsem na starost ministranty a musela jsem znát, kdo vybrává Formuli 1 a tak. Taky jsme byly ve styku s děvčaty, obracely se na nás, někoho jsem učila psát na stroji, ... zkrátka vždycky jsme byly ve styku s mládeží ... někteří lidé říkají, že nemáme rodinu, ale my jsme o to nebyly ochuzeny.“* Rozhovor se S.M. Gaudencií Parmovou SCB, 26. ledna 2009, archiv autorky.

⁴⁸⁸ Rozhovor se S. M. Benedictou Hübnerovou OP, 31. března 2008, archiv autorky.

⁴⁸⁹ Rozhovor se S. M. Benedictou Hübnerovou OP, 31. března 2008, archiv autorky.

Přijetí hábitu s sebou zároveň přineslo ztrátu některých „přátel“ a kamarádů ze studií. Člověk, který nedokáže pochopit a respektovat vaše rozhodnutí, však není skutečným přítelem, a není proto nutné jeho ztráty želeť. Každý má právo zvolit si svoji cestu ke štěstí, hledat možnost seberealizace a vnitřního naplnění. A každý člověk také dříve nebo později dospěje k harmonii vnitřního i vnějšího světa, kdy cítí, že způsob života, jaký vede, odpovídá tomu, jak je stvořen uvnitř. Někdy to může uplynout dlouhá doba, než se člověk k této harmonii dopracuje, nikdo k ní nemusí dospět nikdy. Ale to, že je vše jen otázkou času a upřímnosti k sobě samému, dosvědčují například i pozdní vstupy do řádů, které sice nebývají tak časté, nicméně se dějí. Benedikta uvedla příklad jednoho svého kamaráda, který cítil, že bude vyrovnaný a spokojený jedině tehdy, když přijme řeholní život, avšak odmítal si to přiznat. Deset let zkoušel žít jinak, aby ostatním a především sám sobě dokázal, že tomu tak není. Navazoval vztahy, které záhy končily, protože jeho vnitřní uspořádání bylo jiné. Až po oněch dlouhých deseti letech si to (ve čtyřiceti) konečně přiznal. „*Víte, ono nikdy není na takový krok pozdě, ale přeci jen lépe se člověk formuje, když je mladý.*“⁴⁹⁰

S negativními reakcemi se však setkaly i dívky pocházející z katolických rodin. S. M. Gaudencie však byla odjakživa rázná, a nenechala si do ničeho mluvit. Sama přiznává, že byla živel, měla divokou povahu, a proto ji ani ve snu nenapadlo, že by se stala řeholnicí. Od malička chtěla být učitelkou, ale kvůli II. světové válce nemohla dostudovat, a tak se rozhodla pro studia na soukromé obchodní škole u sester boromejek ve Frýdlantu. Na konci prvního ročníku prohodila před jednou boromejkou, že vstoupí k nim do kláštera, načež se dočkala odpovědi: „*Prosímtě, vždyť tebe by hned vyhodily!*“⁴⁹¹ Jakmile ale zjistila, že by se jí tento způsob života zamlouval, s nikým se o tom neradila, pouze se svěřila knězi, a až teprve necelé dva týdny před vstupem svým třem kamarádkám. Otec byl zklamaný, nechtěl ji pustit, protože si představoval, že začne s podnikáním a dcera mu bude pomáhat jako účetní, nicméně dcera již byla plnoletá, a tak mu nezbylo, než na její volbu přikývnout. Zároveň však dodává, že jí nikdo z okolí rozhodnutí ani nevymlouval, ani nezazlíval. S rokem 1949 skončilo i studium na obchodní škole, před Gaudencíí byly dvě možnosti – odejít do civilu, nebo se nechat urychleně obléci. Všechno proběhlo velice rychle, za tři dny po ukončení studií již navlékla hábit.

⁴⁹⁰ Rozhovor se S. M. Benedictou Hübnerovou OP, 31. března 2008, archiv autorky.

⁴⁹¹ Rozhovor se S. M. Gaudencíí Parmovou SCB, 26. ledna 2009, archiv autorky.

Sestru Bonfilii inspirovala její matka, laskavá a obětavá žena, na niž se s prosbou o pomoc obraceli všichni sousedé a známí, ať již šlo o asistenci u porodu dítěte nebo telátka. Někdy v 17 ti letech se Bonfilie, tehdy ještě jako Růžena, rozhodla vstoupit do řádu, ale od rozhodnutí k činu byla ještě dlouhá cesta – otec měl s dcerou jiné plány. Jakožto řezník si představoval, že zařídí pohostinství a uzenářství, a všichni jeho potomci budou pokračovat v řemesle. Bohužel, nejstarší syn Jaroslav si nakonec prosadil kněžská studia, druhý syn se stal stavařem a až teprve ten nejmladší zůstal v oboru, jakožto náměstek masného průmyslu však byl poslán do Košic, takže ani on nepomohl založit rodinný podnik. Bonfiliina cesta k přijetí hábitu začala celkem nenápadně, prvním takovým popudem byl její nejstarší bratr (o 11,5 roku starší) – kněz. Zalíbila se jí představa, že by mu dělala hospodyni, a aby se naučila vařit a spravovat domácnost, odešla v necelých čtrnácti letech studovat do Brna. Dlouho tam ale nevydržela, stýskalo se jí po domově a po mamince, a tak odešla k Jaroslavovi do Frýdlantu. Tam se poprvé setkala s řeholnicemi, které viděla skládat (obnovovat) sliby, a zatoužila je následovat. Radila se bratrem a se svým zpovědníkem, oba jí navrhovali, aby ještě počkala, protože zrovna vypukla válka a situace byla velmi nejistá, téhož názoru byla i maminka. Čekatelkou se tedy stala až 9. ledna 1942. Otec tento životní krok své dcery nesl velmi těžce, až do svého stáří s ní nepromluvil, ani ji nenavštívil, a až teprve na sklonku života k ní pomalu našel cestu. Žena mu zemřela již v roce 1949, což pro něho byla bolestná ztráta, s níž se jen těžko vyrovnával, a byla to právě jeho dcera, kdo mu ji pomohl překonat. Modlitby za otce byly vyslyšeny – po dlouhých letech dospěl ke smíření s životní dráhou své dcery, již si zamiloval, a našel vnitřní klid.

„Jednou jsem jej navštívila, jela jsem ze Znojma z duchovních cvičení, říkala jsem si, že se u něj zastavím. A on tam seděl ... říkala jsem mu tatínku, nad čím přemýšlíš? Modlil se růženec a říká - nad celým životem. Povídám mu - ano, máte nad čím přemýšlet. Tak jsme se modlili spolu, a byla jsem ráda, že odchází tak pěkně, usmířen se vším ...“⁴⁹²

⁴⁹² Rozhovor se S. M. Bonfilií Čížkovou, 27. ledna 2009, archiv autorky.

VIII.

(JAKÝ) MÁ DNES ŘEHOLNÍ ŽIVOT SMYSL?

O Čechách se často mluví jako o ateistické zemi a o Češích samotných pak jako o jednom z nejvíce ateistických národů. Tyto výroky jsou podloženy mnoha průzkumy, mimo jiné i sčítáním lidu z roku 2001, v němž se k víře přihlásilo „pouhých“ 32,2% obyvatel (z toho 26,8% se řadilo k římskokatolické církvi). Do kolonky „bez vyznání“ a „nezjištěno“ se tak zařadilo celkem 67,8% Čechů.⁴⁹³ Není divu, že na základě těchto výsledků se pak skloňují pojmy jako sekularizovaná společnost, bezvěrci Češi apod.⁴⁹⁴ Jsou ale tyto soudy skutečně na místě? Můžeme říci, že Češi jsou ateistický národ? Pakliže srovnáváme tradiční projevy víry s okolními zeměmi, můžeme k podobnému závěru dojít – stačí se podívat na příklad katolického Polska, Slovenska a neřku-li například Irska. Na druhé straně je třeba si uvědomit některé historické okolnosti, jež mohly zapříčinit, proč výzkumy, ankety a sčítání lidu v České republice končí s již zmiňovanými výsledky.

Nechci zabíhat hluboko do minulosti k prvním osvícencům a k jimi proklamovanému důrazu na rozum, neboť i tito lidé byli ve skutečnosti zbožní, ne-li osobně a vnitřně zbožní, tak alespoň „oficiálně“ věřící. Nechci se ani zabývat liberálně orientovanými národními buditeli (jichž byla většina, například Neruda, Borovský, Čech, později Masaryk), pro něž byl katolicismus symbolem všeho rakouského (a zejména vládnoucí dynastie), či zkoumat vztahy církve a státu za první republiky, ale chtěla bych se krátce zastavit u čtyři desítky let trvajících období nesvobody, u éry

⁴⁹³ Zdroj: Český statistický úřad: Obyvatelstvo hlásící se k jednotlivým církvím a náboženským společnostem, URL: <http://www.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/o/4110-03-->

obyvatelstvo_hlasic_se_k_jednotlivym_cirkvim_a_nabozenskym_spolecnostem (staženo 20. února 2009)

⁴⁹⁴ Viz HANUŠ, Jiří – VYBÍRAL, Jan (eds.). *Evropa a její duchovní tvář. Eseje, komentáře, diskuse*. Brno, 2005, ISBN 80-7325-071-3 (k sekularizaci: CASANOVA, José. *Naděje a úskalí veřejného náboženství. Srovnání mezi východní a západní Evropou*, s. 83 – 103); FASORA, Lukáš – HANUŠ, Jiří – MALÍŘ, Jiří (eds.). *Sekularizace českých zemí v letech 1848–1914*. Brno, 2007, ISBN 978-80-7325-117-8; LUŽNÝ, Dušan – NEŠPOR, Zdeněk R. a kol. *Náboženství v menšině: religiozita a spiritualita v současné české společnosti*. Praha, 2008, ISBN 978-80-86702-53-7; HANUŠ, Jiří (ed.). *Náboženství v době společenských změn*. Brno, 1999, ISBN 80-210-2251-5; TÝŽ. *Tradice českého katolicismu ve 20. století*. Brno, 2005, ISBN 80-7325-036-5; McLEOD, Hugh. *Sekularizace v západní Evropě 1848–1914*. Brno, 2008, ISBN 978-80-7325-161-1.

komunistického českého státu. Z kapitoly o řeholích za totality snad dostatečně jasně vyzněl vztah státu k církvi, postoje státních představitelů k věřícím a členům náboženských institucí. V rámci hesla *Bijte pastýře, ovce se rozutečou* byly do poloviny 50. let výrazné osobnosti církve pranýřovány, vězněny, internovány, zostuzovány a zesměšňovány, v další etapě byli věřící vystaveni masivní ateistické propagandě a demagogické komunistické rétorice, která prezentovala náboženství jako přežitek starých časů, kulturní a společenský jev, jenž snad mohl kdysi mít nějaký svůj význam, ale pro nějž již ve 20. století v racionální, moderní a vyspělé společnosti ovládané technikou a vědou není místo. Ačkoli s těmito názory řada lidí nemohla souhlasit, vytrvalost soudruhů v jejich šíření přinesla své ovoce – zanechala v lidech stopy pochybností o užitečnosti církve a o smyslu náboženství, a s tím související posměch vůči všemu klerikálnímu. Kdo by neznal onen populární výrok o tom, že když soudruzi zavítali do Vesmíru, žádného Boha tam neviděli! Jako by to, co je předmětem víry, muselo být viditelné! Vždyť věřit znamená mimo jiné přijmout za své to, co nám někdo jiný říká, aniž bychom se o tom mohli sami přesvědčit.⁴⁹⁵ Samotné křesťanství bylo vykládáno jako náboženství autoritativního Boha, jenž určuje lidský život samými zákazy a příkazy, což mohlo některé jedince rovněž odradit, navíc tato představa náboženského korzetu v mnohých lidech přetrvává dodnes, s čímž má zkušenost i mladá boromejka S.M. Iva.

„V dnešní době si lidé pořád stěžují, nechce se jim přijmout náboženství, kde jim Bůh pořád něco prikazuje a zakazuje ... ale tak to není. Bůh nás stvořil jako šťastné a dal nám návod, jak toho dosáhnout. Ukázal nám cestu, po které jít. Ale neříká běžte tudy, on říká – jděte si, kudy chcete, klidně si támhle lezte přes ploty, když se vám to tak líbí. Já jen říkám, že tamtudy k cíli nedojdete.“⁴⁹⁶

Je logické, že dlouhé období čtyř dekad, během něhož byla sledována a evidována účast věřících na mších a projevy tradiční zbožnosti byly ze strany státních představitelů vnímány jako emociálně vypjaté a nežádoucí (poutě, procesí, slavnosti atd.), muselo mít nějaké následky. Ty se projeví například zvnitřněním obsahů víry a jejích projevů, posunem od spirituality veřejné k individuální, prožívané doma, v soukromí, stranou bedlivých očí bdělých funkcionářů. Víra se

⁴⁹⁵ S. M. Darié přinutila svou výřečností učitelku-komunistku přiznat, že člověk musí věřit, že někdo svět stvořil a udržuje jej, ačkoli to není možné vědecky doložit. Za Albrechticemi se tehdy stavěly nějaké nové domy a Darié odmítla uvěřit v jejich existenci s odůvodněním, že bydlí za kopcem, odkud je nevidí, ani nečichá, ani si je nemůže osahat. Učitelka rezignovaně pronesla: „Ale sestřičko, nač tak banální příklad ... Dobrá, musíme věřit, že někdo svět stvořil a nadále jej udržuje ...“ Rozhovor se S.M. Darií Karchovou SCB, 26. ledna 2009, archiv autorky.

⁴⁹⁶ Rozhovor se S.M. Ivou Bohutínskou SCB, 29. ledna 2009, archiv autorky.

stala niternou, citlivou záležitostí, již si každý střežil, nejen ze strachu před možnou perzekucí či posměchem, a o níž bylo záhodno veřejně nemluvit. Zde pravděpodobně tkví onen dnešní postoj většiny Čechů, kteří na otázku „Jste věřící?“ odpovídají „Co je ti do toho?“

Dalším důsledkem totality je vztah k církvím jakožto institucím, jež se režim snažil před občany zdiskreditovat. Čas zde sehrál významnou roli, neboť za čtyřicet let člověk poleví v ostražitosti a i přes původní svérázný odmítavý postoj jaksi podvědomě přijímá některá tvrzení, s nimiž se kolem sebe setkává. Přestože řada duchovních prošla koncentračními tábory jak nacistickými, tak komunistickými (Štěpán Trochta),⁴⁹⁷ ačkoli mnozí z nich se vrátili s aureolou hrdinů a statečných, nespravedlivě odsouzených vězňů (Josef Beran), našli se i tací, kteří vyslovili loajalitu straně a státu (Josef Plojhar, někteří členové *Mírového hnutí katolického duchovenstva* či jako celek *Sdružení katolických duchovních Pacem in Terris*), a právě díky nim se pro mnohé stala církev symbolem kolaborující instituce.

Domnívám se, že tato nedůvěra vůči církvi přetrvává v lidech dodnes, ať již vědomě či podvědomě. Ostatně - nechuť k organizovanému členství vůbec se zdá být pro Čechy další typickou vlastností (stačí se podívat na procentuální zastoupení členů politických stran, v tomto ohledu je více než 30% věřících ohromný úspěch). Spíše než „Čech to ateista“ by se snad dalo říci „co Čech to individuál.“ Náboženství je jaksi automaticky ztotožňováno s církvemi, k nimž si

⁴⁹⁷ Štěpán Trochta (26. 3. 1905 - 6. dubna 1974, biskupské svěcení 16. 11. 1947 v Praze, jmenován kardinálem "in pectore" 1969, zveřejněno 1973), narozen ve Francově Lhotě, po první světové válce studoval na arcibiskupském gymnasiu v Kroměříži, v roce 1923 odešel do Itálie k salesiánům, v roce 1927 se vrátil zpět do Čech, kde rozvinul mohutnou propagační činnost, pořádal přednášky, psal články do různých časopisů. Po roce odchází zpět do Itálie studovat teologii - stal se doktorem teologie a v Turíně byl vysvěcen na kněze. Po návratu do vlasti si musel odsloužit vojenskou službu, a pak se vrhl do práce, díky němu salesiánské dílo v Čechách rostlo. Během druhé světové války se zapojil do odboje, během heydrichiády byl zatčen gestapem a poslán do koncentračního tábora, odkud se vrátil s podlomeným zdravím, ale s cennými zkušenostmi. V roce 1947 jej Pius XII. jmenoval 17. litoměřickým biskupem. Stal se mluvčím biskupského sboru v obtížných jednáních s vládou v období po převratu. V roce 1951 mnohé překvapilo, když se jeho jméno objevilo mezi těmi, co složili slib věrnosti socialistické republice. V té době byl internován ve své rezidenci a k složení slibu byl násilně odvezen. byl obžalován z pokusu o zničení a rozvracení lidově demokratického zřízení a společenského řádu republiky, z odesílání státních tajemství Vatikánu. Byl odsouzen na 25 let, vystrídal řadu věznic. Ke konci života poznamenal, že „Ani v Mauthausenu to nebylo tak zlé. Ty německé koncentráky se nedají srovnat s tím, co jsem vytrpěl od komunistů.“ Kromě fyzického týrání šlo i o týrání psychické – „k tomu se ani Němci nesnížili.“ Biskup Trochta se dočkal návratu do své diecéze v roce 1968, v roce 1969 byl jmenován kardinálem in pectore (neveřejně). Ke zveřejnění došlo až v roce 1973, k velké nelibosti režimu, s nímž se tehdy Svätý stolec pokoušel vyjednávat. KUČERA, Jiří (ed.). *Vyznavač a mučedník Štěpán Trochta*. Praha 2006, s. 26 – 30, ISBN 80-7367-116-6; NOVOSAD, Jaroslav. *Štěpán Trochta*. Praha 2001, ISBN 80-7178-591-1; Zdroj: *Salesiáni Dona Bosca*, URL: <http://www.sdb.cz/stepan-kardinal-trochta/> (staženo 16. května 2009). Trochtovo svědectví o pobytu v koncentračních táborech k dispozici také zde: <http://www.sdb.cz/koncentrak/>

lidé vytvořili určitý odstup, a proto se může zdát, že České země jsou kolébkou bezvěrců. Na druhé straně, stačí se podívat, jak se daří léčitelům, astrologům, kartářkám či věštcům/věštkyním, a je okamžitě zřejmé, že i Češi jsou hluboce věřící (někdo by mohl říci pověřiví)⁴⁹⁸ – jde spíše o to, jakým způsobem.

ÚŽASNĚJ NÁROD TÍHLE ČEŠI. ŠKODA, ŽE NEBYLI U STVŮŘENÍ SVĚTA. MOHOU PORADIT.

Obr. 3⁴⁹⁹

Jinými slovy - to, že oficiální údaje hovoří o relativně nízkém počtu věřících (ve srovnání s jinými zeměmi), ještě nutně neznamená, že většina národa Boha ignoruje. V poslední době se objevují stále nové a nové náboženské či filosofické směry, jenž přitahují pozornost zejména mladých lidí, kteří se vydávají na cestu zdlouhavého a složitého hledání sebe sama, pátrání po smyslu vlastní

⁴⁹⁸ Průzkumy veřejného mínění ukazují, že v pověřivosti Češi předčí například Švýcary či Němce, kteří jsou rovněž v kategorii „velmi pověřivých lidí“. Přitom u Švýcarů takto dopadlo 23% lidí, v Německu 30% - Češi je předčili s 46,8% (agentura Marketagent). Rovněž průzkumy agentury Median svědčí o tom, že se téměř třetina Čechů obává pátku 13. Psychologové (například Jeroným Klimeš) tvrdí, že pověry přežívají díky tomu, že člověk potřebuje věřit iluzi, že ovládá své okolí. I lidé, kteří nevěří v nadpřirozeno, mají tendence přisuzovat pověrám určitý význam, naopak lidé věřící v jednoho Boha pověřiví nebývají. Zdá se, že v případě Čechů platí výrok britského spisovatele Gilberta Keitha Chestertona: „*Když lidé přestanou věřit v Boha, neznamená to, že nevěří ničemu – právě naopak, začnou věřit všemu.*“ Zdroj: Zpravodaj farnosti Evangelické církve metodistické v Protivíně, květen 2009, URL: <http://www.umc.cz/protivin/sz/kveten09.doc> (staženo 29. května 2009); iDNES.cz: *Je pátek třináctého, třetina lidí přiznává pověřivost*, URL: http://zpravy.idnes.cz/je-patek-trinacteho-tretina-lidi-priznava-povercivost-pgc-domaci.asp?c=A070713_074842_domaci_jan (staženo 29. května 2009); RAUS, Daniel. *Češi a ateismus*. Český rozhlas, 24. dubna 2009, URL: http://www.rozhlas.cz/nabozenstvi/zpravy/_zprava/575094 (staženo 29. května 2009).

⁴⁹⁹ Zdroj: *Galerie Vladimíra Rencína*: čtvrté patro (staženo 29. května 2009), URL: http://www.rencin.cz/vismo/galerie3.asp?id_org=200014&cid_fotopary=1153&cid_obrazky=1231&p1=1001

existence, podstaty jejich skutečného „já“, a tím i jejich soukromého Boha. Společnost zvyklá žít stereotypním, uspěchaným, konzumním způsobem života, pro nějž je typická honba za materiálními prostředky a zanedbávání duchovní stránky (místo kněze dnes lidé potřebují psychology a lékaře – epidemií 21. století je stres, deprese, a z toho pramenící choroby - astma, epilepsie, nervová zhroucení atd.) je na hony vzdálená mentalitě mnichů a jeptišek. Přesto, nebo snad právě proto, v jaké době žijeme a jakým tlakům a požadavkům jsme vystaveni, se mnozí obrací k Bohu, neboť je přirozené, že člověk potřebuje a hledá určitou oporu, naději a víru, že když mu dojdou síly, najde se někdo, kdo jej nenechá padnout.

Není ovšem snadné zorientovat se v pestrobarevném spektru všech existujících církví, institucí a náboženských společenství, s nimiž se dnes můžeme setkat – a snad i v tomto můžeme hledat příčinu onoho „nízkého“ počtu oficiálně věřících. Lidé zkrátka nechtějí svoje hledání Boha uspěchat a přidat se k první církvi, na niž narazí, řada z nich dává přednost statutu mimo jakákoli společenství a brání se zařazení do nějaké konkrétní kategorie. V dotaznících (i ve sčítání lidu) jsou totiž otázky kladeny přímo, tak aby byly ve všech zemích stejné, způsobem „Jste katolík?“ „Jste evangelík?“ Možná, že kdyby se provedl průzkum typu „Věříte v existenci něčeho, co nás přesahuje?“, „Věříte v nějakou vyšší moc?“ či jednoduše „Věříte (nějakým způsobem) v Boha?“, byli bychom sami překvapeni, kolik Čechů by se vyjádřilo kladně – a jak by to zamíchalo s pořadím nejvíce „ateistických“ zemí světa. Stejný názor zastává evangelický farář Stanislav Karásek, jenž čerpá ze své mnohaleté praxe.

„O naší zemi se říká, že je nejateističtější v Evropě. Myslím si, že tomu tak není. Včera byla neděle a byl plný kostel. Co se týče vztahu k Bohu, mám srovnání. Byl jsem 15 let farářem ve Švýcarsku a teď jsem tady. U nás je víc "bohohledačů", lidí, kteří se vzdělávají, čtou si, přemýšlejí o těchto věcech, ale nejsou nikde pevně zařazení. Atmosféra je tady však mnohem méně tradiční než ve Švýcarsku, a právě ti hledači tomu dávají určité kouzlo. Takže je tady na bohoslužbách třeba 200 lidí, evangelíků, kteří patří ke sboru, a dalších 200 lidí, studentů, kteří to doplní. Ti přijdou, meditují a sami si hledají svou cestu a jsou takzvaně nezařazení.“⁵⁰⁰

Z vlastní zkušenosti (díky svým přátelům, známým i sobě samé) vím, že i v Čechách je spousta lidí, o nichž se nedá říci, že jsou ateisty (vždy mi v této souvislosti vytane na mysli vtip „*Jsem tak*

⁵⁰⁰ Zdroj: ČT24: *Češi, národ ateistů?*, URL: <http://www.ct24.cz/textove-prepisy/historie-cu-cs/26459-cesi-narod-ateistu/> (staženo 29. května 2009)

zarytý ateista, až se někdy bojím, že mne za to Bůh potrestá.“) – kromě buddhistů, zen buddhistů, hinduistů, islamistů, evangelíků či katolíků existuje mnoho zejména mladých lidí, kteří jakoby nepatří nikam, a přesto dennodenně prožívají svůj hluboký vztah k Bohu, vedou s ním živý dialog a díky tomu se jim daří žít harmonický a spokojený život. Bůh, ať jej nazýváme jakkoli, je přítomný v každém z nás, a je jen na nás, zda nebo jakým způsobem jej necháme k sobě promlouvat. Šťěstí, ta věčná touha každého člověka pramenící ze samé přirozenosti naší existence, je rovněž obsaženo v nás osobně a jen my sami k němu máme klíč. Neustále se vyvíjíme a rosteme, někdy se tak děje i skrze bolest, jejímž smyslem je posílit nás do dalšího života. Není proto na místě vinit Boha z toho, že se nám děje něco smutného či bolestného, co nás nutí k slzám, neboť vše je v první řadě míněno jako dobré, ačkoli to tak nemusíme vidět hned. Lidé se často ve svém nejhlubším zármutku ptají „*Proč já? Proč se tohle děje mně? Za co mne, Bože, trestáš?*“ I když je to v takových chvílích obtížné, je potřeba mít na paměti, že nejde o žádný trest, ale o složitou duchovní cestu, mnohdy protkanou trním a zahrazenou kameny, jež nás má dovést k uvědomění si smyslu naší existence a plnosti života, což nastává ve chvíli, kdy si přiznáme vlastní pomíjivost. Stejně jako poselstvím těla je učít nás o naší smrtelnosti a tím nás vést k pokoře, když vidíme, jak se mění a chátrá, tak i naše duše má pro nás poselství: střípek po střípku do ní vkládají lidé, které potkáváme - to oni z nás tvoří tu mozaiku bytosti, která není nikdy hotová. A není důležité, jak dlouho nám ten člověk bude nablízku, protože s tím střípkem si jej ponese v sobě už navždy.

„Když nám zemře někdo blízký, je přirozené, že pro něj truchlíme, a někdy i velice dlouho, i když víme, že se má vlastně dobře. Ale to je rozum. A my nejsme jenom rozum, ale jsme taky city. A ty city v takové chvíli strašně kolísají. A Bohu nevádí, že truchlíme, proč? Je potřeba se s tím nějak vyrovnat, smířit. A časem se ty emoce zase vyrovnají tomu rozumu, takže nás to přebolí a pak se teprve můžeme radovat z toho, že se ten člověk má dobře.“⁵⁰¹

Když již bylo zmíněno, jak je na tom česká společnost s vírou v procentech, je nyní na místě obrátit pozornost k řeholním společnostem. Kongregace MSKB čítá v současnosti 165 sester včetně tří čekatelek), jejichž průměrný věk je 57,8 let, přičemž početně nejsilnější je věková skupina v rozmezí 80 – 89 let (42 sester).⁵⁰² Z tohoto důvodu nepřekvapí poměrně rychlý úbytek řeholnic - v roce 2002 však měla Kongregace v 15 komunitách na různých místech Čech a

⁵⁰¹ Rozhovor se S.M. Benedictou Hübnerovou OP, 3. dubna 2009, archiv autorky.

⁵⁰² Zdroj: *Věkové rozložení sester pro rok 2009*, zasláno z KMSKB, archiv autorky.

Moravy členek 240,⁵⁰³ a jen v Měště Albrechticích zemřelo v uplynulém roce 17 sester!⁵⁰⁴ Kongregace sester dominikánek měla v roce 2001 celkem 99 sester ve věkovém rozmezí 20 – 99 let, nejpočetnější skupinu tvořily řeholnice ve věku 70 – 79 let (34) a 80 – 89 let (25).⁵⁰⁵ Vzhledem k tomu, že věkové složení sester je ve všech řeholních společenstvích obdobné, je obdobný i trend klesajícího počtu jejich členek, jenž nemohou změnit ani nově příchozí zájemkyně, čekatelky či novicky. Dal by se v této souvislosti vyslovit lítostivý závěr nad úbytkem povolání a nedostatečným zájmem o řeholní život, samy sestry se však k této skutečnosti staví pragmaticky: „*Je nás právě tolik, kolik nás Bůh potřebuje, aby mohl být uskutečněn jeho záměr.*“⁵⁰⁶

Co se týče zájemkyň, o žádné masové vstupy do kláštera pochopitelně nejde, ale přesto se dějí, a ačkoli v dřívějších dobách byly počty řeholnic vyšší, nesmíme zapomínat, že tehdy bylo rovněž více věřících. Dnešní situace tedy odpovídá současnému stavu společnosti – s poklesem tradičně katolických rodin poklesl i počet dívek toužících po životě v řádu, nicméně jak bylo ukázáno na příkladu S.M. Benedikty či S.M. Ivy, řeholnicemi se stávají i dívky pocházející z nevěřících rodin.

Mnohým jistě vytane na mysli otázka, má-li vůbec v dnešní době řeholní život smysl, zda nejde o pouhý přežitek, vzpomínku na dávný středověk, neboť nejsou sto pochopit mentalitu řeholnice, tak vzdálenou té své, typické pro člověka konce 20. a začátku 21. století, jehož chrámem se stalo materiální, a nikoli duchovní bohatství. Každému, kdo se někdy setkal s jeptiškou, musí být jasné, že řeholní život nejenže má, ale rovněž bude mít smysl i do budoucna (a pro ty, kteří zůstali tímto setkáním nedotčeni, je tu tato práce).

Řeholnice jsou ztělesněným svědectvím života lásky, milosti, naděje na spásu a harmonický způsob života, jsou zpřítomněním všech křesťanských ideálů ve společnosti, jíž jsou dnes často cizí, ačkoli by mnohem více než kdy jindy měly být spíše obecně lidské. Jsou trvalým zdrojem inspirace ve svém soucitu, solidaritě a milosrdenství s chudými, trpícími (což je napříč staletími

⁵⁰³ Zdroj: Arcibiskupství pražské, URL: <http://www.apha.cz/archiv-clanku/350-vyroci-kongregace-sester-boromejek/> (staženo 1. května 2009).

⁵⁰⁴ Téměř všechny byly starší 90 let, zemřely kvůli epidemii chřipky. Jedna sestra měla pouhých 40 let, zemřela na rakovinu. Tříkrát se stalo, že měly sestry v kapli hned dvě rakve najednou. Rozhovor se S.M. Darií Karchovou SCB, 26. ledna 2009, archiv autorky.

⁵⁰⁵ Materiály KSD, archiv autorky.

⁵⁰⁶ Rozhovor se S.M. Bohdankou Knotkovou OP, 3. dubna 2008, archiv autorky.

stále aktuálním tématem), v čemž následují Krista, svým životem v chudobě nám připomínají, že hmotné statky nejsou tím nejdůležitějším, o co můžeme usilovat (nelpět na vlastním majetku jim mimo jiné umožnilo získat prostředky na pomoc lidem žijícím v nouzi).

Jejich život ve společenství nás může poučit o nutnosti tolerance k druhým, zdůrazňuje rovnost všech lidských bytostí, jejich jedinečnost, osobitost, svobodu a smysl pro naslouchání a potřeby respektování hodnoty a důstojnosti každého člověka, jež může nastat pouze prostřednictvím vztahu k druhým, ve vzájemném dialogu (od II. vatikánského koncilu je onen dialog veden i mezi různými náboženskými skupinami, což přispívá k ekumenickému sblížení).⁵⁰⁷

Slib čistoty, pro mnohé terč nevhodných vtipů, může být pro nás v dnešní „přeseexualizované“ době (mám tím na mysli, že se sexualitě a sexu vůbec připisuje větší význam, než kdy dříve) poselstvím o jiném, než pouze tělesném druhu plodnosti – neboť i řeholnice žijí ve vztazích, denně jsou v kontaktu s lidmi, ať již se studenty, pacienty, civilními zaměstnanci nemocnic, škol, sociálních ústavů, se svými rodinami, přáteli, atd. Stačí vzpomenout příklad Matky Terezy, mezi jejíž „děti“ patřili všichni ti, kdo žili v krajní chudobě a bídě. Řeholnice nejsou ochuzeny o sociální vztahy, dodržování celibátu je svědectvím o věrnosti vyššímu ideálu, jenž je dnes pochopitelný jen pro málokoho.

Zasvěcený život je trvalou připomínkou lásky - k Bohu a k druhým, což je v současnosti, kdy je na prvním místě u většiny lidí vlastní „já“, nesmírně důležité. Občas snadno zapomínáme, že na planetě nežijeme sami, a že svým egocentrickým a sobeckým způsobem života přivádíme do záhuby i ostatní, mimolidská stvoření – přírodu a zvěř.

Jaký ještě je smysl řeholního života? Nádherně o tom pojednává Timothy Radcliffe, bývalý magistr dominikánského řádu, ve své knize *Medvěd a mniška*. Vypůjčím si od něho alespoň těchto pár slov:

⁵⁰⁷ „Raději se pobavím s charakterním člověkem bez vyznání, než s bezcharakterním katolíkem,“ *Jednou v nemocnici umíral jeden pacient, nechal si k sobě zavolat sestru a ona se o něj starala, a on jí říká, ale já jsem komunistka ... a ona – a vy myslíte, že komunisti nejsou děti Boží?*“ Rozhovor se S.M. Darií Karchovou SCB, 26. ledna 2009, archiv autorky.

„Mniši (potážmo i řeholnice) tu jenom jsou, a tak jejich život nemá vůbec žádný smysl kromě toho, že ukazují k naplnění věků, k setkání s Bohem. Jsou jako lidé čekající na autobusové zastávce. To, že tu jsou, ukazuje, že autobus určitě musí přijet. ... Řeholní život se točí kolem toho, že zpíváme Bohu chvály, i v noci. ... Pravidelný rytmus chvály je víc než jen optimismus, že všechno nakonec dobře dopadne. Hlásáme, že už nyní, na poušti, se s námi setkává Pán života a utváří náš život. V tomto smyslu by měl být řeholní život opravdu prorocký, neboť prorok je ten, kdo vidí, jak se budoucnost prolamuje do přítomnosti. Teď, ... kdy Boží Království vypadá vzdálenější než kdykoli předtím, je řada na nás, řeholnicích, abychom se ujali své role. Nikdo jiný by teď nedokázal žít snem. Ale bojovat o spravedlivější svět nyní, kdy se zdá, že nejsme ani o krok dál, to vyžaduje být lidmi hluboké modlitby... To, co hýbe dějinami, je boj, v němž slabí hynou a silní prosperují... V jádru moderního příběhu je dvojitý rozpor. Nabízí se nám pokrok, a nalézáme chudobu; nabízí se nám svoboda, a zjišťujeme, že jsme bezmocní. Ztělesňuje řeholní život nějaký jiný příběh? Jaký? ... Mniška představuje jiné vyprávění. Příběh, který opěvuje, je o muži, jehož ti silní rozdrtí, ale on žije navěky.“⁵⁰⁸

⁵⁰⁸ RADCLIFFE, T. *Medvěd a mniška*, s. 119 – 123.

ZÁVĚR

Řeholní život byl v minulosti jednou z mála příležitostí, kdy se mohly ženy projevit jako aktivní a důstojné bytosti. V tomto světě mohly myslet, studovat, tvořit, udílet rady a vystupovat samy za sebe. Dnes již ženy nemusí utíkat za zdi klášterů, aby získaly svobodu – přesto však povolání řádové sestry přitahuje řadu z nich, byť tento počet není schopen vyvážit úbytek způsobený vysokým věkem většiny řeholnic.

Problém nevyrovnaného věkového složení není jediný důsledek komunistické éry, která se podepsala i na vnitřním životě náboženských společenství a jejich spiritualitě. Na rozdíl od bratří, jejichž komunity byly oficiálně zakázány, si ženská řeholní společenství zachovala určitou kontinuitu. Ani zde ale nebylo hledání cest k harmonickému soužití po pádu režimu jednoduché: během oněch čtyřiceti let ztratily násilně rozdělené komunity možnost intenzivnějšího kontaktu (občasné návštěvy nemohly v žádném případě nahradit společný život v celé jeho šíři) a utvářely si tak vlastní, specifickou spiritualitu, jež později ztěžovala nalezení společné řeči mezi generacemi. Tyto obtíže jsou ale postupně překonávány, v každé řeholní rodině je patrná snaha o vzájemné pochopení a toleranci, která přispívá k vytváření pokojného zázemí.

Rovněž můžeme říci, že ani řeholní společenství nejsou ušetřena celosvětového společenského vývoje, i zde je nyní žena vedena k tomu, aby si uvědomila svoji vlastní jedinečnost a své zvláštní poslání v církvi.⁵⁰⁹ Od poloviny 20. století se navíc o slovo hlásí feministická teologie, která nechce říkat, že v centru teologických reflexí má stát žena, ale jde jí spíše o jiný přístup k výkladu, neboť generické slovo „člověk“ v křesťanské teologii ve skutečnosti znamenalo „muž“. Ženy, jež se objevily v Písmu a tradici, byly přehlíženy, anebo byl jejich význam snižován tak, aby odpovídal patriarchálnímu očekávání. Spoustě žen tak činilo problém ztotožnit se s obsahem Písma, jenž je v těžkých situacích nabádalo, aby trpělivě snášely svůj kříž, i když se pod ním skrývalo sexuální

⁵⁰⁹ Viz Apoštolský list papeže Jana Pavla II. *Mulieris Dignitatem. O důstojnosti a povolání ženy u příležitosti Mariánského roku*. Praha 1992, ISBN 80-7113-053-2.

zneužívání ze strany otce (jen stěžít pak mohly přijímat koncept láskyplného Boha Otce), nebo bití a týrání manželem. Ženy se v důsledku nových zkušeností rozhodly rozejít s úlohou pouhých náboženských konzumentů a rozhodly se vnést do teologického rozhovoru svou vlastní zkušenost Boží přítomnosti, neboť jsou přesvědčeny, že mají co nabídnout i jiným marginalizovaným či znevýhodňovaným skupinám, nejen ženám. V tomto kontextu je rovněž věnována pozornost důstojnosti a poslání ženy, k čemuž přispívají svým životem a činností samozřejmě také řeholnice.

Na příkladu sester dominikánek i boromejek jsme mohli vidět, že pronikají i do akademického světa, přednášejí na univerzitách, vedou školy, v nichž vzdělávají a vychovávají nové generace. V době, kdy se v nové vlně feminismu (stále) řeší otázka, jak se mohou ženy vyrovnat mužskému světu, jeptišky nacházejí odpověď na to, jak může být žena plnohodnotným člověkem v dnešním světě. Škála činnosti řeholních společenství je velice pestrá, v poslední době stoupají na oblibě církevní školy pro svůj křesťanský způsob výchovy a vedení studentů k uvědomění si vlastní specifičnosti a zodpovědnosti, rovněž nejrůznější zdravotnická a sociální zařízení, v nichž pracují milosrdné sestry, patří ke stále více vyhledávaným a mezi lidmi upřednostňovaným před podobnými zařízeními s civilními zaměstnanci.

Sestry kráčí ruku v ruce s dobou i v praktických otázkách, stanovy reagují na změny ve společnosti i v církvi, a tak se můžete setkat s řeholnicemi u voleb, můžete s nimi diskutovat o politice, umění, současném dění (a to dokonce prostřednictvím internetových komunikátorů), zkrátka o čemkoli, neboť jsou velmi dobře informované a mají široký rozhled. Je pochopitelné, že na otázky ohledně trestu smrti, eutanázie, homosexuality či legalizace potratů, které polarizující veřejnost již delší dobu, zastávají názor jako naprostá většina věřících lidí, pro něž stojí úcta k životu každé lidské bytosti od početí až k přirozené smrti na prvním místě.⁵¹⁰

V duchu II. vatikánského koncilu usilují také sestry o ekumenické sblížení a mezináboženský dialog, rovněž tak o dialog s těmi, kteří nevyznávají žádné zvláštní náboženství. A proč právě řeholnice (a řeholníci) mohou sehrát důležitou roli v tomto sblížení? Jakožto osoby zasvěcené

⁵¹⁰ Viz Encyklika Jana Pavla II. *Evangelium Vitae. O životě, který je nedotknutelné dobro* z 25. března 1995. Praha 1995, ISBN 80-7113-139-3; Okružní list svatého otce Pavla VI. *Humanae Vitae, o správném řádu sdělování lidského života*. Praha 1969.

jsou totiž již samou povahou svého povolání privilegovanými mluvčími pro rozhovor s těmi, kdo potřebují pomoc a radu (nejen) při hledání Boha, jež vede jedince k mnohým formám spirituality. Jejich citlivost k hodnotám a ochota k setkání vydávají svědectví o známkách pravého hledání Boha. Proto je povinností zasvěcených osob ochotně nabízet přijetí a duchovní vedení těm, kdo se na ně obracejí, protože žízňují po Bohu a touží dosáhnout v životě naplnění toho, k čemu je vede víra.⁵¹¹

Vztah veřejnosti k řeholnicím má ambivalentní charakter – na jedné straně existují lidé, kteří i na základě své vlastní, pozitivní, zkušenosti s konkrétními jeptiškami tyto ženy obdivují, oceňují jejich práci, rádi s nimi diskutují a v neposlední řadě se jim mnohdy snaží pomoci (civilní personál v kláštorech, dobrovolní brigádníci atd.). Na druhé straně najdeme i jedince, kteří díky hluboce zakořeněným předsudkům a zažitým mylným představám tímto světem pohrdají, přičemž se neštítí ani vulgárního slova či agresivního činu.

Ačkoli se dnes může mnohým jevit zasvěcený život jako přežitek dob dávno minulých, opak je pravdou – řeholníci a řeholnice mají své místo ve společnosti, mají své místo na zemi, a jedním ze smyslů jejich existence je ukazovat nám ostatním cestu k vyššímu cíli a hlásat, že skutečně existuje.

„Zasvěcený život, v ženské i mužské podobě, kontemplativní i apoštolský, v průběhu celých staletí byl živen – tak jako jeho poslání – od stolu Slova. Nemohlo tomu být jinak. Vždyť řeholní život je povoláním k prorockví. Prorockví se rodí, když je „ucho na ústech Božích“, živi se nasloucháním: „Každého jitra probouzí mé uši, abych slyšel jako učedníci (Iz 50,4).“⁵¹²

⁵¹¹ Kongregace pro instituty zasvěceného života a společnosti apoštolského života. *Znovu začít od Krista*, č. 43 (viz URL: http://www.pastorace.cz/index.php?typ=texty&sel_char=&sel_tema=177&sel_podtema=766&sel_text=2271, staženo 28. května 2009); Jan Pavel II., *Vita consecrata*, č. 136 (online na <http://www.intratext.com/IXT/CES0027/>, staženo 28. května 2009).

⁵¹² Ucho na ústech Božích (řeholníci a synoda o Slově Božím), URL: <http://neposeda.signaly.cz/0810/ucho-na-ustech-bozich> (staženo 1. června 2009)

SOUPIS POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY

1. PRAMENY

Česká kongregace sester dominikánek

Řepčín, kronika mateřince 1915-1926. Rukopis. 172 s. sign. KM3.

BĚHALOVÁ, Jiřina. *Dějiny sester III. řádu kongregace bl. Zdislavy s mateřincem v Olomouci – Řepčíně*. I. díl. Samizdat 1949, s. 19-20.

ŽÁKOVÁ, Jana – PÁLKOVÁ, Božislava. *Druhé padesátiletí České kongregace sester dominikánek 1939 – 1989*. Brno, 2003.

Podklady pro statistické údaje, zasláno z ČKSD, archiv autorky.

Rozhovor se S. M. Bohdankou Knotkovou OP, 3. dubna 2008, archiv autorky.

Rozhovor se S. M. Benedictou Hübnerovou OP, 31. března – 3. dubna 2008, 12. května 2009, archiv autorky.

Kongregace MSKB

Kronika MSKB, díl I. 1837-1844. (uložena v Městě Albrechticích)

Kronika MSKB díl VIII., 1919 – 1937. (uložena v Městě Albrechticích)

Kronika MSKB, díl IX. 1938-1947. (uložena v Městě Albrechticích)

Kronika MSKB, díl X. 1948 – 1952. (uložena v Městě Albrechticích)

Kronika MSKB, díl XIX, 1990-1992. (uložena v Městě Albrechticích)

Věkové rozložení sester pro rok 2009, zasláno z KMSKB, archiv autorky.

Rozhovor se S. M. Bonfilií Čížkovou SCB, 27. ledna 2009, archiv autorky.

Rozhovor se S. M. Gaudencií Parmovou SCB, 26. ledna 2009, archiv autorky.
Rozhovor se S. M. Darií Karchovou SCB, 26., 28. a 29. ledna 2009, archiv autorky.
Rozhovor se S. M. Ivou Bohutínskou SCB, 29. ledna 2009, archiv autorky.
Rozhovor se S. M. Christianou Váňovou SCB, 30. ledna 2009, archiv autorky.
Rozhovor se S. M. Kristýnou Bednaříkovou SCB, 30. ledna 2009, archiv autorky.

SÚA Praha, f. SÚC, k. 82, inv. č. 108. Přehled SÚC o III. etapě soustředění ženských klášterů, bez datace.

SÚA Praha, f. SÚC, k. 82, inv. č. 108. Zpráva SÚC o politické a kádrovací činnosti zmocněnkyně a KTC mezi řeholnicemi, stav řeholnic, ze dne 23. února 1951.

2. LITERATURA

ABBOTT, Jakob. *History of King Charles the Second of England*. Londýn 1849. (dostupné na <http://www.gutenberg.org/etext/6659> v rámci projektu Gutenberg)

ABRAMSOVÁ, Lynn. *Zrození moderní ženy: Evropa 1789 – 1918*. Brno, 2005. ISBN 80-7325-060-8.

Apoštolský list papeže Jana Pavla II. *Mulieris Dignitatem. O důstojnosti a povolání ženy u příležitosti Mariánského roku*. Praha, 1992. ISBN 80-7113-053-2.

BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách. Dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Praha, 2005. ISBN 80-7277-241-4.

BALÍK, Stanislav – HANUŠ, Jiří. *Katolická církev v Československu 1945 - 1989*. Brno 2007. ISBN 978-80-7325-130-7.

BALÍK, Stanislav. *Tři roky svobody? Pretotalitní režim v Československu v letech 1945 – 1948*. Rexter, Brno, Centrum pro bezpečnostní a strategická studia. ISSN 1214-7737, 2002, vol. 2002, no. 00, s. 1-20.

BOURDIEU, Pierre. *Nadvláda mužů*. Praha, 2000. ISBN 80-7184-775-5.

- BRADSHAW, Brendan. *The Dissolution of the Religious Orders in Ireland under Henry VIII*. Cambridge, 2008. ISBN 13:9780521076364.
- BREUERS, Dieter. *Ve jménu ďábla. Trochu jiná historie čarodějnic a jejich pronásledování*. Praha, 2008. ISBN 978-80-7243-357-5.
- BUBEN, Milan M. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností v českých zemích. Řády rytířské a křížovníci*. I. díl. Praha, 2002. ISBN 80-7277-085-3.
- BŮŽEK, Václav – HRDLIČKA, Josef – KRÁL, Pavel – VYBÍRAL, Zdeněk. *Věk urozených. Šlechta v českých zemích na prahu novověku*. Praha – Litomyšl, 2002. ISBN 80-7185-417-4.
- CAPELLANUS, Andreas. *The Art of Courtly Love*. New York, 1964.
- CIPROVÁ, Inka. *Svatý Antonín*. In: Naše rodina. Ročník 34, č. 3. Praha, 2002.
- CONNELL, R. W. *Gender*. Cambridge, 2002.
- ČÁŇOVÁ, Eliška. *Činnost řeholních řádů a kongregací v Čechách (1848-1918)*. Praha, 1997.
- ČAPKOVÁ, Jana Bosco. *Historie kláštera v Městě Albrechticích*. Tiskopis, nedatováno, vypracováno z kongregačních kronik.
- ČERMÁKOVÁ, M. *Gender, společnost, pracovní trh*. Sociologický časopis XXXI 1/1995; s. 7 – 24.
- ČERMÁKOVÁ, M. *Postavení žen na trhu práce*. In: Sociologický časopis 4/1997, ročník 33.
- ČERMÁKOVÁ, M. *Úspěšnost mužů a žen při přijetí na vysokou školu v ČR*. In: Gender, rovné příležitosti, výzkum 2-3/2002. Praha, 2002.
- DELUMEAU, Jean. *Strach na Západě ve 14. – 18. století. Obležená obec*, I. – II. Praha, 1997 a 1999. ISBN 80-7203-156-2 a 80-7203-208-9.
- Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Praha, 1995. ISBN 80-7113-089-3.
- DUBOVSKÝ, Ján Milan. *Akcia rehoľníčky*. Bratislava, 2001. ISBN 80-7090-597-2.
- DUFFY, Eamon. *The Stripping of the Altars: Traditional Religion in England, 1400–1580*. Yale, 1992. ISBN 0-300-06076-9.
- DVORSKÝ, Jan Dietrich. *Zákony křiklounství a řvounství*. Nakladatelství Maťa, 1998. ISBN 80-86013-75-8.
- TÝŽ. *Kacířské povídky*. Nakladatelství Šimon Ryšavý, 1999. ISBN 80-86137-72-4.
- TÝŽ. 666. Nakladatelství Šimon Ryšavý, 2000. ISBN 80-86137-62-7.
- TÝŽ. *Mesiášovi převrácenci mění svět*. Nakladatelství Šimon Ryšavý, 2003. ISBN 80-86137-81-3

- TÝŽ. *Táta Ivan Hrozný*. Nakladatelství Šimon Ryšavý, 2002. ISBN 80-86137-73-2.
- TÝŽ. *Velbloud a Kačena*. Nakladatelství Šimon Ryšavý, 2004.
- DUBY, Georges. *Rytíř, žena a kněz: Manželství ve Francii v době feudalismu*. Praha, 2003. ISBN 80-86379-44-2.
- TÝŽ. *Vznešené paní z 12. století I-III*. Brno, 1999. ISBN 80-7108-152-3; ISBN 80-7108-166-3; ISBN 80-7108-167-1.
- DÜLMAN, Richard van. *Historická antropologie*. Praha, 2002. ISBN 80-86569-15-2.
- EDMONDSON, L. *Feminism in Russia, 1900 – 1917*. Stanford, 1984.
- ELIADE, M. (ed.). *Encyclopedia of religion I - XXVI*. New York, 1987.
- Encyklika Jana Pavla II. *Evangelium Vitae. O životě, který je nedotknutelné dobro z 25. března 1995*. Praha 1995. ISBN 80-7113-139-3.
- ENNENOVÁ, Edith. *Ženy ve středověku*. Praha, 2001. ISBN 80-7203-369-7.
- EVANS, R. J. *The Feminists. Women's Emancipation Movements in Europe, America and Australasia 1840 – 1920*. Londýn, 1977.
- FASORA, Lukáš – HANUŠ, Jiří – MALÍŘ, Jiří (eds.). *Sekularizace českých zemí v letech 1848–1914*. Brno, 2007. ISBN 978-80-7325-117-8.
- FIALA, Petr – HANUŠ, Jiří (eds.). *Koncil a česká společnost. Historické, politické a teologické aspekty přijímání II. vatikánského koncilu v Čechách a na Moravě*. Brno, 2000.
- FIORES, S. – GOFFI, T. *Slovník spirituality*. Praha, 1999.
- FRANK, Karl Suso. *Dějiny křesťanského mnišství*. Praha, 2003. ISBN 80-902682-8-5.
- FRASER, Antonia. *King Charles II*. Londýn, 1979. ISBN 0297775715.
- FRASER, Antonia. *Ludvík XIV. a jeho osudové ženy*. Ostrava, 2007. ISBN 978-80-7303-366-8.
- GARIN, Eugenio (ed.). *Renesanční člověk a jeho svět*. Praha, 2003. ISBN 80-7021-653-0.
- GASQUET, F. A. *Henry VIII. and the English Monasteries*. Londýn, 1925.
- GOFF, Jacques Le (ed.). *Středověký člověk a jeho svět*. Praha, 1999. ISBN 80-7021-682-4.
- GRÜN, A. – SEUFERLING, A. *Spiritualita stvoření*. Praha, 2000.
- HALÍK, Tomáš. *Dotkni se ran: spiritualita nelhostejnosti*. Praha, 2008. ISBN 978-80-7106-979-9.
- HANUŠ, Jiří – ČEJKA, Marek (eds). *Křesťané a socialismus. Čítanka textů: 1945 – 1989, díl I*. Brno, 2008. ISBN 978-80-7325-089-157-4.

- HANUŠ, Jiří – VYBÍRAL, Jan. (eds.) *Evropa a její duchovní tvář. Eseje – komentáře – diskuse*. Brno 2005. ISBN 80-7325-071-3.
- HANUŠ, Jiří (ed.). *Náboženství v době společenských změn*. Brno, 1999. ISBN 80-210-2251-5.
- TÝŽ. *Tradice českého katolicismu ve 20. století*. Brno, 2005. ISBN 80-7325-036-5.
- HARRIS, Tim. *Restoration: Charles II and his kingdoms, 1660–1685*. Londýn, 2005. ISBN 0713991917.
- HELGA Thoma. *Metresy francouzských králů*. Praha, 1997. ISBN 80-7202-092-7.
- WINTERBERG, Yury. *Metresy – Tajemná moc žen*. Praha, 2007. ISBN 978-80-249-0932-5.
- DUFRESNE, Claude. *Královny lásky*. Ostrava, 2003. ISBN 80-7303-126-4.
- HENDLOVÁ, Tereza. *Dynamika domácích prací z globálního hlediska*. In: Gender, rovné příležitosti, výzkum ročník 8, číslo 1/2007.
- HINNEBUSCH, William A. *Dějiny řádu kazatelů*. Krystal OP, 2000. ISBN 80-85929-54-6.
- HNÁTOVÁ, Veronika. *Působení kongregace sester dominikánek na Moravě mezi léty 1887 až 1918*. Brno, 2007 (bakalářská práce).
- HOENSCH, JÖRG KONRAD. *Lucemburkové. Pozdně středověká dynastie celoevropského významu 1308–1437*. Praha, 2003. ISBN 80-7203-518-5.
- HOFFMANNOVÁ, Eva. *Karel Slavoj Amerling*. Praha, 1982.
- HRUDNÍKOVÁ, Mirjam. *Řeholní život v českých zemích, řeholní řády a kongregace, sekulární instituty a společnosti apoštolského života v České republice*. Kostelní Vydří, 1997.
- HRYCH, Ervín. *Velká kniha magie a čarování*. Praha, 2000. ISBN 80-86367-04-5.
- HŘEBAČKOVÁ, Helena. *Stručný nástin působení sester dominikánek ve školství*. Olomouc, 1993.
- HÜNERMANN, Wilhelm. *Farář arský*. Kostelní Vydří, 2007. ISBN 978-80-7195-112-4.
- IMANUEL, Parsifal. *Syn člověka - Mesiášovo živé Slovo k všemápravě světa*.
- INAHARA, Minae. *This Body Which is Not One: The Body, Femininity and Disability*. In *Body & Society*, Vol. 15, No. 1, 47-62 (2009).
- JÁN, Libor (ed.). *České církevní dějiny ve druhé polovině 20. století*. Brno, 2000.
- JARKOVSKÁ, Lucie – LIŠKOVÁ, Kateřina. *Genderové aspekty českého školství*. In: Sociologický časopis, Praha 2008, s. 683-701.
- JIRÁSKO, Luděk. *Církevní řády a kongregace v zemích českých*. Praha, 1991.
- JONES, Kathleen. *Velké ženy duchovní tradice I-III*. Karmelitánské nakladatelství, 2002.

- KAPLAN, Karel – KOSATÍK, Pavel. *Gottwaldovi muži*. Praha, 2004. ISBN 80-7185-616-9.
- KEAY, Anna. *The Magnificent Monarch: Charles II and the Ceremonies of Power*. Londýn, 2008. ISBN 9781847252258.
- KELLY, Amy. *Eleanor of Aquitaine and the Four Kings*. Harvard, 1950.
- KOLÁŘOVÁ, M. *Gender v protestu sociálních hnutí proti globalizaci*. In: Gender, rovné příležitosti, výzkum ročník 8, číslo 2/2007.
- KOLÁŘOVÁ, M. *Globální muž a lokální žena? Feministický pohled na globalizaci*. In: Gender, rovné příležitosti, výzkum ročník 8, číslo 1/2007.
- KOLDINSKÁ, Marie. *Každodennost renesančního aristokrata*. Praha – Litomyšl, 2004. ISBN 80-7185-639-8.
- KŘÍŽKOVÁ, A. - UHDE, Z. *Genderové bariéry: příklad sexuálního obtěžování*. In: Gender, rovné příležitosti a výzkum. Ročník 6, číslo 2/2005.
- KŘÍŽKOVSKÁ, Kateřina. *K ideové koncepci lázeňského areálu hraběte Františka Antonína Šporka v Kuksu*. Brno, 2008 (bakalářská práce).
- KUČERA, Jiří (ed.). *Vyznavač a mučedník Štěpán Trochta*. Praha 2006. ISBN 80-7367-116-6.
- NOVOSAD, Jaroslav. *Štěpán Trochta*. Praha, 2001. ISBN 80-7178-591-1.
- KÜNG, Hans. *Malé dějiny katolické církve*. Praha, 2005. ISBN 80-7021-770-7.
- LAWRENCE, Hugh. *Dějiny středověkého mnišství*. Brno, 2001. ISBN 80-85959-88-7.
- LEJEUNE, Paule. *Milenky francouzských králů*. Frýdek-Místek, 2007. ISBN 978-80-7362-363-0.
- LENDEROVÁ, Milena. *Chytila patrola... aneb prostitute za Rakouska i republiky*. Praha, 2002. ISBN 8024603799.
- LETZ, Ján. *Mystičky západu*. Prešov, 2002.
- LOHRUM, Meinolf. *Dominik*. Krystal OP, 1999. ISBN 80-85929-32-5.
- LUŽNÝ, Dušan – NEŠPOR, Zdeněk R. a kol. *Náboženství v menšině: religiozita a spiritualita v současné české společnosti*. Praha, 2008. ISBN 978-80-86702-53-7.
- MACKOVÁ, Marie. *Voršilky v Čechách do roku 1918*. Pardubice, 2007. ISBN 978-80-7395-045-3.
- MACHOVCOVÁ, K. *Rovné příležitosti mužů a žen v zaměstnání*. In: ABC feminismu. Brno, 2004.

- McLEOD, Hugh. *Sekularizace v západní Evropě 1848–1914*. Brno, 2008. ISBN 978-80-7325-161-1.
- McMILLAN, J. F. *France and Women 1789 – 1914: Gender, Society and Politics*. Londýn, 2002.
- MELKUSOVÁ, Terezie Irena. *Nástin osobnosti Matky Vojtěchy Hasmandové a jejího díla pokoncilní obnovy v boromejském společenství*. České Budějovice, 1999. (diplomová práce).
- MILLER, John. *Charles II*. Londýn, 1991. ISBN 0297812149.
- MILLER, John. *Restoration England: the Reign of Charles II*. Londýn, 1985. ISBN 0582353963.
- MORKES, F. *Karel Slavoj Amerling a budečská tradice v českém školství*. In: Budeč 1100 let. Sládečkovo vlastivědné muzeum v Kladně 2005.
- MUCHEMBLED, Robert. *Magie a čarodějnictví v Evropě. Od středověku po současnost*. Praha, 1997. ISBN 80-7207-035-5.
- TÝŽ. *Dějiny ďábla*. Praha, 2007. ISBN 978-80-7203-958-6.
- MURRAY, Jacqueline (ed). *Love, Marriage, and Family in the Middle Ages*. Peterborough, 2001.
- MYŽKOVÁ, M. – MAŠEK, P. - KASÍK, S. *Lobkowiczové, dějiny a genealogie rodu*. České Budějovice, 2002.
- NERADOVÁ, Marie. *Vznik a prvních padesát let české Kongregace sester dominikánek*. Olomouc, 1997.
- NEWMAN, Francis X. *The Meaning of Courtly Love*. Albany, 1968. ISBN 0-87395-038-0.
- Okružní list svatého otce Pavla VI. *Humanae Vitae, o správném řádu sdělování lidského života*. Praha, 1969.
- OPATRŇÝ, Josef. *Amerika v proměnách staletí*. Praha, 1998. ISBN 80-85983-42-7.
- OPOČENSKÁ, Jana. *Z povzdálí se dívaly také ženy: výzva feministické teologie*. Praha, 1995. ISBN 80-7017-912-0.
- PERNOUDOVÁ, Regine. *Žena v době katedrál*. Praha, 2002. ISBN 80-7021-544-5.
- PLAIDY, Jean. *Radosti lásky*. Praha, 2007. ISBN 978-80-7384-004-4.
- PLOJHAR, Josef. *Budujeme socialismus*. Praha, 1952.
- PURVIS, J. (ed). *Women's History in Britain, 1850 – 1945. An Introduction*. Londýn, 1995.
- RADCLIFFE, Timothy. *Medvěd a mniška*. Praha, 2004. ISBN 80-85929-64-3.

- RADIMSKÁ Jitka. *Barokní čtenářky: Eleonora a Anna Kateřina Šporkovy, Marie Arnoštka Eggenberková*. (spoluautorka: Milena LENDEROVÁ), in: Milena LENDEROVÁ a kol. *Eva nejen v ráji. Žena v Čechách od středověku do 19. století*. Praha, 2002. ISBN 80-246-0375-6.
- RENZETTI, C. M. - CURRAN, D. J. *Ženy, muži a společnost*. Praha, 2003. ISBN 8024605252.
- ROUGEMONT, Denis de. *Love in the Western World*. New York, 1956.
- ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie náboženství a spirituality*. Praha, 2007. ISBN 80-7367-312-6.
- SALAJKA, Milan. *Portrét Československé církve husitské*. Praha, 2007. ISBN 80-7000-876-8.
- SAVINE, A. *English Monasteries on the Eve of the Dissolution*. Oxford, 1909.
- SECKÁ, Milena. *Vojta Náprstek a Americký klub dam*. Měsíčník Muzea hlavního města Prahy IV, 1-5, 9/1994.
- SCHULTZ, James A. *Courtly Love, the Love of Courtliness, and the History of Sexuality*. Chicago, 2006. ISBN 0-226-74089-7.
- SLABĚŇÁKOVÁ, Jana. *Působení Kongregace Milosrdných sester svatého Karla Boromejského na území brněnského biskupství od jejího příchodu až do dnešní doby (1862-2008)*. Brno, 2008 (diplomová práce).
- SPĚVÁČEK, Jiří. *Václav IV. 1361-1419. K předpokladům husitské revoluce*. Praha, 1986.
- SVATOŠ, Ambrož M. *Paní Zdislava*. Praha, 1970.
- SWATOS, William H. Jr. (ed.). *Encyclopedia of Religion and Society*. Oxford, 1998. ISBN 0-7619-8956-0.
- ŠOLLE, Zdeněk. *Vojta Náprstek a jeho doba*. Praha, 1994.
- ŠVARCOVÁ, Magdalena Marie. *Spiritualita České kongregace sester dominikánek v proměně času. Analýza formační literatury 1950-1989*. Olomouc, 2000 (diplomová práce).
- TOFFOLETTI, Kim. *Cyborgs and Barbie Dolls: Feminism, Popular Culture and the Posthuman Body*. Londýn, 2007. ISBN 978—1-845—11467—1.
- ULMER-STICHELOVÁ, Dörthe. *Moc a pokora: život Karla Boromejského*. Kostelní Vydří, 2002. ISBN 80-7192-702-3.
- VANDENBERG, Philipp. *Velké lásky: důvěrné vztahy na královských dvorech*. Frýdek-Místek, 2007. ISBN 978-80-7362-467-5.
- VANĚK, Miroslav - MÜCKE, Pavel – PELIKÁNOVÁ, Hana. *Naslouchat hlasům paměti. Teoretické a praktické aspekty orální historie*. Praha, 2007. ISBN 978-80-7285-089-1.

- VANĚK, Miroslav. *Orální historie ve výzkumu soudobých dějin*. Praha, 2004. ISBN 80-7285-045-8.
- VAŠKO, Václav. *Neumlčená. Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce*, I., II. Zvon, 1990.
- TÝŽ. *Dům na skále: církev bojující, 1950 - květen 1960*. Kostelní Vydří, 2007. ISBN 978-80-7192-892-8.
- TÝŽ. *Dům na skále: církev zkoušená, 1945 - začátek 1950*. Kostelní Vydří, 2004.
- VENTURA, Václav. *Spiritualita křesťanského mnišství I. Benediktinské arcidiákonství*, 2006.
- SHELDRAKE, Philips. *Spiritualita a historie. Úvod do studia dějin a interpretace křesťanského duchovního života*. Brno, 2003. ISBN 80-7325-017-9.
- VLČEK, P. – SOMMER, P. – FOLTÝN, D. *Encyklopedie českých klášterů*. Praha 1998. ISBN 80-85983-17-6; s. 9.
- VLČEK, Vojtěch (ed). *Ženské řehole za komunismu 1948 – 1989*. Olomouc 2005.
- VLČEK, Vojtěch. *Kříž jsem hlásal, kříž jsem snášel*. Kostelní Vydří, 2006. ISBN 80-7192-688-4.
- VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Netradiční náboženství u nás*. Praha, 1998. ISBN 80-902528-0-X.
- WALLER, Maureen. *Sovereign Ladies: Sex, Sacrifice, and Power. The Six Reigning Queens of England*. New York, 2006. ISBN 0-312-33801-5.
- WARD, Matt C. *The Ideas of Courtly Love*. Oxford, 1923. ISBN 0-74533-762-0.
- WEIR, Alison. *Eleanor of Aquitaine: A Life*. New York, 2000. ISBN 9780345405401.
- WHITTON, Hana. *Anna Česká: Dcera Karla IV. na anglickém trůnu*. Frýdek Místek, 2007. ISBN 978-80-7362-509-2.
- WILLIAMS, Neville. *The Life and Times of Elizabeth I*. Londýn, 1972. ISBN 0297831682.

3. INTERNETOVÉ ZDROJE

Arcibiskupství pražské, URL: <http://www.apha.cz/archiv-clanku/350-vyroci-kongregace-sester-boromejek/>

Béguinage DIEST, URL: <http://www.belgiumview.com/belgiumview/tl3/view0001655.php4>

Catholic Encyclopedia - <http://www.newadvent.org/cathen/10663b.htm>

CSOŠ Bojkovice, URL: <http://csos.op.cz/>

Česká kongregace sester dominikánek, URL: <http://dominikanky.cz>

Československá církev husitská, URL: <http://www.cesh.cz/efara.php>

Český Krumlov: světové dědictví UNESCO,

URL: http://www.ckrumlov.info/docs/cz/mesto_histor_cirobj.xml

Český rozhlas, URL: http://www.rozhlas.cz/nabozenstvi/zpravy/_zprava/575094

Český statistický úřad, URL: <http://www.czso.cz/>

Česká televize, URL: <http://www.ceskatelevize.cz>

ČT24: *Češi, národ ateistů?*,

URL: <http://www.ct24.cz/textove-prepisy/historie-eu-cs/26459-cesi-narod-ateistu/>

DINGIR: religionistický časopis o současné náboženské scéně,

URL: http://www.dingir.cz/dingir/1999_2/clanky/D1999_2_13.html

Dívčí katolická střední škola, URL: <http://www.dksp1.cz/showpage.php?name=uplatneni>

Dominikánská rodina, URL: <http://www.op.cz>

Domov sv. Karla Boromejského, URL: <http://www.domovrepy.cz/m02domov/domov.php>

Dům sv. Antonína – domov pro seniory a zdravotně postižené. URL: <http://www.dsvamb.cz/>

Galerie Vladimíra Renčina: čtvrté patro, URL:

http://www.rencin.cz/vismo/galerie3.asp?id_org=200014&id_fotopary=1153&id_obrazky=1231&p1=1001

Gaudium et Spes. Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě (česky Radost a naděje), čl. 2., URL:

http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_const_19651207_gaudium-et-spes_cs.html

Hospic sv. Jana N. Neumanna, Prachatice: URL: <http://www.hospicpt.cz/svaty-jan-a-prachatice>

Informace od bývalého jasnovidce Vidona, URL: <http://www.vidon.hu.cz/index.htm>

iDNES.cz, URL: <http://zpravy.idnes.cz/>

iEncyklopedie.cz (průvodce světem náboženství a příbuzných humanitních oborů), URL:

<http://www.iencyklopedie.cz/klauzura/>

Immanuel.EU. *Úvod*. URL: <http://www.parsifal.cz/uvod.html>

Internetový portál Městské části Praha 1, URL: <http://www.praha1.cz/cps/praha-1-klarov-alois-klar.html>

Jan Pavel II., *Vita consecrata*, č. 136, URL: <http://www.intratext.com/IXT/CES0027/>
Kláster Mnišek Kazatelského Řádu, URL: http://www.moniales.praha.op.cz/navigace/ram_c.html
KMSKB, URL: <http://www.boromejky.cz/12.htm>

Konference vyšších představených ženských řeholí v České republice (KVPŽŘ),
URL: <http://www.volny.cz/kvpzr/>

Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského, URL: <http://www.boromejky.cz>
Kongregace Největějšího Vykupitele: Redemptoristé, URL: <http://www.cssr.cz/>

Kongregace pro instituty zasvěceného života a společnosti apoštolského života. *Znovu začít od Krista*, č. 43, URL:
http://www.pastorace.cz/index.php?typ=texty&sel_char=&sel_tema=177&sel_podtema=766&sel_text=2271

Libri.cz: *KDO BYL KDO v našich dějinách do roku 1918*.
URL: <http://www.libri.cz/databaze/kdo18/search.php?zp=4&name=KLAR+ALOIS>

Malleus Maleficarum, URL: <http://www.malleusmaleficarum.org/?p=98>
Middle Ages: Courtly love, URL: <http://www.middle-ages.org.uk/courtly-love.htm>
MZV ČR, URL: <http://www.czechembassy.org/wwwo/mzv/default.asp?ID=52194>
NMSKB, URL: <http://www.nmskb.cz/>
Oblastní nemocnice Kolín, URL: <http://www.nemocnicekolin.cz/?id=historie>

POHANKA, Vít. *Lovaňská bekináž*. Článek na stránkách Ministerstva zahraničních věcí, URL:
<http://www.czechembassy.org/wwwo/mzv/default.asp?ID=52194>

Salesiáni Dona Bosca, URL: <http://www.sdb.cz/stepan-kardinal-trochta/>
Salesiáni Dona Bosca, URL: <http://www.sdb.cz/>
Salvatoriáni (SDS), URL: <http://www.sds.cz.q4.pl/index.php?sit=2>
Schönstattské hnutí v ČR, URL: <http://www.schoenstatt.cz/cms/>
Sestry dominikánky – dominikánská rodina, URL: <http://dominikanky.cz/>
Sv. Dominik: Dominikánská motta, URL: <http://www.dominik.cz/motta.html>

Svatí a světice církevního roku,
URL: <http://zivotfarnosti.hyperlink.cz/Svati8.htm#JAN%20MARIA%20VIANNEY>

Tiskové středisko české biskupské konference,
URL: <http://tisk.cirkev.cz/cesti-kandidati-na-blahoreceni>

Ucho na ústech Božích, URL: <http://neposeda.signaly.cz/0810/ucho-na-ustech-bozich>

UNESCO World Heritage Centre, URL: http://whc.unesco.org/pg.cfm?cid=31&id_site=855
URL: <http://spcp.prf.cuni.cz/dokument/modus.htm>

Volontárie Dona Boska, URL: <http://www.fma.cz/salesianska-rodina/volonterky-dona-bosca-vdb>

Vznik a historický vývoj dominikánského terciátu,
URL: <http://members.tripod.com/~Rafangel/HISTOR.HTM>

Who's Who in the History of Western Mysticism,
URL: <http://www.religiousworlds.com/mystic/whoswho.html>

Wikipedie, otevřená encyklopedie, URL: <http://cs.wikipedia.org>

Zpravodaj farnosti Evangelické církve metodistické v Protivíně, květen 2009,
URL: <http://www.umc.cz/protivin/sz/kveten09.doc>

Životopisy svatých: sv. Kateřina Sienská, URL: <http://catholica.cz/?id=1501>

Životopisy, neboli ABC svatých, URL: <http://www.abcsvatych.com/mesice/a12/prosinec27.htm>

SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha č. 1 **Bojkovický klášter** s. 172
Zdroj: archiv autorky, 2. dubna 2008, Bojkovice
- Příloha č. 2 **Bojkovice, internát pro studentky, společenské místnosti a byty mladších sester** s. 173
Zdroj: archiv autorky, 2. dubna 2008, Bojkovice
- Příloha č. 3 **Klášter ve Městě Albrechticích** s. 174
Zdroj: KMSKB, URL: <http://boromejky.cz/26.htm>, 7. června 2009
- Příloha č. 4 **Socha Panny Marie nad hlavním vchodem do budovy kláštera, Město Albrechtice** s. 175
Zdroj: archiv autorky, 29. ledna 2009, Město Albrechtice
- Příloha č. 5 **Budova nemocnice, původně patřící boromejkám** s. 176
Zdroj: archiv autorky, 29. ledna 2009, Město Albrechtice
- Příloha č. 6 **Hlavní kaple sester boromejek** s. 177
Zdroj: archiv autorky, 29. ledna 2009, Město Albrechtice
- Příloha č. 7 **Obláčka S. M. Bohdanky Knotkové OP ze dne 15. ledna 1950** s. 178
Zdroj: archiv autorky, originál S. M. Bohdanky Knotkové OP
- Příloha č. 8 **Přípis, který obdržely představené KMSKB před vystěhováním** s. 179
Zdroj: Kronika MSKB, díl X. 1948 – 1952, s. 68 – 69.
- Příloha č. 9 **Dominikánky v jednom z centralizačních klášterů** s. 181
Zdroj: archiv autorky, originál S. M. Bohdanky Knotkové OP
- Příloha č. 10 **Dominikánky v továrně** s. 182
Zdroj: archiv autorky, originál S. M. Bohdanky Knotkové OP
- Příloha č. 11 **Vzpomínka na exercicie v únoru 1947 v Bojkovicích** s. 183
Zdroj: archiv autorky, originál S. M. Bohdanky Knotkové OP

- Příloha č. 12 **Shakespeare v podání sester dominikánek** s. 184
Zdroj: archiv autorky, originál S. M. Bohdanky Knotkové OP
- Příloha č. 13 **Dominikánský bílý hábit, černý závoj, u pasu růženec** s. 185
Zdroj: archiv autorky, 2. dubna 2008, Bojkovice
- Příloha č. 14 **Pracovní varianta hábitu** s. 186
Zdroj: archiv autorky, 2. dubna 2008, Bojkovice
- Příloha č. 15 **S. M. Benedicta v klasickém bílém hábitu s černou kápou** s. 187
Zdroj: archiv autorky, 2. dubna 2008, Bojkovice
- Příloha č. 16 **V keramické dílně, S. M. Benedicta a S. M. Doubravka (OP)** s. 188
Zdroj: http://dominikanky.cz/component/option,com_rsgallery2/Itemid,33/page,inline/catid,70/id,1082/limit,1/limitstart,5/, 7. června 2009
- Příloha č. 17 **Sestry boromejky, zprava: S. M. Darie Karchová, S. M. Kristýna Bednaříková, S. M. Gaudencie Parmová** s. 189
Zdroj: archiv autorky, 29. ledna 2009, Město Albrechtice
- Příloha č. 18 **Sestry dominikánky a výuka práce na PC** s. 190
Zdroj: <http://dominikanky.cz/images/rsgallery/original/P1020221.JPG>, 7. června 2009

PŘÍLOHY

Příloha č. 1

Bojkovický klášter

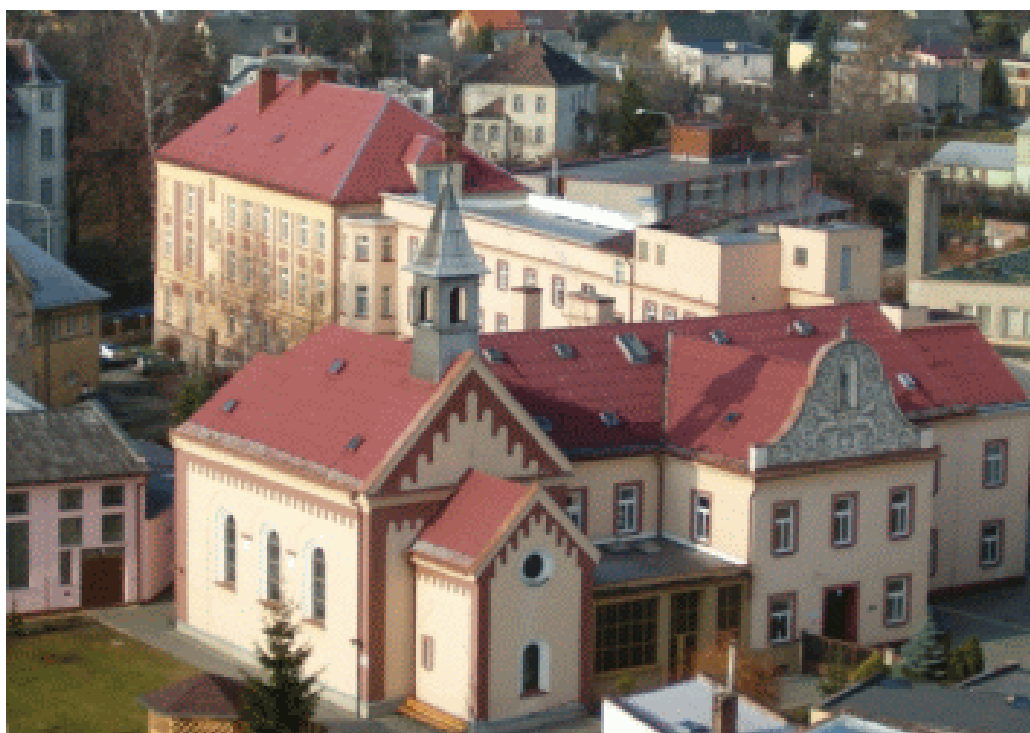
Příloha č. 2

Bojkovice, internát pro studentky, společenské místnosti a byty mladších sester

Příloha č. 3

Klášter ve Městě Albrechticích

Příloha č. 4

Socha Panny Marie nad hlavním vchodem do budovy kláštera, Město Albrechtice

Příloha č. 5

Budova nemocnice, původně patřící boromejkám

Příloha č. 6

Hlavní kaple sester boromejek

Příloha č. 7

Obláčka S. M. Bohdanky Knotkové OP
ze dne 15. ledna 1950

Příloha č. 8

Přípis, který obdržely představené KMSKB před vystěhováním

Státní úřad pro věci církevní

Praha 12 Máchova ulice čís. 7
Telefon 578-41 až 46
Č.j.: 27-k-ž- 1950
Praha 26. srpna 1950
Věc:

Paní N.N.
Představená kláštera sester
Karla Boromejského
.....

Vážená paní,

Státnímu úřadu pro věci církevní docházejí se všech stran stížnosti na to, že budovy ženských řeholí jsou většinou nevyužity, zatím co téměř po celém území státu se projevuje tísnivý nedostatek ubytovacích prostor, jak pro ubytování rodin, tak i pro umístění různých veřejných institucí. Uznáváje oprávněnost těchto stížností přikročuje Státní úřad pro věci církevní k určitým opatřením, kterými sleduje především účelnější využití klášterních budov. V souvislosti s tím je nutné, aby se řeholnice z vašeho kláštera přestěhovaly do kláštera V

Přestěhování je nutno provést dne 1950.

Tímto opatřením nebude nijak postižen váš řeholní život, ježto klášter, do něhož se stěhujete, bude dále plně ve vaší správě. Orgány lidové správy v místě tohoto kláštera vám budou při ubytování a zařizování kláštera všestranně vycházet vstříc. Přestěhování se také v ničem nedotýká vašich majetkových práv, ježto dosavadní budova i ostatní nemovitosti zůstávají i nadále majetkem řehole. Noví uživatelé budou platit řeholi nájemné. Veškerý movitý majetek si můžete

vzítí s sebou s výjimkou těch věcí, jejichž přisun do vám určeného soustředovacího kláštera by působil umísťovací potíže.

Z věcí tohoto druhu /nábytek, kuchyňské nádobí, zásoby paliva, hospodářské zvířectvo apod./ vezmete s sebou jen ty, k jejichž přestěhování vám dá pokyn zmocněnkyně Náboženského fondu. Zmocněnkyně vám bude při přestěhování nápomocná, opatří vám nutné stěhovací prostředky a dohlédne, aby se přesídlení provedlo řádně a včas. Vyjděte jí ve všem vstříc a řiďte se podle jejích pokynů. Obzvláště připomínáme, že termín stěhování je bezpodmínečně nutno dodržet.

Státní úřad pro věci církevní očekává, že v zájmu veřejném i v zájmu řádu se postaráte o hladké provedení tohoto výnosu ve stanoveném termínu a děkuje vám za umění pro potřeby státu a našeho lidu.

Za: Havelka v.r. náměstek ministra
L.S.

Příloha č. 9

Dominikánky v jednom z centralizačních klášterů

Příloha č. 10

Dominikánky v továrně

Příloha č. 11

Vzpomínka na exercicie v únoru 1947 v Bojkovicích

Příloha č. 12

Shakespeare v podání sester dominikánek

Příloha č. 13

Dominikánský bílý hábit, černý závoj, u pasu růženec

Příloha č. 14

Pracovní varianta hábitu

Příloha č. 15

S. M. Benedicta Hübnerová v klasickém bílém hábitu s černou kápou

Příloha č. 16

V keramické dílně, S. M. Benedicta a S. M. Doubravka (OP)

Příloha č. 17

Sestry boromejky

zprava: S. M. Darie Karchová, S. M. Kristýna Bednaříková, S. M. Gaudencie Parmová

Příloha č. 18

Sestry dominikánky a výuka práce na PC

RESUMÉ

In the past the devoted life afforded an opportunity to many women to think without restraints, enabled them to express their opinions and to live their lives more independently than the majority of women in the mainstream society. Nowadays there is no need for women to escape to convents when they want to be independent, however, many young women choose the nun hood as their journey through life – even if the number of new sisters and nuns can not compensate the natural decrease of old members is evident that this way of life is still attractive.

In the Czech Republic the life of religious societies was complicated by the state policy in the years 1949 – 1989 and understandably making of a brand new start after that was not easy. However, the charism is a part of the permanent heritage of a community (which includes the rule, mission, history, and traditions kept by the religious institute) which refers to the distinct spirit that animates a religious community and gives it a particular character, and that is why it was possible to re-created the community life despite of the difference of opinions between its older and younger members. The congregations consist of several communities composed of a variety of sisters with their unique gifts, talents, and personalities. From the older sisters, the younger seek encouragement and admire the wisdom they have gained from many years of prayer and experience, while the younger sisters share together the bonds made in the novitiate.

These communities are not reserved or enclosed, they are affected and influenced by many changes in the society (as well as the changes in the Church itself) and they grow with it – sisters use the modern technologies, they are well informed about what has been happening in the world, they watch TV, listen to the radio or read newspapers, more simply: they are not detached and aside from the mainstream society. Since the Second Vatican Council they have been more in touch with their families (as a kind of a family apostolate), their communities have become more open to the world and to people.

These congregations are very active: Dominican sisters work in educational system; they are lecturers at universities and have their own catholic schools where they work with the youth and help them to grow up into responsible and mature people. Sisters of Mercy take care of sick, old, disabled or lonesome people in hospitals, sanatoriums or various institutions in social sphere. Because of this, their work and life is still necessary, even if it is not sufficiently appreciated by the society they are a part of.